

خدا آفرین

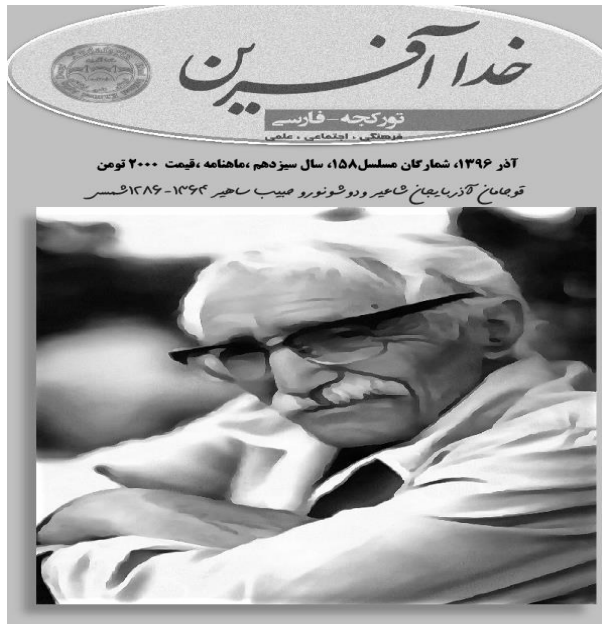
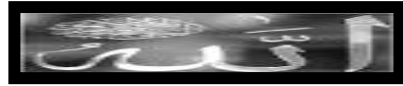
تورکجه - فارسی

فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

آذر ۱۳۹۶، شمارگان مسلسل ۱۵۸، سال سیزدهم، ماهنامه، قیمت ۲۰۰۰ تومن

قوجامان آذربایجان شاعیر و روشونورو حبیب ساهیر ۱۳۶۴-۱۳۸۶ شمسر

خداآفرین ۱۵۸

ایچینده کیلر:

- قاراداغین اینکیشافینا داییر..... ۲
 یادادوشدو و خدافرین مدنیت کورپوسو. منمدامین رسولزاده ۴
 یاشام اوچون پسیکولوژی بیلگیلر..... ۱۱
 جیلولوق : خالقین اجی طالعی..... ۱۷
 او یکولر: توفیق فریددن..... ۲۶
 اینسان اوغلو بوتون آینا ایسته یه ر..... ۳۸
 او یکو: باشماق وچک..... ۴۱
 اثرلرین جانلی پروتوتیبی فریدون ایراهیمی..... ۴۵
 گوئی شعری ادبی تنقیدده..... ۵۸
 گنجعلی صاباحینین ن ک و د زندانیندا گنچن گونلر.. ۶۵
 گذری بر تاریخ چند صد ساله ایران و مغولها..... ۶۹
 اجتماعی شبکه لردن درلمه لر..... ۷۲
 کورد تئوریمینن حیا سیزلیغی..... ۷۶
 شعریمیز..... ۸۲
 حبیب ساهر همراه با مردم..... ۱۰۰
 حبیب ساهیرین یارادیجیلیق دورانلاری..... ۹۴
 نندن اینگیلیسجه؟ تورک دیلی: دنیا دیلی..... ۹۲

شماره مسلسل (۱۵۸) آذر ۱۳۹۶ - ۱۰۲ صفحه

مدیر مسئول و سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

مدیر داخلی: علی محمد نیا

آندیتور و خبرنگاران: رکسانا کافی، آرمان محمدنیا، فیروز

اسدی، فریدون ستاری فر

زمینه مجله:

فرهنگی، مسایل اجتماعی، معلومات عمومی، طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی، تحلیلی، خبری، اطلاع رسانی، پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل و تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم

واحد ۵ تلفن: ۶۶۴۳۰۸۴ - ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت world به ایمیل یا

آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو جلد همراه با توضیح

مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: یک سال ۶۰۰۰۰ و شش ماه

۴۰۰۰۰ هزار تومان به شماره کارت بانک تجارت

۶۲۷۳۵۳۳۰۱۰۳۸۸۷۰۷ به نام حسین

شرقی دره جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and social monthly magazin

managing Director concessioner and chief

Editor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor:

Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

say 158-il-2017. Tehran. 13-Cİ İL

tiraj: 5000 تیراژ

[https:// telegram.me/xudaferin](https://telegram.me/xudaferin)

soyturk1345@gmail.com

WWW.KHUDAFARIN.IR

قاراداغین اینکیشافینا دایر

QARADAĞIN İNKİŞAFINA DAYIR

مدیر مسئول دکتر حسین شرقی دره جک

SORUMLU MÜDİR : Dr. HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK SOYTÜRK

حیواندارلیق و قوشچولوق دا ، قاراداغا گئیش

بیزیم گوزل قاراداغ وسعت آلمیش پئشه لردندیر. ایری بوینوزلو و گئیش طبیعی و کیچیک بوینوزلو حیوانلاری ساхлаما شرایطی بوردا اینسانی امکانشا موجوددور. حیواندارلیغی توسعه وئرمک و اوندان گلیر صاحب دیر. ساغلام گوتورمک او قدر ده هزینه طلب ائتمه یین بخش اینسان یاپیسی لردن دیر.

وفیزیکی امک یونوملو تره وزچیلیک ده اکینچیلیک کناریندا چوخ وئریملی ایش سئور ساحه لردن سایلا بیلر. قدیم زامانلار باخمایاراق یول شبکه سینین اینکیشافی بونا امکان یاراتمیشدیر.

بو بولگه ده یئر آلتی معدنلردن توتמוש یئر اوستو طبیعی قایناقلار قدر هر شئی اینکیشافین و توسعه نین جارچیسی اولماغی بیینلرده آشیلاییر.

بول سویو و گئیش اکین اراضیلری تاریخ بویو قاراداغی آذربایجانین کشاورزی (کند تصرفاتی) باخمیندان مرکزینه چئویرمیشدی.

وئریملی تورپاغینین سایه سینده مختلف نوع محصول لارین اکیلمه سینه شرایط یارانمیشدیر. بوردا تولید اولان محصول لار دئمک اولار کی هامیسی صادراتی کیفیته مالیک دیر.

آخار چاپلار قاراداغین سیمگه سی دیر. اوزون قیشین بهره سی اولان چای شبکه سی بو دیارین اورک داماریدی.

باغدارلیق قاراداغین مساعد جغرافی شرایطینه اویغوندور. آما ، اوزوم، اینجیر، نار دئمک اولارکی یوکسک کیفیتلی محصول لار سیراسیندادی .

هم ده بو گونده اینسانلارین گلیر منعی دیر. آنجاق مکانیزه اولارسا داهادا چوخ محصول گوتورمک اولار.

خارجی اولکه لره قونشولوق دا قارا داغا آیريجا بیر
آوانتاژ یاراتمیشدیر. دنیا دا آز بئله نقطه تاپماق
اولارکی دورد اولکه ایله سفر یاخینلیغی اولسون. بودا
بولکه نین و اهالیسینین بازرگانی قازانجینا اولوملو
تاثیر انده بیلر. (آلت یایی اولوشمالیدی)

قاراداغین عمومی منطره سی و آگاه اینسانی هم ده
میللی دیرلری اونو بیر بهیشته چئویرمیشدی.
قارداغ هم ده تاریخین زنگینلینی داشییان
یئردیر. همیشه دوغو - باتی آراسیندا کورپو
اولموشدور. بورا تاریخه ائو صاحیبیلی ائدیر. شاعیرلر و
آشیق صنعتکارلارینی دوغوب بئجردیر.
بیز یوردوموزا قیسا نظر سالدیق. آنجاق آراشدیرماچی
یوردستورلردن ایستردیک کی قاراداغ حاققیندا بیزه
علمی و کاربردی مقاله لر گوندرسینلر.

خلاصه راهکارهای توسعه قره داغ

۱. آموزش همگانی برای بهره برداری از منابع طبیعی موجود.
۲. ترویج مسافر توریستی یا به عبارتی خانه توریستی
که در دنیا کنونی جز درآمدزایی خانوادههاست.
۳. فراآوری محصولات باغی، کشاورزی و جنگلی.
۴. بستر سازی بهینه برای باز گشت نیروی انسانی
تحصیل کرده به منطقه.
۵. ترویج و آموزش مبادلات بازرگانی با کشورهای همجوار.
۶. کشف و اکتشاف معادن منطقه با محوریت
خصوصی سازی.
۷. ترویج و آموزش کشت و برداشت و فروش
محصولات دامی و کشاورزی.
۸. وام های لازم جهت ایجاد صنایع فراوری و به آوری
برای لبنیات، عسل، تمشک و...
۱۰. ایجاد شهرکهای صنعتی با محوریت تخصص
باوری با اتکا به نیروی انسانی منطقه با دیدگاه
صادرات.

قاراداغ معدنلرین کانی دیر. بوتون داغلاریمیز باهالی
ماده لرین یاتاغی دیر. اولارین استخراج و فراوریزی
یئرلی اینسانلارین اختیارینا وئریلسه هم ایشسیزلیک
هم ده کوچ مسئله سی حل ائدیلمیش اولار.

مدرن کندلشمه قاراداغی ائو توریستینین مرکزینه
چئویره بیلر. قاراداغین قوروق طبیعتی و تایی-
برابری اولمویان مئشه لری هم بولاقلاری ویایلاقلاری
هر بیر توریستس حیران ائدجک درجه ده
فسونکاردیر.

قاراغ هم ده اینسان گوجو قاینای اولاراق اولکه نین
بویوک شهرلرینین متخصصلرینین تامینیندا بویوک
رولا صاحیبیدیر. بونلارین یوردا گئری دونوشونمو چوخ
وئریملی اولاییلر.

اینسان سرمایه سینین کوچ ائتمه سی بورانی محروم
بوراخمیشدی. لاکین اینسانلاری سرمایه سی ایله
گئری دونوشومو بوردا توسعه و چیچکلنمه یه شرایط
یارادار.

"یادا دوشدو"، "خدا فرین" مدنیت کورپوسو (۲) "YADA DÜŞDÜ", XUDAFƏRİN MƏDƏNİYYƏT KÖRPÜSÜ (2)

محمد امین رسول زاده کیملی

پروف. معاریفه حاجیوا

آذربایجانین تانیمنیش فیکیر و دؤولت آداملاریندان
اولان محمد امین آخوند حاجی علی اکبر اوغلو
رسول زاده ۱۸۸۴-جو ایل یانوارین (ژانویه) ۳۱-ده
باکینین نووخانی کندینده آنادان اولموشدور.
محمد امین اؤنجه تانیمنیش موعلیم سولطان مجید
غنی زادنین (۱۸۶۶-۱۹۴۲) مودیر اولدوغو ایکینجی
روس-موسلمان مکتبینده تحصیل آلمیش، سونرا
باکی تئخنیکی مکتبینده تحصیلینی داوام
ائتدیرمیشدیر.

هله ۱۷ یاشیندا ایکن آذربایجاندا روس موستملکه
اوصول-ایداره سینه قارشى گیزلی موباریزه آپاران

XUDAFƏRİN 158 خداآفرین ۱۳۹۵ / آذر / ۱۵۸

«موسلمان گنجلیک تشکیلاتی»نی یاراتمیشدی. روسلار قارشی قورولان بو تشکیلات سونرالار «موسلمان دئموکراتیک موساوات جمعیتی» آدی ایله تانیلمیشدیر.

«دونیا» قزئتینده یاینلانیان «بیر تورک میللیتچیسینین استالین ایله ایحتیلال خاطیرالاری» آدلی یازیدا تفررواتی ایله آچیقلامیشدی.

هله ۱۹۰۵-جی ایلده بالاخانی نفت معدنلرینده فهلهلری تعطیله تحریک ائتدیگی گون وارلیلار ستالینین نفت قویوسونا آتماق ایسته میشلر. اؤزونو حادیهیئرینه چاتدیران م.ا.رسولزاده اونو اؤلومدن خیلاص ائتمیشدیر. او، استالینین باییل (باکی دا بیر زیندان) حبس خاناسیندان گیزلی صورته قاچیریلما سینین داتشکیلاتچیسى اولدوغو سؤیله نیلمکده دیر.

۱۹۰۵-۱۹۰۷-جی ایللرده فهلهلر آراسیندا تبلیغاتی و فعالیتی اوچون چارلیق روسیاسی م.ا.رسول زاده نین حبس ائدیلمه سی اوچون گؤستریش وئریر. تعقیب اولدوغو اوچون ۱۹۰۸-جی ایلین سونلاریندا م.ا.رسولزاده باکینی ترک ائتمک مجبوریتینده قالیر و تبریزه گئدیر.

چارلیق روسیاسی اونون ایراندان چیخاریلما سینى طلب ائدیر. م.ا.رسولزاده تعقیبلردن قورتارماق اوچون ایستانبولا گئدیر و اورادا همیئرلیلری علی بی حسینزاده و احمد بی آغایئوله گؤروشموش، یوسف بی آکچورا، ضیا گؤک آلپ و باشقا گؤرکملى شخصلرله یاخینلیق ائتمیشدیر.

۱۹۱۳-جو ایلده چار روسیاسیندا رومانوولار سولاله سینین ۳۰۰ ایللی ایله علاقه دار «عفو-عومومی» دن یارارلانیان م.ا.رسولزاده وطنینه دؤنور و فعالیتینی داوام ائتدیره رک «موساوات»

م.ا.رسولزاده ۱۹۰۵-۱۹۰۷-جی ایللرده باکیدا اینقیلابی فعالیت گؤسترن استالینله ده موناسیبتده اولموشدور. اونون استالینله (۱۸۷۰-۱۹۵۳) تانیشلیغینین و یاخینلیغینین اساس سببی «خالقلار حبس خاناسی» آدلانديرلان چار روسیاسینا قارشی ۱۹۰۵-۱۹۱۷-جی ایللرده موباریزه اپاران موختلیف قروپلارین زامان-زامان موشرک جبهه ده یئر آلماسی ایدی. م.ا.رسولزاده اوزون مودتدن سونرا استالینله علاقه لرینی بو دیکتاتورون ۱۹۵۳-جو ایلده اؤلوموندن سونرا ۱۹۵۴-جو ایلده تورکیه ده

چوخ موترققى ایشلرله برابر باکی دؤولت اونیوئرسیتئتینین یارانماسی دا آدر حکومتی و اونون قوروجوسو م.ا.رسولزاده نین آدی ایله باغلیدیر. بو مسله ایله علاقه دار او، بیر نئچه دفعه آذربایجان پارلامنتینده چیخیش ائتمیش و اونیوئرسیتئتین آچیلماسینی قطعی طلب ائتمیشدیر. ۱۹۱۹-جو ایله آچیلان باکی دؤولت اونیوئرسیتئتینده م.ا.رسولزاده نین محاضیره لر اوخوماسی دا منبعلرده یازیلیمیشدیر.

۲۸ آپرئل ۱۹۲۰-جی ایله آذربایجان، بولشئویکلرین اون بیر قیزیل اوردوسو طرفیندن ۱۹۲۰-جی ایله آپرئل حادثه لریندن سونرا م.ا.رسولزاده لاهیجدا (آذربایجان دا گوزل و اسکی بیر کند) حبسه آلیندی. اونون توتولماسی خبری همین ایلین نوپارین اوللرینده ولادیقافقاز شهرینده اولان استالینه چاتدیریلدی. استالین هئچ کسه خبر وئرمه دن باکی گله رک، ۱۱-جی اوردونون خصوصی شؤعه سینین رئیسی پانکراتووا رس ف سر میل ت کومیسسارلیغی آدیندان گؤستریش وئردی و اؤزو شخص حبس خانایا گئدیپ م.ا.رسولزاده نی آزاد ائتدی. استالین بونولا دا ۱۹۰۵-جی ایله اونو اؤلومدن قورتاران کئچمیش دوستو م.ا.رسولزاده نین قارشیسیندا اؤز ویجدان بورجونو یئرینه یئتیردی. او، م.ا.رسولزاده نی اؤزو ایله بیرلیکده موسکوا یا آپاردی و میلتر کومیسسارلیغیندا مطبوعات مووکیلی وظیفه سینه تعیین ائتدی. م.ا.رسولزاده کومیسسارلیغا تابع اولان موسکوا شرقشوناسلیق اینستیتوتوندا دا فارس دیلیندن درس دئتمیشدیر.

م.ا.رسولزاده استالینله بیرلیکده باکیدان آیریلدیغی گون ایکی ساعات بیر مودت عایله سی ایله گؤروشمه یه ایجازه وئریلمیشدی. او، عمیسی قیزی ایله ائولی ایدی. اونون ایکی اوغلو و بیر قیزی دا واردی. کیچیک اوغلو آدر ایکی آیلیق ایدی. بو

پارتیاسینین یابین اورقانی اولان «آچیق سؤز» قزئتینی نشر ائتدیریر.

۱۹۱۷-جی ایله روسیادا فنورال بورژوا اینقیلابی باش وئردی. سیلاح و زور گوجونه خالقلارین توپراقلارینی ایشغال ائدیپ، دونیانین آلتیدا بیر حیصه سینه چئوریلیمیش روسیا ایمپئریاسی داغیلماغا اوز قویدو.

۲۶-۳۱ یانوار ۱۹۱۷-جی ایله باکیدا گئرجکلشن موساوات پارتیاسینین بیر قورولتایندا م.ا.رسولزاده موساوات پارتیاسی مرکزی کومیته سینین باشچیسى سئچیلیر. بو قورولتایدان سونرا باکی باشدا اولماقلا آذربایجانین هر یئرینده «آذربایجانا موختاریت» شوعاری آلتیندا میلی حرکات باشلادی. ۱۹۱۸-جی ایل ۲۷ آپرئلده آذربایجان میلی شوراسی توپلاندى.

سس چوخلوغو ایله م.ا.رسولزاده میلی شورانین صدری سئچیلیر. بی طرف فتحعلیخان ایسگندر اوغلو خویسکینین (۱۸۷۵-۱۹۲۰) باشچیلیغی ایله آذربایجان دئموکراتیک رئسپوبلیکاسی حکومتی تشکیل اولوندو. بئله لیکله، آذربایجان خالقى نینکی تورک دلیلی خالقلار آراسیندا، همچنین بوتون ایسلام عالمینده ایلک دفعه اولاراق رئسپوبلیکا اصول-ایداره سینه قدم قویدو.

۱۹۲۰-جی ایلین ۲۸ ماییندا اعلان ائدیلن آذربایجان دئموکراتیک رئسپوبلیکاسی ایسلام و تورک دونیاسیندا ایلک دئموکراتیک رئسپوبلیکا اولماقلا اونون رهبرلری - م.ا.رسولزاده، فتحعلی خان خویسکی، علیمردان بی توپچوباشوو، نصیب بی یوسف بیلی میلی و دؤولت ماراقلارینی اوستون توتان دؤولت خادیملىرى ایدیلر. ۳۴ یاشیندا حاکیمیت گلن م.ا.رسولزاده ایسه آذربایجان خالقینین یئتیشدیردیگی بؤیوک شخصیت ایدی.

حاکیمیتده اولدوغو ۲۳ آی مدتینده گؤردوکلى بیر

تاریخ درگیسی، اییون ۱۹۹۰، سای ۴۲).

ماوی ایله تورکلوگو، قیرمیزی ایله آزادلیغی، یاشیل ایله ایسلامی، آی و سککیز گوشه‌لی اولدوزلا آذربایجاندا مسکون اولان ۸ تورک بویونو تمثیل ائدن بایراقلا قوردوغو آذربایجان دؤولتی ۲۳ آی یاشاسا دا، م.ا.رسولزاده آذربایجاندا یوکسلتدیگی بایراق شرق اؤلکه‌لرینده یوکسلن ایلمک دئمؤکراتیک بایراق ایدی. ۲۸ مای ۱۹۱۸-جی ایلمده قورولان آذر(آذربایجان جمهوریتی)، ۲۸ آپرئل ۱۹۲۰-جی ایلمده ایچینده ائرمینلرین ده یئر آلدیغی ۱۱-جی قیزیل اوردو طرفیندن سوقوط ائتدیریلدی. اون بیرینجی قیزیل اوردو آذربایجان ایشغال ائده‌رک اهالییه وحشیجه‌سینه ایشگنجه‌لر وئردی. تکجه گنجه‌ده ۱۳,۰۰۰ دینج اهالی اؤلدورولدو. ۱۲ ژنرال، ۲۷ آلبای، ۳۷۰ ظابط گوللندی. بو آمانسیر حادیشه دن سونرا آذربایجانین وطنپرور اوغوللارینین چوخو باشقا اؤلکه‌لره موهاجیرت ائتمک مجبوریتینده قالدیلار. اؤلکه‌نی ترک ائده بیلمه‌یه‌نلر ایسه ایشگنجه‌لره و گوللنمه‌یه معروض قالدیلار.

آذر قوروچوسو م.ا.رسولزاده ایسه بیر تصادوف نتیجه‌سینده بیر مودت موسکودا ساخلانسا دا اورادان قاچیریلاراق تورکی، آلمانیا، پولشا، فرانسا و رومینیا کیمی اؤلکه‌لرده یاشامیش، ۱۹۴۷-جی ایلمده یئنیندن تورکیه‌یه دؤنوب عؤمرونون سونونا قدر آذربایجانین یئنیندن ایستیقلالی اوغروندا دورمادان چالیشمیشدیر.

۱۹۳۱-۱۹۴۷-جی ایللرده سووئت حؤکومتینین اعتراض نوتاسینا گؤره آذربایجان موهاجیرتینین تورکیه‌ده‌کی سیاسی فعالیتی دایاندریلدی. بو فعالیتی آوروپادا داوام ائتدیرمک اوچون م.ا.رسولزاده ۱۹۳۱-جی ایلمده بئرلینه گئده‌رک، اورادا «آذربایجان رئسپوبلیکاسی حاقیندا بعضی قایه‌لر» آدلی کیتابینی نشر ائتدیریر، ۱۹۳۲-جی ایلمده ایسه «ایستیقلال»

گؤروش زامانی م.ا.رسولزاده اونو ایلمک دفعه گؤروردو و بو گؤروش اونون اوغلو ایله ایلمک و سون گؤروشو ایدی. سونرالار م.ا.رسولزاده نین بؤیوک اوغلو ۱۹۳۷-جی ایلمده سووئت رئژیمی شراییطینده گوللنمیش، ایکی آیلیق قویوب گئتدیگی کیچیک اوغلو آذر ایسه قازاخستانا سورگونه گؤندریلمیشدی. عمیسی اوغلو ایله ائولی اولانقیزی لطیفه خانیم دا استالین تئرورونندان یاخا قورتارا بیلمه‌میشدی. لطیفه خانیمین حیات یولداشی حبس ائدیلمیش، اؤزو ایسه قازاخستانا سورگون ائدیلمیشدیر.

استالین ۱۹۲۰-جی ایل نوایبرین ۱-ده باکییا گلیب م.ا.رسولزاده نی محبسدن خیلاص ائتمگی واختیله م.ا.رسولزاده طرفیندن اونو اؤلومدن خیلاص ائتمه‌سی ایله باغلی اؤده‌دیگی معنوی بورج ایدی. فقط استالین رئپرئسسسیا ماشیننی اونونلا باریشماز عقیده صاحیبی اولان م.ا.رسولزاده نی ان آغیر جزادان خیلاص ائتمیه‌جکدی. م.ا.رسولزاده عایيله سینه تطبیق اولان بو جزا دا بونون بیر اؤرنگیدیر.

گله‌جک طالعیینی سیبیره سورگون و یا اؤلوم گؤزله‌ین م.ا.رسولزاده عقیده دوستلاری طرفیندن موسکودان قاچیریلیر و بئله‌لیکله اونون حیاتینین موهاجیرت دؤورو باشلاییر. پروفیسور توران یازقان «بایراق شخصیت محمد امین رسولزاده» آدلی مقاله‌سینده یازیر: «تاریخده میلتر و چاغلار اوچون بایراق شخصلر واردیر. تورک تاریخی بو بایراق شخصلر ایله دولودور. اونلارین شخصینده تورک میلتی هر چاغدا آدینی دونیادا دیورموش، وارلیغینی اونلارین چالیشمالاری، فیکیرلری و سیاسی حیاتلاری ایله سوردورموشدور. م.ا.رسولزاده تورک دونیاسینین پارام پارچا اولدوغو بیر دؤورده آذربایجان تورکونون میللی منلیگینی قازانیب موسستقیل بیر دؤولت قورماسیندا بیرینجی درجه‌ده رولو اولان بایراق شخصیتدیر» (باخ: تورک دونیاسی

قزئتینی یایینلادی. ۱۹۳۴-جو ایله ایسه وارشاوا (ورشو) گئده رک سیاسی فعالیتینی اورادا داوام ائتدیریر. وارشاوادا ۱۹۳۶-جی ایله «چاغداش آذربایجان ادبیاتی» (روس دیلینده)، «پانتورانیزم حاقیندا» (روس و آلمان دیللرینده)، ۱۹۳۸-جی ایله «آذربایجان مسئله سی» (المان دیلینده)، «آذربایجان» (فرانسیز دیلینده) اثرلرینی نشر ائتدیریر. ۱۹۳۸-۱۹۴۰-جی ایللرده ایسه پولشا حکومتینده سیاسی مصلحتچی کیمی فعالیت گؤستریر.

م.ا. رسولزاده آروپادا اولدوغو زامان سووئت گیزی کشفیاتینین تعقیبلرینه معروض قالیر. اودور کی، «فیتنه دن قوروناق»، «قپو-یا دیقت» مقاله لرینی یازاراق دیقتلی اولماغی تۆوصیه ائدیر. حقیقتن ده ،

م.ا. رسولزاده عؤمرونون سونونا قدر بورادا یاشاییر. م.ا. رسولزاده ۱۹۴۹-جو ایله آنکارادا «آذربایجان کولتور درنگی» نی قورور. ۱۹۵۲-جی ایلین ۱ آپریلیندن «آذربایجان» ادلی ژورنال نشر ائتدیریر. آنکارادا تحصیل ناظیرلیگینین مطبوعات مودیرلیگینده، داها سونرا ایسه میلی کیتابخانادا ایشلمکله برابر علمی-تدقیقات ایشلری ایله مشغول اولور، آذربایجان حاقیندا مقاله و کیتابلار یازیر، کونفرانسلار وئریر. «چاغداش آذربایجان ادبیاتی» (۱۹۵۰)، «چاغداش آذربایجان تاریخی»، «آذربایجان شاعیری نیظامی» (۱۹۵۱)، «ادبی بیر حادثه» کیمی کیتاب و مقاله لر اونون حیاتینین بو دؤورونه تصادوف ائدیر.

۱۹۵۵-جی ایله شکر خسته لیگینه توتولان م.ا. رسولزاده همین ایل مارت آیینین ۶-دا خسته خانادا اوچ دفعه «آذربایجان... آذربایجان... آذربایجان...» دئیرک وفات ائدیر. قبری آنکارادا جئللی آسری مزارلیغیندادیر.

آذربایجان میلی ایستیکلال حرکاتینین لیدری، آذربایجان دئموکراتیک رئسپوبلیکاسینین (۱۹۱۸-

م.ا. رسولزاده آروپادا اولدوغو زامان سووئت گیزی کشفیاتینین تعقیبلرینه معروض قالیر. اودور کی، «فیتنه دن قوروناق»، «قپو-یا دیقت» مقاله لرینی یازاراق دیقتلی اولماغی تۆوصیه ائدیر. حقیقتن ده ،

۱۹۴۱-جی ایله سووئت اوردوسو ایرانا داخل اولدوقدان سونرا داها اولر بورادا موهاجیرت ائدن آذربایجان دئموکراتیک رئسپوبلیکاسی عوضولری اؤلدورولدو و حتی ۱۹۵۴-جو ایله روس کشفیاتی آب و (ABO) فتحلی بهیه بئرلینده سوی-قصد ائتدی. م.ا. رسولزاده آروپادا دا آذربایجانین حاق

رئسپوبلیکاسینی سوقوط ائتدیردیکدن (۱۹۲۰-جی ایل، ۲۸ آپرئل) سونرا حبس حیاتیندا و موهاجیرتده یاشاماغا محکوم اولان م.ا.رسولزادنین ۱۹۲۲-جی ایلده ایستانبولدا «آذربایجان رئسپوبلیکاسینین کئچمیشی، تشککولو و ایندیکی وضعیتی»، ۱۹۲۳-جو ایلده «عصریمیزین سیاوشو»، «ایستیقلال مفکورهسی و گنجلیک» کیتابلاری، ۱۹۲۸-جی ایلده «اینقیلاچی سوسیالیزمین ایفلاسی و دئموکراتیانین گلهجگی»، «میلت و بولشئویزم»، «قافقاز تورکلی» آدلی کیتابلاری (تورکیه تورکجهسی ایله) یایینلانمیشدیر. ۱۹۳۰-جو ایلده پاریسده «آذربایجان و ایستیقلالیت» (فرانسیز دیلینده) و «قافقاز پروبلیمی ایله علاقه دار پانتورانیزم» (روس دیلینده) کیتابلاری چاپ اولونور. ۱۹۳۸-جی ایلده ایسه بئرلینده «آذربایجان رئسپوبلیکاسی حاقیندا بعضی قئیدلر» (آلمان دیلینده) کیتابی یایینلانیر.

دونیانین موختلیف اؤلکهلرینده اونون علمی، تاریخی و سیاسی مقالهلری یایینلانیر. م.ا.رسولزاده نین ۱۹۳۶-جی ایلده بئرلینده «چاغداش آذربایجان ادبیاتی» (المان دیلینده) و وارشاودا «آذربایجان ادبیاتی» (پولیاک دیلینده) مقالهلری و ۱۹۴۳-جو

(۱۹۲۰) قوروجولاریندان بیرى اولان محمد امین رسولزاده عثینی زاماندا بیر ادبیات تاریخچیسى اولماقلا، بیر چوخ ادبی و تاریخی اثرلرین ده موللیفیدیر. بیر دؤولت آدمی اولان م.ا.رسولزاده موکمل قلم اوستاسی ایدی. او، ادبی-بدیعی، میللی-تاریخی اثرلرینی «م.ا.رسولزاده»، «یالوار اوغلو»، «محمد امین» ایمضالاری ایله یازمیشدیر.

م.ا.رسولزاده ادبی یارادیجیلیغا ۱۹۰۳-جو ایلده باشلامیش، اونون «موخممس» آدلی ایلک شعرى همین ایلده «شرقی-روس» قزئتینده نشر ائدیلیمیشدیر. داهی آذربایجان بسته کاری و معاریفچیسى اوزئیر حاجیبیلینین (۱۸۸۵-۱۹۴۸) ۱۹۰۷-جی ایلده نشر اولونان «روس-تورک و تورک-روس لوغتی» کیتابینین رئاکتورو دام.ا.رسولزاده اولموشدور. او، «بیر خانین حکایهسی» نثر اثرینین، «قارانیقدا ایشیقلا»، «ناگاهان بلا» (۱۹۰۸) تئاتر اثرلرینین مؤلیفیدیر. ایراندا یاشادیغی ایللرده فارس دیلینده بیر چوخ یازیلاری یایینلانسا دا، اونون ادبی و علمی فعالیتی ۱۹۲۰-جی ایلدن سونرا یاشادیغی موهاجیرات ایللرینه تصادوف ائتدیگی منبعلرده یازیلیمیشدیر.

بولشئویک ایستیلای آذربایجان دئموکراتیک

و تاریخی لیدرلری تحریف اندیلمیش، م.ا.رسولزادنین آدی ایسه تاریخ کیتابلاریندان سیلینمیش، آرا-سیرا «عکس اینقیلابچی»، «موساواتچی»، «خالق دوشمنی» کیمی ایفاده لرله آدی کؤلگنلنمیشدیر.

دونیا یا گلدیگی آذربایجان دیاریندا «عصریمیزین سیاووشو»، «چاغداش آذربایجان تاریخی»، «چاغداش آذربایجان ادبیاتی»، «بؤیوک آذربایجان شاعیری نیظامی» آدی اثرلری یالنیز ۱۹۹۱-جی ایلده آذربایجان روسیا ایمپئریاسیندان قوپدوقدان سونرا یاینلانمیشدیر.

گؤرکملی موتفککیر، آذربایجان خالقینین لیاقتلی اوغلو م.ا.رسولزاده نین آذربایجانین ایستقلالیتی موناسیبتی ایله گله جک نسیللره دئدیگی تاریخی کلاملاری وار. بونلاردان بیرى گنجلییه موراجیعتدیر:

«ای گنجلیک. سنین عوهدده نده بؤیوک بیر وظیفه وار. سندن اولکی نسیل یوخدان بیر بایراق، موقدس بیر ایدئال رمزی یاراتدی. اونو مین مشکلاتلا اوجالداراق دئدی کی، بیر کره یوکسلن بایراق بیر داها ائتمز».

۲۸ مای ۱۹۱۸-جی ایلده آذربایجاندا قورولان موستقیل آذربایجان دؤولتینین ۲۰۱۸-جی ایلده ۱۰۰ ایللیگی یاخینلاشیر. هله کئچن عصرده م.ا.رسولزاده دئمیشدی: «۲۸ مایدا آذربایجان اوفوقلرینده آچیلان میللی بایراق تکرار او دوغما یورد اوزرینده آچیلماق شهیدلریمیزین قانی یئرده قالما یا جاق، حرریته قوووشا جاق».

۱۹۹۲-جی ایلدن موستقیللیگینی یاشایان آذربایجان دؤولتی «اینسانلارا حرریت، میلتر ایستیقلاالی» دئین م.ا.رسولزاده نین سؤیله دیگی گئرچکلیگین عیانی ثوبوتودور.

ایلدی ایستانبولدا نشر اولونان «ایسلام-تورک انئسیکلوپئدیاسی» نین بیر جیلدینده «آذربایجان لهجه سی» آدی مقاله سی یاینلانیر.

۱۹۵۱-جی ایلده نیویورکدا «اوکراین» توپلوسونون یئددی جیلدینده «آذربایجان رئسپوبلیکاسی» مقاله سی، لندنده چیخان بریتانیا انئسیکلوپئدیاسیندا «موساوات پارتیاسینین یارانماسی تاریخی و آذربایجان دئموکراتیک رئسپوبلیکاسینین تشککولو» مقاله سی اینگیلیس دیلینده یاینلانمیشدیر.

۱۹۸۵-جی ایلده اوکسفورد اونیورسیتتینده «قافقاز پروبلیمی ایله علاقه دار اولاراق پانتورکیزم» مقاله سی اینگیلیسجه و روسجا یاینلانمیشدیر.

م.ا.رسولزاده نین علمی، بدیعی و پوبلیسیست-تاریخی کیتابلارینین بیر قیسمی ساغلیغیندا، بیر قیسمی ده وفاتیندان سونرا یاینلانمیشدیر. اونون «آذربایجان شاعیری نیظامی» آدی علمی آراشدیرما کیتابی ۱۹۵۱-جی ایلده آنکارادا، «آذربایجان کولتور گئلکری» ۱۹۴۹-جو ایلده آنکارادا، «چاغداش آذربایجان ادبیاتی» ۱۹۸۴-جو ایلده آنکارادا، «میللی تئناسوده» ۱۹۸۴-جو ایلده آنکارادا، «آذربایجان جومهوریتی (کیفیتی تشککولو و ایندیکی وضعیت)» ۱۹۹۰-جی ایلده ایستانبولدا یاینلانمیشدیر.

م.ا.رسولزادنین ایجتیماعی-سیاسی فعالیتی و ادبی ایرثی حاقیندا سوونت ایمپئریاسینین چؤکدویو ۱۹۹۰-جی ایللره قدر دوغرو-دوروست معلومات وئرلمه میشدیر. ایمپئریانین ۷۰ ایللیک تاریخینده ۱۹۱۸-۱۹۲۰-جی ایلرده آذربایجان دئموکراتیک رئسپوبلیکاسینین قوروجو لیدری م.ا.رسولزاده و ۱۹۱۸-۱۹۲۰-جی ایلرده کی موستقیل آذربایجان دؤولتی آذربایجان خالقینین حافیظه سیندن سیلینمه یه چالیشیلدیغی اوچون بو دؤورون تاریخی

ياشام اوچون پسيكولوژى بىلگىلەر

قاتاچاقدير.

اۋزونوزە تلقيىن ائىدىن كى، سىز اينانيرسىنىز. بوتون چتىنلىكلەر رىغمن اۋزونوزو ائەلە گۇستىرىن كى، سىز راحت و دىنجىسىنىز. بئەلىكلە، اۋز داخىلى «من»ىنىزى (ائگو) آلدادارق اۋزونوزە راحتلىق ياراداقسىنىز.

ككلىك اوتو چاىى ايچىن.

بو چاىىن ايچىلمەسى سىزدە مۇعجىزە وى دىنجىلمە حىسى ياراداق و بو حىسى اوزون ساعاتلار ياشامىغى اۋزونوزە مشق ائىدىن و «من چوخ راحتام» دئىين.

گۇردويونوز ايشلرى چوخ اهمىتلى حساب ائىدىن. گۇردويونوز هر ايشى اهمىتلى حساب ائەدرك اۋزونوزو بۇيوتمىگى باجارىن. باشقالارىنىن اهمىيتسىز ايشلرىنى بۇيوتدويونوز زامان اۋز اهمىتلى ايشلرىنىزى كىچىلتمىش اولورسونوز. اونا گۇرە دە بىرىنجى نۇوبەدە اۋز ايشىنىزى اهمىتلى بىلىن و اونون دوزگون باشا چاتدىرىلماسىندان دۇوق آلىن.

داوا-دالاشدان چكىنىن.

گونەلىك حياتدا دىلدە اولسا دا بئە باشقالارى ايله داوا-دالاش باش وئىر. آنجاق بو فىكىردن اۋزونوزو يايىندىرماق اوچون دىقتىنىزى باشقا يۇنە سۇوق ائتمىگىنىز لازىمدير. مثلاً، داوا-دالاش اولان يئردە قارشى طرفە دىقتى يۇنلتمك عوضىنە اولدوغونوز يئردە بىر گول دوكانىنيا، ياخود باشقا صنعت اثرىنە فىكرىنىزى يۇنلدىن.

دكتر ح.شرقى دره جك سوى تورك

Yaşam için psikoloji bilgiler

Dr.HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK SOYTÜRK

چوخ دا غىرى-عادى اولمايان ايشلرىنىزى تەرىفلەمكدن چكىنمگىن.

هر ايشى گۇرمك اىستەيىرسىنىز، بىرىنجى نۇوبەدە اونو ياخشى بىلمىگىنىزى لازىمدير. بو بىلىك سىزە ياخشى حىس لر وئە بىلر. گۇردويونوز ايشلردە اونو اينجەلىكلرىنە قدر بىلدىكدە سىزدە داخىلى راحتلىق يارادا بىلر.

سودون فايدالارىنى ياخشى بىلىن.

آنالاردئىير كى، سود دىنجلىك و راحتلىق منبعىيدىر. سوددە كالىيوم ماددەسى اولدوغونا گۇرە او عضلەلرە راحتلىق بخش ائدىر. همچىن سوددە آمىن تورشولارى اولدوغونا گۇرە ترىپتوفان ماددەسى يارادارق ساكىتلىك منبعىينە چئوريلير.

برىزكلى پالتارلار گئىينىن!

باجاردىقجا اوشاقلارىنىز كىمى رنگارنگ و برىزكلى پالتار گئىينىن. چونكى بو طرز گئىيم سىزى قاپالىقدان سربستلىيە گۇتورەجكدىر و حياتىنىزا اوشاق حياتى قدر سئوينجلى آنلار و رنگلر

ساچلارینییزی یوماقدان دۇوق آلین.

ایشی، یاخود بیر پروبلئمی حلل ائتمک سیزی
روحي تارازلیغینییزی یوزاجاقسا، درحال اوندانل
چکمگینییز مصلحتدیر. باشقا ایشه باشلاماق داها
یاخشی اولار.

باجاردیقجا ساچلارینییزی طبیعی مادهلر
واسیطه سیله یویون و سونرا اونلاری بارماقلارینییزلا
سیغاللایارق قورودون. بو ایش سیزه اینانیلماز
درجه ده راحتلیق بخش ائده جک.

اولدوغونوز هر یئرده گۆزلیک یاییین.

هر بیر اینسان ایستر و ایستمیه رکدن موختلیف
یئرلرده اولماق مجبوریتینده دیر. آنجاق هارادا
اولوروقسا اولاق اورادا گۆزلیکلر موطلق واردیر.
اوراداکي اولان گۆزلیکلری روحوموزا هوپدورارق
اؤزوموزو گۆزلیک منبعینه چئویرمه لیک.

ماوی رنگلی اشیالارا باخماغی اونوتمايین.

ایشله دیگینییز یئرد، سفره گئتدیگینییز یولدا و یاخود
هر هانسی بیر یئرده اولدوغونوز زامان ماوی
گۆرونتولو اشیا و منظره لر باخین. چونکی بو رنگده
اولان اعجازکار راحتلیق قایناغی سیزی تاماميله
راحتلادا بیلر.

سودا ایستیراچتدن دۇوق آلین.

ایلیق سو، راحت حمام، آز ایشیق و
بؤیوک واننا، بیر آز دا بیتکی
ترکیبلی عطیرلی مادهلر، او
جومله دن گولاب، نعناع قوخوسو
سیزه دوش آلدینییز زامان فراخ و
راحتلیق حیسی یاشاداجاقدیر.

هر زامان دینج مکانی سئچین.

یولا چیخمادان اؤنجه عاغلینییزا قويدوغونوز گۆزل بیر
مکانی اؤزونوز اوچون جنت سایاغی تعریفله یین و بو
جنت چاتماق اوچون اؤز داخللی منینیزی آلدادیین.
بو آلداتما حقیقتن ده سیزی عاغلینییزداکی
توتدوغونوز یئره چاتدیغینییز زامان سون درجه
راحتلاشدیراجاق و جنت منظره سینی روحونوزدا
یاراداجاق.

ایشدن نه واخت ال چکه جگینییزی بیلین.

صبر، دؤزوم و پروبلئلری حلل ائتمک چوخ یاخشی
شئیدیر. آما هر شئیین بیر دیری واردیر. اگر بیر

باشقالارینی تعریفله یین.

باشقالارینی تعریفله دیکجه سیزده اؤزونوزه اعتیما
حیسی یاراناجاق. بو ایش سیزی راحتلاداجاق.
بئله لیکله، قارشینییزداکی اینسانین موثبت انرژیسینی
آلمیش اولاجاقسینییز.

آنلاری قییمتlendirین و اونلاری سئوهرک یاشاییین.

اولدوغونوز هر یئرده داها جوی شئیرله دیکت
یؤنلیدین. مثلا، مئویه لری داداراق حظ آلین، حزین و
اینجه سسلری ائشیتمکدن دۇوق آلین و بیلین کی،
بو ایشلر سیزی راحتلاداجاق.

طومارلايىن. آلىن ناحيه نيزى ساچلارينيذا دوغرو سيغاللايىن.

هله ده واختيم وار.

هميشه اؤزونوز دئىن كى، منيم لازيم اولان قدر واختيم وار. گوندهليك حياتدا گۆرمه يه ايمكان تاپماديغينيز ايشلرى اونوتماقلا اؤزونوز چوخلو واخت قازانا بيلرسينيز.

ديشيكلييه مئىللى اولون.

قبول ائتسك كى، ديشيكليك چتيندير، او قدر ده راحتلايديجيدير. چونكى ديشيكليك خيالىميزين و روحوموزون گله جكده كى راحتليميزدير. باشينيزى قويوب ياتديغينيز ياستيغى ديقتله سئچين.

بوينونوزا (اوزون، قيسا) و چكينييه گۆره ياستيق سئچين. هفته ده بير-يكي دفعه ياستيغينيزا قيزيل گول و نانه عطيري چيلگين. او سيزه راحت يوخو بخش انده جك.

آغلاماغى باجارين.

گونده بئش-آلتى داملا آغلاماق سيزى هم فيزيكى، هم ده فيكرى اولاراق راحتلادا بيلر. آغلاماغينيز گليرسه، اونون قارشيسيني هئچ واخت آلمايين. كيمسه نين سيزه نه دئيه جگيندن ناراحات اولمايىن. گونشين چيخماسيني و باتماسيني سئير ائدين، ياخود فيكرينيزده جانلانديرين.

گونشين باتماسيني سئير ائتمك بيزى قمگين ائتسه د، او بيزى راحتلاشديرا بيلر. اونا گۆره كى، گونشين باتديى زامان بيزيم گۆردويوموز رنگ چالارلارى دويغولاريميزى اويانديراراق حياتيميزا معنا قاتير، عيني زاماندا گونشين چيخماسيني سئير ائتمك اوندان ياييلان انرژى دولو رنگلى ايشيقلار بيزى بير

بوتون ايشلرى بيردن عۆده نيزه گۆتورمه ين. بيليريك كى، ايشلريميزى باشقالارى ايله بؤلوشدوكده بيزيم راحت و بوش واختيميز چوخ اولاجاق. بو ايش ايسه بيزيم گوجوموزو آرتيراجاقدير و نتيجه اعتباريله ايشدن باشقا اؤزوموزه فيكيرلشمه يه شرايط ياراداجاقدير. اؤزوموزه فيكيرلشمك ايسه اؤزوزده راحتلىق حيسيني گوجلنديره جك.

بامزه اولماغا چاليشين.

ان آرى اؤزونوزله باريشيق وضعيتينده ياشايين. كدرلى شئىلرى فيكيرلشمكدن چكيني. باشقالاريني دا اينجه و مزه لى سؤزلرينيزله تبسسومه وادار ائدين.

قاشلارينيزى طومارلايىن.

خوصوسيله استرسلى آنلارينيزدا قاشلارينيزى

گونش دوغمادان یوخودان قالخین.

دونیدا روحن بؤیوک اینسانلار، یوقا ایشچیلری، ایدمانلار و بیر چوخ ساحه نین عالیملىرى گونش دوغمادان یوخودان دورماغی ترجیح ائدرلر. اونون ایکی سببی وار: (۱) قارانیق گئجه نین بیزه یوکلەدیگی منفی انرژی نین دان یئری آغارارکن روحوموزدان چکیلیب گئتمه سی، (۲) گونشدن دوغان موثبت انرژی نین روحوموز و جانیمیز واسیطه سیله قبول ائتمه میز.

دنیز کنارینا گئتمگی و دالغالاری سئیر ائتمگی اونوتما یین دنیزی سئیر ائدرکن اونون لپلرینین موسیقیلی سسلرینی دینلین. بیر داها دینلین و گؤزونوزو سونسوزا قدر دنیزی گؤرمه یه دیکین. ماوی رنگ و دالغالارین موسیقیلی سسی امین اولون کی، سیزین راحتلاما یینیزا سبب اولاجاق دیر.

اورک سؤزلرینیزی دئمگی باجارین!

چوخ واخت بیر چوخ پروبلئم لری میزی حلل ائده بیلیم ریک. اونلاری اورگیمیزده درد ائده رک یاشاماقدانسا، بیزی ائشیدن بیر یاخشی قولاق وارسا، اونا دئیهرک درد لری میزی حلل ائتمیش کیمی یاشاماگی بیلمه لیک.

گون داها یاشاماغا اومیدیمیزی آرتیریر. گونشین چیخماسی ایله اومیدله نیب و باتماسی ایله ایچیمیزده ان گؤزل دویغو آنلارینی یاشاماگی باجارما غیمیز لازیم دیر.

رفتارینیزی دییشدیرمگی باجارین.

عصبی باسقی آلتیندا اولدوغونوز زامان باشقا ایشلری گؤرمه یه جهد ائدین. گونده لیک اوتوردوغونوز یئرده اوتورما یین، گونده لیک گؤردویونوز ایشلری ده گؤرمگین و بئله عادت ائتدیگینیز فیکیرلری ده فیکیرلشمه یین.

دوعا ائدین.

یارادانا اینانین و اونا ایناناراق راحتلیغا چاتماگی اونوتما یین. یارادانا سیزین آرانیزدا دوعا ائتمک ان گؤزل واسیطه دیر. دوعا سیزی راحتلاداجاق، اؤزونوزه اینانیمیزی آرتیراجاق، باشقالارینا قارشى ایسه سیزده موثبت دوشونجه طرزى یاراداجاق. حساب ائتسک کی، هامیمیز یارادانین گؤزونده برابرک، اونا کیمسه دن اوستون اولما دیغیمیزی یالنیز خیرخواه عمل لری میزه فرقلنددیگیمیزی بیلدیکده دوعانین نه قدر بیزه وئردیگی معنوی روح یوکسکلیگینی یاشامین دؤوقونو چیخارا بیله جه یک.

ایشیق لاری یاندیرین، سؤندورون.

بیلدیگینیز کیمی، ائو و ایش یئرلرینده ایستیفاده اولونان ائلکترون آوادانلیقلاری اینساندا استرس یاراتدیراراق روحی گرگینلیه گتیریب چیخاریر. اونا گؤره ده اونلاری آرا بیر یاندیریب سؤندورمگینیز سیزده راحتلیق حیسی یاراداجاق.

**بیر پسیکولوق، بیر گۆزلیک موتخصیسی ایله تانیش
اولسانیز سیزین اوچون فایدالی اولار.**

۲۰ دقیقه بوتون ترلهمهسی اوچون فعالیت
گۆسترمگینیز لازیم و سونرا دریندن نفس آلین و
راحتلایین.

سئچیمینیزی بیلرکدن ائدین.

بیر ایشی گۆرمک اوچون موختلیف سئچیم
قارشیسیندا قالماینیز سیزی منفی انرژی ایله
یوکلەیه بیلر. اونا گۆره ده ایشینیزی اۆنجهدن هانسی
یولا حلل ائدهجکینیزی اۆزونوز اوچون تثبیت
ائتمیش اولون.

ترله یین.

فیزیکی ایشلری گۆرمکدن چکینمیین. چونکی او
سیزده منفی عصب گرگینلیکlerini آرادان قالدیرار.
ترله دیکجه اۆزونوزده خوش حیسلر یاشایاجاقسینیز.
چالیشین آلین حیصه نیز ترله سین و اوندان سونرا

آلیش-وئریشه گئتمه دن اۆنجه فیکیرلشین.

اۆزونوزو بورجا سالمایین و اونون نتیجهسی اولاراق
عصبی گرگینلیک یاشامایاسینیز دئییه آلیش-وئریشه
گئتدیگینیز زامان نه آلاجاغینیزی اولجهدن
بیلیمگینیز مصلحتدیر.

یونگول یئمکلر یئیین.

ایسته ییرسینیز کی، راحت یاشایاسینیز، میوه، تره
وز، قاتیق، سود، یومورتا، آریا و بوغدا، لوبیا، بادام
فیندیق، قوز، پوسته و دیگر بیتکی منشالی
محصوللاری ایستیفاده ائدین.

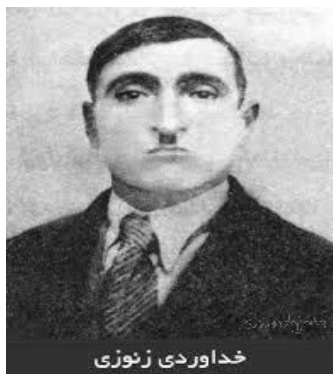
باشینیزدان موغایات اولون.

گوجونوزله دنیزه آتین. قوملارین اوزرینده یئریرکن
قوما باتین. هردن بیر آیاغینیزی یارغانلارین اوستونه
قویاراق اوچوب-دوشمه هیجانی یاشایین.

بوتون عصبی تضیقار باشیمیزین ایچینده گندن
عصبی پروستسلرله باغلیدیر. اونا گۆره ده دوشونجه و
تصوورلرینیزی یاخشی و موثبه دوغرو باشینیزین
ایچرینده تنظیملهیه بیلمهسه نیز راحتلیغا چاتا
بیلمزسینیز.

معرفی چهره های قدیم

شهرستان جلفا :هر
اوخویان ، ملا
خداوردی اولماز
خداوردی زنوزی در
حدود سال ۱۲۶۶
هجری شمسی در
شهر زنوز چشم به

عالم هستی گشود. بعد از طی دوران کودکی به آموختن علوم
پایه در مکتبخانه های محلی پرداخت و در موسم جوانی با
انگیزه تحصیل علم و معرفت و امرار معاش زندگی به شهر
تفلیس در گرجستان مهاجرت نمود و در همانجا موفق شد
تا علوم پزشکی را نیک بیاموزد. وی سپس به ایران بازگشت و
در علمدار مشغول خدمات پزشکی شد. در آن زمان مردم از
نظر بهداشت و درمان در سختی و رنج بودند. وی با ساختن
داروهای گیاهی و تجویز آن به بیماران خدمات شایسته و
ارجمندی را انجام داد. از جمله خدمات دکتر می توان به
مهارت وی در معالجه بیماری جذام اشاره کرد که در آن
زمان شایع بوده است و تا به امروز هم واکسن یا علاج
پیشگیری آن را نیافته اند. ولی وی در آن زمان این بیماری
را معالجه کرده است. ملا خداوردی در سال ۱۳۲۵ ه ش در
عصر حکومت سید جعفر پیشه وری از طرف دکتر اورنگی به
عنوان پزشکیار بهداری زنوز استخدام می شود و در سال
۱۳۲۸ به بهداری علمدار و پس از ۴ سال خدمت در علمدار
به بهداری گرگر منتقل می شود. دکتر زنوزی در عصر خود
تنها دکتر و فرد آگاه به پزشکی در این منطقه بوده است. وی
در تیر ماه ۱۳۴۶ در علمدار وفات نموده و در قبرستان این
شهر مدفون شده است. هنوز در منطقه جلفا این ضرب المثل
بر سر زبانهاست که: هر اوخویان ملا؛ خداوردی اولماز.

گوندن: استاد ابراهیم یلتقیان

گوللری و چیچکلری قوخولایین.

بعضی اییلر هورمونلارین آرتماسینا سبب اولور و بو
دا بئیینده سئروتینین چوخالماسینا گتیریب
چیخاریر. بو ماددنین چوخلوغو بیزده راحتلیق
حیسی یارادیر.

موقدس مکانلاردا اوتورون.

اینانسانیز دا، اینانماسانیز دا موقدس مکانلارا گئدین
(مسجید، کیلسه و ب.) و اورادا بیر گوشه‌نی سئچین
و راحتجا دینجه‌لین. امین اولون کی، بو سیزه چوخ
گۆزل حیس لر وئره‌جک.

آرابیر داماغینیز باسین.

هر بیریمیز هیجانلانماغی بیلیریک. اونا گۆره ده آغیز
و داماق عضله‌لریمیز ییغیشا بیلر. بو عضله
ییغیشمالارینی آرادان قالدیرماق اوچون
دیشلرینیزین آرخاسینا و داماینیز دیلینیزله باسین.

باجاردیغینیز قدر شهری ترک ائدین.

بیر اوجقار کندن طبیعتینده گزمگینیز شهرینیزین
ان گۆزل بولوارلاریندان داها لذتیدیر. گۆرمه مسافه
نیزین شهر خاریچینده داها چوخ اولماسی سیزه
روحو راحتلیق گتیره‌جک. داغلاری و تپه‌لری سئیر
ائتمک ماشینلاری و هوندور بینالاری سئیر ائتمکدن
داها گۆزلدیر.

دنیز کنارینی سئچین.

قوملارین اوزرینده اولان داشلاری گۆتورون و وار

جیلوولوق: خالقین آجی طالعی

CİLOVLUQ: XALQIN ACI TALEYİ
QUMRU ŞƏHRİYAR

قومرو شهریار

اصلینده آذربایجان تورکلرینین عوموممیلی فاجیعه سی کورکچای (۱۸۰۵)، گولوستان (۱۸۱۳) و تورکمنچای (۱۸۲۸) موقاويله لری ایله باشلانیر دئسک، داها دوغرو اولار.

کورکچای موقاويله سینین شرطلرینه اساسن شکی خانلیغی و قاراباغ خانلیغی روسیایا تابع ائدیلمیشدی. م. آدیگؤزل بی و م. جامال جاونشیر بو حادثه نی بئله تصویر ائدیر: "بیر نچه گون بایرام، شنلیک و قوناقلیق اولدو. سونرا تراکات و عهدنامه یازیلدی. ایبراهیم خان و شکی حاکیمی سلیم خان اونا مؤهور باسدیلار، بؤیوک سردار (سیسیانوو) ایسه قول چکدی" (۱، ۳۵).

بو "پارچالانما" نین آردینجا آذربایجان تورکلری اوچون داها دهشتلی موقاويله گولوستان موقاويله سی اولدو. گولوستان موقاويله سی ۱۸۱۳-جو ایلین ۱۲ اوکتابر تاریخینده روسیا ایمپئرییاسی ایله قاجارلار دؤولتی آراسیندا ایمضالانمیش و تاریخی آذربایجانین اراضیسینی روسیا ایله ایران آراسیندا بؤلن بیرینجی موقاويله دیر. موقاويله نی ایران طرفدن شاهین وکیلی میرزه عبدالحسن خان، روسیا طرفدن ایسه راتیشو ایمضالاییر. بو صولح موقاويله نین شرطلرینه اساسن قوزئی آذربایجان خانلیقلاریندان ایروان و ناخچیوانی چیخماق شرطیه یئرده قالان بوتون خانلیقلار (لنکران، شیروان، قوبا، باکی، گنج، قاراباغ، شکی) روسیایا وئریلدی.

اوچونجو - تورکمنچای موقاويله سی ایسه آذربایجانی آراز چاپی ایله ایکی حیصه یه بؤلدو. ایکینجی روسیا-ایران موحاریبه سی نتیجه سینده روسیا ایله ایران آراسیندا باغلانان بو موقاويله یه اساسن

تاریخده آذربایجانلیلار قارشى اونلارلا قیرغینلار، سويقيريملار تۆره ديلميشدير. اصلينده تاريخين ان دهشتلى صحنه لری ده ائله بیر سیرا خالقلارین سويقيریما معروض قالماسی و اونلارین تاریخ صحنه سیندن سیلینمه سینه یؤنه لیک سیاستلر دیر.

آذربایجانلیلار، عومومیتله، تورکلره قارشى یؤنه لیک اولان قیرغینلاردا، سويقيريملاردا هر زامان اؤن سیرادا بیر قایدا اولاراق اثرمنیلر دایانیر. ایسلامدان سونراکی دؤورلرده اثرمنیلر موختلیف ایغتیشاشلار تۆرده رک موسلمانلار قارشى عوصیان قالدیرمیش، قتل عاملار تۆرتمیشلر. فورصت دوشدو کجه تورکلره ضربه ائندیریر، اونلاری اؤز تاریخی تورپاقلاریندان دئپورتاسیا ائدیر، یا دا قانلی قیرغینلار تۆره دیردیلر. تاریخ بویو ایستر قوزئی، ایسترسه ده گونئی آذربایجان تورکلرینه قارشى یاد ائلی ایشغالچیلار و قونشو خالقلار دایما آمانسیز قیرغینلار تۆره دیبلر.

اولا اونو قئید ائدک کی، روسلار بو موقاویله لرین ایضالانماسیندان سونراکی دؤورده دؤولتین تشکیلی مسله لرینده ائرمینیلرین یاردیمیندان ایستیفاده ائده جکلرینه سؤز وئردیلر. بونولا دا عوئمانلییا قارشى موحاریبه ده اینگیلتره و فرانسادان گئری قالماماق اوچون روسلار عوئمانلی تورپاقلارینی ایشغال ائتمک و حؤکومتی دئویرمک مقصدیله ائرمینی موزدورلاردان فایدالاندیلار. ائرمینلر ده عوئمانلی دؤولتینین یونانیستانلا توققوشمالاریندان یارارلاناراق تورکیه نین کندلرینه هوجوم ائدیپ شرقی آنادولونو اله کئچیرمه یه تشبوس گؤستردی،

آذربایجانین آراز چاییندان شیمالداکی بوتون اراضیلری روسیاینین، جنوبداکی اراضیلری ایسه ایرانین تابعچیلیگینه کئچدی. موقاویله نی روسییا طرفیندن ایوان پاسکئویچ، ایران طرفیندن ایسه ایران شاهى فتحعلی شاهین اوغلو شاهزاده عباس میرزا ایضالامیشلار. موقاویله یه اساسن قوزئی آذربایجان تورپاقلاری روسیایا قاتیلدی. همچنین ایروان و ناخچیوان دا روسیایا وئریلدی.

گؤرندویو کیمی، قیسا مودت عرضینده آذربایجان تورپاقلاری دفعه لرله پارچالانمایا معروض قالیب، اهالیسی ده طبیعی کی، بو موناقیشه لر زامانی

قوای مسلح جیلوها دراورمیه ۱۹۱۸ م

لاکین عوئمانلی اوردوسونون موقاویمتی نتیجه سینده شرقی آنادولونو ایشغال ائده بیلمه ییب گئری چکیلدیلر. گئری چکیلرکن ده هر یئری تالان ائتمیش و اهالییه موختلیف ایشگنجه لر وئرمیشدیلر. روسلار و ائرمینیلرین آراسینداکی بو موتفیقلیک او حده چاتمیشدیر کی، روسییا اینقیلابیندان و چار اوردوسو داغیلدیقدان سونرا روس ظابیطلری ائرمینی

یاغمالانیب، تالانیب، قیرغینا معروض قالیبلا. بو دا اؤلکه نین آیری-آیری بؤلگه لرینده چاخناشمالارا، ووروشمالارا سبب اولوب. عئینی زاماندا بو موناقیشه لر اؤزو ایله قانلی قیرغینلار گتیریب. اییرمی عصرین اوللرینده شاماخیدا، باکیده، اورمیهدا، سلماسدا و س. شهرلرده فاجیه لر، قیرغینلار، سویقیریملار باش وئریب.

قروپ خيانتكارين وطنه آرخادان ضربه وورماسينا و دوشمنين قله سینه چالیشماسينا ساکیتجه باخا بيلمز. قبول اولونموش قرارلار و تدبیرلر يالنيز ضروری اولماقلا بیتمه ییب، هم ده چوخ طبیعی و قانونیدیر. بو قرارین یئرینه یئتیريلمه سینده هر هانسی بیر شوبهه و گنجیکمه قطعی صورتده وطنه خیانتدیر و باغیشلانمازدير" (۷).

بیر دنیا موحاریبه سی ایلرینده عثمانلی ایمپئریاسیندا مسکونلاشان خریستیانلار دینی ماراقلارینی اوستون توتاراق روسیانی حیمایه ائتدیلر و بئله لیکله د، عثمانلی دؤولتیه موباریزه یه باشلادیلار. عثمانلیلار دا، یوخاریدا قئید ائتدیگیمیز کیمی، اؤز نؤوبه سینده، اراضیلرینده آسایشی قایدایا

سالماق مقصدی ایله اونلاردان ۱۰ مینلره آدام عایيله لريله بیرلیکده سلماس سرحدیندن ایرانا کئچدیلر. ایرانین اهالیسینین ده چوخ آغیر وضعیتده یاشاماسينا باخمایاراق، اونلاری قبول ائدیپ حیمایه ائتدی.

۱۹۱۷-جی ایل مارتین ۱۸-ده ائرمینلر روسیانی اورمیهداکی کونسولو نیکیتینین و بو شهرده کیامئریکان میسسیونئرلرین رهبری شئتتین گؤستریشی ایله موسلمانلارا قارشى قتل عامی باشلادیلار. بیر گونون عرضینده اورمییه و اطرافینین موسلمان-تورک اهالیسیندن تقریبین ۱۰ مین نفر قتله یئتیریلدی. آرازین او تایینداکی اومودو کندینده

حرپچیلرینه سیلاح-سورسات وئیردیلر. خاريجی عاملیلرین تاثیرى ایله ائرمینی مسله سی داها دا مورککبلشمیشدی. فرانس، اینگیلتره، ایتالیا، آوستریا(اطریش) و آلمانیا کیمی بیر سیرا دؤولتلر عثمانلی حؤکومتینین بحرانی وضعیتیندن سوی-ایستیفاده ائده رک اورادا مسکونلاشان ائرمینلری و خریستیانلاری (مسیحی) حیمایه بهانه سیه بو اؤلکه یه تضییق ائتمه یه باشلادیلار. قئید ائتمک یئرینه دوشردی کی، ۱۸۱۵-جی ایله ویانا کونفرئسینده خصوصیه وورغولانمیش مسله لرده بیرى ده عثمانلی اراضیسینده یاشایان ائرمینلرین موستقیللیگینی تامین ائتمک ایدی.

بئله لیکل، عثمانلی دؤولتی اراضیسینده یاشایان ائرمینلرین بیر قروپو سوریایا کؤچورولدو، سیلاحلی و دؤیوشن دسته لرده عیبارت بیر قروپو ایسه روسلارین نزارتی آلتیندا اولان بؤلگه لر، او جومله دن، آذربایجانا اوز توتدو. عثمانلی دؤولتینین ۱۹۱۶-جی ایله وئریلمیش رسمی بیاناتیندا بو باره ده آیدین دئییلیر: "اؤلکه نین خاريجدن مودافیه سینی و داخیلده ساکیتلیگی تامین ائتمک اوچون اراضیده هر آن دؤولته تهلوکه یارادان ائرمینلرین کؤچورولمه سی واجب ساییلیر. محض بو ضرورت اونلارین ساکیت و یادئلرین تاثیرى دایره سیندن اوزاق بؤلگه یه کؤچورولمه لرینی طلب ائدیر" (۷).

۱۹۱۷-جی ایله عثمانلی دؤولتی طرفیندن وئریلمیش باشقا بیر بیاناتدا ایسه ائرمینلرین کؤچورولمه سی بئله ایضاح ائدییلیر: "ائرمینلرین اؤلکه نین ثابتلیگینه و ایمپئراتور اوردوسونا تهلوکه یارادا بیلیمه جکلری ساکیت بیر بؤلگه یه کؤچورولمه سی تعجیلی یئرینه یئتیريلمه لی اولان بیر ضرورتدیر. هئچ بیر دؤولت اؤلکه نین موختلیف عیرقدن و دیندن اولان مینلره اؤلادلاری دؤیوش مئیدانلاریندا اؤز لرینی وطنه قوربان وئرکن بیر

۱۹۱۵-جی ایلده اورمیه و سلماسدا پتروس آدلی ائرمی کوماندانى اؤز قولدور دسته سی ایله آذربایجانلیلار باسقین ائتدی. عسگرخان محلله سینده قانلی دؤیوشلر باشلادی. ائرمیلر ائولره و محللهلره وحشیجه سینیه باسقینلار ائدهرک دینچ اهاالینی قتلہ یئتیریر، قوجا و قادینلار، اوشاقلار بئله آمان وئرمیردیلر. ۱۵۹ گون داوام ائدن قانلی قیرغینلار نتیجه سینده ۱۵۰ مین آذربایجان تورکو قتلہ یئتیریلدی. سلماسدان اورمیه یه قدر هر بیر آذربایجانلی عایله سی شهید وئردی.^(۲)

تاریخده "جیلوولوق فاجیعه سی" کیمی یادداشلار حاک اولان حادیثه ۱۹۱۸-جی ایلین فئورال-مارت آیلاریندا باش وئرمیشدیر. "بؤلگه ده ماراقلاری اولان بؤیوک بریتانییا، فرانس و روسیادان دستک آلان ائرمیلر اورمو گؤل اطرافیندا "کیچیک ائرمیستان دؤولتی" یاراتماق ایستیهیردیلر. غربده جیزیلمیش، اینگیلتر، فرانس و روسیا طرفیندن حمایه اولونان بو سسئنازیده ائرمیلرله یاناشی، آسوریلر ده ایشتیراک ائدیردی. اونلارین مقصدی تورک تورپاقلاری حسابینا اؤزلرینه دؤولت قورماق ایدی. پلانا اساسن، غربی آذربایجان تورپاقلاریندا، اورمو گؤلونون اطرافیندا ائرمی-آسسوری-کورد بؤیوک فئدراتیو دؤولتی یارادیلماق ایدی. بو کوالیسییادا ائرمیلرله داها سیخ بیرلشمیش آسوریلر خریستیان ایدیلر. تورکیه نین جیلوو آدلانان اراضی سیندن ائرمیلرله بیرلیکده دینی منشاچه خریستیان اولان ۴۰ مین آسورینین اورمیه اراضی سینیه کؤچورولمه سی اصلینده خریستیان قریبن سیاستی ایدی.^(۲)

اونلار بؤلگه ده خریستیان اهاالینن سای ترکیبینی صنعی صورتده چوخالتماق و تورک تورپاقلاریندا یئنن خاچپرست (مسیحی) دؤولت قورماق ایسته ییردیلر. اونلارین بو پلانینا موسلمان کوردلر ده دستک وئیردی.

کی دهشتلی قیرغین صحنه لری گونئی آذربایجاندا یئنیدن تکرارلاندى. بو وحشیجه سینیه قیرغیندان سونرا آذربایجانین غرب منطقه لری ائرمیلرین هوجوملارینا اوغرادى، سالماس، خوی، ماکو و س. شهرلرده ایسه مینلرله تورکدیللی موسلمان خریستیانلارین آمانسیز قیرغینلارینا معروض قالدی. داشناکلار باشقا خریستیانلار علاقه لی شکیلده بو بؤلگه ده دؤنه-دؤنه آذربایجانلیلارین قیرغینینا تعلیمات وئردیلر، بونولا دا هفته لرله همین بؤلگه ده شیددتلی قورخو حوکوم سوردو" (۳، ۹۸).

خاریجدن دستک آلان ائرمی داشناکلاری ۱۹۱۷-جی ایلده آندرونیکین رهبرلیگی آلتیندا سیلاحلی دسته نی خوی شهرینه گؤندردی. اونلار دا بورادا، دئمک اولار کی، قارشیلارینا چیخان هر بیر تورکو آمانسیزلیقلا قتلہ یئتیریردیلر.

تاسوفلر اولسون کی، گونئی آذربایجاندا باش وئرمیش بو میثلی گؤرونمه میش فاجیعه یه آذربایجان تاریخشوناسلیغیندا چوخ آزیئر وئریلیب. گونئی آذربایجانین غربینده باش وئرمیش بو سویقیریملار نینکی تورک تاریخینده، حتّی دنیا تاریخینده بئله راست گلنیمیر.

ائرمیلرین تورکلر اوزرینده زامان-زامان ائتدیکلری قطعیلیاملار اصلینده بوتون دنیا تاریخینده میثلی گؤرونمه میش فاجیعه لردير. بیلیندیگی کیمی، ۱۹۱۸-جی ایلده ائرمیلر قوزئی آذربایجاندا تورکلره دیوان توتوموش، قاراباغدا، قوبادا، شاماخیدا، باکید، ناخچیواندا، لنکراندا و بیر چوخ باشقا بؤلگه لرده قانلی قیرغینلار تۇرتمیشدیلر. بونا قدر ده اونلارین تۇرتدیکلرینی سایماقلا بیتمز. آما بو عمللرین بیر آز اولونان داها آغیر فورماسی وار ایدی کی، بو حاقددا تاریخین صحیفه لرینده چوخ آزیازیلیب و یا آراشدیریلیب.

آخرینجی چرشنبه سینده باش وئرمیشدی. نووروز بایرامین سونونجو چرشنبه سی بیرلشمیش کوالیسییا اورمیه شهرین تورک اهاالیسیندن ۲۴ ساعات عرضینده الده اولان سیلاحلاری تحویل وئرمگی طلب ائتدی. بو طلب یئرینه یئتیریلمگینجه گؤزونو قان اؤرتموش ائرمی-کورد-آسسوری حربی بیرلشمه لری شهره هوجوم ائده رک ائولری گزیب سیلاح آختارماغا باشلادیلار. "اصلینده اورمیه اهاالیسینده او قدر ده سیلاح یوخ ایدی. بو طلب اهاالینی سوبقییرما معروض قویماق اوچون بهانه ایدی. بیرلشمیش کوالیسییا بو قیرغینلا تورک اهاالیسین گؤزونو قورخوتماق، اولاری یوردلاریندان دیگرگین سالیب بو اراضیلره صاحیلنمک ایسته

ییردی. وحشی کوالیسییانین سیلاحلی دسته لری ائولره گیره رک اهاالینی غارت ائدیر، قادینلارین زینیت اشیلارینی اوغورلاییر، اینسانلارین ناموسونا توخونور، مین بیر آلچاقلیقلارال ال آتیردیلار. موقاویمت گؤسترنلر کوتلوی شکیلده گولله نیر، کیشیلر اسیر آپاریلیردی.^(۶)

تاریخی منبعلرده گؤسترلیر کی، "قارا چرشنبه" آدلانان او دهشتلی گونده اورمیه اهاالیسی شهرده یئرلشن کاروانسارایا دولدورولدو و دیری-دیری یاندیریلدی. جیلوولوق فاجیعه سیندن آردینجا بو قیرغینلار بوتؤلولوکه اورمیه ویلایتین کندلرینی احاطه ائتدی. بو قیرغینلاری حیاتا کئچیرمکه بیرلشمیش کوالیسییایا یاردیم ائتمک ایسته ینلردن بیرى ده ناخچیوان واسیطه سیله تورکیه دن گلن آندرونیک ایدی کی، او دا گه لرکن یولونون اوستونده کیتورک کندلرینی آمانسزلیقلا تالاییر، اهاالینی

بو بؤلگه ده خریستیان اهاالین سایی ترکیبینی صنعی شکیلده چوخلتماق و تورک تورپاقلاریندا یئنئ خریستیان منشالی دؤولت قورماق اولارین چوخدانکی آرزوسو ایدی. اولاری کوردلر ده دستکله ییردیلر. سیلاحلی کورد دسته لرینه سمیتکو آدلانان ایسماعیل خان، ائرمیلره پئتروس آغا، خریستیان آسسوریلره ایسه مارشیمون باشچیلیق ائدیردی.

"بیرلشمیش کوالیسییا قووه لرین ۳۰ مینلیک اوردوسوندا روس و فرانسیز ظابیطلری خیدمت ائدیردی. اورمیه، سالماس و خوی شهرلرینده آذربایجان تورکلرینه قارشى قتل عام ۱۹۱۸-جی ایلین فئورالیندان باشلانمیشدی. ائرمیلر بو اوپونا آسوریلری و موسلمان کوردلری ده قاتا بیلیمیشدیلر.

بیرلشمیش ائرمی-کورد و آسوری دسته لری فئورال-مارت آیلاری بویونجا اورمیه، خوی و سالماسین آیری-آیری کندلرینده تورک اهاالیسینه دیوان توتموش، غارت ائتمیش، دینج اهاالینی قتله یئتیرمیشدیلر (۳، ۹۹). دینج تورک اهاالیسی یاشایان کندلره باسقیلار ائدیلیر، قادین و اوشاقلار، قوجالار گولله نیر، قیلینجدان کئچیریلیر، خالق یئریندن-یوردوندان دیدرگین سالینیردی.

جیلوولوق فاجیعه سینین زیروه نؤقطه سی ایسه ۱۹۱۸-جی ایلین مارتیندا نووروز بایرامینین

اورمیه لی تاریخچی آیروملو داها درین تدقیقاتلاردان سونرا بو نتیجه یه گلیر کی، اۆلدورولن، سویقیریم معروض قویولان آذربایجانلیلارین سایى ۳۰۰ مین نفر اولوب" (۳، ۱۰۰).

احمد کسروی "آذربایجانین ۱۸ ایلیک تاریخی" اثرینده جیلوولوق حادثه سینى اطرافلى تصویر ائتمه یه چالیشاراق یازیر: "روسار اهاالى ایله چوخ کوبود رفتارلار ائدیردیلر، آسوریلر و اثرمنیلر ایسه اونلارا آرخالاناراق حدسیز ظولملر ائدیر، کیمسه اونلارین قارشیسینی آلمادیغیندان گوندن-گونه اونلارین آقرئسییولیگی آرتیردی. بئلجه، نئچه نفرین اۆلدورولمه دیگی، بیر آجیناجاقلى حادثه نین باش وئرمه دیگی هفته اولموردو" (۳، ۱۰۰). آردینجا ایسه او، اورمیه شهرینده باش وئرمیش قیرغین باره ده چوخ دهشتلى تصویرلر وئیر. مؤلیف یازیر: "نئچه-نئچه اوشاغی دا اۆلدوردولر. شهر ساکینی اولان خریستیانلار اؤز محله لرینده قونشولارینین ائوینه باسقین ائتدیلر. اهاالییه اذیت وئیرر، اونلاری قارت ائدیردیلر. بعضی ائولری حتى ياندیردیلر دا. ...خریستیانلار تجروبه لی ایدیلر، بومبا و توپا صاحب اولماقلا یاناشی، کونسوللوقلار و آوروپالی سرکرده لره ده آرخالانیردیلر و بیر پلان اوزرینده حرکت ائدیردیلر" (۳، ۱۰۰).

اصلینده بو تاریخین بیر باشقا صحیفه سی ده اورمیه سویقیریمیدیر. ۱۹۱۸-جی ایلدن ۱۹۲۰-جی ایلین آپرئلینه قدر اثرمنیلر اورمیهدا آذربایجانلیلار قارشى داها بیر سویقیریم حیاتا کئچیرمیشلر. بو قیرغینلار زامانى اورمیه ویلايتینین شىمال-شرقینده، اورمیه گؤلونون کناریندا یئرلشن انزل ماحالینین موقاویمتینین باشیندا کاظم خان قوشچو دایانیردی. کاظم خان اورمیه سویقیریمی باشلاياندان اعتیبارن سیمیتقونون باشچیلیغی ایله کوردلرین آذربایجان تورکلرینه قارشى تۇرتدیگی

قیرغینا وئیریدی. لاکین اونون بو آرزوسو باش توتمادی، چونکی بو زامان اثرمنی-آسور-کورد کوالیسییاسی آرتیق داغیلدی. "سمیتکو نیتین خریستیان دؤولتى قورماق اولدوغونو، موسلمان کوردلرین اویوندان کنار قالدیغینی گؤروب حيله یه ال آتدی. کوالیسییادان چیخان سمیتکو آلدادیلماغینین آجیغینی آسوریلرین باشچیسیندان چیخدی. آسوریلرین باشچیسی مارشیمونو سلماسا چاغیران سمیتکو اونو اورادا قتله یئتیردی، اونولا گلن آداملارینی ایسه قیلینجدان کئچیردی" (۲).

تورک ایسلام اوردوسونون گلشیندن سونرا دا آذربایجانلیلارین قیرغینینا دوغرو یؤنه لیک سیاست داوام ائدیردی. ۱۹۱۸-جی ایل مارتین ۳-ده برئست-لیتووسک صولح موقاويله سینى ایضالایان سووئت روسیاسى بیر دنیا موحاریبه سیندن مغلوب دؤولت کیمی چیخماسی اصلینده بؤلگه ده ده وضعیتین دییشمه سینه سبب اولدو. ۱۹۱۸-جی ایلین مارتیندا تورک ایسلام اوردوسونو گونئی آذربایجان اراضیسینه داخل اولماسی بیر طرفدن سویداشلاریمیزین کوتلوی قتل عامینا قیسمن ده اولسا، سون قویماسینا، اثرمنی-آسوری بیرلشمه لرینین اورمو گؤل و واسیطه سیله تبریزه گیرمه لرینین قارشیسینی آلماسینا باخمایاراق، داغلار قاچان اثرمنی قولدورلاری ۱۹۱۹-جو ایلین اوللرینه قدر کندلره ائنه رک تورک اهاالیسینه دیوان توتماقدا داوام ائدیردیلر.

جیلوولوق فاجیعه سی زامانى اهاالینین ده کوالیسییا قوووللرینه گوجلو موقاویمت گؤسترمه لرینه باخمایاراق، اورمیه، خوی و سالماسدا آمانسیز قیرغینلار باش وئردی. ایران تاریخچىسى احمد کسروینین یازدیغینا گؤر، "جیلوولوق حادثه لری زامانى ۱۰۰ مین آذربایجان تورکو قتله یئتیریلمیشدی.

سیلاحلارلا کنده هوجوم ائديب، کندی توپلار آتشینه توتوب و وحشیجه سینه گوناھسيز اھالینی قیرمیشلار. کند اھالیسی موقاویمت گؤستریب و دوشمن بؤیوک تلافات وئریب، لاکین دوشمن موقاویمتی قیرمیش و کندی ایشغال ائتمیشلر. کندی ایشغالیندان سونرا بوتون اھالی - آرواد، اوشاق، قوجا قتله یئتیریلیر، بیر قروپ اینسان ایسه داغلارلا چکیلیر، لاکین اونلارین دا ھامیسینی اورادا قتله یئتیریلر.

دیگر بیر قتل عام اوجاغی عسگرآباد کندی اولور. ۱۸ آپرئل ۱۹۱۸-جی ایلده بؤیوک بیر اوردو ایله نازلی ماحالینین عسگرآباد کندینه هوجوم ائدیرلر. بو

قیرغینلارلا قدر انزل ماحالینین اھالیسینی قیرخلار قالاسیندا (کاظم داشی) اؤز باشینا توپلایاراق سیلاحلی دسته لر یاراتمیش و اونلارین واسیطه سیله اھالینی ائرمی-آسوری-کوردلرین قطع لیامیندان قوروموشدور.

ائرمی-آسوری داشناقلاری انزل ماحالینداکی حادیثه لردن سونرا نازلی ماحالینین قهرمانلی کندیnde ده قیرغینلار تۆرتمه یه باشلاییرلار. ۱۲ آپرئل ۱۹۱۸-جی ایلده توپ و آغیر سیلاحلارلا کنده هوجوم ائدن ائرمی-آسوریلرین دستسینی کندی اھالیسی و اوردا سیغیناجاق تاپانلار دف ائدیرلر. دوشمن وضعیت ی بئله گؤردوکده بو کنده

کندی مۆحکم قالاسی اولدوغو اوچون اطراف کندلرین چوخو بو کنده سیغینمیشدی. قئید ائدک کی، عسگرآباد کندی ۱۸۸۰-جی ایلده ده غدار شیخ عبیدالله شمیدینلین باشچیلیغی آلتیندا عوثمأنلی و آذربایجانین غربینده یاشایان کوردلرین وحشی هوجومونا معروض قالمیش و او زاماندا بؤیوک موقاویمتدن سونرا کوردلر طرفیندن تامامیله سویقیریم معروض قالمیشلار. بو دهشتلی فاجیعه دن ۳۸ ایل سونرا کندی اھالیسی و اورا سیغینان چاره سیز اینسانلار مودافیعه قالدیلار. دوشمن ۸

یاخین اولان الپنجه سی، یئنی بوزوو داغیندان کندی توپ آتشینه توتورلار. کند اھالیسی بو وحشی هوجومدان سونرا موقاویمت گوجونو ایتیریر و دوشمن کندی آلیب بوتون اھالینی وحشیجه سینه قتله یئتیریر. اونلار حتّی "حیوانلارلا دا رحم ائتمیرلر. قهرمانلی کندیدن یالیز بیر نئچه آدام اؤلنلرین ایچریسینده گیزلتدیکلریندن جانلارینی قورتارا بیلیمیشلر" (۵).

نازلی ماحالینین مرنگه لی کندیnde ده ۱۳ آپرئل ۱۱۸-جی ایلده ائرمی-آسوریلر آغیر و یونگول

موقاییسەدە اونلار بورادا چوخ قیرغین تۆرتمسەلر دە،
 ائولری تالاییب شهری تامامیلە غارت ائتدیلر.
 عوئمانلی-تورک اوردوسو گلدیگی زامان دوشمن
 دیلمانی بوشالیدی گئری چکیلک مجبوریتینده
 قالیر. دیلمان آزاد اولدوقدان سونرا اثرمنی-آسوریلر
 آپرئل آیینین اورتالاریندا شهری گئری آلماق
 مقصدیلە اونو محاصیره یه آلیب آغیر و یونگول
 سیلاحلارلا هر طرفدن هوجوما کئچمیشدیر. آغیر و
 قانلی ساواشلار ایکی گوندن چوخ داوام ائدیر.
 اثرمنی-آسوریلر ۱۶ آپرئل ۱۹۱۸-جی ایلده
 ایکینجی دفعه دیلمانی ایشغال ائدیلر. اثرمنی-
 آسوریلر آخشامین ظولمت قارانیلیغیندا شهره گیررک
 غدارجاسینا اوشاق، قادین، قوجا دئمەدن گوناھسیز

اهالینی وحشیجه سینه قیرمیشلار. اونلار قاچانلاری
 سویوققانلیقلار و وحشیجه سینه اۆلدورموش،
 عئینیلە اورمیە دە تۆرتدیکلری قانسیزلیگی بورادا دا
 حیاتا کئچیریلر. اونلار ۲۴ ساعات عرضینده دیلماندا
 قتل عام تۆردەرک اون مینلرله آذربایجان تورکونو
 سویقیریمایا معروض قویموشلار.

اثرمنی-آسوریلر اورمیە یه و سلماسا حاکیم
 اولدوقدان سونرا شرفخانا لیمانیندا روسلارین قویوب
 گئتدیگی سیلاحلاری اورمیە یه گتیرمک اوچون ۱۲
 اییون ۱۹۱۸-جی ایلده ۱۸۰ نفرلیک سیلاحلی

گون توپ و آغیر سیلاحلارلا کندی آتسه توتوب،
 لاکین دوققوزونجو گون توپ مرمیلرینه داوام گتیرمه
 ین قالا دیوارلاری اوچموش و دوشمان کنده
 گیرمگی باجارمیشدیر. دوققوز گون موقاویمت و
 دوشمنه بۆیوک ضربه لر ووران عسگراباد اهالیسیندن
 دوشمن آمانسیز اینتیقام آلمیشدیر. اثرمنی-آسوریلر
 کنده گیردیکدن سونرا اهالینی وحشیجه سینه قتله
 یئتیرمیش، مسجدیه سیغینان اهالینی بئله
 قیلینجدا کئچیرمیشلر. بو دهشتلی فاجیعه نی
 گۆرنلر دئییرلر کی، "مسجیدین ایچریسیندن گلن
 قان اونون قاپیسیندان سو کیمی آخیردی" (۵).

ا.کسروی باش وئرمیش بو قانلی حادثه لری قلمه
 آلاق یازیر کی: "اهالینی قیرغینا توتماق اوچون

بهانه آختاران دیگر خریستیان قروپلاشمالار
 قاپیلاری سیندیریب ائولره داخل اولور،
 داملارا چیخیب هئچ بیر موقاویمتله
 قارشیشمادان کیچیک قیزلاری،
 اوشاقلاری، کیشیلری و قادینلاری اوتاقلاردا،
 دهلیزلرد، داملاردا گولله-بورانا توتوردولار.
 حقیقتن، بو گون بۆیوک موصیبت اولدو، نه
 سیغیناجاق یئر، نه قاچماغا یول واردی. بو
 محله نین اهالیسی دامدان باشقا بیر محله
 یه قاچیردی، لاکین ۱۰ دقیقه کئچمه دن

خریستیانلار همین محله نی ده اله کئچیریب
 اونلاری بیر یئرده اۆلدوروردولر. محشرین دهشتینی
 کیمسه ائشیتمیشدیه، بو گون اورمیە ده همین او
 محشر یاشانیردی" (۳، ۱۰۰).

اورمیە شهری و اطرافینداکی کندلر، انزل ماحالینین
 بعضی کندلری خاریج بوتۆلۆکده اثرمنی-آسوریلرین
 الینه گئچدیکدن سونرا اونلار سلماسی دا اۆز
 نزارتلی آلتینا آلماق اوچون ۱۹۱۸-جی ایلده
 اثرمنیلر سامسونون باشچیلیغیندا بو ویلایتین
 مرکزی اولان دیلمانی ایشغال ائتدیلر. اورمیە ایله

جیلوولار واسیطه‌سیله قطع‌لییامی تاریخی " آدلی تدقیقات اثرینده اثرمینلرین تۇرتدیكلری بو آمانسیر جینایتلرده اۇلن آذربایجان تورکلرینین ساینین ۱۵۰ مین نفر اولدوغونو قئید ائدیر. او، بو آجیناقلی حادثه نین داخیلی و خاریجی کؤکلری ایله باغلی ماراقلی تحلیلینده یازیر: "۱۹۱۷-۱۹۱۸- جی ایللرین حادثه لرینده... حاکیمیتده ضعیفلیک و عاجیزلیک آچیق-آشکار اۇزونو بیروزه وئیردی. منطقه وی ایقتیدار باخیمیندان جیلوولوق حادثه سی مشروطه اینقیلابیندان سونرا قیسا مدت عرضینده (تقریب ۵ ایل) باش وئردی. بو دؤورده محمدعلی شاه و احمد شاه اسماعیل آغا، مشهدی باقیرخان و محمود قنیزاده کیمی اورمیه اینقیلابچیلاریندان چوخونو اعدام ائتدیرمیشدیر. نتیجه‌ده، اورمیه ده آذربایجانلیلارین علیه ینه عیرقی تمیزلеме حادثه لرینده، تعجوبلو اولسا دا، ایش بیلن و سیاستچی شخصلر یوخ ایدی" (۳، ۱۰۱).

سون دؤورلرده اورمیه ده بو قیرغیندا حیاتیینی ایتیرنلردن بیر حیصه سینین جسدلری اولان کوتلوی قبریستانلیق آشکار ائدیلیمیشدیر. یوخاریدا دا قئید ائتدیگیمیز کیمی، بو فاجیعه آذربایجان تاریخشوناسلیغیندا، تأسوف کی، کفایت قدر اؤیره‌نیلیب تدقیق اولونماییب. بو حادثه نی یادداشیندا موحافظه ائدنلر هر کئچن گون بیر آز داها آزالیر. اونا گؤره ده بیزیم عؤده میزه بو و بونون کیمی اونلارلا آجی تاریخی قانلی، آما شرفلی تاریخیمیزین صحیفه لرینه حک ائتمک دوشور.

Ədəbiyyat

- 1- Azərbaycan tarixi (XIX-XXI əsrin əvvəli). Bakı: "Bakı Universiteti" nəşriyyatı, 2010, 545 s.
- 2-Cəfərli E. Azərbaycan türklərinin Cəlovluq faciəsi: 1918-ci ilin qanlı mart günlərində Urnu, Xoy və Salmada minlərlə soydaşımız vəhşicəsinə qətlə yetirilib // Olaylar - 1 aprel 2008 - №51
- 3-Polad Ə. Mədəniyyətlərin beşiyi: Təbriz. İstanbul, 2015, 865 səh.
- 4-<<http://az.wikipedia.org/wiki/Cilovluq>>
- 5-<http://az.wikipedia.org/wiki/Urmiya_soyqirımı>
- 6-<<http://www.nadir-ahmedov.com/38.html>>
- 7-<http://bao.az/categories_Tarix/subcategories_azerbaycan-tarix/product_8131313178>

دسته ایله شرفخانا هوجوم ائدیرلر. آذربایجان دئموکرات فیرقه‌سی اورمیه لی حبیب الله خان آغازادنین باشجیلیغی ایله فدایی و موحاهید دسته لری و ۱۵۰ نفرلیک عثمانلی-تورک عسگرلری ایله بیرلیکده دوشمنه هوجوم ائدیب بوتون سیلاحلاری اؤز اللرینه کئچیرمیشلر. بو اوغورسوز هوجومدان خبر توتان دوشمن اونون اینتیقامینی آلاراق ۴ اییون ۱۹۱۸-جی ایله اورمیه ده ایکی مین نفردن چوخ گوناھسیر اینساننی قتله یئتیرمیشلر.

نهایت، ۱۱ آوقوست ۱۹۱۸-جی ایله تورک اوردوسو قله چالاراق اورمیه شهرینه داخیل اولموشدور. بئله‌لیکله، اثرمینلرین اورمیه نی اله کئچیرمک پلانی پوچ اولدو. دوشمنین اورمیه و اطراف اراضیلره گؤز دیکمه‌لری تصادوفی دئییلدی. اورمیه گؤزل طبیعتی، مونبیت تورپاقلاری، صفالی ایقلمی اولان بیر اراضی ایدی. تبریزدن سونرا ایکینجی ان بؤیوک و گؤزل شهر اورمیه ایدی. اورمیه ویلایتینده تاریخن آذربایجان تورکلری سایجا چوخلوق تشکیل ائتمیشدیر. معلوماتا گؤر، "۱۹۱۸- جی ایله اورمیه ویلایتینده ۳۰۰۰۰۰ نفر اهالی یاشاییردی. اونلارین ۸۵ فایزدن چوخونو آذربایجان تورکلری تشکیل ائدیردی. اونلار شهر و ویلایتین ۶۹۹ کندی‌ده یاشاییردی‌لار. اورمیه اطرافیندا یئرلشن ۵۰-یه یاخین کندی‌ده تخمین ۲۰ مین آسور، ۶ مین نفره یاخین ایسه اثرمنی مسکونلاشمیشدی.

غربین خریستیان دایره‌لریندن تعلیمات آلان اثرمنی و آسورلار تورکلر یاشایان اراضیلری اله کئچیرمک، اهالینی خریستیئانلاشدیرماق مقصدی گودوردولر" (۳، ۱۰۰).

کوتلوی قتل عام باخمایاراق، سیلاحسیر خوی، اورمیه و سلماس اهالیسی دوشمنه موقاویمت گؤستردیلر. نئچه-نئچه اثرمنی-آسور قولدورو محو ائدیلدی. موجتابا آزادی "آذربایجان موسلمانلارینین

اویکولر

پروفیسور توفیق قلی اف دان آلتی حکایه

PRO.TOFİQ (FƏRID)
QULİYEVDEN ALTI HİKAYƏ

چاتدی. سورغولار باشلادی. سورغولار غریبه و احاطه
لی ایدی:

- آی تز، هانسی مکتبدن گلیمسن؟

- آتان هاردا ایشله بیر؟

- بو ایل هارا گئتمیشدین، هاردا ایستیراحت
اندیردین؟

- مکتبه نه ایل، هانسی ماشینلا گلیرسن و سایر؟
مراد سواللاری ائشیدیردی و اونلاری ائشیتمه مزلییه
ووروردو. آخی نئجه جاواب وئرسین. جاواب مقبول
دئییلدی.

اوشاقلاردان بیر:

- هه، نییه جاواب وئرمیرسن؟

او بیر: - بلکه لالیدی، کاردی؟

دیگری: - گؤرمورسن، مالدی، حیواندی، دیلی
یوخدو.

آخی مراد سورغویا جاواب اولاراق نه دئسین. آتاسی
یوخدو. ایستیراحت اوچون هئچ یانا گئده بیلمه
میشدی. مکتبه پییادا گلیردی. اونون بوش-بوشونا
قوررلنمه یه اساسی یوخ ایدی.

بعضی اوشاقلار ایسه مرادا، مراد کیمیلرینه یانددیق
وئرهرک سانکی حسابات وئرهرک دبدبه لی
اؤلردیاشیمالاری، دونیانین ان معتبر کورورتلاریندا
(طبیعی استراحتگاه) ایستیراحت ائتمه لری، کئف
چکمه لریندن دانیشاردیلا. اونلار دانیشدیقجا مراد
هیجانلانی، یازیق، کیمسه سیز گؤرکم آلیردی.
مرادی سانکی سوکونت بوروموشدو... نه ائده
جگینی، بو وضعیتدن نئجه چیخاجاغینی، نئجه
سئچیم ائده جگینی بیلمیردی. اوشاقلاردان
بعضیلرینین لووغا-لووغا، یئکخانا، تکبورلو
دانیشماسی اونون پسیخولوژی دورومونو داها دا
گرگین حالا سالیردی.

مراددان سس-سمیرین چیخما دیغینی گؤرن
اوشاقلار اونو دایره یه آلدیلار. بیر قولوندان

آتاسیز اوشاق

ATASİZ UŞAQ

غریبه ده اولسا بعضاً حیوانلاردا اولان اینستیکت
(فطری) وردیشلر اینسانلاردا دا اولور. گؤرورسن کی،
سورویه تزه گلن قویون، قوزو، دیگر حیوانلار تئزلیکله
اولکیلره اویغونلاشا بیلیمیر، بیر-بیرینه اؤگئی کیمی
یانا شیرلار. داها دوغروسو، سونرا گلنر اولکیلر
آراسیندا اؤزلرینی تنها حیسن اندیرلر، حتی
اولکیلرین تضیقینه معروض قالیرلار، هله بیر
بوینوزلا شیرلار دا. گؤرورسن بیر خوروز او بیرسینین
باشینی دئدیکله بیر، پیپیگینی قانادیر.

مراد ایکینجی صنیفده اوخویوردو. اونون آتاسی
جاوان ایکن رحمته گئندن سونرا اونونلارینی
دیشدی، باشقا بیر مکتبه گئتمه لی اولدو. ایلک
آیلار مراد اوچون چتین و حقارتلی اولدو. تنفوسه
چیخانداتای-توشلاری، اؤزوندن بؤیوک اوشاقلار بیر-
بیرینی سورغو-سوالا توتوردولار. نؤویه گلیب مرادا

یاپیشدی، بیرى بادالاق گلدی، بیرى قارینا یومروق ووردو. مراد اؤزونو ایتیرمیشدی، اؤزوندە هر هانسی بیر موعینلیک حیسى تاپا بیلمیردی. او، نهایت دئدی:

- اولر آتام منی ده صفالی دئییلن یئرە گؤندرردی، شوشایا آپاریردی.

یوخاری صنیف شاگیردلریندن بیرى ادا ایله دئدی: - نه اولسون، ایندی کی، گئده بیلیمیرسن، آمانم دونیانی گزمیشم...

اوشاقلاردان بیرون قهمر چیخدی و دیللندی:

- یاخشی د، یازیق اوشاق، اوشاقدان نه ایسته ییرسن، ایشین-پشن یوخدو؟

بونو دئین حسین آدلی بیر اوشاق ایدی. اعلاچی ایدی. کیچیک اولسا دا حیاتی یاخشی درک ائدیردی، ساغلام دوشونجه صاحیبی ایدی. کاش بوتون اوشاقلار، اینسانلار بئله اولایدی.

حسین مراد یاناشدی و سوروشدو:

- نییه دینمیرسن، آتان یوخدور؟

مراد کؤورلدی، آغلادی. هم ده آنی اولاراق سئویندیکی نهایت اونو باشا دوشن، اونا قهمر چیخان بیر اوشاق همکاری تاپیلدی. مراد ائله گلدی کی، حسین ده او دردده دیر. سوروشدو:

- سنین ده آتان یوخدور؟

- منیم آتام وار. آنام منه همیشه دئییب کی، هئچ

بیر اوشاق آتاسیز اولماسین.

مرادلا حسینین بئله مئهریبان دانیشیغینی سئیر ائدن بایاق کی، لووغا اوشاق دیللندی: - سن بو افل (بی مصرف) اوشاقلار نه دانیشیرسان، گئت ایشین، اؤزونه آداماختار.

حسین اونا طرف یئریدی و قولاغینا پیچیلدادی: - آتاسی یوخدو، یاخشی اوشاغا اوخشیاییر.

او ایسه ادا ایله تکرار ائتدی:

- آتاسی یوخدو. نئینیگیم کی، آتاسی یوخدو!

بو سؤزلر یئنیدن مرادا پیس، سارسیدیجی تاثیر ائتدی. دونوق وضعیته دوشدو. حیرصیندن، دردیندن قیشقیرماق ایسته دی. بیر تهر اؤزونو ساخلادی، جیلوولادی. آما داخیلنده عذاب چکیردی، کؤوره لیردی.

حسینله مراد دوستلاشدیلار. یئنی ایلی، نووروز بایرامینی، بیر چوخ تدبیرلری بیرگئچیریدیلر. حسین گئتدیکیچ اونو عایله عضوو حیس ائدیردی. او، درک ائدیردی کی، مرادین آتاسی اولماسی دا عاغیلیدیر، تربیه لیدیر، اوخویاندیر. آتاسیز، کاسیب مراد نینکی بو عایله ده، گئتدیکیجه مکتبه ده، اوشاقلار آراسیندا اؤزونه حؤرمّت قازانماغا باشلادی. او، آرتیق زواللی اوشاق دئییلدی.

بیر گون حسینین آتاسی مرادین آتاسینین کیملیگی ایله مارقلااندی. اونون آتاسی فریدین واختیله وئرگیلر نازیرلیگینده (وزارت مالیات) ایشله دیگینی اؤیرندی و اونو یاخشی تانیدیغینی مرادا دئدی:

- منیم نشریاتلا، کیتاب-دفتریله باغلی کیچیک بیر خیدمت ائدیجی فیرمام (تولیدی) وار ایدی. یوخلاما گلدی. منیم گویا ۵ مین مانات وئرگی «بورجومون» اولماسی ایله علاقه دار «موکافات (بوردا رشوت)» ایسته دیلر. چوخلو موباحیثه لر اولدو. آتان یوخلامایا

گلدی و ثبوت ائتدی کی، بورجوم یوخدور. آتان چوخ صاف آدام ایدی، الله رحمت ائلسین. بو سۆزلری ائشیدرکن مراد هم کؤورلدی، بوغازی قهرلندی و هم ده غورور حیسی کئچیردی... بونو حیس ائدن حسینین آتاسی یعقوب کیشی الینی مرادین چیینین، کورگینه قویدو و باشینی سیغاللادی، یاناغیندان اؤپدو. دئدی:

- منه حسین بعضی اوشاقلارین سنه اولان حوققابازلیغیندان، سنی تحقیر ائتمه لریندن دانیشیب. منیم همین اوشاقلارین بعضیلرینین آتالاری حاقیندا معلوماتیم وار، والیدین ایجلا سیندا ائشیتیمیشم.

یعقوب کیشی حاقلی ایدی. بو آتالاردان بیرى عایله سینی آج قویوب عیاشلیقلا مشغول ایدی، او بیرىسی سون درجه غدار آدام ایدی، دیگرى ... نه ايسه دله دوز ایدی و س. بئله آتالی اولماقدانسا آتاسی حاقیندا دئییلن خوش خاطیره لرله یاشاماق داها یاخشیدیر.

کلبجرلی قاچقین اوشاغین گولومسمه سی
KƏLBƏCƏRLİ QAÇQIN UŞAĞIN
GÜLÜMSƏMƏSİ

ایشغالدان ۲۵ ایل کئچیب، آما من ایندیینه کیمی «قاچقین» نه دئمکدیر، آنلایا بیلیمه میشم. آخی ایشغال سببیندن ائو-ئشیگینی ترک ائدنلر قاجمیرلار، اونلاری مجبوری قووورلار. «قاچقین» ائویندن کوسوب گئدن، وطنینی ترک ائدنلر، ندنسه، هانسی سبب دهنسه قاجیب گیزلنن آداما دئیرلر. آدام دا، میلّت ده، وۇز اؤلکه سینده، وطنینده قاجقین اولارمی؟ هله بیر «قاچقینلیق استاتوسو (مجوز کوچ)» سۆزو ده ایشله دیرلر. بو نه استاتوسدو، قاراباغلیلار کیم وئریب، بلکه بو بیر «روتبه دی» آلیبار. بلکه بو سورگوند، قووولمادی؟ نه ايسه، خلاصه...

دئيه دريندن نفس آلدیلار، قیشدا-قیامتده وطندن
وطنه يولا دوشدولر...

ماشین ترپندی. الدین بیرینجی یوک ماشینیندا
اوتوروردو. الدین بیرینجی دفعه ایدی کی، ماشیندا
اوتوروردو. ماشین سسی، ترپه‌نیشی اونون خوشونا
گلدی، ایستر-ایسته‌مز گولومسه‌دی...

بلی کؤچدولر، قوولدولار، نه دوشمن اوردوسونا، نه
ده قاسیرغایا سیپر چکه بيلمه‌دیلر. شن، راحت
حیات آرخادا قالدی. کاش الدین گولوشو آرخادا
قالماسین، تئزلیکله، اوغورلا اؤز کندينه قاييتسين.

خدیجه‌نین کاغذ گمیشی

XƏDİCƏNİN KAĞIZ GƏMİSİ

خدیجه سوریالی اوشاقدیر. اونون بئش-آلتی یاشی
اولاردی. عایله‌سی ایله بیرلیکده آوروپا قاقچین
کیمی گئیدیدی، میقراسیا(مهاجرت ائیدیدی)
اولونوردو. عرب اوشاغی اولسا دا قارایانیز دئییلدی،
آغیمتیل ایدی. حرکتیندن، دوروشوندان زیرک قیزا
اوخشاییدی. گمی فیرتینالی کولکدن آزا قالا تیتره
ییردی، گوی اوزونو قاتی دومان آلمیشدی، اینسانلار
واهیমে ایچینده ایدیلر. بلکه دوشاغ اولدوغوندان
تهلوکه‌نین نه درجه‌ده قورخولو اولدوغونو لازیمی
قدر درک ائتمیردی. نئجه کی، اوشاق ایلانی
تانیمایاندا اونو گؤرنده بوغماق ایستیر. بعضاً بونا
«اوشاغین ایلان بوغان واختی» دئییلر.

کولک گئتدیکجه گوجلەنیردی، توفانین گورولتوسو،

خَیْطَده هر شئی گؤزل ایدی، آما صاحبسیز ائو
سانکی آغلاییدی، «هارا گئیرسیز» دئییدی.
خَیْطَده کی ایت اورا-بورا گئدیر، یانغین-یانغین
اولویوردو. «ایتین اولاماسی یامان اولور» - دئییلر.
آداملار اؤز-اؤزونه دئییدیلر: «کاش بو حال پیس
آداملارین باشیندا چاتلا سین». الدین اورتاسیندا،
شئیلرین اوستونده اوتوروب بو منظره‌نی قمگین-
قمگین سئیر ائیدیدی، بعضاً ده دوداق آلتی زومزومه
ائیدیدی، دوشوندوروجو سؤزلر ایشله‌دیردی. آخی
کلبجراشیقلا، شاعیرلر مسکنی ایدی، سادجه، ان
آزی بونودو یماق لازیمدیر.

هره ماشینین بیر طرفینه چیغینمیشدی، راحت یئر
تاپماق موشگول بیر ایشی ایدی. آنجا آداملار
آراسیندا مئهریبا نچیلیق وار ایدی، قوجاغیندا بؤیوک
اوشاق اوتوران قادینلار دا آز دئییلدی.
ماشیندا کیلارین هره‌سی بیر سؤز دئییدی:

- بو موچاربه دئییل، اویوندو.
- اویونون سونو دا بو.
- الله آخیریندان ساخلا سین.
دیگری ایهاملا:

- وطنیمیزدن وطنه کؤچوروک، بو دا ایشدی؟
- بوتون بونلار موچاربه نین ایشیدیر.
- یوخ، سیاستین اویونلاریدیر، بیز ده اونون
قوربانلاری.

ماشیندا خسته قادینلار، اوشاقلار وار ایدی. اولار
اؤسکورور، سویوقدان تیتیر-تیتیر اسیردیلر،
اکثریتینده خسته گؤرکه‌می وار ایدی. آداملار پیس-
یاخشی راحتلاشدیلار.

نهایت گئتمه‌یه حاضر ایدیلر. سوروجو آرخایا
باخدی و دئدی:

- هه گئتمک اولار، سالامات قال کلبجرا!

آداملار سا دئدی:

- الویداع کلبجرا، الویداع ائویمیز، الویداع کن‌دیمیز -

ھریلتیسی گمیدە کی لری واهیمە یە سالمیشدی.

آداملار رنگ وئریب رنگ آلیردیلار، میسکین گۆرکم آلمیشدیلار، سانکی فلاکتین یاخینلاشدیغینی، اونون لابد اولاجاغینی اۆز لرینده حیس ائتمە یە باشلامیشدیلار، دنیزین ھوندور لپە لری سانکی گمینی آغوشونا آلاجایدی. لپە لر سانکی قودوز بیر وحشی کیمی گمیە ھوجوم اندیردی، گوجلو کولک دنیزین سویونولوپا-لویا، لای-لای ھاوایا قالدیریدی. گمیدە کی لر نە اولاجاغیندان ناراحت ایدیلر. لای-لای سویون ضربە لرینە حتّی گمینین اۆزۈ دە تاب گتیرە بیلمیردی، سو قیسمن گمینین ایچینە دە تۆکولموشدو.

غریبە دە اولسا خەدیجە بو منظرەنی حئیرتلیکلە موشاھیدە اندیردی، ھم دە داخیلی بیر ناراحتچیلیق کئچیریدی. لاکین بۆیوک لرین ناراحتلیغی اونو دا واهیمە یە سالدی. بۆیوک لرسە دئیینیردیلر:

- بو خاطادان قورتارساق آللە شوکور اندجم.

- نە یاخشی بیر شئی گۆزلمیرم.

- دئییرلر دونن گمی باتیب، ۲۵ آدامین مییتینی تاپیب چیخارا بیلیرلر.

- کاش منە دگوللە دیدی، اۆز تورپاغیمدا اۆلیدیم.

- سیاست غیرتلی، ناموسلو آدمی اوچوروما آپاریر.

- یوخسوللۇغون اوزو قارا اولسون.

ھرەنین باشینا چئشیدلی فکرلرگەلیردی، ھرەدە بیر زاوللیق احوالی، اووقاتی وار ایدی. بعضیلری ایسە فلاکتی گۆزلمیرمیش کیمی ظارافات اندیر، مضحکە لی سۆزلر دانیشیردی. بیرى ظارافاتلا دئدی:

- ائودە یویونماغا سویوموز یوخ ایدی. ایندی باتاریق، یاخشيجا، دویونجا یویوناریق.

- دنیزین درینلیگیندە چیمیب اۆلمگین آیری لذتی وار.

خدیجە حساسلیقلا دئییلنلری ائشیدیردی، بونلاری یادیندا ساخلاماق ایستە ییردی. او، دولوخسونموش

حالدا آتاسینا سیغیندی و دئدی:

- قورخورام، قورخورام.

آتاسی:

- قورخما کۆرپم، قورخما، آللە کریمدی. بورا دنیزدی، دنیزدە سو دا اولار، قاسیرغا دا، حتّی... خدیجەنین آتاسی «حتّی» سۆزۈندن سونرا «اۆلۈم دە اولار» دئمک ایستەدی، آما دئمەدی.

خدیجە بیر آز اۆزۈنە گلدى، ائلە بیل کی، چیینیندن بیر یوک گۆتۈرۈلدو و دئدی:

- بابا سندن کاغیز وار؟

- یوخ بالا، من نە شاعیرم، نە یازیچی، نە دە عالیم. مندە کاغیز ھاردان اولسون.

- بابا، کاغیز ھامیدا اولمالیدی. بلکە ماتروسدا (گمی ایشچیسى)، یا دا کاپیتاندا (ملوان) وار.

سرنیشینلردن بیرى پالتار بوکدویو قزئتى خدیجە یە وئردی. قزئندە عرب قاچقینلارینین دۆزۈلمز فاجیعە سیندن یازی وار ایدی.

خدیجە قزئتى او طرف بو طرف بوزدو، کسدى و گمی دوزلئدی و دئدی:

- منیم گمیم باتماز، آللە حاکی باتماز. گۆررسیز باتمایاجاق!

بۆیوک لردن بیرى:

- اوشاغین آغزی، سۆزۈ فالدیر دئیرلر، گمیمیز باتمایاجاق.

گمینین ساحیلە یاناشماسینا آز قالمیشدی، کولگین قوۋوہسى آزالمیشدی، یورغون آدم کیمی او دا طاقتدن دوشموشدو، موصیبتین سونو یاخینلاشیردی. ھامی سئوینیردی، خدیجە دە. اولکی کیشی دئدی:

- گۆردۈنۈز، اوشاغین دئدیگی اولدو، آللە آدامیدیر. آخی محمد (ص) پئیغمبریمیزین دە زؤۋجەسى خدیجە اولوب، نە اولسون کی، یهودیدیر، بعضی موسلمانلاردان، موللا و حاجیلاردان عقیدە لی اولوب.

سامیر تانیمادیغی تای-توشلارینین یانینا گئتدی و سوروشدو:

- اولارمی من ده سیزیله اویناییم.

- اولار - دئییه اوشاقلار بیر آغیزدان دیللندیلر.

سامیر روسجا یاخشی بیلیردی. اوشاق باغچاسینجا روس بۆلمه سینیه گئتمیشدی. ایندی ایسه اوچونجو صنیفده روسجا اوخویوردو. بیردن یانغیلی اوشاق سسی حَیطی بورودو. بیر اوشاق اوینایان زامان باشیندان زده آلمیش، بورنو قانامیشدی و اؤزوندن گئتمیشدی. سامیر تلم-تله سیک ییخیلان اوشاغا طرف قاچدی و اونون باشینی دیزلری اوسته قویدو. قیشقیردی:

- بابا، بابا تئز گل، گۆر نه اولوب، بیر استکان سو دا گتیر.

بابا گلدی، اوشاغین قانامیش آلینی، بورنونو سیلیدی، نه مومکونسه اونو ائتدی. آما، اوشاق هله اؤزونه گلهمه میشدی. دوداقلاری سیریگیردی. آغلاماقدان دوداقلاری شیشمیشدی. سامیر اونو اوووندورور، ساچلارینی سیغالاییردی. آما هله اوشاغین بدنین تیرمه سی کسمه میشدی. بیردن بیر اوشاق لاپ

حالسیزلاشدی. اوشاق بیر یازیق گۆرکم آلمیشدی. او، اللرینی سامیره طرف اوزادیب سامیره سیغیندی، سانکی سامیردن ایمداد ایستیردی. باشینی آشاغی دیکیب هۆنکور-هۆنکور آغلائییردی. اوشاق آتا-آنانین بیر اؤولادی، قیزی ایدی. آتا-آناسی حَیطده قویوب کيسلووودسکا بازارینا گئتمیشدیلر. اونلار دا تزه لیکجه بو حَیطده ائو توتمودولار. حَیط بۆیوک ایدی. بورادا بیر نچه عایله کیرایه چی کیمی قالیردیلار.

بیر نچه مودتدن سونرا اوشاغین آتا-آناسی گلدی. اوشاغی بئله گۆرنده هیجاندیلار، دهشته گلدیلر،

سرنیشینلر راحت نفس آلدیلار. آما بیلیمردیلر اونلاری آوروپادا هله نه لر گۆزله ییر...

اوشاقلارین دوستلوغو

UŞAQLARIN DOSTLUĞU

عایله مله بیرلیکده کيسلووودسکایا (روسیه ده بیر شهردی) گئتمیشدیم. یئرلی آدمالارین دئییلدیگی «دیکاریوم (هامیلیقجا)» قایدادا ائو توتمودوم. عایله عوضولری، نوله ریم لبرلیکده ۷ نفر اولدوغونا گۆره ساناتوریا و یا ایستیراحت ائوینده ائو توتماق منیم اوچون چتینلیک تۆره دیردی. آخی من پروفیسور ایدیم... بو ائوده قالدیغیمیزین بیرینجی گونو ایدی. بیزیم اوچون ایکی اوتاق آییلمیشدی. بیر-

یغیش ائتدیک، قایدایا دوشدوک. نوله م سامیرله یاخینلیغا گئدیپ بیر آز کالباسا، بیر آز کسمیک (شور) و چۆرک آلدیق. قایداندا گۆردوک کی، بیزیم اولدوغوموز حَیطده بیر نچه اوشاق اویناشیر. سامیر دئدی:

- بابا اولارمی بیر نچه دقیقه لییه اونلارلا اویناییم؟
- چۆرگینی یئه، چایینی ایچ، سونرا نه ائدیرسن ائت. سامیر باباسینین ایکی قیلچاسینی قوجاقلادی و ایصرارلا دئدی:

- بابا، خواهیش ائدیرم، نه اولار، ایجازه وئر گئدیم.
- یاخشی اوینا، آما تئز گل.

میسکین بیر وضعیت آلدیلار. اوشاغین باشی هله سامیرین قیلچالاری آراسیندا ایدی. اوشاغین آناسی قیزی قوجاغینا آلدی، آغلایا-آغلایا آلتیندان اؤپدو و سامیره اؤز تشککورو نو بیلدیردی و ائرمیجه دئدی:

- آخی، سنه دئدیم کی، بو گون هئچ یانا گئتمه یک، اورگیمه نسه دانمیشدی.

سامیرین باباسی بیر آز ائرمیجه بیلیردی. یقینلیک ائتدی کی، بو ائرمیدى، هاردانسا گلیب، یا ایرواندان، یا دا موسکوادان. او قارابوغدایی، ضیالی صیفت بیر آدم ایدی. دوروشوندن یاخشی آدم تاثیرى باغیشلا ییردی. لاکین او، هله سامیر گیلین کیملیگینی بیلمیردی. سونرادان سونرایا باکیدان گلدیگینی، آذربایجانلی اولدوغومو بیلدی.

او بیرى اوشاقلار ایسه اؤز ایشلرینده ایدیلر، اویونو داوام ائتدیریردیلر، هله بیر قهقهه چکیب گولوردولر. بیردن بیر گوجلو یاغیش یاغدی. آتا-آنا اوشاغی هره سی بیر طرفدن گؤتوروب ائوه آپاردی و آناسی پیچیلتی ایله دئدی:

- بلکه بونو آذربایجانلی اوشاق اؤزو ائدیبدیر.

اوشاغین آتاسی:

- دئمک چتیندیر، ایمکان وئر بیر آز فکرلشیم.

اری درین فیکره دالدى، هاچاندان-هاچانا دیللندی:

- ان یاخشیسى اودور کی، قیزیمیزین اؤزوندن سوروشاق:

- سوسانلا جان او تورک بالاسی سنه نه ائله دی، دوزونو دئه، گیزلتمه.

اوشاق فکرلشمه دن، ترددود ائتمه دن دئدی:

- ساغ اولسون، دئدیگین تورک بالاسی چوخ کؤمکلیک ائله دی، او اولماسایدی... - دئییه قیز کؤورلدى.

ار آروادا، آرواد اره باخدی، تعجوبله سینخرون(همزمان) حالدا آستادان دئدیله:

- نه عجب اونلاردان.

توران قاریشیدی. سحر آچیلدی. اوشاقلار یئنیندن اؤز اویونلارینا باشلادیلار. آما تکجه سوساننا اورادا یوخ ایدی. سامیر سانکی چوخدان تانییرمیش کیمی گؤزو اونو آختاریردی. بیر آزدان سوساننا دا گلدی. آما اوینامادی. هله اویناماق حالی یوخ ایدی. دوننکی آغری هله جانیندان چیخمامیشدی. بو بالاجا ائرمی قیزی ساچلارینی اللرینه آلیب اویناییردی. قیزین مهربان صیفتی وار ایدی. هؤروپونه ایپک پارچادان لئنت باغلامیشدی. قیز بیر آز آناسینا، بیر آز دا آناسینا اوخشیایردی.

سامیرین ننه سی نرگیز ایله باباسی گون اورتا یئمگینه حاضیرلیق گؤروردولر. بونو چوخ هوسله، سئوینجله ائدیردیلر. ننه سی بیردن باباسینی مطبخه چاغیردی، جیدی گؤرکم آلدی و دئدی:

- یاخشی قورتاردیق. الله شاکور قیز اؤزونه گلدی، هر شئی یاخشی بیتدی. قورخوردوم کی، بئینینه قان سیزار.

- آی آرواد، من ده سنین کیمی سئویندیم. آنجاق ائله سئویندیم کی، ائله بیل ائرمی قیزی سنین دوغماندیر.

- اینسان اینساندیر، کؤرپه دیر. بیر ده بیرینی بیلیرسن، او بیرینی یوخ. پروفیسور اولماغینان دئیل کی، پولیسه گئدیپ شیکایت ائدردیلر کی، بونو فیلانکسلر، تورکلر ائدیبلر. گل ثوبوت ائله. دئیردیلر نئجه اولدو کی، بو حادثه ائله آذربایجانلیلار گلن گونو باش وئردی؟

آرواد:

- دوغروسو بو هئچ آغلما گلمیردی.

- البته گلمز. هئچ عاغلینا گهلردی کی، آغدامین ۹۹ فایزی داغیلیب یئرله یکسان اولاجاق، شوشایا، کلجر، لاچیناگنده بیلمه یه چکسن!

سامیر سوناننایا یاناشاندا اونون بیر ائرمی قیزی

ئاشىدىن ئانا پىتروونا دوداغىنىن ئالتىندا مېزىلداى:
«بونا بىر باخ، اورادا دالاشىرلار، بىر-بىرىنى
ۋىلدورورلر، آما منىم حىطىمدە بىر-بىرىنە قەھر
چىخىرلار». ئانا پىتروونا «اوردا» دىدىكىدە قاراباغى
نظرە توتوردو. آما اونودوردو كى، داۋا-دالاشا
ھاۋادارلىق ائىدىن ئالە اونون بعضى وىطىنداشلارىدى.

سامىر سوساننایا دىستىك وئىندە، اونلار «ھا-ھا»
دئىب گولوشىندە، ظارافاتلاشاندا ئانا پىتروونا سانكى
اونلار قىسقانىردى. اوشاقلارسا ۋىز ايشلىرىندە ايدىلر.
اونلار اللەھىن مقدس آداملاردى. نىيىن نىجە ۋىلدوغونو
و نىجە ۋىلاجاغىنى بىلمىرلر. ھەلە كى، يالان و
اويدورمالاردان - بىر سۆزلە سىاستىن ۋىزاقىدىلرلر.
تىكى ۋىزاق ۋىلسونلار. موددار سىاست آداملار
بىدبختلىك گىتىرىر. سامىرىن باباسى بو حىس لىرلە، بو
باخىشلارلا پنجرە قاباغىندا دايانىم اوشاقلار
اويونونون اىزلەيىردى. آرابىر سىطىر-سىطىر شەردە
يازىردى، باخ بو شەرى:

اىستىمىر تانكلار، سىسى
دۇيوشلىرىن توفانى.

بوروسون دونيانىن ھەريانى.

اوشاقلار آچاندا پارلاق گۇزۇنو

گۇرمەسىن قارا بولودلار

آلىب گۇي اوزونو.

گۇرسونلر، يىر دە، گۇي دە

تر-تىمىزدى.

آخى پىلاننىمىز(يىر كورەسى)

ۋىز وىطىنمىزدى.

اىنسانلار ۋىلمامالىدىر

تىكجە گۇجلو بىلكى.

ھەم دە ۋىلمالىدىر

صاف، مقدس دىلكى.

اگر مىلتلردە ۋىلسا عقىدە،

بىر-بىرىنە اعتىبار.

ۋىلدوغونو دا بىلمىردى. بىر اونو بىلىردى كى، ۋى،
اىنساندىر، عذاب چكىر، قىشقىرىر. سامىر قىلى
نازىك، ۋىشاق ايدى. ھەمىشە اىنسانى جىزگى
فىلملرە باخماغى خوشلايىر. فىلملردە تانكلار،
راكىتلر گۇرولتو سىسلىرى ئاشىدىندە دىكىسىنىردى،
سانكى دونىايا ۋىمودسوزلوك حىصە لىرى اىلە
باخىردى. اوشاقلار، سىخىنتىلار، دۇزە
بىلمىردى. فۇزولىنىن آلىخانلى كىندىدە كۇرپە زەرا
حاقىندا ئاشىدىندە كۇورلىمىش، چوخ مۇيوس
ۋىلموشدو.

ايشىقلى سحر قارائلىق گىنچەدن سونرا آچىلىر. آما
قارائلىغىن زەھمى ۋىلسا دا، اونون دا بىر گۇزلىگى وار.
لاكىن ان ۋىنملى گۇزلىك ياخشىلىقىدىر. اصىل
اىنسان ياخشىلىقدان، مەرحەمتدن دۇقۇق آلىر. ان
گۇزلىك ئالە ياخشىلىغىن ۋىزودور. ھەر ھانسى بىر
ۋاھىمەلى مەنظرەنىن شاھىدى ۋىلندا گرەك دىمىيە
سن، «بونون مەنە دىخلى يوخدور». باشقاسىنىن،
باشقا بىر مىلتىن فاجىيە سىنە بىگانە ۋىلان، ۋىنا
فاجىيە يارادان ھەر بىر اىنسان، مىلت خوشبخت ۋىلا
بىلمىز. خوشبخت اىنسان و مىلت دۇوستلوقدان ضرر
چكىمىز.

سوساننا آرتىق ۋىزۇنە گىلمىشىدى. حىطە چىخدى، تر
گول، چىچىكلرى سىئىر ائىدى، سونرا اوشاقلار
اويونونا قارىشىدى. اىندى اونون قانلى صىفتىندىن،
شىشىمىش دوداقلارىندىن اثر - علامەت قالمامىشىدى.
دوداقلارى دا ۋىزو كىمى فوسونكار گۇرسەنىردى.
آنچاق ھارداسا بىدىندە بىر ازىنىكىلىك، ضەيفلىك
حىس ائىدىردى. سامىر يانىندا ۋىنا يىئروئردى. ۋى،
شاھمات اويونوندا سوساننایا دىستىك ۋىلوردو، اوشاقلار
اىسە بونا گۇرە ۋىنا ۋىز اعتىراضىنى بىلدىرىردى، بعضاً
دە جىغالىق ائىدىردىلر، عەملى-باشلى دالاشىردىلر.
ئووين صاحىبەسى ئانا پىتروونانىن نەھسى
حىرصلندى و سۇيە-سۇيە اويونو ترك ائىدى. بونو

ياخشى اينسان، ميلت

اولماغا نه وارا!

ساميرين باباسى شعرى بيتيريب خيطة دوشدو. سوساننانين آتا-آناسى يئنه بازارا گئديرديلر، اما سوسانناسيز.

- بس سوساننا، اونو اؤزونوزله آپارميرسينيز؟ - دئيه ساميرين باباسى توفيق تعجوبله سوروشدو. باباسى توفيق بئله حساب ائديردى كى، او واختكى حاديه دن سونرا قيزلاريني خيطة تك قويمايا جاقلا. سوساننانين آتاسى گولومسيهرك دئدى:

- پروفيسور سيز كى، بورداسينيز.

آخشامچاغى ساميره و سوساننانين عايله سى خيطة كيچيك بير شنليک مجليسى قوردولار. اونلار اؤز صؤحتلرينى، دوشونجهلرينى آنجاق پوزيتيو(مثبت) ايستيقامته يۇنلتميشديلر. بئله شراييطده، آنلاردا باشقا شئى حاقيندا نسه دئمگين يئرى دئييلدى، هئچ كيم سارى سيمه توخونماق ايستميردى. بلكه ده اونا گؤره كى، سارى سيمين قيريلماسيندا بو عايله لرین گوناھى يوخ ايدى. آخى دونيانى بۇيوك شخصيتلر دئييل، بۇيوك دؤولترلر ايداره ائدير. اما «بۇيوكلوك» اؤلچولرى، دوغرو معيارلارى بيلنلره عاييد ائديلسه داھا اؤنملى اولاردى. سامير خيالن دوغولدوغو يئرى، ائل-اوبانى يادداشينا كۆكلهدى و دريندن آه چكدى. ساميره ايله سوساننا ايسه بئله شئيلرى صاف-چوروك ائتمكدن اوزاق ايديلر، اوشاق نوازشى ايله بير-بيرينه باخيپ گولومسه نيرديلر.

نوهين قيسقانچليغي

NƏVƏNİN QISQANCILIĞI

اسميرين ننهسى نرگيز خانيم وفات ائتدى، داھا دوغروسو حياتيني، عؤمرونو ديشيدى. نرگيز خانيم بوتون نوهلرينى، او جومله دن اسمرى چوخ ايسته

ييردى. اسمر قارايناز، قارا گؤزلو شيرين بير قيزدى. ننهسى چوخ واختى اونو سادجه «قارا» - دئيه چاغيريردى. اسمر بعضاً بو سؤزه اؤز اعتيراضيني بيلديريردى.

- من قارا دئييلم.

- سن قارا كيشميسم، شيرين نوه مسن - دئيه ننه سى ديللنردى.

اسمر ننه سيني هميشه شن، گومراه گؤرموشدو، گونده اونولا نچه دفعه تئلفونلا دانيشيردى، نوه-بالا بير-بيريله ظارافات دا ائديرديلر. ايندى ايسه اسمرين گؤزلى ننه سينين سئروانتداكى(ميزين اوستونده) شكينه زيللنميشدى. نوه باشيني ايكي قوللارى آراسينا آليب فيكره دالميشدى. گاه دا حضور، باش ساغليغينا گلن آداملارى سوزوردو. حيسياتدان اسمرين دوداقلارى سيريگيردى. دوداق آلتى «ننه، آى ننه، بيزى قويوب گئتدين» - دئييردى. گؤزو ننه سينين كيتابلارينا، تضيق (فشار) اؤلچن آپاراتينا (دستگاه)، پال-پالتارينا ساتاشاندا داھا دا كؤوره ليردى. اسمرين گؤزلى باباسينين يازى ماساسينا زيللندى. ننهسى بو ماسانين توزونو سيلردى، باباسينا چاي گتيرردى، قزئتلرل، كاغيذ پارچالارى ايله دولو اولانماسانى سليقه يه سالاردى. بعضاً اوزونو باباسينا توتوب دئيينردى: - نه قدر يازماق اولار، آرتيق ۸۲ ياشين وار، ايستيراحت واختيدير. باباسى دا اؤز نؤوبه سينده حيرصله نيردى، دئييردى:

- يازماديغيم گونلر ديرى ايكن اؤلويم. ايسته ييرسنگى، اؤلوم، اوندا يازمارام.

بو سؤزدن سونرا ننهسى سوسوردو، اما آرا بير يئنه ده اؤز سؤزونو دئييردى.

اسميرين ننه سينين اؤلوموندن ايكي آى كئچميشدى. او، ننه سينين اؤلوموندن سونرا اولكى كيمي گولوب قهقهه چالان قيز دئييلدى، سسسيز-سميرسيز،

کوسکون اولموشدو.

بیر گون باباسی اسمری پاکیزه آدلی بیر آهیل آروادلا تانیش ائتدی. پاکیزه اونلارین اوزاق قوهومو ایدی، آما اسمر اونو گۆرمه میشدی. باباسی اسمره دئدی:

- بو سنه بو گوندن ننه لیک، دایه لیک ائده جکدیر.

اسمر پرت اولدو، دوداقلارینی دیشلری آراسینا سالیب برک-برک سیخدی. قیزین دوداقلاری ایچری طرفدن بیر آرقانادی، فیکره غرق اولدو. بونو حیس ائدن بابا اونو شیرین سۆزلرله اوخشادی، باشینی سیخاللادی. آما اسمرینکی اسمرده ایدی، او، آنجاق ننه سینی فکرلشیردی، اؤز-اؤزونه دئییردی: «الله یم، کاش نئم بوردا اولایدی». ایندیکی مقامدا باباسینین دئییکلری، دایه نینگه لیشی اونون اوچون هئچ بیر پوزیتو معنا کسب ائتمیردی. او، آنجاق و آنجاق ننه سی حاقیندا اولای بیله جک دانیشیقلارلا مئیل ائده بیلردی. باباسی بو منظره نی بیر داها سئیر ائتدی و دئدی:

- گۆرورسن، اسمر بالام، پاکیزه ننه ده نرگیز ننه ننه بزه بیر.

اسمر:

- اوخشاماغا اوخشاییر، آما بو نرگیز ننه دئییل - دئییه هۆنکور-هۆنکور آغلادی. باباسی دا اونا قوشولوب گۆز یاشی آخیتدی... هر ایکیسینین - نوه و بابانین نظرلری اوتاقدکی شکله زیللندی... نرگیز ننه سانکی جانلی ایدی، اونلاری گۆروردو. بابا دا نوه کیمی متاثر اولدو، کۆورلدی - دئدی:

- یاخشی، قشنگ بالام ایسته ییرسن پاکیزه ننه ننه دئمه.

- بس نه دئییم، آخی نئم یاشدادی.

- اوندا ائله ننه دئه.

- یوخ، بابا دئییه بیلمه یه جم، بیر ائوده بیر ننه اولور، او دا نرگیز ننه دیر.

- بس اوندا نئیله یک؟

- اؤزون بیلرسن، بابا.

- منیم بیلدیگیمی سن قبول ائتمیرسن.

نوه-بابا دیالوقو باخ بئلجه داوام ائتدی، بابا سۆزو یاییندیرماغا چالیشدی، آرایا سۆز قاتدی:

- سنین کیتاب اوخویان قوشلار حاقیندا خبرین وار؟

- کیتاب اوخویان یوخ، آما ماهنی اوخویان قوشلار حاقیندا هه. مثلا، بولبول-دئدی و سوروشماق قیاداسیندا دئدی: - پاکیزه خانیم هانسی قوشلاردان دیر، بولبولدو، یوخسا سرچه؟

باباسی وئردیگی سوالدان پشیمان اولدو. یاخشی کی، پاکیزه مطبخده ایدی، بو سۆزلری ائشیتمه دی. بابا اوتاقدان وار-گل ائله دی، باشینی بولادی، اؤز-اؤزونه نه ایسه میز یلدادی. پاکیزه نین ایسه بو صؤحتلردن خبری یوخ ایدی، آنجاق پنجره لرین، دیوارلارین توزونو سیلیردی. بابا سانکی اسمرین سواللاری، داورانیشی قارشیسیندا اؤزونو گوجسوز، عاجیز بیر آدام کیمی حیس ائدیردی. دیگر طرفدن ایسه اسمرین ننه سینی بئله عینادکار جاسینا چوخ ایستمگیندن ممنوعن قالیردی. اسمر کیمی اونون دا باشیندا دولاشیق و هم ده اعجاز کار فکرلر دولانیردی. آما باباسی اونو بیلیردی کی، پاکیزه باباسی ائونه ائوین ایکینجی خانیمی کیمی گلمه ییب، سادجه ائوه باخماق، اونا دایه لیک ائتمک اوچون گلیبدیر. اصل مطلب اسمره آگاه اولمادیغیندان او، ننه سی اولان ائوه یاد بیر آدامین آیاق باسما سینی قبول ائده بیلیمیردی.

باباسی اسمری یولا گتیرمک مقصدیله سوالی یئنیندن تزله دی:

- بس نئیلیک، گۆزل-گۆیچک نوه م، ائوه کیم باخسین، یئمه یی کیم بیشرسین؟

- بابا، من بؤیورم، هر شئی اؤزوم ائدرم. ایندی هله لیک بو ایشلری آنام گۆرر. قوی نمنین روحو بو ائوده قالسین.

اسمیرین باباسی فیکره دالدى و اۋز-اۋزونە دئدى: «بلى، روح دا نرگيز کیمی مقدسدير». و نوەسىنى قوجاغينا آليب ياراشيقلی ساچلارینی سیغاللادی، ياناقلاریندان اۋپدو.

قارانقوش (اولموش حادیتە)

QARANQUŞ

قارانقوش یووانی دیوارین هر هانسی بیر چۆكك، یاریق یئرینده (بئله یئر یوخ ایدی) دئییل، سادجه دیوارین اوستونده قورولوردو. بو منی داها چوخ تعجبولندیردی. اۋز-اۋزومه دئییردیم: «یازیق قارانقوشلار، بیر بالاجا کولک اسسه یووا اوچاقاق، زحمتلری هدره گئدهجک».

حیات یولداشیم ایکی هفته دن سونرا حیاتینى دییشدی. دنیا سانکی باشیما فیزلاندی. اللى ایله قدر بیر یئرده یاشادیغین آدمای ایتیرمک منیم اوچون آغیر ایدی...

آداملار-تانیشلار، قوهوملار، دوستلار، ایش یولداشلاری حضوره (عزا مراسمی) گلیردیله. حضوره گنلری ادب-ارکانلا، ائل قایداسی ایله یولا سالیردیم. هر دفعه بلوکا (راه پله) چیخیردیم. هر دفعه بلوکا چیخاندا قارانقوش یوواسینی گۆستریر و اۋز تعجبومو اونلارلا بۆلوشوردوم. بو دفعه ده ائله اولدو، دئدیم:

- گۆرورسوز، نجه اولور کی، کولک اوتلاری یئره سالمیر؟

آداملار یووا یا باخدیلار و حئیرتله تعجب قالدیلار. بیرى دئدی:

- دوغرودان دا معجزه دیر.

او بیرى:

- بیزیم باغدا قارانقوش یووالاری وار، آنجاق آغاجلار سیخ اولان یئرده.

دیگری:

- بو الله ین سیریدیر، معجزه سیدیر - دئدی.

گۆی اوزونو بولود آلاندا، خصوصیه یاغیش یاغما عرفه سینده بیزیم محلله ده قارانقوشلار چوخ اولور. اونلار داها چوخ آپرئل آییندا و ماى آیینین اوللریندولور. ایتی سورعتله سمادا اورا-بورا اوچوشورلار. بیزیم عایله «خروشووکا» بیر نوع بینالارین آدی» دئییلن بئش مرتبه لی ائوین آخیرینجی مرتبه سینده یاشاییر. بیر گون خسته خانادان قاییدیردیم. یولداشیم نرگیز (نرگیز حسینووا) اونکولوزی خسته خانادا یاتیردی. من چوخ پریشان، عصبی وضعیتده ایدیم.

بینانین بلوکونا گیردیم، پیللکنلرله آستا-آستا بئشینجی مرتبه یه قالخدیم. من همیشه قالخاندا مرتبه لره باخیرام. ائله بیل کی، بیرینجی دفعه دیر کی، بو مرتبه لری سئیر ائدیرم. دۆردونجو مرتبه نی قالخیب بئشینجی مرتبه یه چاتاندا نه گۆرسم یاخشیدی...

بیر قارانقوش بئشینجی مرتبه ده بلوک دیواریندا دیواری دیمدیکله ییردی. دیمدیکلنن یئرده بیر نچه قورو اوت حیصه جیکلری وار ایدی. گۆزومو اورا زیلله دیم. اما چوخ دایانمادیم. منی گۆروب قاچا بیلردی.

من هر گون ایش، خسته خانایا گئدیپ گلنده اورا باخیردیم. باخیردیم گۆروم، یووا نه واخت قورولوب باشا گله بیلر. گئتدیکجه همین یئر یووا حالینا دوشوردو. بیر قارانقوش اوچوردو، او بیرسی گلیردی. گۆرونور بیرى آتا، او بیرسی آنا قارانقوش ایدی. بورادا ان ماراقلیسی، دیقتی چکن او ایدی کی،

حَیْطَه باخان طرفده زیوهنین(کندیرین) اوستونده دۇرد دنه قاراقوش اوتورموشدو. ایکسی آتا-آنا، ایکسی بالالاری. بالا قاراقوشلار زیوهنین (کندیرین) اوستونده اوتوروب مشق ائدیردیلر: قانادلارینی ترپه دیر، ائندیریب قالدیریدیلر. سانکی طیاره اوچوشا استارت گۇتورن کیمی.

نرگیز خانیمین اۇلومو منی راحت بوراخمیر. او، هر آن گۇزومون اۇنوندن گئتمیر. شکلینه باخاندا ائله بیلیرم کی، منه باخیر، منیمله دانیشیر. آما نئجه دئیرلر، اۇللنه اۇلمورلر. مایین(مای آیی/ اردیبهشت) آخیرلاری ایدی. نولهیمله باغا گلدیم. هر ایل باغداقاراقوش یووالاری اولاردی. سحر دان سۇکولنده اوخویوردولار، غریبه سسلری وار ایدی. من ایلک واختلار اونلارین سسینی بولبولون سسی حساب ائدیردیم. باغا بولبول ده وار ایدی. دوغروسو قاراقوشون اوخودوغونو بیلیمیردیم. بو دفعه باغیمیزدا نه قاراقوش، نه ده بولبول وار ایدی. سانکی نرگیزین یوخلوغو اونلاردا آگاه اولموشدو. بو دا اوچونجو بیر معجزه یدی. بیلیمیرم بو دا اللهین بیر معجزه سی ایدی، یوخسا تصادوف ایدی. آما بو حقیقت ایدی.

بو آندا قاراقوشون بیر دیمدیگینده اوت گتیریب اولکی اوتلارین اوزرینه قویدو و اونون او طرف، بو طرفینیدیمدیکلهمهیه باشلادی. بو زامان بو «اللهین معجزه سیدیر» دئینادام یئنیندن سۇزونه داوام ائتدی: - فکر وئردینیزمی، گۇرونور قاراقوشون دیمدیگینده، یا توپورجگینده کلئیه بنزر نسه وار، دیمدیگی ايله اوتو دیوارا یاپیشدیریر.

بو سۇزدن سونرا منیم د، آداملارین دا حئیرتامیز، تجوب حیصه لری بیر آز دا آرتدی.

بیر نئچه گون کئچدی. من هر گون یووا یا باخیردیم. نؤوبتی بیر معجزهده باش وئردی. یووادا ایکی قاراقوش بالاسی گۇرسه نیردی. کیچیک ات پارچاسی کیمی گۇرسنن قاراقوش بالالاری باشلارینی او طرف، بو طرفه ترپه دیردی. یووا چوخ کیچیک ایدی. اونلار باخاندا یازیغیم گلیردی. هر آن یووادان پیللکلنلرین، یا دا آداملارین اوستونه دوشه بیلردیلر. آما خوشبختلیکدن بئله اولمادی. عزیز اوخوجولاریم، منه بورادا معجزه کیمی گۇرسنن اونلارین اوچا بیلن آنا کیمی اۇز یووالاریندا قالمالاری ایدی.

بیر نئچه گون ده کئچدی. قاراقوش بالالارینین حیویلتیسی ائشیدیلمهیه باشلادی: «جیب-جیب». آما اونلارین حیویلتیسی جوجهلردن فرقلی اولاراق داها سولغون، ضعیف، آستا تئمبیرلی(سسلی) ایدی. اونلار حیویلشدنده من سئوینیردیم، سئوینیردیم کی، سالاماتدیلار.

بیر آز دا کئچدی. قاراقوش بالالارینین بدن، قانادلاری آرتیق توک باغلامیشدی، آتا-آنالاری کیمی قاپقاراتوک. بیر نئچه واختدان سونرا ایشدن ائوه گلیردیم. یووا یا باخاندا قاراقوش بالالارینی گۇرمه دیم. یئننه ناراحت اولدوم: «بلکه یئره دوشوب پیشیکلره یئم اولوب» دئییه دوشوندوم. ائوه گیردیم. مطبخه گلیب بیر استکان سو اویدیم. مطبخین

اینسان اوغلو بوتون آینا ایسته یه ر

یاشیل غفاری دکترای جامعه شناسی سیاسی «بوراسی»
آنام یوواسی» شعر توپلوسوندان

گئرجک ده بیر ناغیل دی بو دونیادا
اینسان بویو حدیشی دی بو چایدا؛
آیاق، گئدیپ بویاقلانیپ، اوره ک قالیپ او تایدا
وار یوردونو اؤرتوک توتوب نیسگیل اولوب بو باغدا
وار کؤشه نی قاتی^۵ آلیب
وارلیغینا ارکی سالیپ
آوان^۶ لاری ییغیش اولوب
ارکی نه بیر تائیش اولوب
اینزاری بیر آوان اولوب
آلماغا بیر حریص اولوب
یاشامینا کی توش اولوب
لیذت اونا قیلینج اولوب
اویغون لوغو دایاز گؤروب
اولو ننین دومان سؤکوب
آز گؤرمه یی کی سال توتوب
قوی گؤتوری تالان توتوب
بیر سویولا دیلین آجیب
یئنه ده بوی باشا سالیپ
هر سویولا، کی دیل له نیب
بوی اویانا بویاقلانیپ

«گئرجک»^۱ نه دیر، اوگون کی هئچ تاپیلماز
یا «دان»^۲ اوْلوب تنز آخیلیپ باخیلماز
هر «نن»^۳ کی چوخ گؤرسن سه، هئچ گوروشمه ز
یئرده کی آی، چوخ گوروشوب سچیلمه ز.

هرکیم کی چوخ گزییدی، چوخ ییلییدی
دومان لارین یئله وئریپ سیلییدی
هرنه کی چوخ گؤرسندی، چوخ دؤنوبدو
دیل دئیجی لر اونو بوروب چؤنوبدو^۴

^۷ - گئرجک: گئرجک لیک (بورد)، حقیقت

^۸ - طارئق، زؤهره، دان اولدوزو

^۹ - نن: شئیء (عربجه آنلامیندا کی «وجود» سؤزجویو

ایله آنلامداش ساییر)، بللی «نسنه» یا «عنین»

یا «اویژه» و زاد (مادی شئیء، ماده، چیز) دان اؤنجه

ساییر، «وارلیق» ایسه «وجود» دا آنلام وئیر.

۱۰ - ۸۶/۹/۱۸ سودگونو

^۵ - قات: طبقه، مرتبه

^۶ - دوشمن

سون بو کی بیرضره ر قویوب
گئچه یی بیر پوزوق قویوب
آیریلیغی بویاق سالیب
آیناسینا سینیق سالیب

«گئچک»، بوئا بنزه ییب؛
اینسان اوغلو بوتون آینا ایسته ییب

کیمسه له رین وارلیغین دا بیر پای وار
بوگئچک دن هرکیمسه ده بیر "بیل" وار
بیرین ده چوخ بیرین ده آز نیشان وار
بوگئچه یین وارلیغیندا سوره ج^۹ وار
دورو اولماق اوسا گئدمه ک چکه ریبر
گئچک دن او چوخون تاپیب بیله ریبر
بیر سوره ج له بویاق لاری آتار بیر
اوسا گئدیپ آغیل لانار بیله ر بیر

نه سه، بو بوی بئله اولور
کی بوتون لوک، دیلیم اولور
هرکیمسه ده بیر اولما ییب
هر ائل یان دا بیر سا لانیب.

گئچک بویو قادالی بیر آیاق^{۱۰} دی
گوج لر ده بیر، بو گئچه یه باداق^{۱۱} دی
گوج لر، گوجه، گئچه ییله بولانیر
اؤز وارینا گئچه ییله سولانیر

اؤز بویونا ماهنی چکیب، اولوننین دیرماشیب
قالمیشتینی آنا^۷ چکیب بویون دئییب، اوزلاشیب
دوینا واری بیر آیناسان، اؤز وارینی "آن" آخیدیپ
بوگوزگوده هرکیم باخیب وارلیغینی وار تانییب
سونرا دوروب او «وارلیق»^۸ دان سؤز دئییب
اؤز وارلیقین داهی لارا دوزله ییب
سؤز دو نیاسی بیر بوياقلى دوینا دیر
گئچک او ندا، بیل! بیر سینیق آینا دیر

بو سینیق لاردا، آینانین، دیله ک وار
هرسینیق دا، او گئچک دن بیر ایز وار

۱۳- آنی : خاطیره ، یاد

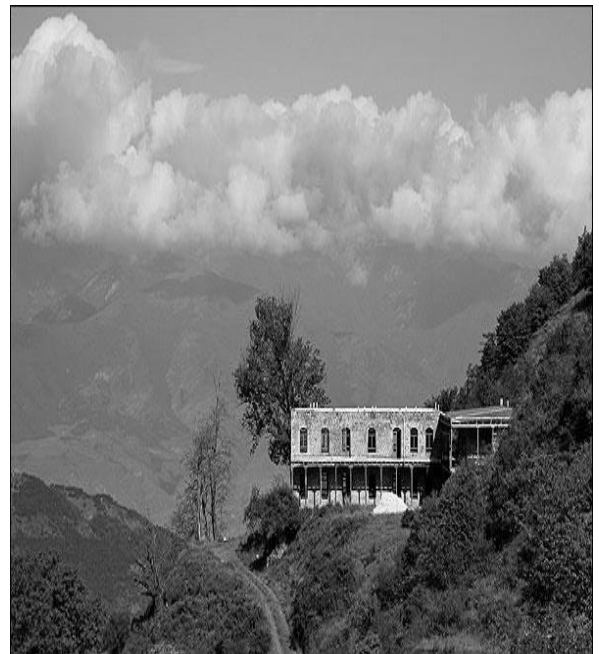
۱۴- وارلیق: موجودیت، وجود، هر شئعین منبعی.
بوشعرده «واقعیت» یا «وار» (بیر نن یا شئیء کی
وارلیقی وار) آنلام وئیر.

۱۵- پراسئس، فرایند، جریان

۱۶- قدح، جام

۱۷- آیاق باغی، حيله، تله، میخ

هر گوج ده بير قالماغينا ال له شير
هر چاغ دا بير، گئرجه ييله ترپه شير
بير گئرجه يى اؤز حاققينا چؤنده رير
چوخ ائل لرى بير گئرجه يه دؤنده رير
گوج گئرجه يى آدلانديرير حق آندير
يا چؤنده رير آزغين لادير حق ايتير
نه سه گئرجك يا گوج اولور يازديرير
يا داش اولور گئرجه يينه چيئرپينير.

سؤيله ييش^{۱۵} له اوزه گلير چيخير بير
اؤز وارليغين اوزه وئيرير يئنير^{۱۶} بير
هر سؤيله ييش كي قونوشسا، تاپار بير
گيزلين ننى ايتميشيني سؤكه ر بير
قونوشما^{۱۷} لار آغيل لارى وار لا دار
بيلميه نى بير بيلديرير پارلا دار
ال تاپان لار تاپمايانا بيلديرير
آغيل لارى يولا ساليب ديريلده ر
بلكه بير سؤز بير كيمسه يه اوخ اولدو
بيلينجي^{۱۸} سين بير توشلادی "بيل" اولدو
ديل آچماقلا، داغين گئرجك توپلانا
تاي اوره ك لر يوخون لانيب بيرله نه ر
بيليم لرى سويلا چكيب وارليغ لارين اودلادار
ديليم لرى وارلانديريپ آختارماغا يول لادار.

يئرین سويو، چايي توتوب گنديدى
هر ائل گليب، بير بوى ووروب گوروبدو
"ايل آي" گئچيب ايل لر آيا باش ووروب
ائل لر گونه بير "گئرجك" دن ياغ ووروب
ايل لر گنديب، ائل لر، يئر سريلىد
هر ائل گئنه « ياشيل »! " گئرجك " بئجريدب.

گئرجك ائلين ديل لرین ده اعمالين دا گزير بير
دبساين^{۱۲} دا آنلامين دا گيرير بير
هر آنلاق دا بو دبساى دان گندير بير
هر سؤيله م^{۱۳} ده يا سؤيله و^{۱۴} ده گندير بير

^{۱۵} - سؤيله ييش: بيان، اظهار، حرف، گزاره

^{۱۶} - يئنه ك: غالب اولماق

^{۲۳} - قونوشماق: بير بيريله دانئشماق، بير مسئله نى

دانئشماق ايسه بحثه گئچيرمه ك، رايونى .

^{۱۸} - شعور، خودآگاهى

^{۱۸} - فولكولور، ائل دن يا بير گوروب دان چيخان دب.

^{۱۳} - سؤيله م: ديس كؤرس، گفتمان

^{۱۴} - سؤيله و: نطق، دانئشما

اویکو

باشماق و چک

قدرت ابوالحسنی سھلان

ویترینلرده کی باشماقلارا گۆز گزدریدیم. آل-وئرده چکیش-برکیش ائدن بیر آدام اولمادیغیما گۆره، اوستونه قیمتی یاپیشدیریلمايان باشماقلاری بیه نیرسمده، ائله باشماقچی دوکانلارینا گیرمکدن چکینیپ، سئودیگیمدن واز گئچدیم. آنجاق دییده آختاردیغیمی تاپا بیلدیم. دوکانلارین بیرینین ویترینینه دوز آیاقلاریم گئیدیگیمه تای بیر جوت باشماق قویولموشدو، اوستلرینه ده ۵۰ مین تومن یازیلیمیشدی. دوکان قاباغیندا بیر آز سالیب چیخدیقدا، ائله او باشماقلاری آماغا قصد ائله دیم. یادیمدایدی، آیاغیمداکیلاری گئچن ایل ۳۰ مینه آلمیشدیم، آما ایندی ۲۰ مین باهالاشمیشدی. منده بئله آدامدا. گۆرورسن ایلر بویو همین باشماقدان و همین پالتاردان گئییرم. چوخونا بئله سئچیملر غریبه گلسه ده، من اوولدن ده ییشیکلیکلرده چوخراق بئله اولموشام. حتی، منیم ماشین ده ییشمه گیمده قوهوملارا ایلنجه لی بیر اولای اولموشدور! چونکو بئش ایل قاباق کۆهنه آغ پرایدیمی ساتدیقدان سونرا، اونون یئرینه بیر دانا یئنی آغ پراید آلمیشدیم. البته، من بعضی شئیلره ده حدیندن آرتیق دیر وئریپ، فیکریمی هی مشغول ائدرم. هر حالدا، باشماقچی دوکانینا گیرپ سلام وئردیم و آغ بوغلو باشماق ساتاندان آیاق قابیلارین سون قیمتینی سوردوم. بوغلو کیشی، بیز اوستونه یازیلیمیش قیمتدن چیخماریق سؤیله ییب، آردینجا باشماقلاردان تعریف ائتمگه باشلادی. نهایتده من عیبی یوخ ایسته بیرم دئدیم. باشماقچی، ال آتیپ قارا باشماقلاری ویتریندن گۆتوردو و گتیرپ گولومسه یه رک اونلاری قوطویا قویدو. آخیردادا تازا بیر آغ نایلونا سالیب منه وئره رک، "موبارکلرین اولسون!" دئدی. منده ۵ دانا اون مینلیک ساییب تشککور ائدرک، "بویورون" دئدیم. سونرادا ساغ اوللاشیپ دوکاندان چیخدیم.

بیلدیر آلدیغیم آیاق قابیلارین دابانلاری گئتمیشدی. اؤزومه بیر جوت تازا باشماق آلیم و باشقا ایشلریم گۆروم دئی، صوبخانه دن سونرا خانیملا ساغ اوللاشیپ ائودن ائشیگه چیخدیم. خیایوان قیراغینا یئرییب، قارشیدان گلن ایلک تاکسییا، "بازار" دئدیم. ساری سمند دایانارکن، قاپینی آچیب قاباق صندلده اوتوردوم. تاکسیچی ایسه، موسافیر گۆتوره-گۆتوره یاغچیان شهرجیگیندن بازارا ساری گئتدی. آرابا، راهنمایی و آبرسانی سوووشوب، ۴۰ دقیقه سونرا همیشه شولوق اولان بازارا چاتدی.

تاکسیدان اندیکده، بیر باشا باشماقچی بازارینا طرف یوللاندیم. او اؤرتولو بازاردا، یاریم ساعات موددیتینده

بیر حیکایه نی داز کیشینین یادینا سالدی. آردینجادا او حیکایه نی سؤیلمه گه باشلادی. بیر گون قاندی بیر شهردن باشقا شهره گئتمک اوچون چیخیب قاتارا مینر. قاتار بیر آز یول گئندن سونرا، قاندينین باشماقلارینین بیر تایی آياغیندان زویوب، دمیر یولونا دوشر. گۆزلیلمزدن، قاندی بیر آندا باشماقلارینین او بیرى تاینیدا آياغیندان چیخاردیب یئرہ آتیب آیاق یالین قالارا قاندينین بو حرکتینه قاتارداکیلار برک-برک هوپوخ قالارلار! بیر نفر قانديدان سوروشار: "آغا نییه بس بئله ائله دین؟! " قاندی جواب وئرز: "بیر تاي باشماق منیم نه دردیمه دیه جک؟! قوی هر کیم باشماقلاری تاپسا دردینه دیسین!!" سوروجو حیکایه نی دئدیکه، اودقونوب آرتیردی: "او هیندین رئیسیریدی، بودا بیزیمکیلردی!! بونلاردان منیم اصلن خوشوم گلمز! بئیینلری ایشلمه مز، هر زادی یاسالاییب باشلاریندان سووارلار! بیزیم مملکتیده ائله بئله رئیسر کورلاییبلار! چوخ باغیشلایسان ها، نم-نییه جماعتده ده دای اوتانماق قالمیر؟! هئچ کیم حق-حقوقونا راضی دئییل! بوردا هامینین الی او بیریسینین جیبینده دی!" بو سؤزلردن سونرا، سوروجو اوزونو منه توتوب، سانکی مندن بیر جواب ایسته دی. تاکسیچینین سؤز-صؤحبتی منی خیاللاریمدان یاییندیریب، هیندوستانا آپاردی و او اؤلکه ده دوزلمیش قانون فیلمینین اصلی صحنه سی نئچه ثانیه ده ذهنیمدن گئچدی. دئدیم: "منده ائله چوخ واخت رئیسرله دوز گلمه میشم! هرندده دئییشمه گیم چیخیب، جوان اولاندا ایدارمده سؤزله شریدیمده! آما ایندی کی قیرخ یاشیم سوووشوب بیر آز فرق ائله میشم! اینسان هایاندا اولاندا، حقیقی او یانا چکیر! ماشین سورنده اؤزونو حقلی بیلیر، یئرده گئندده اؤزونو حقلی بیلیر! ایشچی دئییر من دوز دئییرم،

آغ نایلون الیمده اولاراق، جماعتین اورتاسیندان سوووشدوم. گلیب بازار خییاوانینی آددادیم و بیر قیراخدا دوراراق تاکسی گؤزله دیم. قارشیدان گلن نئچه تاکسییا، "آبرسان" دئدیم، آنجاق هئچ بیرى ساخلامادیلار. دیبده، موسافیری اولمایان بیر تاکسی شوفرى، آبرسانی ائشیدرکن تورموز ائتدی. سونرا باشی ایشاره سیله منی چاغیردی. من ایسه، تله سیک گئچیپ ساری پئیکانین قاباق صندلینده اوتوردوم. الیمده کی باشماق نایلونوندا یاواشجا آیاقلاریمین دیبینه قویدوم. اللى-آلتمیش یاشلى، آریق، کئچل تاکسیچی، یاواش-یاواش موسافیر آختارا-آختارا بازار طرفلرینی سوردو. آما نه قدر چالیشسادا آیری موسافیرده گؤتورسون، چای کنارا دوشونه کیمی اولان اولمادی. اورادان آبرساناجاندا موسافیر دوشمه یین احتمالی چوخ آز ایدی. سوروجو، "یولو بوش گئتمه لییم، موسافیردن چوخ ماشین وار!" دئییب اؤز-اؤزونه بیر آز دئییندی. سونرا دئدی، آبرسانین یاخینیندا یئنئ بیر کؤرپو دوزلدیرلر، اونا گؤره گونده بورالاردا آغیر تیخاج یارانیر. او، شهرین ده ییشمه سیندن و یئنئ کؤرپولرین تیکیلمه سیندنده نئچه کلمه صؤحبت ائتدی. هابئله دئییردی، ۲۰۱۸ ایلینده تبریزه بوللو توریست گلجکدی، اونا خاطر بو گونلر تبریزه یاخشی یئتیشیرلر. هر نه ایسه، سوروجو دانیشا-دانیشا آددیم-آددیم سوردو، سونرادا دایانمالی اولدو. گؤز ایشله دیکجه، نئچه ردیف ماشین ائله بو تهر یول گئدیردیلر. او چاغدا منیم قولاغیم شوفرده اولسادا، چوخراق جیبیمده کی چکه فیکیرلشیردیم. تاکسیچی، نایلونداکیلارین تازا باشماق اولدوغونو آنلادیقدا، اونلارین قیمتیندن و اندازه سیندن سورغولار سوردو و هر دن بیرده باشماقلار گؤز آلتی باخدی. دئییه سن، باشماقلار ماهاتما قانديدان اولان

رئیس دئییر دوز منیمکیدى!! منیم نظریمه، هر داددان قاباق اؤلکه ده گره ک عملی-باشلی قانونلار اولسون!" شوفر منیم سؤزلىمى اونايلاييب، بير موددت ساکيت قالدى. بو سفر منیم انگيم قيزيشيب، باشماقلا ايلگىلى اولان بير حىکايه مى سؤيله مگه باشلاديم.

بير دفعه گنجه يارىسى تهرانين "آزادى" تئرمينالينا يئتيشديم. گوردوم کى، نچه نفر جوان-قوجا آياقلارينا نايلون باغلاييب ياتييلار. حئيرتله قاباغا يئرييب، بيريندن کى گؤزلى هله آچىلى ايدى سوروشدوم، قارداش بونلار نييه بئله ائدييلر؟! ناراحت-ناراحت ايضاحلادى کى، دونن يوخو ايچينده اولاندا بوراداكيلارين هاميسينين باشماقلاريني آياقلاريندان چيخارديب اوغورلاييلار! بوگوندن بونلار ايسته بيرلر، ائله ايش اولاندا نايلون خيشيلداسين و يوخودان آييلسينلار!! آييق کيشى وورغولادى کى، قديمين ياخشى دئييلر، باشينا گلن باشماقچى اولار!!

حىکايه قورتولارکن، شوفر چوخ اوجادان گولدو و گوله-گوله دئدى: "تهراندا گره ک آدام هر طرفينه نايلون باغلييا!! هله گئنه تبريز ياخچيدى!" تاکسينين آبرسانا يئتشمه سى ياريم ساعاتدان چوخ چکدى. عادى وضعيته بو يولو بئش-اون دقيقه يه گلمک اولاردى. هر حالدا، کيرايه مى وئريب آبرسان کؤرپوسونه ياخين سارى پئیکاندان انديم.

اؤز-اؤزومه، "بانگ باغلار ايندى، گئديم اليمده کى چکيمى پول ائله ييم!" دئيه رک، يئيينله ييب بير باشا بانکا سارى قاچديم. گوردوم، هله ياخشى بانک باغلاماييبدى. شوشه لى بانکين ايچينه گئچيب، گؤز قاباغينا قويولموش دستگاهدان نوبت پيتيگيمى آلدیم. سونرا بير صندلده اوتوروب، ماسا اوسته کى باغلى قلمله چکيمين داليسيني دولدوردوم و اورادا نوبتيمين يئتشمه سيني گوددوم. اوچ نفر سونرا،

منیم نوبتيم بانک ايشچيلرينين بيرينين اؤزه ل تابلوسوندا نيشان وئريلدى و منده او مکانا دوغرو گئديب، پيتیک، چک و ميللى کارتيمى ايشيچيه تقديم ائديب پارا ايسته ديم. ايشچى، يولداشيمين حئسابيني بيلگى ساياردا يوخلاديقدا، "پولو يوخدو!" دئيه رک، چک ايله ميللى کارتى منه گئرى قايتاردى. بئله جه، بوش چيخان چکيمى تازادان جيبيمه قويوب، فيکيرلشه-فيکيرلشه بانکدان چيخديم. گئنه-گئنه اوره گيمدن گئچدى، دوستوم بوگون کسينليکله چکينين يئرینی دولدوراجاغيني دئيميشدى! ايندى بس نه جور اولوبدو؟! ناراحت-ناراحت بانکدان بئش-اون قدم اوزاقلشماميشديم کى، بيردن-بيره باشماق نايلونون اليمده اولمايغيني آنلاديم!! آز قالدى کى، اوره گيم اوزولسون! يامان بير هؤوشنه باسدی منى! باشماقلار يقين قالديلار بانکدا دئييب، قاچاراق تازادان بانگا دؤندوم. چک يازديغيم يئرى، اوتوردوغوم يئرى، چک گؤستردیگيم ايشچى دؤوره سيني و آشغال قابلاريني بير-بير يوخلاديم، آنجاق اورالاردا آغ نايلونان هئچ اثر يوخ ايدى. چاره سيزليکله گئچيب بانک ايشچيلرينين بيرينه قونونو دئديم. او سؤيله دى کى، بانکدا دوربون وار، هر نه اولسا گؤتورر! آنجاق گره ک باشقارين ايجازه سى اولسون!

بئله ليکله، بانکين کوک، کئچل، گؤزلوکلو باشقارينا دوغرو گئديب، ماسا آرخاسينداكى کيشيه سلام وئريب آياق اوسته دوردوم. آردينجا، باشقانلا نچه کلمه مسئله دن دانيشديق.

- رئیس باغيشلايين، منیم باشماقلاريم ائله بيل بانگدا قالديلار! اونلارى سيزه وئرمه ييبلر کى؟!

- خئير جناب، منه بير ذاد وئرن يوخدو! - رئیس ايمكانى اولسا دوربونلريزه بير باخين! من فقط بيليم باشماقلارى بانگدا قويدوم، يوخسا هئچ بانگا گتيرمه ديم؟!

- آغا دوربونلری بئله سینه آچماریق کی! گره ک گئدیپ شیکایت وئره سن، اونوندا پولو ۵۰ مین تومندی!

- رئیس، من بئله بیر ساده حقیقی ایسته مک اوچون نییه گره ک او جور اذیت چکم؟! آلاهدان اؤتور باخین، اونودا اؤزوز باخین من یوخ!

- قانوندو، اولماز آغا! آنجاق ایسته سن گئدیپ عریضه وئره بيله سن!

- رئیس منده سیزه تای کارمندم! موخابرات کارمندیم. بیز جوما آخشاملاری تعطیل اولورووق، اونا گؤره بوگون بوردایم! بودا منیم میلی کارتیمدی. من گئدیپ تازادان باشماق آلسام، شیکایت وئرمکدن منه صرفه لی اولار کی!! لوطف ائله یین باخین گؤرون بیر ایش گؤره بیلرسیز؟!

- گؤره بیلستیدیم، گؤرردیم، آنجاق قانون قولومو باغلایبیدی!

اوره گیمده، "کۆپک اوغلو دئییر بس ایسته بیرم بانگی چالام!!" دئییه رک، باشقانیلا ساغ اوللاشدیم. دؤنه-دؤنه، "اه-اه!" دئییب، او یان-بو یانا باخاراق بانکدان ائشیگه گلدیم. بانکدا ائله او دقیقه باغلادی.

بانک قاباغیندا دوروب نه قدر فیکیرلشدیم، باشماق نایلونونو بانک ایچینده دولانديرماغیم یادیم گلمه دی! بئله دوشوندوکده، دئدیم باشماقلار یقین قالدیلار مینیدیگیم تاکسیدا! اونا گؤره، گئچیب آبرساندا دایانان تاکسیچیلارا موضوعونو سؤیله دیم. اونلاردا یاخینداکی تاکسیلار مسئولونون دککه سینی منه نیشان وئردیلر. تله سیک دککه یه یؤنله ییب، اوراداکي ایری گؤز کیشیه جریانی تعریفله دیم. کیشی دئدی: "آغا تاکسیدا قالسا، یوزه-یوز گتیرلر وئرلر! آرخایین اول!" سونرادا، سوروملو دفترین نومره سینی منه وئره رک، آلینی قیریشدیریب آرتیردی: "آخشام باشی زنگ وور، گؤتورن اولماسا صاباح زنگ ووراسان! تبریز تاکسیلاریندا نمه قالسا

آپارارلار او دفتره. اصلن نیگران قالما!" بئله جه چاره سیز-چاره سیز دؤنمک ایسته بیرکن، شوفرین داز اولدوغونودا مسئولا وورغولادیم. او ایسه گوله-گوله، "نه بوللودو داز شوفر!!" دئدی.

هر حالدا، اوشونه-اوشونه یکی دانا باشقا-باشقا تاکسییا مینیپ، آبرساندان راهنماییا و راهنماییدان یاغچیانا دؤندوم. ایکیندی چاغی، ائوینه اوغرو دوشموش اینسان کیمی، اؤزومو ائویمه یئتیردیم. قاپیدا، خانیم تعجوله نرک سوروشدو: "نییه بس بیر بئله یوباندین؟! باشماق آلمادین بس؟! سیخیلا-سیخیلا،" آلدیمدا، سالدیمدا!!" دئییب، باشی آشاغی ائوه گئچدیم. آردیندان، ناراحت-ناراحت باشیما گلنلری باشدان آياغا حیات یولداشیما آچیقلا دیم. خانیم بتر کدرلنیپ، منی برک-برک قینادی و باشینی توولایا-توولایا دؤنه-دؤنه، "اه-اه!" دئدی. سوندا ایسه آرتیردی: "من اولماسام، سن والله باشماقلاروودا آياغوودا ساخلایا بيلمه سن!!"

او گون آخشام باشی، صاباحیسی گون سحر چاغی و اون گون دالبادال سحر-آخشام سوروملو دفتره زنگ ووردوم، آما باشماقلاردان هئچ خبر یوخ ایدی. او پاییز گونلرینده تئز-تئز اؤز-اؤزومدن سوروشدوم: "گؤره سن منده دییده باشماقچی اولاجاغام یا یوخ؟! بیرده، چک صاحبی یولداشیما ایرمی دفعه دن چوخ زنگ آچدیم. آنجاق یولداشیما ائله بیل همیشه لیک منله قونوشماق ایسته میردی! اوندا هی اؤز-اؤزومه، "اه-اه!" دئییردیم. اون بیر گون جریانلاردان سوووشاندا اوره گیمدن گئچدی: "چک جهنمه، دوستلوغوموز پوزولدو!!" ائله او گون، قانینین داورانیشینی دریندن دوشونمگه چالیشیب، بیر یوللوق باشماقلاردان گؤز اؤرتدوم و چکه گؤز یومدوم! اوره گیم اوندا، اولدوقجا توختاقلیق تاپدی.

اثرلرین جانلی پروتوتیپی فریدون ایراهیمی

دکتر پروانه ممدلی

ناظیرلر کابینتینی فورمالاشدیراندا فریدون ایراهیمینی آذربایجان ملی حؤکومتینه باش پروکورور (دادستان) تعیین ائتمیشدی.

۲۶ یاشلی فریدون ایراهیمی باش پروکورور اولماقلا یاناشی، اونا آذربایجان تاریخی کیتابینین یازیلماسی دا حواله اولونموشدو.

تهران اونوئرسیتتینین حقوق فاکولته سینی بیتیرن فریدون ایراهیمینین گؤزل قلمی و ژورنالیستلیک تجربه سیده واردی.

هله طلبه لیک ایللرینده یازدیغی مقاله لرینی "رهبر"، "مردوم"، "اطلاعات"، "آزیر"، "ظفر"، "سیاست"، "آذربایجان" قزئتلرینده چاپ ائتدیریردی. حتی تبریزده ایران خالق پارتیاسینین اورقانی "خاور نوو" قزئتینه رئاكتورلوق دا ائتمیشدی.

آذربایجان تاریخی کیتابینین یازیلماسیندا فعال ایشتیراک ائدن ف. ایراهیمی زین العابدین قیامیله بیرلیکده مؤوضویا عایید ماتریاللار توپلاییر، تبریزین تاریخی و جوغرافیاسی حاقیندا ۱۰۰ ایل اول نادیر میرزه نین فارس دیلینده یازمیش اولدوغو مشهور اثری ترجمه یه باشلاتدیریر.

ف. ایراهیمی میلی حؤکومتی چؤکدورمک ایسته یین تئرورجو قروپلاشلارلا قارشى مباریزه آپاران "بابکی لر اوجاغیندا"، ائللر ایله اود یاندیریب "بابک" آدلی کؤنوللو دسته لرین تشکیلاتچیسی اولور.

بو ایجتیماعی خادیمین، وطنسئور گنجین، ایستعدادلی قلم صاحیبینین فعالیتی ایرانلا محدودلاشمیر.

۱۹۴۶-جی ایلده پاریسده کئچیریلن صولح کونفرانسیندا ایشتیراک ائدیر.

آ د ف یارادیلدیقدان ایکی گون سونرا تبریزده آنا

دولاشارکن شیمال یئلی،
یوردون قیزیل بایراغیندا،
ائللر ایله اود یاندیردین.
بابکی لر اوجاغیندا.

لاکین افسوس، سون ایشیق تک،
سؤندون حیات چیراغیندا.

بو میصراعلار تانینمیش گونئی آذربایجان شاعیری حبیب ساهیریندیر. "ناموراد فریدون ایراهیمییه" آدلی بو شعرین آلتی سطرینین هر میصراعسیندا بیر تاریخ یاتیر، وطنسئوره شرفلی بیر مباریزین حیات یوللاری ایشیقلا ندیریلیر. او فریدون ایراهیمین کی، جنوبی آذربایجاندا میلی دئموکراتیک حرکاتین رهبرلریندن بیر اولموشدو. ۱۹۴۵-جی ایل دئکابری ۱۲-ده سید جفر پیشوری

فیریدون ایبراهیم اعدام ائدیلسه ده، اونو سئون خالقین قلبینده یاشادی و ادبی قهرمانا چئوریلیب. میرزه ایبراهیموو "گله جک گون" خلیل رضا "هارا گئدیر بو دنیا؟..." حبیب ساهیر "ناموراد فیریدون ایبراهیمییه"، فتحی خوشگینابی، مدینه گولگون "فیریدون"، بالاش آذروغلو، آدلی اثرلرینده اونون اوبرازینی یارادیب.

م.ایبراهیمووون یارادیجیلیغیندا موهم مرحله تشکیل ائدن "گله جک گون" رومانیندا گونئی آذربایجاندا باش وئرن آزادلیق حرکاتی بدیی بو یالارلا گؤستریلیر. گونئی آذربایجان یاخیندان تانیماسی، خالقین حیاتینا دریندن بلدلیگی

م.ایبراهیموو بو حیاتی تصویر ائتمک ایمکانی یارادیب. بو اونا خالقین میلی آزادلیق حرکاتینین باش قهرمانلاریندان بیر کی می تصویر ائدیگی اوبرازلارین پورتوتیپینی جانلی حیاتدان گؤتورمک شانسینی دا وئریب. روماندا ایکینجی دنیا موچاریه سیندن اول و موچاریه ایلرینده ایراندا، گونئی آذربایجاندا باش وئرن ایجتیماعی-سیاسی پروسسلردن، پیشوری حرکاتیندان، سووئت اوردوسونون ۴۱-جی ایلده ایرانا گیرمه سیندن بحث ائدیلیر.

باش قهرمان فیریدونین پورتوتیپی ۴۰-جی ایللرده

دیلیلنده "آذربایجان" قزتی نشره باشلامیشدی. قزتین صحیفه لرینده ایلك زامانلار فارسجا دا مقاله لره یئر وئریلیردی. قزتین یوبانمادان نشری مسله سینی س.ج.پیشوری اورتالیغا گتیرمیش و آز مودتده قزت اؤز اطرافینا همزه فتحی خوشگینابی، ایسماعیل شمس، فیریدون ایبراهیمی، محمد بیریا، علی فیطرت، یحیا شیدا، بالاش آذر اوغلو و س. گنج ژورنالیستلری، یازیچی و شاعیرلری توپلایا بیلیمیشدی.

۱۹۴۶-جی ایلین دئکابریندا خارجی گوجلرین یاردیمی ایله شاه رژیمین عسکری بیرلیکلری آذربایجانین اوزرینه یوروش ائدیر. آذربایجان میلی حؤکومتین رهبرلرینی و آذربایجان دئموکرات پارتیاسینین فعاللارینین بیر قیسمینی سووئت حؤکومتی سووئت آذربایجانینا گتیرنده فیریدون ایبراهیمی گلیمیر. تبریز قان ایچینده بوغولاندا فیریدون ایبراهیمی و مسلکداشلارینین بیر چوخو حبس ائدیرلر. اوزون سورن ایشگنجعلی ایستینتاقدان سونرا ۱۹۴۷-جی ایل مایین ۲۲- سینده فیریدون ایبراهیمی، اؤزو کی می باشقا مرد وطن اوغوللاری ایله برابر تبریز شهرینین "گولوستان" باغی ندا اعدام ائدیلیر.

حبیب ساهیرین یازدیغی کی می گونئی آذربایجاندا، تبریزده "بابکی لر اوجاغیندا"، مکتبلرده آنا دیلین اوخوتدوران اوستاد اولماسا دا "اونون اؤزونون سونرا ایزی، قهرمانلیق خاطیره سی قالدی:

نه ائللرین مکتبینده

کیتابینی آچان اولدو،

نه یازدیغین قیزیل یازی

رواج تاپیب داستان اولدو.

لاکین سانما بو عصرده

هرشئی بیتیب نیسیان اولدو

گۆزلەمەسیندن سۆز آچیلیر. اۆلوم قاباغی فریدونین:

- منیم عشقیم، مسلکیم گونش قدر تمیزکن،
دئه، نه اوچون اۆلومه میسکین گئتمه لییم من؟

- دئمه سی اونون عقیده سینین پاکلیغینی گۆستیر.
اثرین سونوندا مؤلیف فریدون ایبراهیمینین
نفسیندن، جانیندان، ایلیگیندن، قانیندان چیخمایان
"دوستا دایاق، دوشمن، یادا قنیم" اولان:

قالخ آیاغا، وطنیم!

قالخ آیاغا، وطنیم!

-سۆز لرینی بیر داها خاطیرلادی.

فریدون ایبراهیمی اۆزوندن سونرا گله جک نسیللره
بیر قهرمانلیقلا دولو بیر ایز،خاطیره قویا بیلدی و
یادداشلارا حک اولوندو.

گونئی آذربایجاندا میلی دئموکراتیک حرکاتین
رهبرلریندن بیرى آللولو وطنپور، پروکورو فریدون
ایبراهیمیدیر. تبریز یاخینلیغیندا، آذرشهرده آنادان
اولان فریدون حاکیم رژیمن مأمورو حکمت
ایصفهانی ایله موباحیثه سیندن سونرا حبس اولونور.
سونرا ایسه حبسدن قاچاراق تهرانا گلیر و
"ایستبداد رژیمی" علیه ینه موباریزه آپارماق
اوچون تشکیلاتلانماقدا اولان بیر قروپا قوشولور. و
حادثه لرین موباریزه و فاجیعه دولو آخاری بوندان
سونرا باشلاییر. "گله جک گون" رومانی گوجلو
بدیعی عمومیلشدیرمه لرین، رئال حیاتدا باش وئرن
حادثه لرله بیرباشا سسلشدیگینه گۆر، بو مؤوضودا
یازیلیمیش دیگر اثرلردن فرقله نیر. روماندا خالقین
آزادلیغی اوغروندا موباریزه آپاران فریدون ایبراهیمین
و اونون عایيله سینین فاجیعه سی اینانیدیریجی
بدیعی لؤوحه لرله تصویر اولونور.

باشقا بیر مؤلیفین خالق شاعیری خلیل رضانین
گونئی آذربایجانین دردلریندن خبر وئرن "هارا
گئدیر بو دنیا" پوئماسیندا فریدون ایبراهیمینین
قهرمان اویرازی ایله راستلاشیریق. تاریخله بویو "هارا
گئدیر بو دنیا؟..." پروبلیمی بیر چوخ خالقلارین
صنعتکارلارینی دوشوندوردو کیمی خ.رضانی دا
ناراحت ائتمیشدیر. بو اثر آذربایجانى ایکیه بؤلن،
اونون قوزئیینی بیر، گونئیینی باشقاسینین جایناغینا
وئرن، آذربایجان خالقینی اصلیندن، کۆکوندن،
تاریخیندن، قدیم عنعنه لریندن، معنویاتیندان
آییرماق اوچون بوتون واسیطه لره ال آتان قوووه لره
قارشى چئوریلیمیشدیر.

اثرین "قالخ آیاغا وطنیم!" بۆلمه سینده بؤیوک
مسلك و عقیده صاحیبی، گونئی آذربایجانین ایلك
دئموکراتیک حکومت قورومونون باش پروکورو،
محبوس فریدون ایبراهیمینین ترتیمیز کوستیوم
گئییب، کراوات باغلایب اعدام اولوناغای واختی

ایگیری بیر آذر نهضتی نین یارانماسی دوکتور محمدتقی زهتابی کریشچی

- ۲۱ آذر نهضتیندن ۳۰ ایل کئچدی، بو نهضت ایکینجی دنیا محاربه سیندن سونرا عموماً ایران آزادلیق حرکاتی خصوصاً ملی آزادلیق حرکتی نین ذیروه سیدیر. بو حرکت علییه نه ایستر داخل و ایستر خارجه تجزیه طلب آدلاندیریپ و بیگانه لر ایله یارانمیش بیر حرکت گؤسترسه لرده، ۲۱ آذر نهضتی مشروطه دن ۱۳۲۴نجو ایله قدر ایران آزادلیق حرکاتینین تامامیله، طبیعی و لازمی بیر نتیجه لی ایدی، بونا گؤره ده هئچ بیر خارجی ال واسطه سیله یارانمیشدی، بو حرکت او دؤردن اجتماعی حادثه لر قوجاغیندا تدریجیه و طبیعی حالدا و خلق حرکتینین ایستیه ی و اراده سی ایله یاراندی. بو مسئله لر ایشیق لاندیرماق اوچون ۲۱ آذر نهضتینین مختلف جهتلرینه دقت ائتمک لازیمدیر.

- ۲۱ آذر نهضتی نجه یاراندی؟

- ۱۲۸۹ - نجو ایل اتابک پارکی جنایتی ایله ارتجاع غلبه چالمیش دموکراتیک مشروطه انقلابینی بوغدو و اونون قهرمانلارینی تدریجیه مختلف یئرلرده آرادان آپاردی. لکن آزادلیق فیکری و آزادیخواه لار آرادان گئتمه دی. بونلار یئنی شرایط و فرصت آختاریردی لار تا قانون اساسی و مشروطه نی یئنی دن دیرچلیدیب دموکراتیک انقلابی تاماملاسینلار. ۱۲۹۹ نجو ایله ده بو فرصت یاراندی چونکو تزار روسیه ایرانین سیاست صحنه سیندن چیخمیشدی. اساساً مشروطه انقلابی اشتراکچیلارینین رهبرلیگی آلتیندا تبریزده خیابانی قیامی، گیلاندا جنگل نهضتی، خراساندا ایسه کلنل محمدتقی خان قیامی باش وئردی. بو حرکتلرده ارتجاع طرفیندن یاتیریلدی، لکن گئنه ده نه متری فیکیرلر بوغولدو و نه ده تمام آزادیخواه لار محو

اولدو. رضاشاه ناقص قانون اساسیه ال آپاریپ اونو روحسوز بیر کالبده چئویردی آزادیخواه لارا گؤرونمه میش دیوان توتدو و بیر سیراسینی زنداندا اؤلدوردو. ایرانین آزادیخواه قوه لر رضاشاهین سیماسیندا مشروطه جیلدینه گیرمیش بیر دیکتاتورون نجه انگلیس لر طرفیندن یارانیب ایران خلقلرینه تحویل ائدیلمه سینی بوتون وارلیقلاریه لمس ائتدیلر. ایکینجی دنیا محاربه سی باشلاندی و شهرپور حادثه سینده ایرانی دا احاطه ائتدی. انگلیس لی لر رضاشاهی گتیردیکلری کیمی آپاردیلار. ارتجاع ضعیفله دی لکن ارتجاعه دستگاهی ال دیلمه میش قالدی. آزادیخواه لار زندانلاردان چیخدی لار. سورگوندن قایتدیلر. ایران آزادلیق حرکاتینین مرحله سی باشلاندی. بو حرکتین باشیندا یئنده مشروطه انقلابی و ۱۲۹۹ نجو ایل حرکتلرینین اشتراکچیلاری دایانیردی لار. اجتماعی حرکت گوجلندی و حزبلر فعالیتیه باشلادی لار خلق حرکتیه برابر یواسی ساغلام قالمیش ارتجاعدا فعالیتدن ال گؤتورموش چوخ آشکار شکیلده متری قوه لر خطابا دئییردی: «قوی متفکر قوه لرینی آپارسینلار، اوندان بیز سیزه آزادلیق و دموکراتیک نه اولدوغونو گؤستره ریک» پیشه وری ۱۳۲۴ آذربایجان روزنامه سی ۳۰ شهرپور. آزادیخواه لار ایرانین فاشیزیم علییه نه غلبه ده اوینادیغی رولا بئل باغلا بیر و دیکتاتورلوغون تازادان احیاسینا آز گمان ائدیردی لار. لکن فاشیزیم ازلیب و متفکرلرین ایرانی تورک ائتمه سی یاخینلاشدیقدا کیریمیش ارتجاع آزادیخواه قوه لر قارشی جدی هجوم باشلادی. مرحوم پیشه وری ۱۳۲۴ نجو ایل شهرپورین - ۲۹ ندا بو حقه یازیردی: «تهران سریع قدملرله ارتجاع طرفه گئتمکده دیر باشیمیزا یونان خلقینین باشینا گلن اوینو گتیرمک فیکیرینده دیرلر. مجلس و دولت و مطبوعات

ساتيلميش خائن آداملارين اليه دوشموشدور. بونلار ويريب يغييب، اؤز سياستلريني يئتيرمك ايسته يرلر. آزادليق، دموكراتيك نامينه چاليشديقا اولان قوه لر جوربه جور بهانه لر ايله بوغولوب تارومار ائديلمكده دير. رضاخاندان داها قابان، داها خشن بير جلاذ وجودا گتيرمك نقشه سي جدی صورتده موقع اجرايه قويولموشدو. پيشه وري آذربايجان روزنامه سينده يازيردي « محاربه خاتمه تاپار-تاپماز اؤلكه ميزده ارتجاعی عنصرلر باش قالديريب ايگيرمي ايليك استبداد و ديكتاتورلوق اصولونو دوباره ديريلتمه يه باشلاميشلار... بيز بيلميريك آتلاتنيك منشوري نه اولدو، پوتسدام كنفرانسينين راي لاري ينه ايرانا شامل اولاي بيلمه دي؟! اوندان علاوه منشور آتلاتنيك بوتون دنيا ملتري نه اوز مقداريني تامين ائتمك حقيقي وئرميشدير. بيز آذربايجانلاردا بو حقدن استفاده ائديب ايراندا خلقينده اؤز سرنوشتيميزي تعيين ائديب و وئردیگيميز بؤيوك قربانلار بهاسينا اله ايديلن قانون اساسيني ديريتمگ ايستيه يريك. »پيشه وري آذربايجان روزنامه سي صحيفه ۲۳۱. ايکينجي دنيا محاربه سيندن تازا مئيدانا آتيلميش آمريکا امپرياليزمي دا ايرانين سياست مئيدانا آت چاپماغا باشلادی. بو مسئله آزاديخواه لاري بتر نگران ائيردي. چونکو اولار بيليرديكي، آمريکا طرفينده حمايه اولان تازا ديكتاتورلوق داها خشن و داها گوبود اولاجاق دير. ارتجاعين قاباغيني آلماق اوچون آزاديخواه قوه لر ايکينجي دنيا محاربه سي نتيجه سينده يارانميش نسبتا مساعد فرصتي الدن وئره بيلمزديرلر. كئچميش انقلابي سابقه لري و انقلابي زمينه جه تدن ارتجاعيله مقابله آذربايجاندا سوايى ايرانين آيري يئرینده ممكن دئيلدي. دئمك بئله بير مقابله ايران آزادليق حركيتينين مشروطيه دن ۱۳۲۴ - نجى ايله انكشافينين طبيعي محصولدايدى. بو

زامان انقلابي قوه لر ال- ال اوسته قويوب باخا بيلمزديرلر و بو ايشي محض آذربايجاندا باشلامايديلار. بو حقيقي مرحوم پيشه ورينين ۱۳۲۴ - نجو ايل شهر يورين ۲۴ - نده تبريزين شير و خورشيد سالونداكى نطقوندا آچيق گؤرمك اولار او دئيردي : وضعیت ائله آغير بير حال آلدی کی، آرتیق تهراندا اوتوروب مقاله يازمادان نطق ائتمكدن بير نتيجه اولاي بيلميه جگيني يقين ائتديم. ناچار بير ايل بوندان اول تبريزده اوزون - اوزادى بحث ائتديگيميز مسئله اطرافيندا دوشونمگه باشلاديم. بو چوخ ساده تدبير ايدى، منيم تبريز مسلکداشلا ريمدان دئدير : آذربايجاندا باشلاماسي بوراني اصلاح ائتمه آذربايجان خلقينين اؤز گوجايله بوردا ملي حكومت گتيرمه لييك، تهران ارتجاعين باشي استبدادين مركزي دير. بير نئچه نوبه ده اوردان گؤز يوموب مستقيما بوردا ايش گؤرمه لييك. بو فيكرين حقيقي او وقت نظريمه داها آشكار بير صورتده جلوه ائتديكي، دؤلتين مسئول مامورلاري ايله آذربايجان خلقينين تظلم و دادخواهليق تلگرافلاري حقينده مذاكره ائتديم. مثلاً بيات دئدى : من راديو واسطه سيله مراجعت ائتميشم. آرتيق خلق عريضه و تلگراف واسطه سيله اؤزونه زحمت وئرمه مەليدير. صدر دئدى : بير تلگراف اولماسين مين تلگراف اولسون من بو كيمي بوش سؤزلره جواب وئرمه يه جهيم. بو سؤزلرين آيري جوابي اولاي بيلمزدى، گرک خلقه مراجعت ائتمك. خلقين يومروغون گوجايله آزادليغي تامين ائتمك. بو شعارلار من تبريز آزاديخواه لارينين تكليفى اوزه ره تهراندا آذربايجانا حركت ائتديم. پيشه وري ۲۱ آذر روزنامه سي صحيفه ۸. بئله بير شرايطده ۱۳۲۴ - نجو ايلين اوللريندن بير سيرا آزاديخواه لار ايرانين مختلف يئرلريندن تبريزه گليب شهر يورين ۱۲ - سينده آذربايجان دموكرات فرقه سيني تشكيل

دونیانین هئچ بیر یئریندن و هئچ بیر زامان ائله انقلابی حرکت باش وئرمه‌میش و باشدا وئره‌بیلمزکی، خارجی ذی‌نفع قوه‌لر اؤز خیرلرینه اوندان استفاده ائتمه‌گه جان آتماسینلار. بئله خارجی جهدلر بیر حرکتین خلقی‌لیگی و اونون خلقی طرفیندن یارانماسینی خدشه‌دار ائده بیلمز. آذربایجان دموکرات فرقه‌سینین یارانماسی و ۲۱ نهضتی‌ده بو قانوندان مستثنی دئیلدیر.

۲۱ - آذر نهضتی نئجه یاراندی؟

ایرانین یوخاریدا گؤستردیگیمیز اجتماعی - سیاسی وضعیتی نظره آلاراق ۱۳۴۴-نجو ایل شهریور آیینین ۱۲ سینده فرقه‌نین ۱۲ ماده‌دن عبارت اولان مراجعت نامه‌سی نشر اولوندو. بئله‌لیکده آذربایجان دموکرات فرقه‌سینی تشکیل اولوب ایشه باشلادی. بو مراجعت‌نامه فرقه‌نین آذربایجان باره‌ده اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ملی احتیاجلاری اساسیندا شعارلار ایره‌لی سورودور. مراجعت‌نامه‌نین ۴۸ نفر امضاء ائتمیشدی‌کی، بیر پاراسی سونرالار دالی چکیلدیلر. بیر آی کئچمه‌دن آذربایجان کارگر اتحادیه‌سی و حزب توده ایرانین آذربایجان و زنجان تشکیلاتیدا فرقه‌یه ملحق اولدولار، بئله‌لیکده آز بیر مدت عرضینده فرقه آذربایجانین ان قدرتلی و نفوذلو اجتماعی تشکیلاتینا چئوریلدی. بو مراجعت‌نامه و یا فرقه‌نین اساسی هدفلرین مرحوم پیشه‌ورینی ۱۳۲۵ - نجو ایل اردیبهشت آیینین ۲۴ نده آذربایجانین شخصیت‌لری کنفراسیندا بئله خلاصه ائتمیشدی : «ایران داخیلینده ایرانین استقلال و تمامیت ارضی‌سینی مراعات ائتمک شرطیله اؤز داخلی ایشلریمیزی اؤز الیمیزه آلاق و اؤز ائویمیزی اؤز اداره‌میزایله اداره ائتمک اؤز آنا دیلیمیزده ملی فرهنگیمیزی مترقی و معاصر حالا سالماق» پیشه‌وری ۲۱ آذر روزنامه‌سی صحیفه ۳۰ آذربایجانین آذربایجانلی الیه اداره اولما ایشینی

ائتدیلر. بو فرقه‌نین مؤسسری و قاباقجیلارینین چوخو مشروطه انقلابی، خیابانی قیامی، جنگل نهضتی و ۵۳ نفرین اشتراکچیلاری ایدیلر. بو شخصلردن آشاغیداکیلاری نمونه گؤستریمک اولار. حاجی عظیم‌خان (ستارخانین قارداشی)، نظام‌الدوله رفیعی (فرقه‌نین مؤسسریلریندن و مشروطه انقلابی زمانی آذربایجان انجمنین عضو)، مستشارالدوله (مشروطه دورو آذربایجان انجمنین عضو)، میرجعفرپیشه‌وری (جنگل حرکتینین فعال رهبرلریندن)، میرزه نوراله خان‌یکانی (مشروطه انقلابینین ان مشهور قهرمان مجاهد رهبرلریندن) نعمت آقاولی صمصام (مشروطه انقلابیندا ستارخان مجاهدلریندن). مرندلی برهانی (خیابانی قیامی اشتراکچیلاریندن)، علی فطرت (شاعیر مشروطه آزادخواه‌لاریندن)، علی قهرمانی (ستارخان آتیلارینین رئیس و خیابانی قیامی انقلابچیس). تقی شاهین (۵۳ نفردن)، طسوجلو جمالی (مشروطه و خیابانی انقلابچیلاریندن)، میرکاظم (مشروطه انقلابی مجاهدلریندن)، جعفر ادیب و میر عبدالحسین فائقی (مشروطه و خیابانی قیامی معارفچی‌لریندن) و ... بو شخصلردن آذربایجانین بوتون شهرلری و قصبه و کندلریندن واریدی و فرقه‌نین اؤن سیرالاریندا گئدیردیلر. آزادلیق، مشروطه بوتون ایرانین یولوندا گئتمیش قیرخ ایلیک (۱۹۴۵ - ۱۹۰۵) دؤیوشلر و مبارزه‌لرین اشتراکچیلارین طرفیندن یارانمیش بیر فرقه فقط اونون دوشمنلری طرفیندن بیگانه‌لر الیه یارانان فرقه آدلانا بیلر. بئله بیر فرقه آزادخواه قوه‌لر طرفیندن قانون اساسینی دیریتیمک، آزادلیق دموکراسی رولو حقوقلاری تامین ائتمک و دیکتاتورلوغون قاباغینی آلاق اوچون یارانا بیلردی. آذربایجان دموکرات فرقه‌سی بو ایش اوچون‌ده یارانمیشدی. بونو قید ائتمک لازم‌دیرکی،

تبریزه گؤندردی “بیات ” ایالتی انجمن گلجک مجلسین تصویب ائده جگی صورتده قبول ائتدی و بو ایشه دقت قازانمادان اؤتورایدی. فرقه اؤز ایشینه دوام ائتدی. ۲۱ آذر گونو ملی مجلس آچیلدی و ملی حکومت قورولدو. رسمی دولت تشکیلاتی یاراتماق ایشیله مشغول اولماقلا برابر فرقه اؤز اساسینی محکم لندیرمک ایشیندن غافل ذئیلدی. بئله کی مهر آیینین دوقوزوندا فرقه نین بیرینجی کنکره سی تشکیل اولوب فرقه نین خط حرکتینین و مرامنامه سی تصدیق ائتدی. ۱۳۲۴- جو ایل آذرین اییرمی بیر خلیمیزین تاریخینده ان هیجانلی گونلردن بیرایدی. بو گونه شاهد اولانلار بیلیرلرکی، بو گون بیر طرفدن ساعتین بناسیندا ملی مجل آچیلیر و او بیر طرفدن ایسه فدائی قوه لری طرفیندن محاصره اولونموش تبریز ارتشی نین فرمانده ی سرتیب “درخشانی” ایله مذاکره دوام ائدیردی. تا اوردو قارداش قانی تۆکولمه دن تسلیم اولسون-.

فدائی قوه لر نجه یارانمیشدی؟

دئمک فرقه دولت تشکیلاتی یاراتماغا چالیشماقلا برابر بیلردی کی، تهران اردوسی تبریزده اولدوغو حالدا ملی حکومت ایش باشینا گله بیلمز بونا گؤره یارانان ملی حکومتین سلاحی آرخاسیندا حقینده ده دوشونور و فعالیت ائدیردی. بورادان اوخوجولارا بئله بیر سؤال میدانا گله بیلر. بو فدائی لر کیملرایدیلر؟ فدائی تشکیلاتی نجه یارانیدی؟ ۱۳۲۰ - نجو ایل شهریور آییندا رضاشاه قاجیب ایران اوردوسو داغیلاندا آذربایجان کندلرینین الینه چوخلو سلاح دوشدو و اربابلارلا کندیلر آراسیندا توقوشمالار باشلانیدی. بو توقوشمالار زمان کئچدیکجه شدتلنیردی و کندیلر یابین اوللرینده حزب توده ایرانین آذربایجان ایالتی کمیته سینین تشبثوايله آذربایجان استاندارینین کفیلی آقای نیکخو

فرقه قانون اساسینی بیر ستونی اولان ایالتی و ولایتی انجمن لری واسطه سیله حیاتا کئچیرمک ایستردی، بونا گؤره تهراندان بو انجمن لری تشکیل ائتمک طلبینی ایره لی سوردو، لاکن صدرالاشراف کابینه سی بو تکلیفی مهر آییندا رد ائتدی و آذربایجاندا جدی ترورال آتدی. بئله لیکله بیر داها معلوم اولدوکی، تهران آذربایجانین قانون حقینی دینج یولیه وئرمیه جکدیر. فرقه یارانمیش امکانی الدن وئره بیلمزدی بونا گؤره ده مستقل حرکت ائتمه لی دیر. «خلقیمیز سیاستده سردار ملینین تهرانا گلمه دن قاباق تعقیب ائدیگی یول ایله گئتمه لی، اونا تقلید ائتمه لیدی». پیشه وری ۲۱ آذر روزنامه سی صحیفه ۱۴۹. بئله اولدوقدا فرقه ایالتی انجمن ایله کفایت لیب قالا بیلمزدی. خلیقین آرزولارینی حیاتا کئچیرمک تشکیلات لازمایدی بو ایش اوچون خلق کنفرانس لری یارانیدی. خلقه مراجعت اولدو. خلق کنفرانس لاریندا اون مینلرجه امضایا مالک اولان قرارا تهران منتظر اولمادا ملی آزادلیق تامین ائده ن مختاریت و ملی حکومت تشکیلاتی طلب ائده ن تصمیم نامه لر سئل کیمی آخیب تبریزه گلدی، فرقه میزایسه خلیمیزین روحوندان قوپان بو بؤیوک نفسه لاقید قالا بیلمز و خلقی اؤز حالینا قویا بیلمزدی. اونا گؤره چوخ سریع بیر صورتده خلق کنفرانس لارین آرزولارینی عملی ائتمک و خلیقین سسینین تمرکز وئرمک اوچون آبان آیینین ایگیرمی دوقوزوندا، اؤزونو مؤسس لر مجلسی آدلان دیران، خلق ییغینجاغی یارانیدی. «پیشه وری ۲۱ آذر روزنامه سی صحیفه ۲۲- ۲۴۰ نفر حدودوندا نماینده سی اولان و تبریزین شیر خورشید سالونوندا کئچیریلن بو ییغینجاغ ملی حکومتین اساسینی قویدو و فوریتله ملی مجلسین چاغیریلما سی قرارینی قبول ائتدی. آذر آیینین بیرینجی یابیندا مجلسین انتخاباتی کئچیریلدی. بو زامانلار تهران حکومتی “بیاتی”

اونون تشکيل ائدن اونون باشيندا دوران، اونو دوزگون هدفه سوق ائدهن فرقه ميزين يئرلى تشکيلاتلارينين ترتيب ائتديگي قهرمانلار اولميشدى. آجى تنقيدلر و شديد تعرضلر باخمياراق کمال خونسردليکله خلقي تشکيل ائديب فدائى دسته لرينين فرقه نين اينانيلميش آداملارين رهبرليگي آلتيندا چکمه گه چاليشيردى. نهايت حرکت خلق ايچره سيندن باشلاييب بوتون اؤلکه نى بورويوب تهران ارتجائين قوشون قلعه لرينى اوزوک قاشى کيمى محاصره يه آيب ملى قدرتيميزين قاباغيندا ديز چؤکمگه مجبور ائتدى.»

پيشه وري ۲۱ آذر روزنامه سى صحيفه ۶۴ فدائى تشکيلاتى آذربايجانين بؤيوک يئرلرينده يارانميش بؤيوک بير مسلح تشکيلات ايدى. بو تشکيلات اؤزوده ارتجاعين هجوم ائچديگي و بيداد ائتديگي بير زاماندا يارانميشدى. خلقيميز و ۲۱ آذر نهضتى نين بؤيوک افتخارلاريندان ديركى، بئله بير شرايطده فدائى تشکيلاتى نين يارانماسى جريانيندا بير نفرده اولسون خيانت ائتمه ميشدير. مرحوم پيشه وري ۱۳۲۵ - نجو ايل مهربين ۲۵ نده دئييردى : «بو گون افتخار ائديريک کى، آغير بير شرايطده او وقت کى، آذربايجاندا ارتجاع تام قدرتله حکمرانليق ائديردى، بيز آذربايجاندا بير مسلح فدائى تشکيلاتى وجوده گتيرديک کى، اونون افراديندان بير نفرده اولسون خيانت ائتمه دى. پيشه وري ۲۱ آذر روزنامه سى صحيفه ۱۲۸ بلى فدائى قوه سى و اونلارين قهرمانليق حرکاتى تهران، اونون ژاندارمالارى و دولت مامورلارينين آذربايجانا گؤسترديگي اقتصادى و ملى ظلمون قانونا اويغون عکس العمل ايدى. نئجه کى محمدعليشاهى ظلمو بو فدائى لرين آتالاريني تفنگ گؤتوروب مجاهد دسته لرى ياراتماغا مجبور ائتميشدى.»

کندليلرين وئرمه لى اولدوغو بهره مالکانه باره ده بخشنامه صادر ائله دى. بو بخشنامه حزب توده ايرانين اياتى کميته سى طرفيندن تکثير اولونوب بوتون کندلره گؤندريلدى. بو ايش اربابلا کندلى آراسينداکى توقوشمانى داها شدتلنديردى. بونون نتيجه سينده فرقه نين يارانماسى عرفه سينده آذربايجانين بوتون زندانلارى کندليلرله دولوايدى. کندليلرين حزب توده يه شکايتى او يئره چاتميشدى کى، -۱۳۲۴- نجو ايلين ياييندا حزب توده نين مرکزى کميته سى اصفهانلى وکیل دادگستري «مرتضى راوندی» نى تبريزه گؤندريلميشدى تا زندان اولموش کندليلردن محکمه لرده مدافعه ائله سين. بو زمانلار تهران حکومتينين کندليلر عليه نه فشارى آرتديقجا اونلارين ناراضى ليقلارينى داها آرتيردى. فرقه يارانان زمان آذربايجان کندليسى بو وضعيته ايدى. فدائى لر همين ناراضى کندليلر ايدى، و فدائى تشکيلاتى دا بونلارين طرفيندن يارانميشدى. آذربايجان دموکرات فرقه سينين رولوايسه بو ناراضى کندليلرى اؤز عضولرى واسطه سيله منتظم حالا سالماق و معين هدفه دوغرو يونلتمکدن عبارت ايدى. مرحوم پيشه وري فدائى دسته لرى و اونون تشکيل باره سينده دئيمشدير. «بو فدائى دسته لرينين باره سينده متاسفانه بو وقته دک چوخ ائشيديلميشدير. بو تشکيلاتين تفصيلى ملى تاريخيميزين ان شانلى صيغه لریندن بيرينى وجوده گتيرميشدير. فدائى تشکيلاتى چوخ طبيعى بير صورتده خلق حرکاتيندا دوغوموشدور، کندلردن انتقام آلاق قصديه مئيدانا چيخان بو جرياندا فرقه تشکيلاتلارينين گؤستردیکلر و فداکارليغي انکار ائتمه يه لزوم يوخدور. دوغرو دور کندلى، ژاندارم ظلموندن جانا دويوب اونون شرينى دفع ائتمه اوچون سلاح الده مبارزه يه قيام ائتميشدى، لکن

- ۲۱ آذر نهضتی بوتون ایران آزادلیغینین باشلانقچی ایدی

سلطنت رژیم بیرینجی ۲۱ آذر نهضتی تجزیه طلب آدلاندیریپ و چوخلاری بو نغمه نی تکرار ائتمکده دیرلر. دوغروندانمی ۲۱ آذر نهضتی آذربایجانی ایراندان آیرماق ایستردی؟ فرقه زمانی نین بوتون سندلری و مرحوم پیشه وری نین بوتون مقاله لری و سخنرانلیقلارینی نظردن کئچیردیکده چوخ چتین ائله مدرک و مقاله یه راست گلمک اولارکی، اورادا فرقه نین بوتون ایستکلرینین ایران چارچوبه سی داخلینده اولدوغونو قید اولونمامیشدیر. ۱۳۲۴- نجو ایل فرقه نین بیرینجه رسمی سندی اولان ۱۲ شهر یور مراجعت نامه سینین بیرینجی ماده سی همین بو مسئله ایدی. بو باره سندلر اوقدر دیرکی، گؤستمک و یا یازماقلا باشا گلمز. اگز اوخوجولار خصوصیه جوان نسل بو باره حقیقتی بیلمک ایسترلر، مرحوم پیشه وری نین سئچسلیمیش اثرلری و ۲۱ آذر کتابی هابئله - ۱۲ شهر یور کتابینی اله ائدیپ و اوخوسونلار. بونونلا برابر قید ائتمک لازم حساب ائدیریک کی، اؤز فعالیتینی بیرینجی مرحله سینده آذربایجان دموکرات قوه سی چالیشیردی. بوتون ایرانی آزاد ائتمک اوچون آذربایجاندا بیر دایاق و مرکز یاراتسین. ۱۳۲۴- نجو ایل شهر یورین ۲۱ ینده مرحوم پیشه وری یازیردی : «تاریخ بیزیم عهده میزده بؤیوک بیر وظیفه قویموشدور. بیز آذربایجاندا سارسیلماز بیر آزادلیق قلعه سی وجوده گتیرمه لیک». بو ایشه موفق اولاندان سونرا فرقه اؤز فعالیتینی ایکینجی مرحله سینده باشلامیشدیر، اودا بوتون ایرانی آزاد ائتمک مسئله ایدی. دئتمک فرقه نین ایلک گوندن هدفی بوتون ایرانی اسارت و دیکتاتورلوقوندان آزاد ائتمک ایدی. مرحوم پیشه وری ۱۳۲۴ - نجو ایل مهر آیینین سکیزینده یازیردی : «بیز مقاله لریمیزین بیرینده

یازمیشدیک اگر تهران اؤزونو ازتجاعین آغوشینا آتارسا بیز اؤز آزادلیغیمیزی مستقل بیر صورتده تامین ائده جیک. او ایشیمیزین باشلانقچی ایدی. ایندی فرقه میزین قدرتی آتمیشدیرکی، بیر قدر ایره لی قویوب دئییریک اگر تهران توتدوغو یولدان قاییتماق ایسته مزسه، بیز اونون قهر و غضبه او یولدان قایتارمالیق». پیشه وری سئچیلیمیش اثرلری صفحه ۲۲۴-.

- ۲۱ آذر نهضتی و باشقا ایران ملتلی

- ۲۱ آذر نهضتینده ان اساسی مسئله لردن بیریده ملی حقوق مسئله سیدی، لکن او بو ملی حقوقو تکجه آذربایجانلیلار و ایران تورکلری اوچون دیل بوتون ایران خلقلری اوچون ایستیردی. یعنی فرقه یراندا آزادلیق و دموکراسینین برقرار اولماسین بیر طرفدن، آزادیخواه قوه لرین کمکی و ایکینجی طرفدن ایسه محروم ملتین آذربایجان کیمی اؤز ملی حقوقلارینا چاتماسی یولوايله باشا دوشور. چونکو فرقه و اونون رهبرلری ملی ظلمون آجیسینی دادمیش و چوخ ملتلی ایراندا ملی قوه نین نئجه بؤیوک قدرت اولدوغونو یاخشی بیلیردیلر. اولار یاخشی باشا دوشورلرکی، اگر محروم ایران ملتلی آذربایجان کیمی اؤز ملی حقوقلارینی آلماق اوچون بیرلیکده آياغا قالخسالار ایران ارتجاعی مطلق ییخیلاجاق دیر. فرقه نین کورد خلقيله همکارلیغی و قارداشلیغی بو حقیقتی عملی شکلده ثبوت ائدیر. فرقه نین بو سیاستی تکجه کورد ملتینه عاید دئیلدی، بوتون محروم ایران ملتلی نظرده توتولوردو. لکن تاسفلرله قید ائتمک لازم دیرکی، او زامانلار باشقا محروم ایران ملتلینده ملی شعور هله لازیمی سویه ده دییلدی. بونا گؤره ده محروم پیشه وری بو مسئله یه اؤرتولو توخوناراق ۱۳۲۴-نجو ایل آذرین سکیزینده یازیردی : «بیز هئچ بیر قوم و هئچ بیر ملت و هئچ بیر جماعته دشمن دگیلیک،

دئیشدیر : «مستوللارین گوج ایله اؤز دیلرینه آذربایجانلیلار تحمیل ائتدیکلرینی ادعا ائدنلر چوخ نادان آداملاردیر مستوللار یوز ایلدن آرتیق آذربایجاندا حکومت ائده بیلمه دیکلری حالدا اؤز دیلرینی بیزه تحمیل ائتمیشلر. عجا آلتی یوز ایلدن زیاده حکومت ائدن فارس لار نه اوچون بو دیلی دیشدیرمه یه موفق اولمامیشلار؟ پیشه وری سئچیلیمیش اثرلری صحیفه ۲۹۶. گؤستردیگیمیز ۲۱ آذر نهضتی نین سون هدی بوتون ایراندا آزادلیق دموکراسی و قانون اساسی برقرار ائتمک ایدی. بونا برابر بو انقلابین خصوصیتی اونون انترناسیونالیزم روحنا مالک اولان ملی سیماسیندا ایدی ... بونا گؤره دیل و ملیت مسئله سی اونون اساس سنگری و دایاغی ایدی. بو نهضتی بوتون دونیادا تانیتدیراندا بو خصوصیتلرایدی. محض همین دیل و ملیت اوسطه سیله ایدی کی، بوتون عالم بیلدی کی، ایرانین اوچده بیر حیصه سیندن چوخونو تشکیل ائدهن ائله بیر ملت واریمیشی، ایللر بویو ملی حقوقلاردان محروم اولموش و ایندی اؤز دیلینده یازیب اوخویور، اؤز ایشلرینی اؤزو اداره ائدیر و بوتون ایرانی آزاد ائتمک ایسته ییر.

۲۱ آذر نهضتی و دنیا خلقلری

ایکینجی دنیا محاربه سیندن سونرا ۲۱ آذر نهضتی دونیادا غلبه چالان بیرینجی ملی آزادلیق حرکتی ایدی. بونا گؤرده ده بوتون دنیا خلقلری نین دقتینی جلب ائتمیشدی. اگر ۱۳۲۵-۱۳۲۴ ایللر آذربایجان روزنامه سینین صفحه لرینه باخیسا، فرانسه و سایر اروپا اؤلکلرینین اجتماعی، سیاسی تشکیلاتلاری و سیاسی شخصیتلرین ۲۱ آذر نهضتینین غلبه سی مناسبته گؤندردیکلری تبریک تلگرافلاری دقتی جلب ائده جکدیر. ۲۱ آذر نهضتی زامانی بوتون شرق و آفریقا خلقلری او جمله دن یاخین و اورتا شرق منطقه سی خلقلری استبداد و امپریالیزمین پنجه سی

اؤزوموزه روا گؤردوگوموز یاشاماق و ترقی ائتمک وسیله لرینی اؤزگه لره اوچون ده روا گؤروب بو گونه دک کیمسه نین ترقی و تعالیسینه مخالف ائتمه میشیک حتی تهران ارتجاعی حکومتینین آزادلیغینینز علیه نه ایشلتمکده اولدوغو خائنه تدبیرلریده فارس ملتینی حسابینا یازماق ایسته میریک. ملی اسارت و استبداد اصولونون مزه سینین آنلادیغیمیزا گؤره اسیر ملتله اوره گیمیز یانیب اونلارین اسارت و استعمار بویوردوغو آلتیندان خلاص اولماقلارین صمیم قلبدن آرزو ائتدیگیمیز حالدا زلف یاره توخونماق قورخوسوندان، اونلارین آزادلیق حرکتی حقینده بیرلشدیریپ و اونلاری دموکراتیک فرقه سینه باغلایان آنجاق فرقه میزین میداندا آتدیغی ملی شعارلاردی. «پیشه وری ۲۱ آذر روزنامه سی صحیفه ۱۲۳ مرحوم پیشه وری بیلیریرکی، آذربایجان خلقی، تاریخی بویو همیشه ایران استقلال و تمامیت ارضی سینی اؤز قانیله حفظ ائتمیشدیر. اگر لازم گلسه یئنه ده بو مقدس وظیفه نین شرفله یئرینه یئتیرجکدیر. لکن هئچ وقت اؤز ملتینی و دوغما دیلی و ملی خصوصیتلریندن صرف نظر ائتمیه جکدیر. ایران بوتون ایران ملتلی کیمی آذربایجانیلار و تمام ایران تورکلرینین ده قدیمدن وطنی اولموشدور. باشقا ایران ملتلی کیمی آذربایجانیلار و بوتون ایران تورکلری اوندان سونرا کئچمیش کیمی حقوقسوز یوخ، آزاد، برابر حقوقلو بیر ملت کیمی ملی وارلیق، دیل و ادبیات و ملی خصوصیتلرینی توسعه وئرمکله آزاد شکیلده ایراندا یاشایاجاقلار. بوتون محروم ایران ملتلی ال-اله وئریب بو آرزولارینی تخته چیخاراراجاقلار. دیل مسئله سی همیشه آذربایجان روشنفکرلرینی دوشوندورموشدو. آذربایجان دموکرات فرقه سینین بیرینجی کنگره سینده کنگره نین رسمی نماینده سی آقای مکرم المله محکم منطقله

آلتیندا ان آغیر و فلاکتلی گونلر کئچدیردیلر. بو خلقلرین آزادخواهلاری او جمله‌دن عراق، الجزایر، تونس، بلوچستان و سایر اؤلکه و خلقلرین مترقی شخصلری کیمی و یا شفاهی شکیلده ۲۱ آذر نهضتینی صمیم قلبدن تحسین ائتمیش و اوندان بؤیوک اومود گؤزلهدیکلرینی بیلدیرمیشلر. ۲۱ آذر نهضتی بو خلقلرین مبارزه روحونون گوجلنمه‌سینه جدی تاثیر ائتمیشدیر.

ملی حکومت نه ایشلر گؤروردو؟

بؤیوک اجتماعی ایشلر گؤرمک اوچون بیر ایل چوخ آز بیر مدت‌دیر. بونلا برابر ملی حکومت بیر ایل عرضینده، تهران حکومتینین ایللر اوزونو آذربایجاندا گؤرمه‌دیگی ایشلری گؤردو. بونودا علاوه ائتمک لازمدیرکی، اصلاحات اوچون پول لازمدیر. لکن ملی حکومت ایش باشینا گلنده بو ایش الیه ایش باشلادی. چونکو دوشمنی آییق سالماقدان اؤتور فرقه آذربایجان بانک‌لارینی ۲۱ آذر بیر هفته قالانا قدر اؤز الینه آلمامیشدی. تهران حکومتی بو فرصتدن استفاده ائدیپ تبریز بانک‌لاریندا اولان نقد پول‌لاری چکیب آپارمیشدی. بئله‌کی فرقه بانک‌لاری تحویل آلاندا دولت بانکیندا ایکی میلیون و ایکی یوزمین تومن آیری بانک‌لاردا ایسه یاریم میلیون تومن پول واریدی. بونون مقابلینده بانک‌لار ۱۰ میلیون تومن خلقه بورجلو ایدیلر. بوندان علاوه ملی حکومت آذر آیی بابتیندن کارمندلره اون میلیون تومن‌ده آرتیق حقوق وئرمه‌لیدی. دئمک ملی حکومت ایش اوستونه گلنده بوش الیه ایشه باشلامیشدی. بونون مقابلینده آذربایجانین بوتون کندلری، شهرلری آبادلیق، اقتصاد، معارف، ایش و سایره جهتلردن اولدوقجا گؤزه‌گلیم‌ایدی. بونون نتیجه‌سینده تبریزین کلی اهالی‌سیندن آنجاق ۲۰۰- مین نفری قالیردی و آذربایجانین یوزمینلرجه اهالیسی عائله‌لرینی دولندیرماق اوچون آذربایجانی

ترک ائدیپ ایرانین باشقا یئرلرینه سپه‌لنمیشدیلر. بونا گؤره‌ده ۲۱ آذر نهضتینین مهم ایشلریندن بیریده آذربایجانین برباد حالا سالینماسی و محو اولماغا دوغرو گئتمه‌سیدی. بو بربادلیق مشروطه انقلابی و خیابانی قیامی زامانی خلقیمیزین گؤستردیگی قهرمانلیق‌لارین و ایرانین استقلالینی قوروماقلارین، تهران حکومتی و رضاشاه طرفیندن آذربایجانا وئریلن جزا و مکافات موزدی‌ایدی. دئمک آذربایجان اوتوز ایل تهران طرفیندن عمدا برباد حالا سالینماسیندان سونرا الی بوش ایش اوسته گلیمیش ملی حکومت تاپشیریلدی. لکن خلقه و اونون هم‌تینه دایانان، خلق طرفیندن و اونون ایستگی ایله ایش باشینا گلن ملی حکومت دؤرد بئش آی مدتینده عادلانه مالیاتلار، خلقلین کونوللو کمگی کارخانالار و سایر گلیر منبعلرینی ایشه سالدی. آذربایجان ورشکست حالیندا اولان ملی وضعیتی دوزه‌لدیرمرحوم پیشه‌وری باش وزیر اولدوغو زامان ۱۳۲۵- نجی ایل فروردین آیینین ۱۶- سیندا ملی مجلسین ایکینجی اجلاسیندا دئییردی: «بوگون‌کی، آیین ۱۶ سیدیر، مالی جهتدن داها وحشتیمیز یوخدور. بیز بیلیریک‌کی، پولوموز وارسا بؤیوک موفقیت‌دیرکی، بورجوموزو تنظیم ائتمیشیک و کسر بودجه‌میزده یوخدور.» پیشه‌وری سئچیلیمیش اثرلری ۳۵۰ ملی حکومتین مختلف قسمت‌لرینده آپاردیقی اصلاحاتین هامیسینی گؤستریمک ممکن دئییلدیر. بورادا اونلارین ان مهم‌لرینه اشاره ائده‌جیک. اکینچیلیک و کند حیاتی باره‌ده دئمک لازمدیرکی، ملی حکومت زامانی بوتون خالصه تورپاقلار و آذربایجان‌دان قاقمیش خلق دشمنلرین تورپاقلاری کندلیلر آراسیندا بولوندو، اکینچیلیگی گئنی‌لندیریمک اوچون کندلیلره توخوم وئریلدی و مادی کمک اولوندو. صوفیان طرفینده اکینچیلیگین نمونه و

چوخ انكشاف ائديب گؤزللشدی. یوزلرجه شاعیر یازیچی، روزنامه یازان مئیدانا گلدی. دیلین ادبیاتیمیزین بو سرعتلی انكشافی تهران اوردولارینین تبریزه گلمه سیله گئنه دایاندی. ۱۳۲۵ - نجی ایل آذرین ۲۲ سینده تهران دان گلن جلدلار فرقه زامانی آنادیلینده چاپ ائدیلمیش کیتابلاری تبریزین کوچه لرینده اودلاییب یاندریدیلار. آذربایجان خلقی، اونون دیلین ادبیاتی و ملتینه اولونان تحقیر و توهین بو وحشی حرکتی هئج بیر زامان یاددان چیخارمایاجاقدیر. ملی حکومت زامانی تبریز- زنگان اردبیل، ارومیه، ماراغا و سایر آذربایجان شهرلرینین کوچه لری آسفالت اولدو. چوخلو کتابخانلار و اجتماعی مدنی یئرلر آچیلدی. بو شهرلرده اجتماعی بنالارین تیکیلمه سینه باشلانندی. تبریز لوله کشی سینین اساسی قویولدو و تبریز سو جهتدن اساسی شکیلده تامین ائتمک اوچون "سیوان" چایی نین تبریزه گتیریلمه سینین نقشه سی چکیلیب قورتارمیشدی. ملی حکومت و آذربایجان دموکرات فرقه سی گنج نسلین تربیه سینه خصوصی فیکیر دیریردی. مرحوم پیشه وری ۱۳۲۵- نجی ایل تیرآیینین ۱۵ نده تشکیل اولموش دموکرات جوانلارینین بیرینجی کنگره سینه گؤندردیگی پیامیندا یازیردی: «جوانلاریمیز گله جگیمیزدی، اونلارا همیشه بیز امید گؤزی ایله باخیریق. اگر اولارین تربیه سی دوزگون یوليله گئدیرسه بیز هامیمیز خوشبخت اولاریق.» پیشه وری ۲۱ آذر روزنامه سی صحیفه ۷۱ جوانلار تشکیلاتینین رهبرلیگی آلتیندا آذربایجانین هر یئرینده اوشاقلار تشکیلاتی یارانمیش و اونون مینلرجه اوشاگی متحدالشکل حالا سالمیشدی. آذربایجان دموکرات فرقه سینین رهبرلیگی آلتیندا یارانان ۲۱ آذر نهضتی و قورولان ملی حکومتین هدفلی بیر ایل عرضینده آذربایجان و زنگاندا

تجربه یئرلری و علمی تحقیقات ایشلری اوچون بینوره حاضیرلانماغا باشلادی. تورپاق صاحب لريله کندلر آراسیندا عادلانه مناسبتلر و قانونلار قویولدو. صنایع ساحه سینده آذربایجانین مختلف شهرلرینده یاغلانمیش کارخانلار جدی کمک ائتمکله ملی حکومت اونلاری ایشه سالدی. ایشسیز لرین بؤیوک حصه سینه ایش تامین ائتدی و آذربایجانین اقتصادیاتینی جانلاندیریب محکم اساسلار اوزه رینده قوردو. ملی حکومت آنجاق خشکبار و سایر اولونمالی محصوللارا بو شرطه صادر اولماغا اجازه وئردی کی، صادر ائندلر اؤلکه نین احتیاجی اولان شئی لری وارد ائتسینلر. ۲۱ آذر نهضتیندن قابق آذربایجاندا مریض خانلارین فقط ۲۰ تختخوابی واریدی. فرقه زامانیندا آذربایجاندا بیر ایل مدتینده ۲۰ تازا خسته خوانا آچیلدی، اونلاردا ۸۰۰ تختخواب واریدی. دیل و فرهنگ، مدنیت ساحه سینده ملی حکومتین گؤردویو ایشلر تهران حکومتینین ۵۰ ایل عرضینده آذربایجاندا گؤردویو ایشلردن قات - قات اوستون ایدی. بو بیر ایل عرضینده تبریز دانشگاهی یارانیب، آنا دیلینده ایشه باشلادی و اونون بناسینین اساسی قویولدو. بو بیر ایله آذربایجان فولکلورو، خواننده لر و موسیقی اوستادلارینین ایله آنا دیلینده نمایشلر وئرمکله یارانمیش تئاتر و دسته لری اساسیندا رسمی دولت تئاتری یارانیب آنا دیلینده موفقیتلی نمایشلر وئرمگه باشلادی. ملی حکومت دؤورو بوتون ابتدائی و اوورتا مکتبلرده حتی تازا قورولموش تبریز دانشگاهیندا درس لر آنا دیلینده ایدی. بو مدتده ابتدائی مکتبلرین اکثر کلاس لاری اوچون آنادیلینده درس کیتابلاری حاضیرلانیب چاپ ائدیلدی و مجانا اوشاقلارین اختیاریندا قویولدو. ملی حکومت رادیوسو قورولوب ایشه باشلادی. آذربایجان و زنگاندا تورک دیلی رسمی دولت دیلی ایدی. بونوندا نتیجه سینده بو بیر ایله آنادیلیمیز کئچمیش بیر عصیردن داها

ایچی گولوردو. اوزوندن موفقییت یاغیردی. دایانیب گوله - گوله : اوغلو ایشلر نئجه گئدیر؟ زنگینه تسلیم اولماق ایسته‌میر. اورمویا آدام گۆندرمک لازیمدیر، ایشلر دوزهلر دییه تله‌سیک گئتدی. لاکن سونونجو دفعه من اونو گۆره‌نده باشینی آشاغا سالیب هئچ نه دئمه‌دن اؤز اوتاغینا گیردی و سونرا بیر داها اونو گۆره‌بیلمه‌دیم. همین گون آخشام چاغلاری جوانلارین مرکزی کمیته‌سینده‌ایدیم. فرقه‌نین مرکزی کمیته‌سیندن تلفون ائتدیلرکی، فرقه بناسی مقابلینده میتینگ وار. یولداش پیشه‌وری نطق ائده‌جکدیر دئییه اورایا گئتدیک. لاکن پیشه‌وریدن خبر یوخ‌ایدی. محمد بی‌ریا بنانین بالکونوندان مقاومت گؤسترمک باره‌سینده اؤزوده مرکزی کمیته آدیندان دانیشیردی. میتینگیدن سونرا مرکزی کمیته‌یه گئتدیم. اوردا بی‌ریادان باشقا مرکزی کمیته‌نین عضولریندن هئچ کیم یوخ‌ایدی. بی‌ریانین اعلان ائتدیگی تصمیم هانسی مرکزی کمیته طرفیندن و نه زامان توتولدوغو هئچ کیمه معلوم دئیلدی. اتحاد شورویه گئندن سونرا مرحوم پیشه‌وری وفاتینا قدر ایرانا قایتماق اوچون مرحوم بی‌ریا دوشونور و چالیشیرمیش لاکن... مرحوم پیشه‌ورینین ایرانی ترک ائتمه‌سینده چوخلو سیررلر واردیرکی، هله‌لیکله آچیلما‌میشدیر. بیر اونون شورویده ایرانا قاییتماغا چالیشماسی و بو چالیشمالار زامانی گۆزله‌نیلمه‌دن وفاتی بو سیررلرین چوخ مرکب اولماسیندان حکایت ائدیر

گۆردویو ایشلری بیر مقاله‌ده احاطه ائتمک ممکن دئییلدیر. بو حرکت ایران آزادلیق مبارزه‌سی، هابئله آذربایجان خلقی تاریخینده ائله بؤیوک حادثه‌دیرکی، اونون باره‌سینده چوخلو یازیلیمیش و گئنه‌ده یازیلاجاقدیر. ۲۱ آذر نهضتی ائله‌جه‌ده کردستان نهضتی و اونلارین رهبرلیگی حرکتین سون گونونه قدر یعنی ۱۳۲۵-نجی ایل آذرین ایگیرمیسینه قدر اؤز انقلابی خطلرینده ذرحه‌ده اولسا دگیشیکلیک عمله گتیرمه‌میش. بیر آتدیم‌دا اولسا گئری چکیلمه‌میشدیر. عکسینه زنجان، تهران جلادلاری طرفیندن قان دریاسینا چئوریندن سونرا آذربایجانین هر یئرینده تازا روحیه‌ایله ۱۳۲۴-نجو ایل آذریندن داها شدتلی حاضیرلیق گئدیردی. خلق یئنی اومیدلرله مثل‌سبز شکیده سلاحا ساریلیردی. او گونلر آذربایجاندا اولما‌میش آدام ستارخان اولادینین بودرحه‌ده یوکسک انقلابی احوال روحیه‌سینی تصور ائده‌بیلمز. بو گونلر ۲۱ آذر نهضتی ایل دؤنومونه حاضیرلیقا برابر مرکزی کمیته و مرحوم پیشه‌ورینین امرایله اساسا بابک آدلی یئنی فدائی دسته‌سی یارانیردی. بو فدائی دسته‌سینین یارانماسیندا شخصا اشتراک ائدیردیم. فدائیلر سیراسینا ایستیه‌نلرین سایى او قدرایدی‌کی، اونلارین هامیسینی تعلیمات مؤیدانلاریندا مشق ائله‌مک اوچون منظم ائتمک ممکن اولموردو. بو گونلر تبریزین بوتون محله‌لرینین گئنیش یئرلری حربی تعلیمات مؤیدانینا چئوریلیمیشدی. تفنگ گۆتوروب تعلیمات مؤیدانلاریندا مشق ائله‌ن قادین و قیزلارین سایى کیشیلردن آز دئییلدی. مرحوم پیشه‌ورینی سونونجو دفعه آذرین ایگیرمیسینده سحر مرکزی کمیته‌نین بناسیندا گۆردوم. اولدوقجا توتغون و عصبی‌ایدی، بئله بیر حالتی مرحوم پیشه‌وری ده ۱۳۲۴-نجو ایل ۲۱ آذر گونو سحر سرتیب درخشانلییه مذاکره‌دن قایداندا پاساژدا گۆرموشدوم. لاکن اوندا گۆزلرینین

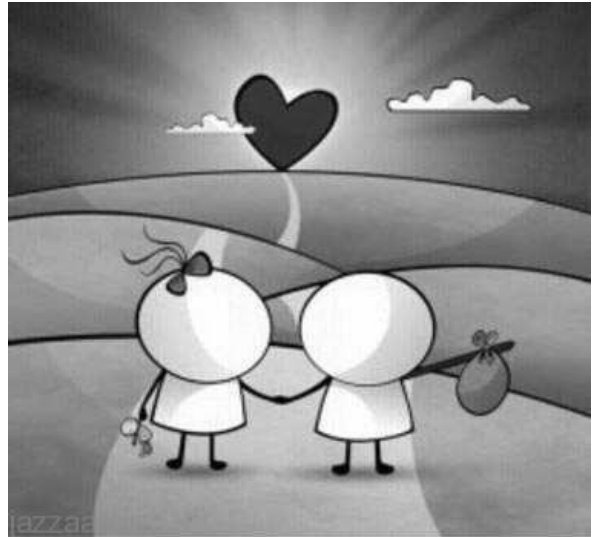
گونئی شەرى ادبى تنقىدە

لطيفه ميرزايىتوا

اينقىلابلار اۋن سىنگرى "گونئی آذربايجانا اثر حىصر ائتمەميش اولسون. پوئزىياميزين بوتون نسيلىلرينه منسوب اولان نومايندهلرى "گونئی آذربايجان موضوعو" نا بۇيوك ياراديجىلىق احتىراسى ايله ايشلەميش وكوللى مىقداردا ديرلى اثرلر مئيدانا چىخارميشلار. بو موضوعاكى ان گۇزل اثرلرئىمىزده شخصيتين طالعى بوتۇو بير خالقين طالعى كيمى عكس اولوندوغوندا تارىخى - بديعى حقيقت قوۋۋەسى كسب ائدير.

خالقىمىزىن جنوب دردى، آيرىلىغىن ياراتدىغى قىلبرى اوشودن اوزون حسرت م. ع. صابىر، م. س. اوردوبادى، ج. جاببارلى، ح. جاويد، ع. شايق، ص. وورغون، س. روستم، ر. رضا، م. راحيم، او. ساريوللى، م. رفيعيلى، ا. جمعىل، ق. قاسىمزا، ب. واهابزا، قابىل، م. آراز، ن. خزرى، ج. نووروز، ح. عاريف، خ. ر. اولوتورك، ا. كورچاىلى، ر. ز. خندان، ن. حسنزا، ا. باخىش، م. ايسماعىل، س. روستمخالى، ظ. ياقوب و باشقالارنىن ياراتدىقلارى شعرلردن قىرمىزى خط كيمى كئچىر. وتەنى سئومك، اونا تمانناسىز خىدمت ائتمك، اينسانلارا گرگ اولماق ايدئياسى بو و بو كيمى شاعىرلرئىمىزىن شعرلرينده آردىجيل پوئتىك شرحىنى تاپىر.

"گونئی آذربايجان موضوعو " گۇركملى ادبىياتشوناس - عاليم، تنقىدىچى، شاعىر و يازيشلارئىمىزدان م. عاريف، م. جعفر، ص. وورغون، م. حسين، ر. رضا، م. راحيم، ح. حسينوو، ع. ولييئو، ج. جعفروو، ا. آغايئو، ميرجلال، ج. خندان، ع. زامانوو، ب. نبىيئو، ى. قاراىئو، ق. قاراىئو، ق. قاسىمزا، ائلچىن، ت. احمدوو، ش. سالمانوو، ع. حاجيئو، آ. عبدالله زاده، ح. عباسزاده، خ. ر.

ادبى شخصيتلرين ياراديجىلىغىنى ايزلەمك آراشدىرماق و تقدىم ائتمك اولدوقجا مهم و اهمىتلى ايشدير. آذربايجان ادبى - مدنى فيكىر تارىخينده پروفئىسيونال ادبى تنقىدين بانيسى م. ف. آخوندوو هلە اون دوققوز عصرده تنقىدين ضروريليگى، بونون بديعى ادبىياتين اينكىشافينداكى ميثىلسىز رولونو بير چوخ مقالهلرينده وورغولاميشدير.

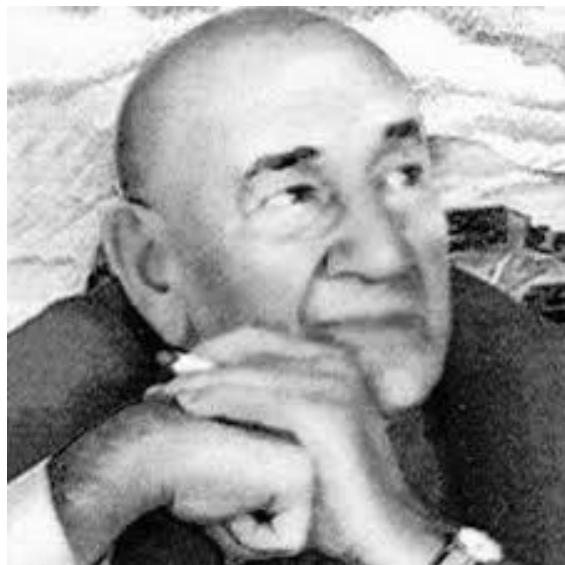
آذربايجان ادبى تنقىدى ادبىياتىمىزىن خالق حياتى و موباريزەسى ايله باغلىلىغى، ايدئيا صافلىغى و درينلىگى، خلقىلىگى و موعاصىرلىگى پىروبلملرىنى هميشە دىقت مركزينده ساخلاميشدير. بو بديعى ادبىياتين آپارىجى قولو اولان پوئزىيادا گئنىش يئر توتان "گونئی آذربايجان موضوعو" ندا يازيلان شعرلرين تدقيقينده ده اۋزونو گۇستىر.

ائله بير آذربايجان شاعىرى تاپماق چتىندىر كى، "موباريزە و ترققى تارىخينه ايشىق سالان،

آذربایجان خالقینین دۆزولمز حیاتی، اونلارین موباریزه تاریخی گئیش ترنوم ائدیلمیشدیر.

ادبیاتشوناس عالیم، تنقیدچی، شاعیر ج. خندان "س. روستمین شعرلری" (۱۹۵۹) مقاله سینده یازیر: "لاپ ایلک یارادیجیلیق ایلریندن توتوموش بو گونلره دهک شاعیر بو موضو اطرافیندا آردیجیل فعالیت گؤسترمیش، ادبیاتیمیزین قیزیل فوندونا داخل اولاییلن گؤزل صنعت اثرلری یاراتمیشدیر." (۲،۴۶)

خالق شاعیرلری س. روستمی و م. راحیمی "آذربایجان پوئزیاسینین قوووتلی سوتونلاری، اونون ایلک تشککول دؤوروندن یاشادیغیمیز گونلره قدر

فعال چالیشان گؤرکملی خادیملری" (۷،۴۲) کیمی دیرلندیرن آکادئمیک ب. نبیئوین "گنجلیک

طراوتیله" (۱۹۸۳) مقالسینده اوخویوروق: "جبهه چی شاعیر ا. یوسف اوتکینین (۱۹۰۳-۱۹۱۴) ۱۹۴۳-جو ایلده سؤیله دیگی "س. روستم خالقین هیجانلارینا، غضب و سئوینجینه شریک اولدوغو کیمی، اثرلرینین اساسینی تشکیل ائدن حیس لر ده خالق اوچون عزیز و دوغما دیر. اونون شعرلری آنجاق هیجانا، تلاتومه گتیرمکله قالمیر، اوخوجولارین

اولوتورک، ت. حاجیئو، آ. ژئیناللی، ای. اسماعیل زاده، ف. ولیخانوا، س. روستمخانلی، ب. ش. یوسفلی، ا. عسگرلی و باشقالارینین اثرلرینده تدقیق اولونموشدور.

بو موضودا ان چوخ اثر قلمه آلان خالق شاعیری سلیمان روستمین یارادیجیلیغیندا ایلک ادبی فعالیت (۱۹۲۳-۱۹۲۴-جو ایللر) دؤوروندن "گونئی آذربایجان" عؤمورلوک دوغما مسکن سالمیشدی. س. روستم "آذربایجان سووئت پئوزیاسیندا بو درین وطنپرورلیک موضوعونون گؤزل و میثیلسیز اوستاسیدیر" (۱۱،۱۱).

ائله بونا گؤره دیر کی، ادبی تنقیدده ده ان چوخ. روستمین اثرلری حاقیندا فیکیر سؤیله نیلیر.

...منی دانلاماسین هر یولدان اؤتن،

بیر واحد میلّت وار، بیر واحد وطن!...

...تبریز دئییلدیمی - سوسان دئییلیم،

تورپاق آلتیندا دا دینه جگم من!...

وطنداشلیق یانغیسیندان دوغوموش بو اودلو میصرعلا رین مۆلیفی. روستم نئچه - نئچه ایللردیر کی، بئلجه قوورولا - قوورولا اؤزونون اؤلمز جنوب نغمه لرینی اوخویور. بو نغمه لر آرازی، سدلی - سرحدلی ایلدیریم سورعتی ایله کئچیب گئدیر، گونئیلی قارداشلاریمیزین، باجیلاریمیزین اورگینی تیره دیر... " (۴،۱۶۳)

ایینه قلم آلدیغی دؤوردن جنوب شعرلرینده ایستعدادی یئنی بیر پارلاقلیقا اؤزونو گؤسترین س. روستمین ایللر کئچدیکجه یارادیجیلیغیندا "جنوب موضوعلاری" داها دا گئیشله نیر. او، داها بدیی، داها دولغون اثرلر یازیر. شاعیر بو ساحه دک یارادیجیلیغینین یوکسک نؤقطه سینده بؤیوک وتن موحاریبه سی ایللرینده چاتیر. س. روستمین بؤیوک وتن موحاریبه سیگونلرینده یازدیغی اثرلرده گونئی

اوستادی اولدوغو هامییا معلومدور. یازیچی ه. عباسزاده بونو بیر داها بؤیوک ایفتیخارلا وورغولایارق دئییر: "سلیمان موعلیم جنوبا حصر ائتدیگی اودلو شعرلله تکجه اؤزو تسلیی تاپمیر، هم ده خالقینین نیسگیلی اورگیندن کئچنلری ایناملا خبر وئیری، هیجان طیلیی چالیر، بیزی دوغما وطنیمیز آذربایجانین ایکی یئره بؤلونمه سینی بیران دا اونوتماغا چاغیریر". (۷، ۹)

س. روستم وطنیمیزین ایکی یئره بؤلونمه سینی اونوتماقلا برابر بوتون خالق و وطنین بوتولوگونو ده قوروماغا سسله ییر. بوتوو آذربایجان ایدئیاسی اونون جنوب حسرتلی اثرلرینده پوئیک عکسینی تاپیر و اوخوجوسونو بو ایدئیانین رئاللاشماسی اوغروندا موباریزه یه چاغیریر.

"گونئی آذربایجان موضوعو" ندا بیر سیرا دیرلی اثرلرین مؤلیفی خالق شاعیری س. روستمخانلی "گنجلیک حساسلیغی ایله دوپان شاعیر" (۱۹۸۱) مقاله سینده یازیر: "قانادلی سیاسی لیریکا و خالقین بوتولوک حسرتیندن گلن کؤورک دویغولار "جنوب شعرلی" -س. روستمین شعرینین ایکی قودرتلی قانادیدیر". (۱۱، ۲۴۱)

"تبریز شعرلی" ندن آیدین گؤرونور کی، س. روسته می دوشوندورن اساس مسله وطنیه خالقین طالعیی مسله سیدیر. س. روستم وطنی سادجه ترنوم ائتمک یولو ایله گئتمه میشدیر. او، وطنین تهلوکه ده اولدوغونو، خالقیمیزین اولوم-دیریم موباریزه سی آپاردیغینی ایفاده ائتمک اوچون وطنین طالعیینی اؤز طالعیی ایله باغلامیشدیر. حیس اولونور کی، خالقین، وطنین کئچیردیگی هر بیر تهلوکه لی و خوشبخت دقیقه تامامیه اونون شخصی حیاتینین دقیقه لریدیر. شاعیر اؤزونو وتندن و خالقدان آیری تصوور ائده بیلیمیر. اونون تبریز حاقینداکی بو میصراعلاری تصادوفی دئییلیر.

اورگینه حاکیم کسلییر. بو ایسه اصیل صنعتکارا خاص اولان کئیفیتدیر" سؤزلرده اؤز دقیق ایفاده سینی تاپمیش علامتler هم داوا واختی، هم ده قلبه دن سونرا س. روستمین یارادیجیلیغیندا گئیش یئر توتان جنوب موضوعوندا یازیلیمیش اثرلر اوچون ده تامامیه سجیوییدیر". (۱۱، ۱۰۸)

روس شاعیری سئرگئی واسیلیئو ایسه "پرولتار نفسلی شاعیر" (۱۹۷۸) مقاله سینده س. روستمین "ایکی ساحیل" (ب. آذرشر، ۱۹۵۰، ۱۴۰ ص.) کیتابی حاقیندا فیکرینی آشاغیداکی کیمی ایفاده ائتمیشدیر.

"سلیمان تبریزین تضادلارینی- بیر طرفدن زحمت آدمالارینین حوقوقسوزلوقونو، او بیر طرفدن ایسه وار-دؤولت صاحبیلرینین توخ، معناسیز حیاتیینی گئیش رسم ائدیر. کیتاب جیدی پوبلیسیست روحدا اولماقلا برابر هم ده اینجه لیریزمله دولودور، بورکولو جنوب طبیعتینین کولوریتی ایله زنگیندیر. تکجه ائله تبریز بازارینین تصویری نه یه دئن دیر! سؤزله رسم ائتمک باجاریغی بورادا گؤزه چارپاجاق درجه ده پارلاقدیر. لیریکا ایله پوبلیسیستیکانین گؤزل وحدتی سلیمان روسته می موعاصیر دؤورونون بیرینجی درجه لی شاعیرلری ایله بیر سیرادا دایاندیریر". (۱۱، ۱۰۰)

"آنا وطن، دوغما خالق، سارسیلماز خالقلار دوستلوقو، آذربایجان تورپاغی، وطنی مودافیعه ائدن ایگیدلر، آرازین او تاینیداکی قان قارداشلاریمیز - بودور سلیمان روستمین ایلهامینا قاناد وئرن گؤزل یوکسک موضوعلار. شاعیر بونلارین هر بیرینی حقیقی ایلهاملا، اصیل بدیعی صورتلر واسیطه سیله ترنوم ائتدیگی اوچون اونون شعرلرینین مفتونو، قزلرینین وورغونو چوخدور". (۱۱، ۵۱)

س. روستمین یالنیز شیمالدا دئییل، گونئی آذربایجاندا دا ان چوخ سئویلن و آرخالانیلان سؤز

آغلاسان آغلارام، گولسن گولرم،
ياشاسان ياشارام، اؤلسن اؤلرم،
واريمي سنينله يارى بؤلرم،
گل بير ده اوزوندن اؤيوم تبريزيم

باشينا گول-چيچل سپيم، تبريزيم! (١١، ٦٧)

"دوغما جنوبندان صؤحبت دوشند، هر كلمم، هر
جوملم بير يانار داغدير" - ميصراعلارى ايله جنوب
درديني، حسرتيني "نه قدر كى، ساغدير" شعرينده
بيان ائدنس. روستمين گونئي آذربايجان حاقينداكى
فيكييرلى بوتون اثرلرينين ان درين قاتلارينا سيرايت
ائتميش موقدس حيس لريدير.

فوضوليه يانغيسى. روستمين جنوب موتيولرينده
آشكار حيسولونور و عوموميتله، جنوبدان دانيشاندا
اونون روبابى چوخ يانديريجيدير. حتي. روستمين
جنوب موضوعونو اوخودوقدا بير آنليغا آداما ائله گلير
كى، هيجران، حسرت، آيريليق، درد، كدر كيمي
سؤزلر فوضولى شعريندن داها چوخ سياسى ليريكا
اوچون ياراشيرميش. بو وطن حسرتينين سئوگيليلر
حسرتيندن داها اولو، داها بشرى و داها آغير، داها
يانغىلى اولماسى ايله باغليدير. بونا گؤره ده س.
روستمين جنوب شعرلرينده كيسؤزلرى، ايفادهلرى
حسرت معناسى، هيجران مضمونو اوچون ائتالون
كيمي گؤرونور.

وطنيميزين بوتوولوگو اوغروندا يالنيز قلمى ايله
دئييل عملى ايله ده دايم موباريزه آپاران خالق
شاعيري اون. ر. اولوتوركون س. روستمين "جنوب
شعرلى" حاقيندا فيكييرلى ت. حاجيئوين
آشاغيداكى فيكييرلى ايله سسلشير.

س. روستمين جنوب شعرلرينده هر بيرى جهنم
كيمي زبانه چكن بير يانغيندان اطرافا سيچرايب
دوشن بير قيغيلجىما بنزر. بو قيغيلجىما نظر
يئتيرنده همين جهننهمى سؤندورمك، آذربايجان
سادتينى اؤزونه قايتارماق اوغروندا جييرى كاباب

اولانلارين موباريزهسى، داخيلى يانغيلارى، آغرى و
آجيلارى، دردلى ايضطيرابلارى ديله گلير. بو
شعرلى كدر، ياخود غضب شعرى آدلانديرماق
اولماز. چونكى بوراداكى دويغولار اينسانين اؤزو قدر
زنگيندير. (١٢، ٣٣٧)

آذربايجان يازيچيسى، ادبياتشوناس - عاليم مير
جلال "سليمان روستم" (١٩٥٦) مقاله سينده
يازيردى: "تبريز شعرلرينين چوخوندا موباريز بير
وطنداشين قلبى چيرپينماقدادير.

شاعير اؤز ليريكاسينا حؤكم شكلينده بئله بيرنتيجه
وئرير كى، بو اؤلكه كؤكوندن ديشمه ليدير!

بو شعرلرين سعجىيوى جهتلريندن بيرى ده اودور
كى، بورادا وطنداشلىق ليريكاسى شخصى ليريكايا
اوستون گل ميشدير. (١١، ٨٠)

ادبى تنقيده س. روستمين روحوندا و
ناراحتچيلىغيندان دوغان صميمى، احتيراسلى
جنوب شعرلى حاقيندا چوسايلى ديرلى فيكييرلره
برابر يانليش مولا حيطه لره ده مؤوجوددور.

بو مولا حيطه لر حاقيندا م. حسين، ر. رضا، م.
عاريف، ش. سالمانوون فيكييرلى ديقتى جلب ائدير.
م. حسين ١٩٥٤-جو ايلده قلمه آلدىغى "خالق
شاعيري" مقاله سينده يازير: "بعضى حاللاردا بيز
ايفرطا واريب، س. روستمين "تبريز شعرلى"نى
ادبى نؤقطه يى - نظردن بير نؤو ريجهت سايرديق.
الته، بو شعرلرين مئيدانا چيخديغى شرايط و
هانسى اوخوجولار اوچون يازيلديغيني اونوتماق
اولماز. اگر شعرده موعين فورما كؤهنه ليگينه سبب
اولان كؤهنه اوبرازلار شاعيرين مقصد و آمالينين
دومانلى بير شكله سالسايدى، او واخت بيز دوغوردان
دا، ادبى ريجهتدن دانيشماغا اؤزوموزو حاقل
بيلرديك. حالبوكى سليمانين "تبريز شعرلى" هدفه
دوز ديميش و اؤز صاحيبينه چاتميشدير. بونو
نظردن قاچيرماق اولماز.

موراجیعت اندرکن س. روستم کونکرت تاریخی شرایپدن آسیلی اولاراق بعضاً اؤز اوخوجوسونا گوزشته گئدیر، لاکین عنعنه وی کویده شراب اؤز عطیرینی ایتیرمیر، عکسینه خصوصی پوئتیکیک، اگر بیلیمک ایسته ییرسینیزس، حتی پوبلیسیستیک قووه کسب ائدیر. " (۱۱، ۱۳۹)

ادبیاتشوناس عالیم ش. سالمانوون "اینقیلاب، لیریکا، معاصرلیک" مقاله سینده ض. عثمانووا و س. خاطیرووانین، م. عاریفین محض یوخاریداکی فیکرینی نظره آلمادیقلارینی بیلدیره رک یازیر: "اونلار گؤرکملی سووئت شاعیرینین یارادیجیلیغینا بو موناسیبتی مقاله نین یئنی نشرینده عئینی ایله ساخلامیشلار، حتی تنقیده جاواب اولاراق اونو بیر قدر ده کسکینلشدیرمیشلر. بیز همین تنقیدین اساسسیزلیغینی، مثالین ماهیتینی دوزگون، اوبیئکتیو عکس ائتدیرمه دیگینی گؤستررکن، سؤز یوخ کی، س. روستمین لیریکاسیندا، او جومله دن جنوب شعرلرینده عنعنه وی پوئتیکانین موعین عونصورلرینی اولماسی فاکتینی هئچ ده دانمیریق.

بونلار، البتت، شاعیرین پوئزیاسیندا واردیر و بونا اونون پوئزیاسینین میلی اؤزونه مخصوصلوغونون کونکرت تظاهورلریندن بیر کی باخماق داها دوغردور. لاکین عئینی زاماندا اونو دا نظره آلماق لازیمدیر کی، بو عونصورلر سلیمان روستم لیریکاسینین نوواتورلوغونا قطعیین خلل گتیرمیر، حتی جنوب قزلرینده، قوشمالاریندا بیر شاعیرین عنعنه چیلیگین اسارتینه دوشمه سینی ثوبوت ائتمک وضعیفه سینی قویورلار، بونو ثوبوت ائتمه یه چالیشیرلار.

گؤرکملی سووئت شاعیرینین نینکی اونون اؤز

- "دونوبدور نملی زیندانلار، یانیر اودلاردا آزادلیق" ،دئین شاعیر، یئنه ده بیزیم تانیدیغیمیز تربون شاعیری سلیمان روستمدیر. اگر "تبریز شعرلری" نین هامیسی یازیلاندان سونرا "اون ایکینجی توفنگ" داستانی یارانماسایدی، او زامان بلکه ده بیزیم موعین درجه ده شوبهه ائتمه یه اساسیمیز اولاردی، لاکین "اون ایکینجی توفنگ" بیزیم قارشیمیزدا اونودولماز، ائپیک بیر لؤوحه آچدی. اؤزونون کؤله وضعیت ییله باریشمایان بیر خالقین اوپرازینی یاراتمیش مؤلیف "تبریز شعرلری" نه چوخ گؤزل یئکون ووردو. " (۱۱، ۲۸)

ادبیاتشوناس ض. عثمانووا و س. خاطیرووا ۱۹۶۳-

جو ایلده بیرگه یازدیقلاری "معاصر اینجه سئنده عنعنه وی اوپرازلار" (۱۹۶۳، سای ۱۲) آدلی مقاله ده س. روستمین "جنوب شعرلری" نین آیری-آیری عونصورلرینه گؤره شاعیری عنعنه چیلیگین اسارتینده اولماق اوستونده تنقید ائتمیشلر. ز. عثمانووا و س. خاطیرووانین بو مؤوقعی آذربایجان تنقیدی طرفیندن پوئزیانین اینکیشاف اؤزونه مخصوصلوغونا ذؤوقی مئیارلارلا یاناشماق کیمی قارشیلانمیشدیر.

گؤرکملی تنقیدچی م. عاریف بو موناسیبتله یازمیشدیر کی، "عنعنه وی ژانرلار و اوپرازلار

بلک، بیر ده بو یئرلره منیم یولوم دوشمه‌دی!" بعضیلری شاعیرین بو قیسم شعرلرینده "اؤزونو تکرار" ائتدیگینی ظن ائدیرلر. بیزجه بو تکرار دئییل، عکسینه شاعیرین ان گؤزل موقدس آرزولاریندان، ان نجیب هومانست فیکیرلریندن بیرینین گئت-گئده داها دا تکمیلشمه‌سیدیر.

آراز! هر یاز چمن بیردیر او ساحیلده، بو ساحیلده، قرنفیل، یاسمن بیردیر او ساحیلده، بو ساحیلده. بیلیرسن کی، سویا خنجر-بیچاق وورسان دا آیریلماز اورک بیردیر، وتن بیردیر، او ساحیلده، بو ساحیلده! سلیمان، گل هارای سال، قوی بوتون عالم ائشیتسین کی، عزیز، دوغما وطن بیردیر، او ساحیلده، بو ساحیلده هر هانسی ایدئالی شاعیرین یارادیجیلیغیندا بو نجیب اینسانپرور آرزولار نه قدر درین کؤک سالسا،

بیر او قدر یاخشیدیر. بونلار ظاهرین "تکرار" گؤرونسه بئل، اونوتماق اولماز کی، حقیقتین تکراری همیشه حقیقی، امکسئور سؤز صنعتینین ان گؤزل شعریتی اولموشدور...." (۱۱، ۱۱)

س. روستمین "جنوب اثرلر"ینده غرضله نؤقسان آختارانلارا سانکی قطعی جواب وئرمک ایسته‌یرمیش کیمی شاعیر آ. زیناللی یازیر: "س. روستمین یارادیجیلیغینداکی چوخ مهم یئر توتان جنوب شعرلری آذربایجان سووئت پوئزیاسینین بؤیوک بدیعی حادیثه لریندندیر. حقیقی و وطنداشلیق احتیاسی ایل، خالق حیاتینا، خالق موباریزه‌سینه درین باغلیلیق حیسی ایله یازیلان بو شعرلرده میللی-آزادلیق حرکاتینین قلبه‌سینه تاریخی نیکبین بیر باخیش حاکیمدیر، بو شعرلر

یارادیجیلیغیندا بوتون آذربایجان سووئت پوئزیاسینین اینکیشاف میقیاسیندا دیقتلاییق حادیثه اولان جنوب قزللرینه مؤلیفلرین بو تنقیدی قییمتی ایله علاقه دار اولاراق یالنیز بونو دئمگی لازیم بیلیریک کی، حقیقتن ده شاعیرین بو اثرلینده عنعنه وی اوברازلارا، ژانرین عنعنه ویلیک شرطلرینه موراجیعت اولونموشدور، شونکی بو حالدا شاعیر همین شعرلرین اونوانلادیغی اوخوجونو، اونون بدیعی طلبلرینی نظره آلمالی اولموشدور، عکس تقدیرده همین شعرلرینده شاعیر اؤز قارشیسینا قویدوغو وطنداشلیق وضعیفه‌لریننایل اولما بیلمزدی.

واختیله شاعیر ر. رضا همکارینین بو عنعنه وی ژانرا موراجیعتینی معنالاندیریرب دوزگون نتیجه‌یه گلمیشدیر: "سلیمان روستم قزللرینین چوخو ماهیت اعتباریله یئنی قزللریدیر. بو یئنیلک اونلارین یالنیز فورما و ایفاده طرزینه عایید دئییل، بلکه بیرینجی نؤوبه‌ده بو قزللرین مضمونونا عاییددیر. سلیمان روستمین تبریز قزللرینده آنجاق بیر عشق لیریکاسی آرایانلار چوخ سحو

ائتمیش اولورلار. بو پارچالار خالق دردینین، بؤیوک اینسان آرزولارینین، ایشیقلی بیر دونیا یا حسرتینین بعضاً یانیقلی، بعضاً ان غضبلی سسلنن روبایدیر. "موعاصیر اینجه‌سنتده عنعنه وی اوברازلار" مقاله‌سینین مولیفلری شاعیرین اثرلرینین بو خصوصیتلرینی نظره آلمادیقلارینا گؤر، همین اثرلری ادبی-تاریخی و میللی کونتئکسدن آیریبقییمتلندیرمک ایسته‌دیکلرینه گؤره سحوه یول وئرمیش، حقیقتن د، علمی اوبیئکتیولیگین معیارلارینا "رعایت ائتمه‌میشر". (۱۱، ۱۳۹-۱۴۰)

"عؤمور کئچدی، هیجران قوشو جان ائویمدن کؤچمه‌دی، آرازیندان ایکی قارداش یان-یانا سو ایچمه‌دی.

قان قارداشیم، گل اوزونه بیر ده باخیم دویونجا

ساوالان دا، شئیدا دا، بیر چوخلاری دا اؤزلرینی اوستادین شاگیردی حساب ائدیر و بونولا فخر ائدیرلر."

من بونا آشاغیداکی سؤزلری ده علاوه ائدریم:
مدینه خانیم دا، بالاش دا، حوکومه خانیم دا، سؤهراب دا اؤزلرینی س. روستمین شاگیردی حساب ائدیر و بونولا فخر ائدیرلر." (۴۴،۳)

س. روستمین "گونئی آذربایجان شعرلری" حاقیندا ادبی تنقیده کیفیکیرلردن بئله نتیجه یه گلمک اولار کی، او، "جنوب موضوعو" نو بوتون یارادیجیلیغی بویو جوشقون ایلهام و صنعتکارلیقلا ترنوم ائدن بؤیوک صنعتکاردیر. یارادیجیلیغیندا چوخ چوخ مهم یئر توتان "جنوب شعرلری" شاعیرین موقدس، پاک، اولوی آرزولارینین، بؤیوک وطن حسرتینین و وطنپرورلیگینین جانلی ایفادیسیدیر. شاعیرین پوئزیاسیندا "جنوب موضوعو" ادبیاتیمیزین م. ف. آخوندوو، م. ع. صابیر، ن. نریمانوو، ع. صحت، م. س. اوردوبادی، ع. شایق کیمی اؤلمز صنعتکارلاریمیزین یاراتدیقلاری قییمتلی عنعنه لرله مؤحکم باغلیدیر. س. روستم بو عنعنه لره صادق قالماقلا برابر، هم ده اولاری یئنی مضمون و ایدئیا کثیفیتلری ایله زنگینلشدیرمیشدیر.

قایناق:

1. اغایو. شعریمیزین سلیمانی. "آذربایجان" 1986، سای 3، ص 50-54
2. خندان ج. ادبیاتیمیزین دونه تی و بو گونو ب. یازیچی، 1980، ص 246
3. خندان ج. اوغور یولو. ب. آذرنشر، 1978، ص 28، ص 260-266
4. اسماعیلزاده. پوئزییا و زامان. "آذربایجان" 1986، سای 12، ص 155-175
5. نبینتوب. تنقید و ادبی پروسئس. ب. آذرنشر، 1978، ص 186، ص 3-74
6. نبینتوب. تزه ایزلر سوراغیندا. ب. یازیچی، 1987، ص 216، ص 60-67
7. روستم س. اثرلری آلتی جیلده، بیر جیلده، ب. یازیچی، 1983، ص 490
8. روستم س. تبریزیم. ب. گنجلیک، 1986، ص 230، ص 8-3
9. رضار منیم فیکریمجه. ب. آذرنشر، 1967، ص 420، ص 413-418
10. روستم س. / مقاله لر مجموعه سی/ ب. علم، 1986، ص 268
11. ولوتورک اون. ر. ادبی تنقید. ب. موترجیم نشریاتی، 2003، ص 876
12. یوسفلی بئش. پوئزیامیزین سلیمانی. "آذربایجان" 2006، سای 3، ص 109-99
13. زامانوو آ. قیزیل کیتاب. "کوممونست" 1986، ص 16، مارت
14. زیناللی آ. کئچلمه میس یوللارلا. ب. علم، 1970، ص 203، ص 106-128

اینسانین موباریزه احتیراسینی آلولاندیریر و آزادلیق نامینه ووروشون گؤزلیگینی تصدیق ائدیر. شاعیرین جنوب لیریکاسی عئینی زاماندا بؤیوک پوئتیک عنعنه لریمیزدن فایدالانمانین سووئت پوئزیاسی اوچون نه قدر ثمره لی و اهمیتلی اولدوغونو چوخ آیدین بیر شکیلده ثبوت ائتدی." (۱۵،۱۲۸)

خالقی شاعیرلریس. وورغون، م. راحیم، آکادئمیک ح. حسینوو، آکادئمییانین موخبیر عوضولری ج. جعفروو، ی. قارایئو، پروفیسور ت. احمدوو، آ. عبدالله زاده، آ. حاجییئو، ف. ا. د. ق. قاسیمزاده و باشقالاری داس. روستمین جنوب شعرلری حاقیندا دیرلی فیکیرلر سؤیله میشلر.

"بیر آنلیغا فیکیرلشیرسن کی، سلیمان روستم اولماسایدی اییرمی عصر آذربایجان پوئزیاسیندا هانسی بوشلوقلار و چاتلار یاراناردی. آخی جنوب حسرتینی، ایکیییه بؤلونموش آذربایجانین دردینی، هارایینی، فریادینی کیم سلیمان روستم قدر بؤیوک یانغی و پوئتیک اوستالیقلا عکس ائتدیره بیلردی؟ جنوب موضوعوندا س. روستمدن سونرا دا نه قدر شعرلر یازیلسا، بونلار س. روستمین شعرلرینین جاذیبه سیندن یارانمیشدیر. (۱۳، ۱۰۴)

س. روستمین جنوب شعرلرینین یالیز قوزئی دئییل گونئی آذربایجان شعرلرینه ده بؤیوک تاثیر ی اولموش، اورادا یارانان ادبییتدا سیلینمز ایزلر بوراخمیشدیر. بورادا ادبیاتشوناس عالیم، تنقیدچی آ. زامانووون "قیزیل کیتاب" مقاله سینده کی آشاغیداکی میصراعلاری یادا دوشور...

"تبریزده بعضاً س. روستمی "بیزیم شاعیر، جنوب شاعیری" آدلاندیریرلار. جنوبدان گلن مکتوبلارین بیرینده اوخویوروق: "اوستاد سلیمان روستم بیزه دیل اؤیرتدی، الیمیزه قلم وئردی، یول گؤستردی، شعر یازماغین سیرلرینی باشا سالدی. هامیمیز اؤزوموزو اونا اوخشاتماغا چالیشدیق. سؤنمز د، نیطقی د،

گنجعلی صاباحی نین NKVD زیندانیندا کئچن گونلری

GƏNCƏLİ SABAHİNİN (NKVD) ZİNDANINDA
KEÇƏN GÜNLƏRİ
FİKRƏT SÜLEYMAN OĞLU

فیکرت سلیمان اوغلو

گنجعلی صاباحی - گنجعلی
یونیس اوغلو ماحمودوو (۱۹۰۶-
۱۹۹۰) ایران آذربایجانیندا
آنادیल्ली چاغداش نثرین
یارادیجیلاریندان بیرى اولماقلا
یاناشی، مدنیت تاریخیمیزه هم ده

گۆرکملی پنداقوق و ادبیاتشوناس کیمی داخیل
اولموشدور. حیاتینین بؤیوک بیر حیصه سینی
موهاجیرتده و سورگونلرد، NKVD و شاه
زیندانلاریندا کئچیرمه سین، معروض قالدیغی
فیزیکی و معنوی ایشگنجه لره رغمن او، وطنه
خیدمت آمالیندان دؤنمه میش، اؤز ضیالی
میسسییاسینا (وظیفه) عؤمرنون سونونادک صادق
قالمیشدیر.

گ. صاباحی ۱۹۰۶-جی ایلده مرنده بؤلگه سینین
میاب کندینده دیندار و ضیالی بیر عایله ده آنادان
اولموش، ۷ یاشینادک دوغولدوغو تورپاقلاردا
یاشامیشدیر.

گنجعلینین دونیا یا گۆز آچدیغی دؤور ایرانین و
عومومیتله رنگیونون تاریخینه اورتا شرقده ایلک
دئموکراتیک حرکات - مشروطه حرکاتی (۱۹۰۵
۱۹۱۱) دؤورو کیمی داخیل اولموشدور. اونون آتاسی
کربلایی یونیس کربلایی مامود اوغلو مدرسه
تحصیلی گؤرموش بیر ضیالی ایدی. مشروطه
حرکاتینا رغبتینه گۆر، اینقیلاب دوشمانی اولان
مرند حاکیمی شو جای-نیزاعم (شکرالله خان)
طرفیندن تعقیب اندیلدیگینی گؤروب ۱۹۰۹-جو
ایلده قوزئی آذربایجانا کئچمه یه مجبور اولموشدور.

ایشسیزلیک، آجلیق و سیاسی باسقیلار سببیه
وطندن دیدرگین دوشن بیر چوخ ایرانلیلار کیمی، او
دا آلمانلارین "سیئمنس" شیرکتینین روسییا
ایمپئریاسیندان ایجاره یه گؤتوردیو گدی میس
معدنلرینه گلیب چیخمیش، بیر مدت بورادا سیراوی
فهله ایشله میش، سونرا روسجا یازیب-اوخوماغی
اؤیرندیگینه گۆره آنباردار وظیفه سینه تعین
اندیلیمیشدی.

کربلایی یونیسین وطنه یولو باغلاندیغیندان ۱۹۱۳-
جو ایلده قارداشی علی عسگر دن عایله سینی
گدبه یه گتیرمگی اسیماریش ائتمیشدیر. بئله لیکله
ده ۷ یاشلی گنجعلی آناسی گولوستان خانیملا
بیرلیکده ائله همین ایل تهلوکه لی یوللارلا، مین بیر
اذیتله قوزئی آذربایجانا کؤچموشدور.

گنجعلی ایلک تحصیلینی ده گدیده آلمیشدیر.
بورادا تورک دیلینده دونیوی مکتب اولمادیغیندان
آتاسی اونو موللا یانینا قویموش، لاکین بیر مودتدن
سونرا حؤکومت موللا مکتبلرینی باغلامیش و
اوخوماق ایسته ینلره روس مکتبلرینه گئتمگی
تؤوصیه ائتمیشدیر. عایله ۱۹۱۶-جی ایلده شمکیر
رایونون مورول کندینه کؤچموشدور. گنجعلی اورتا
تحصیلی اول بورادا، سونرا ایسه گنجه ده "فهله
مکتبی" نده داوام ائتدیرمیشدیر.

او، ۱۹۲۹-جو ایلده باکی دا عالی پنداقوژی
اینستیتوتون دیل و ادبیات فاکولته سینده داخیل
اولموش، بورادا ج. آراسلی، ع. دمیرچیزاده و م. راحیم
کیمی تانینمیش علم و ادبیات خادیم لری ایله
کورس یولداشی اولموش، ع. حاقوئردییئو،
ی. ب. چمنزمنلی، ع. شایق، ب. چوبانزاده کیمی
گۆرکملی عالیم و یازیچیلاریندان درس آلمیشدیر.
۱۹۳۲-جی ایلده عالی تحصیلینی باشا ووردقدان

سونرا اولجه بير ايل گدبیده (آذربایجانین گوزل شهرلریندن)، سونرا ایسه شمکیر رایونونون مورول کند اورتا مکتبینه مودیر وظیفه سینده ایشله میش، دیل و ادبیات فنلرینی تدریس ائتمیشدیر.

۱۹۳۷-جی ایلده استالین رئپرئسسیالارینین توغیان ائتدیگی دؤورده باش وئرن کوتلوی حبس و قتللر بیر واختلار قوزئی آذربایجانا موهاجیرت ائتمیش ایرانلیلاردان دا یان کئچمه میشدیر. اونلارین بیر حیصه سی زیندانلارا آتیلیمیش، گوللنیمیش و یا سووئت ایتتیفاقینین اوجقار مکانلارینا سورگون ائدیلمیشدیر. رئپرئسسیایا معروض قالانلار آراسیندا حیاتیینی میلتنین گنج نسلینین تعلیم-تربیه سینده حصر ائتمک یولونو توتموش ۳۰

پورترتینه یئنی و اولدوقجا واجیب چالارلار علاوه ائتمکله اونو داها دولغون و جاذیبه دار ائدیر. گ.صباحی "اؤتن گونلریم" آدی ایله چاپ اولونموش خاطیره لرینده ۱۹۳۷-جی ایلین سونوندا گئجه ساعات ۲-ده آتاسی ایله بیرلیکده حبس اولوندوقلارینی قئید ائدیر. لاکین اونون د ت خ آرخیوینده کی شخصی ایشینه عایید سندلر آراسیندا راستلاشدیغیمیز حبس اوردئرینین ۱۹۳۸-جی ایل فئورال آیینین ۱۸-ده ایمضالاندیغینی گؤروروک. بو او یغونسوزلوغو نه ایله ایضاح ائتمک اولار؟ او دؤورون رئاللیقلارینی نظره آلساق بئله قناعته گلیمک اولار کی، یازیچی و آتاسی دوغرودان دا ۱۹۳۷-جی ایلین سونوندا ایرانلیلارین کوتلوی حبسلری زامانی غیری- رسمی شکیلده ساخلانمیش، رسمی حبس قراری ایسه ایکی آی سونرا - "چئشیدله مه" پروسئسیندن

یاشلی گنجعلی ده واردی. او، عکس اینقیلابی میلتچی قروپون عوضو اولماقدا و میلتي سوسیالیزم علیه ینه عوصیانا تشویق ائتمکده اتهام اولونوردو.

آذربایجان رئسپوبلیکاسی دؤولت تهلوکه سیزلیک خیدمتینین (کئچمیش ک ق ب) آرخیوینده ساخلانان مخفی سندلر اونون حبسده اولدوغو ۱۸،۰۲،۱۹۳۸ - ۲۳،۰۸،۱۹۳۹-جو ایللر آراسیندا معروض قالدیغی فیزیکی و معنوی ایشگجه لری، ایستینتاق پروسئسینده کی دوروشونو، ائلجه ده ۶ کؤرپه اوشاغی و حیات یولداسی ایله بیرلیکده قوزئی قازاخستانین سو بوق چؤلرینه نئجه سورگون ائدیلمه سی ایله باغلی معلوماتلاری عکس ائتدیریر.

فیکریمیزجه، بو معلوماتلار گؤرکملی یازیچینین ادبیاتشوناسلیقدا ایندییه دک مؤوجود اولان

جواب: منى روسيا اراضي سینه ١٩١٣-جو ایلده ایراندان عمیم کربلائی عسگر کربلائی محمود اوغلو گتیریب.

سوال: نئجه گلمیسینین، لئقال(قانونی)، یوخسا غیرى-لئقال؟

جواب: بیز لئقال، ویزا ایله گلمیشیک.

سوال: بوندان سونرا هئچ خارجه گئتمیسینین؟

جواب: روسیا یا گلدیکدن سونرا خاريجی اؤلکه لره گئتمه میشم.

سوال: سووئت ایتتیفاقینین هانسی شهرلرینده یاشامیسینین، نه ایشله مشغول اولموسونز؟

جواب: ١٩١٣-جو ایلدن ١٩١٦-جی ایلدک گدیده، ١٩١٦-جی ایلدن ١٩٢٥-جی ایلدک شامخوردا والیدئیلریمین حیمایه سینده یاشامیشام. ١٩٢٥-١٩٢٩-جو ایللرده کیروو اباددا (گنجه) ایشله ییب اوخوموشام. ١٩٢٩-١٩٣٢-جی ایللرده باکیدا پئداقوژی اینستیتوتون طلبه سی اولموشام. ١٩٣٢-١٩٣٣-جو ایللرده گدیده، ١٩٣٣-١٩٣٨-جی ایللرده ایسه شامخور رایونونون مورول کندینده موعلیم ایشله میشم."

بوندان سونرا گنجعلینین تانیشى اولان و اصلینده بو اینسانین هئچ بیر گوناھى اولمادان حبس ائدیلدیگینی بلکه ده هامیدان یاخشی بیلن، اونا گؤره ده "چوخ دا درینه گئتمه یین" آذربایجانلی موستنتیق بابائیوی ندنسه کیچیک لئیتانانت، غدار س. پورتنوو عوض ائدیر:

"سوال: ایستینتاق سیزین یئرلی اهالی آراسیندا عکس اینقیلابی تبلیغات آپارماغینیز باره ده معلوماتلارا مالیکدیر. مصلحت گؤرورم کی، دوزگون دانیشاسینیز!

جواب: من هئچ واخت عکس اینقیلابی تبلیغاتلا مشغول اولمامیشام.

سوال: ناحاق یئرہ ایستینتاقی آلداتماغا

سونرا وئریلمیشدیر. ائله همین پروسئسدن سونرا دا خسته آتاسینین گوناھسیزلیغی قبول ائدیله رک آزادلیغا بوراخیلیمیش و چوخ کئچمه دن وفات ائتمیشدیر.

گ. صاباحی آذربایجان س س ر جینایت مجلله سینین ٧٢ و ٧٣-جو ماده لری ایله آشاغیداکیلاردا اتهام اولونوردو:

-سووئت حکومتینین سیاستینین دوزگون اولمادیغینی، کولخوزلارین زورلا یارادیلدیغینی بیان ائتمک،

-قارشیدان گلن موحاربه ده س س رى-نین مغلوب اولاجاغینی ایدیعاً ائتمک؛

-کولخوزلاردان چیخماغا و عوصیان ائتمه یه چاغیریش؛

-فاشیزم قورولوشونون اوستونلوگونو تبلیغ ائتمک.

گؤروندویو کیمی، بو اتهاملاردان تکجه بیرجه جیگی بئله، اونون "خالق دوشمنی" آدی ایله محوینی لایه ائدیردی. هله بو دا آمیش کیمی، اونون ایران سفیرلیگینین شمکیر بؤلگه سینده "صلاحیتلی نوماینده" سی اولماسی، "شمکیر عوصیانیندا ایشتیراک ائتمه سی" ایدیعالاری دا اویدورولماغا چالیشیلیمیشدیر.

ایلک دیندیرمه دؤولت تهلوکه سیزلیگینین (دت) موستنتیقی بابائیو طرفیندن ٢٦ مارت ١٩٣٨-جی ایلده باشلانمیش، ٢٠ آپرئل ١٩٣٨-جی ایلده کیچیک لئیتانانت(اوردو درجه سی) س. پورتنوو طرفیندن باشا چاتدیریلیمیشدیر.

یازیچینین جینایت ایشینده کی ماتریاللار اونون ایستینتاق پروسئسینده فیکیرلرینی ایفاده ائدرکن نه قدر دقیق و سراسر اولدوغونو آیدین شکیلده گؤستریر:

"سوال: سووئت ایتتیفاقی اراضی سینه نه واخت و هارادان گلمیسینین؟

تانیدیغیما اساسن اونلارین کیم و نه ایشله مشغول اولدوقلارین بيلمه دیگیمی، اونلارلا نینکی حکومت علیه ینه ایش آپارماق، بیر دفعه ده اولسا دانیشمادیغیمی دفعه لرله تیکرار ائتمگیمه باخمایارق، منی دؤیه-دؤیه زور ایله اونلارلا حؤکمت علیه ینه ایشله دیگیمه قول چکدیریب.

قول منیمدیر، آنجاق ایفاده منیم دئییل. من هئچ واخت حکومت علیه ینه ایش آپارمامیشام و دانیشمامیشام. اومیدوارام کی، سوؤت محکمه سی حقیقتی نظرده توتوب منی بو پیس بؤهتانلاردان قورتاراجاق."

گنجعلی صباهینین آذربایجان سسر خالق داخیلی ایشلر کومیسارینا یازدیغی شیکایت عریضه سی.

آرخو سندرلیندن نؤوتی ایستینتاق پروسئسی زامانی، گنجعلینین علییهینه ایفاده وئرلرین اؤز ایفاده لریندن ایمتیناع ائتدیکلری و همین اتهاملارلا قورخو و تهدید آلتیندا ایضا آتدیقلاری دا معلوم اولور. بو شخصلردن بیرى حتّی اونون آدیندان اویدورولموش "گنجعلی فاشیزمی تعریفله ییردی" ایدیعاسینین اونا عایید اولمادیغینی ثبوت ائتمک اوچون "من ساوادیسز آدامام، نینکی "فاشیزم"ین نه اولدوغونو بیلیمیرم، بو سؤزو هئچ واخت دیلیمه ده آلامامیشام" دئییر.

لاکین نه گنجعلینین شیکایت عریضه لری، نه "اوزه دورانلار"ین اؤز ایفاده لریندن ایمتیناع ائتمه لری، نه ده حکیمین وئردیگی "اورگی زدلەنیب و سولا دوغرو ۲ سی گئیشله نیب، فیزیکی ایشه یارارلی دئییل، شمال ایقلمینه دؤزه بیلمز" کیمی تثبیتلری عکس ائتدیرن طبیبی آکت کؤمگینه چاتمیر. او، NKVD-نین خصوصی موشاویره سینین ۲۳ آوقوست ۱۹۳۹-جو ایل تاریخلی قرارینا اساسن ۶ اؤولادی و حیات یولداشی ایله بیرلیکده ۵ ایل مدینه قوزئی قازاخستانا سورگون ائدیلیر...

چالیشیرسینیز. بیر سیرا شاهیدلر سیزین فعال عکس اینقیلابی تبلیغاتلا مشغول اولدوغونوزو ایفشا ائدیر!

جاواب: قطعی شکیلده تصدیق ائدیرم کی، عکس اینقیلابی تبلیغاتلا مشغول اولمامیشام!..

آما گنج و چلیمسیر گنجعلینین یالانچی اتهاملارلا قارشى گونلرله داوام ائدن دیره نیشى آخیردا او زامان گئیش تطبیق اولونان معلوم "اوسوللار"لا سیندیریلیر. بئله لیکله ده او، گویا سوؤت حکومتینین سیاستینین دوزگون قورولمادیغینی، کولخوزلارین زورلا یارادیلدیغینی، قارشیدان گلن موحرابه ده س س ری-نین مغلوب اولاجاغینی، آجلیق باش وئره جگینی، اونا گؤره ده اهالینی کولخوزلاردان چیخماغا، عوصیان ائتمه یه چاغیردیغینی، فاشیزم قورولوشونو تعریفله دیگینی "صمیمی شکیلده اعتیراف" ائدیر.

آما ایشده کی سندر - اونون NKVD رهبرلیگینه یازدیغی شیکایت عریضه لری بو "اعتیراف"ین هانسی فیزیکی و معنوی ایشکنجه لر آلتیندا آلیندیغینی آچیق-آیدین شکیلده گؤزلر اؤنونه سریر. اونون هله ایستینتاق آلتیندا آربایجان س س ر خالق داخیلی ایشلر کومیسارلیغینا یازدیغی شیکایت عریضه لریندن بیرینده بونون سببی بئله ایضاح اولونور:

"حضورینزه معلوم ائدیرم کی، ۲۶/یی-۳۸-جی ایل تاریخده کیرووآباددا پارتنوو طرفیندن منیم حاقیمدا آپاریلان ایستینتاق دوزگون دئییل، منیم وئردیگیم جاوابلار (ایفادم) یئرینه پارتنوی اؤز ایسته دیگینی یازاراق منه کؤتک و سؤیوش زورونا قول چکدیرمیشدیر. منیم حاقیمدا ایفاده لر وئرلر: و باشقالارینین منیمله اوز-اوزه قویلماسینی طلب ائتدیم. منیم ایش آپاردیغیم گؤستریلن (۱) سلمان، (۲) کربلای احمد، (۳) صادیق و سایره نی یالیز اوزدن

گذری بر تاریخ چند ساله ایران

بهبود مرادی (انلچی بی)

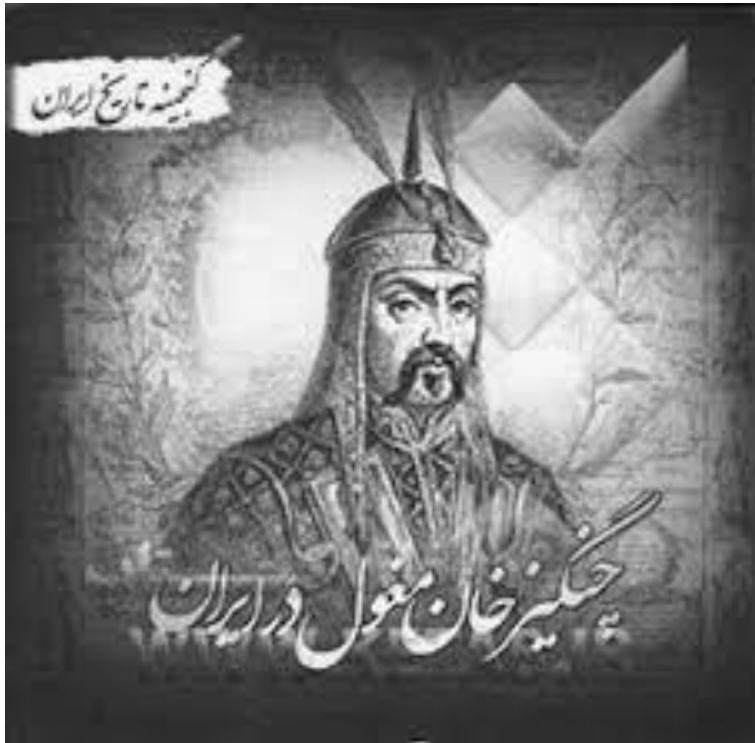
علت کینه آقا محمد خان قاجار از کریم خان زند علت اینکه آقا محمد کینه از کریم خان زند داشته چه بود است قبلاً ضرب المثلی در زبان فارسی بود که می گفتند (حوقه ی کریم خانی) یعنی اینکه شخصی کار غیر موجه انجام میدهد ولی با خدعه و نیرنگ در میان جمع کار خودش را توجیح می کند؛ روایت هست که کریم خان زند در طول زندگی ۷۴ ساله خود تا آنجایی قوه مردانی اش اجازه میداده هر هفته با یک دختر باکره همبستر میشده؛ وکیل الرعایا بخاطر اینکه کار خود را در بین مردم توجیه بکند درباریان وی شایعه کرده بود پادشاه به مرض لا علاجی مبتلا شده است دواى درد او همبستر شدن مداوم وی با دختران باکره هست؛ همانطوریکه میدانید بعد از کشته شدن حسن خان قاجار در دست کریم خان تمام بچه های ذکور وی به غیر از جهانسوز خان که برادر کوچک آقا محمد خان قاجار بوده همه را از بین برده و آقا محمد خان قاجار که در نوجوانی قوه مردانگی ایشان را از بین برده بودند؛ کریم خان بعد از قلع قمع خاندان حسن خان قاجار خواهر و پسر وی همین آقا محمد خان به عنوان گروگان به شیراز برده عمه آقا محمد خان که با دستور شاه وارد حرم سرای وی شده خود آقا محمد خان هم تحت نظر نگهداری میشدند؛ تا جایی که آقا محمد خان یک شاهزاده ترک بود از همان اوایل متوجه موضوع شده بعدها خود مشاهده میکرد که دختران نگون بخت را طوایف مختلف با زور خدعه به خلوت وکیل الرعایا

برده ماموران بعد از چند روز یا دختران پنهانی آزاد میکردند و یا اینکه کسی سرو صدا میکرد خود عایله اش از بین می بردند؛ بنا به نوشته مورخین معتبر که حدود ۱۷ سال آقا محمد در شیراز بوده از جنایت شاه ظالم کینه به دل گرفته در صدد انتقام از وی بوده است؛ آنجاست که بعد مرگ کریم خان در سال ۱۱۹۳ آقا محمد خان خود را به تهران و سپس محل سکونت طایفه خود آستر آباد رسانده بعد از جنگ گریز فراوان گیلان مازندران آذربایجان و کرمانشاهان را به تصرف خود در آورد؛ و نهایتاً خود را شاه خطاب کرده شهر ساری به عنوان پایتخت انتخاب میکند؛ بعد از سر سامان دادن به مناطق تحت تصرف خود عاقبت به طرف شیراز لشکر کشی کرد؛ بعد از جنگ گریزهای فراوان نهایتاً دروازه شیراز را گشود؛ و لطفعلی خان که مدعی حکومت زند بود از آنجا فرار کرده بطرف کرمان گریخت آقا محمد خان بعد محاصره قلعه کرمان عاقبت آنجا را هم تسخیر کرد؛ و نهایتاً لطفعلی خان زند را اسیر کرده در ملع عام به سربازان خود دستور داد بنا به انتقام کارهای ناثواب برادر خود کریم خان زند به وی تجاوز بکنند که بنا نوشته تاریخ تعداد ۱۷۰ نفر مرد بالغ در این کار شرکت داشتند؛ بعدها این مثل (حوقه کریم خانی) توسط شوونیست های نژاد گرای فارس تحریف شده به معنی وافور کریم خانی قلمداد نمودند

مغولها در آینه تاریخ

بهبود مرادی (انلچی بی)

یادم هست در قبلها روزی یکی آشنایان روزنامه بدست به دفتر کار من آمده شروع نکوهش کردن من نمود چرا که از تاریخ ترک و مغول دفاع میکنم؛ بعد عنوان کرد که مغولها در گذشته نه اینکه تمام شهرهای ایران خراب کرده اند بلکه جنگل پسته

ایران را هم به آتش کشیدند؛ بعد که موضوع عوض شد و این دوست فرهنگی ما رفت من روزنامه گرفتم که مطالعه بکنم دیدم؛ در ستون خبری روز آمده است که قسمتی از جنگل پسته شمال افغانستان آتش گرفته است؛ در کنار این خبرستونی در مورد تاریخ مغول قید شده است؛ من بعدها فهمیدم که این بزرگوار به اصطلاح فرهنگی بدون اینکه مطالب را مطالعه بکند همین که سر تیر آتش و مغول دیده آن فکر آسیمیله شده اش مخیل شده که مغولان وحشی بودند.

ده صفت برجسته چنگیزخان

روحیات چنگیزخان از منظر مورخین منصف و با وجدان.

چنگیزخان در آیین خود یکتا پرست بود (گوی تانریسی)

چنگیزخان ۹۰۰ سال قبل یک دمکرات بوده؛ چون جوجی فرزند زنش که از کس دیگر بوده پذیرفته با آن مثل فرزندان خود رفتار کرد.

چنگیزخان در عمر خود هیچ وقت عصبانی نشد - چنگیزخان تصب قومی و دینی نداشت.

چنگیزخان برای جذب اقوام مختلف از نفوذ معنوی خود استفاده میکرد نه قوه قهریه - چنگیزخواهان تجارت آزاد بین دولت ها بود - چنگیز خان خود را مقید به رعایت حال دیگران میکرد

چنگیزخان حرم سرا نداشت.

چنگیزخان علم را مبنای پیشرفت بشر میدانست - چنگیزخان شمشیر را بر سر کشان فرود میآورد.

نقل از کتاب تاریخ مغول نویسنده حاج علی یزدانی تاریخ نگار افغانی از قوم هزاره.

علت حمله چنگیزخان به ایران به روایت تاریخ در بالا گفتیم که چنگیزخان اعتقاد به تجارت آزاد بین دولتها بوده است فکر میکرد که در کنار کار تجاری یک نوع تبادل فرهنگی هم صورت میگیرد؛ اینجا بود سه نامه احترام آمیز به سلطان جلالالدین خوارزمشاه نوشت و از او خواست که اجازه بدهد تاجران چین و ترکستان وارد اراضی ایران شده از آنجا به اورپا طی مسیر بکنند نه اینکه خوارزمشاه به نامه های چنگیزخان جواب دیپلماتیک نداد بلکه گوش ائلچی یان سردار مغول را برید با درشت خویی برگرداند؛ همانطوری که اهل فن میدانند که از اول تاریخ تا به امروز در عرف دیپلماتیک ائلچی یان محسون از غضب حاکمان بوده اند اما پادشاه ترک تبار ایران سلطان جلال الدین بر اثر تملق مردمان این سرزمین سر کش به بار آمده بود؛ خود را مقید به رعایت عرف دیپلماتیک ندیده باعث حمله مغول به ایران میشود؛ اینکه مورخین جعال ایرانی در مورد چنگیز خان نوشته اند نشانه عجز آنهاست که به نوعی میخواستند تند خویی سلاطین خود را لاپوشی

از زیر یوخ اعراب در میانند؛ و بعد از این بود که ایرنیاں شکست خورده از اعراب به همان تفکرات شعوبیه گری که زیر دامن خاندان علی هویت از دست رفته خود را دنبال میکردند؛ و از آن تاریخ به بعد با کمک ایلخانیان و صفوی ها نادرشاه هویت جدید ایرانی که با ماهیت شیعه گری شکل گرفته هنوز هم ادامه دارد.

همانطوریکه میدانیم رصد خانه مراغه بتوسط اباقا آن برادر هولاکون خان بناشده؛ در زمان حکمرانی قازاخان پسر اباقا آن در تبریز مکانهای علمی هم چون دانشگاه شام قازان احداث بعد از آن واقعه تبریز مامن صدها عالم و دانشمند میشود و از جمله کارهای ارزنده قازان خان که تا آن موقع در ایران رواج نداشته وضع کردن قانون واحد اندازه گیری همچون برای غلات (من) برای تقسیم اراضی شعیر و غیره وجود آوردند؛ و برای اولین پول کاغذی بین مردم رواج دادند.

و نگارگری که شماها امروزه آنرا به عنوان مینیاتور میشناسید مغول آنرا به ایران آورده و باعث گسترش آن شدند اول مکتب تبریز و بغداد و هرات را بوجود آوردند؛ و لازم هست این را هم بیان بکنم؛ بیشتر سمل های شیعه گری اقتباس از شامانیزم ترکان و از مغول ها میباشد مثل شال بستن به کمر و تقدس بخشیدن به آنها ویزک کردن علم ها و بستن پارچه به درختان به عنوان نذرگاه همه و همه از تفکرات شامانیزم به شیعه گری ایرانی منتقل شده است؛

- سخن آخر

در پایان به نژاد پرست توصیه می کنم نداشته های تاریخی خود را به حساب ترک ها و مغول های مقتدر که در کشور ایران خدمات ارزنده ای از خود بجای گذاشته اند؛ نگذارند؛ و تاریخ را آنطوریکه که اتفاق افتاده به قلم آورده؛ و در کنار دیگر ملیتهای ایرانی زندگی مسالمت کردن بیاموزند؛

بکنند؛ چون بنا به لیاقتی های حاکمان خودکشور را از دست رفته دیده چون نمی توانستند کاستی خود را بیان بکنند مجبور میشدند به حریف قدرتمند خود تاخته تا چهره آنها را مخدوش بکنند؛ حالا یک سوال اساسی از آقایان مدعی ایرانی که عقب ماندگی کشور خود را به گردن عرب و ترک مغول میاندرزند.

مبنی بر اینکه چرا با تمدن دروغین قبل از اسلام که مدعی آن هستید چرا در برابر اعراب ایستادگی نکردید و اگر دارای تمدن برتر بودند چرا از فرهنگی آنها را تحت تاثیر خود قرار ندادید؛ مسئله دوم اینکه مورخین ایرانی ادعا میکنند مغولان شهرهای ایران خراب کردند بجز بلخ و نیشابور کجرا خراب کرده اند؛ اگر منظورتان قلعه الموت هست آنجا یک مکان تروریستی بقول امروزها بوده است؛ همانطوریکه مورخ بی قرض خارجی می نویسند باعث خرابی نیشابور دختر چنگیز خان بوده است که شوهرش در آنجا به قتل رسیده بود؛ و زمانی دستور خرابی شهر را صادر داد خود چنگیز خان در بامیان افغانستان بوده بعد مراجعت دختر خود را مورد بازخواست قرار داده این کار غیر انسانی وی نکوهش میکند؛

-آنچه را که مغول ها به ایران آورده اند اولاً مغولها به عنوان ارتش آزادی بخش به سرزمین ایران آمدند که به حکومت ۵۸۰ ساله عباسیان که با مشیت آهنین مردم این سرزمین سرکوب میکردند از میان برداشته اند در مبارزه فرهنگی مردمان ایران را عجم که یک کلمه تحقیر آمیز که از امویان به ارث برداند خطاب میکردند به معنی کودن و کُند ذهن میباشد؛ همانطوریکه میدانیم هولاکون بعد از تسخیر بغداد آخرین خلیف عباسی را به اسیری گرفته در مراغه به قتل میرساند؛ تا بعد از آن ملت سرکوب شده این سرزمین نفس راحتی کشیده

اجتماعی شبکه لردن در لمه لر

اما نعمان کورتولموش در واکنش به درخواست‌های رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری اعلام کرد که ترکیه تلاش دارد تعداد گردشگران ایرانی ورودی به آن کشور را از ۵٫۱ میلیون گردشگر به ۲ میلیون گردشگر در سال برساند. او از رئیس سازمان میراث فرهنگی خواست تا برای افزایش ورود گردشگران ایرانی به ترکیه تعداد پروازها افزایش یابد و از طرف ایرانی دعوت کرد تا فعالان بخش گردشگری کشورمان در نمایشگاه گردشگری ماه ژانویه در ترکیه حضور بیابند. علی‌اصغر مونسان هم بلافاصله موافقت سازمان میراث فرهنگی را با این درخواست اعلام کرد.

کورتولموش، وزیر فرهنگ و گردشگری ترکیه به رئیس سازمان میراث فرهنگی گفت که سرمایه‌گذاران ترکیه‌ای

به‌زودی برای ساخت ۱۰ هتل به ایران سفر می‌کنند و گروهی از تورگردانان ترکیه‌ای نیز برای توسعه تعاملات گردشگری به ایران سفر خواهند کرد. او به مونسان گفت که ترکیه آماده همکاری با ایران برای آموزش گردشگری به فعالان صنعت گردشگری کشور است. سفر رئیس سازمان میراث فرهنگی به ترکیه به‌دلیل دعوت رجب طیب‌اردوغان، رئیس‌جمهور ترکیه انجام شد و مهدی جهانگیری، معاون اول رئیس‌جمهور در رأس هیأتی متشکل از عباس آخوندی، وزیر راه و شهرسازی، محمد شریعتمداری، وزیر صنعت، معدن و تجارت و علی‌اصغر مونسان، رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری عازم ترکیه شد.

تلاش ایران برای تبدیل ترکیه به پل ورود گردشگران خارجی

اجتماع < سفر - رئیس سازمان میراث فرهنگی که به‌منظور پیگیری تعاملات جدید گردشگری با ترکیه به آن کشور سفر کرده بود در دیدار با نعمان کورتولموش، وزیر فرهنگ و گردشگری ترکیه بر لزوم معرفی مزیت‌های گردشگری ایران به مردم ترکیه، ارتقای تبادل دوسویه گردشگری بین دو کشور و اجرای تفاهمنامه‌های گردشگری بین دو کشور تأکید کرد.

علی‌اصغر مونسان در این دیدار خواستار تعادل گردشگران ترکیه و ایران و گنجانیدن ایرانگردی در برنامه تورگردانان ترکیه‌ای شد و گفت: ترکیه می‌تواند با اجرای بسته‌های ترکیبی، توریست‌هایی را که به این کشور سفر می‌کنند، به ایران بفرستد.

یکی دیگر از پیشنهادهای مونسان به وزیر فرهنگ ترکیه آن بود که با برگزاری روز مولانا در قونیه، روز شمس نیز در شهر خوی در ایران برگزار شود و علاقه‌مندان به مولانا و شمس در هر دو کشور از این بسته گردشگری استفاده کنند. به گزارش همشهری، سازمان میراث فرهنگی اعلام کرد که مونسان از وزیر فرهنگ و گردشگری ترکیه خواست تا نمایشگاه صنایع‌دستی ایران در ترکیه برگزار و عوارض واردات صنایع‌دستی ایرانی در ترکیه نیز حذف شود.

بالقوه دارای یخ و آب باشد. این منابع در صورت سفر انسان به ماه می‌توانند مشکلات تولید سوخت را حل کنند. کاوشگر سطح‌ماه و مهندسی ژاپن موسوم به (Selen) با استفاده از یک سیستم رادار صوتی که برای کاوش سطح زیرین‌ماه طراحی شده، یک شکاف زیر منطقه ماریوس کشف کرده است.

به گزارش گاردین، دانشمندان JAXA (سازمان فضایی ژاپن) داده‌های راداری فضاپیمای SELENE را بررسی کرده‌اند که به‌منظور بررسی ریشه‌های شکل‌گیری ماه و تاریخ جغرافیایی آن به فضا رفته بود.

این فضاپیما با ارسال امواج و دریافت آنها می‌تواند فواصل خالی موجود زیر سطح کره‌ماه را شناسایی کند و تشخیص دهد که در چه مناطقی حفره‌هایی به وسیله لاوا شکل گرفته است. GRAIL ناسا نیز داده‌های مشابهی را به‌دست آورده که ترکیب آن با اطلاعات SELENE سبب شده تا وجود این حفره‌های بزرگ زیرزمینی اثبات شود.

حدس زده می‌شود که این تونل بر اثر گذر گدازه‌ها در طول فعالیت‌های آتشفشانی ۳٫۵ میلیارد سال پیش در ماه به‌وجود آمده است. تحقیقات قبلی نشان می‌دهد که این کانال‌ها و حفره‌ها میلیون‌ها سال پیش به وسیله فوران گدازه‌های آتشفشانی به‌وجود آمده‌اند و عمداً پس از پایان فعالیت‌شان، غارهای عظیمی را زیر پوسته کره ایجاد کرده‌اند.

کشورهای مختلفی در تلاش هستند تا شاید بار دیگر بتوانند فضاوردان را به‌ماه بفرستند. همچنین ایده پیدا کردن سرزمین دیگری به جز زمین برای سکونت انسان سال‌هاست که پیگیری می‌شود. دانشمندان می‌گویند اگر به‌زودی به فکر کلونی فضایی نباشیم، ممکن است نسل بشر بر اثر فاجعه‌ای انسانی یا طبیعی منقرض شود. دانشمندان اعتقاد دارند که انسان‌ها باید برای جلوگیری از انقراض و نابودی، در سیارات مختلفی پراکنده شوند. استیون هاوکی‌نگ، کیهان‌شناس و فیزیک‌دان مشهور پیش‌بینی کرده است که چنین فاجعه‌ای در ۱۰۰ سال آینده اتفاق می‌افتد. بنابراین، شاید انسان راهی جز سفر به فضاها دور نداشته باشد.

هر کاندیدایی برای تشکیل کلونی انسانی مشکلات خاص خود را دارد و ماه هم از این قضیه مستثنی نیست. غار کشف شده اما به‌دلیل شرایط حرارتی پایدار و توانایی محافظت از افراد و تجهیزات از برخورد اجرام آسمانی و پرتوهای کیهانی

مونسان اما دیروز بلافاصله پس از ورود به فرودگاه امام خمینی(ره) در تشریح دستاوردهای این سفر برای میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری کشور گفت: پیش‌تر بین ایران و ترکیه تفاهمنامه‌ها و توافق‌های بسیار زیادی به امضا رسیده بود اما بسیاری از آنها اجرایی نشده بودند. او گفت: برگزاری تورهای ترکیبی بین ایران و ترکیه یکی از موضوعاتی بود که در این سفر درباره آن صحبت و قرار شد تا ۲ هفته آینده کمیته فنی ایران به ترکیه سفر کند و سایر برنامه‌ریزی‌ها مربوط به برگزاری این تورها را انجام دهد. مونسان با بیان اینکه اکنون نسبت گردشگران ایرانی که به ترکیه می‌روند و گردشگران ترکیه‌ای که به ایران می‌آیند، بسیار متفاوت است، گفت: «سالانه ۲ میلیون گردشگر ایرانی به ترکیه می‌روند اما تنها ۴۰۰ هزار گردشگر ترک به ایران سفر می‌کنند که اکنون به‌نظر می‌رسد در طرف ترکیه‌ای عزم افزایش میزان ورود گردشگران ترکیه‌ای به ایران شکل گرفته است. او درخصوص لغو عوارض ورود صنایع‌دستی ایرانی به ترکیه گفت: از وزیر فرهنگ و گردشگری ترکیه درخواست کردم برای پافزفتن تجارت صنایع‌دستی عوارض ورود صنایع‌دستی ایرانی به ترکیه اخذ نشود که او نیز قول داد موضوع را با وزیر اقتصاد ترکیه مطرح کرده و نتیجه را به اطلاع ایران برساند.

افزایش احتمال زندگی انسان در ماه

محققان همیشه درباره احتمال تشکیل یک کلونی انسانی روی ماه رویاپردازی کرده‌اند اما کشف سازمان فضایی ژاپن رنگ تازه‌ای به این مسئله داده است.

آژانس فضایی ژاپن اعلام کرده یک غار بزرگ زیر سطح ماه پیدا کرده که به‌نظر می‌رسد می‌تواند نخستین منطقه برای یک پایگاه انسانی باشد. این غار به‌گفته محققان ژاپنی ۵۰ کیلومتر طول و ۱۰۰ متر عرض دارد و می‌تواند به‌صورت

به تازگی دانشمندان سوئدی در یک پژوهش که در مجله پزشکی پوست و مو (Dermatology) به چاپ رسیده است با بررسی بر روی ۸۰۰ زن سالم دریافتند بیشتر این افراد در فصل پاییز دچار مشکل ریزش موی سر می‌شوند.

کارشناسان یکی از دلایل ریزش موی را کاهش نور خورشید و کمبود ویتامین D در بدن بانوان در فصل پاییز می‌دانند. براساس پژوهش‌ها ویتامین D به شدت بر تقویت موها موثر و کاهش آن در بدن سبب ریزش موی سر می‌شود.

از جمله دیگر دلایل بروز ریزش موی سر کمبود آهن و ید مورد نیاز بدن است که سبب ریزش موها می‌شود.

برای جلوگیری از ریزش موی سر و تقویت آنها افراد باید در رژیم غذایی خود مرغ، گوشت بدون چربی، ماهی، تخم مرغ، دانه‌های آجیل و لوبیا را قرار دهند.

مصرف میوه و سبزی‌های تازه، سیر، عدس، سیب زمینی شیرین، دانه سویا، تخم کتان، تخمه کدو تنبل و نوشیدن آب به میزان کافی نیز در جلوگیری از بروز ریزش موی سر موثر است.

در صورت تداوم ریزش موی سر مشاوره با متخصص، انجام درمان‌های رایج ریزش موی سر، استفاده از محلول‌های موضعی و مصرف مکمل‌های خوراکی حاوی زینک می‌تواند موثر باشد.

یکی دیگر از مشکل‌هایی که افراد در فصل‌های سرد سال با آن مواجه هستند بروز آگزما، خشکی و خارش پوست بدن و صورت است که برای از بین بردن این مشکل نوشیدن مقدار کافی آب در طول روز بسیار مفید است. حفظ رطوبت و آبرسانی به پوست از طریق استفاده از کرم‌های مرطوب کننده مفید نیز می‌تواند سبب تسکین آگزما پوستی شود.

ممکن است بهترین جا برای ایجاد پایگاهی انسانی درماه باشد. موقعیت این تونل زیرزمینی همچنین افراد را از تغییرات دمایی ناگهانی سطح کره ماه و اشعه ماورای بنفش خورشید محافظت می‌کند. ماه برخلاف زمین هیچ اتمسفری ندارد بنابراین چنین حفره‌های عظیم و آماده‌ای می‌تواند محافظ انسان در برابر اشعه‌های خطرناک خورشید یا هر عامل کیهانی دیگری باشد.

پیشگیری فصلی ریزش مو

همزمان با کوتاه شدن روز و دگرگونی آب و هوا در فصل پاییز بسیاری افراد با مشکلاتی همچون ریزش موی سر و حمله‌های آسم و آلرژی مواجه می‌شوند که برای برطرف کردن این مشکل‌ها راه حل‌های موثری وجود دارد.

به گزارش خبرنگار باشگاه خبرنگاران جوان؛ اگر به تازگی زمانی که موهای خود را شانه می‌کنید مقدار زیادی موی از دست می‌دهید یا دچار تشدید حمله‌های آسم و آلرژی، خشکی و خارش پوست بدن و حتی دیدن کابوس‌های شبانه شده‌اید این مشکل‌ها به دلیل تغییر فصل است.

با وجود آنکه بیشتر افراد در فصل‌های سرد سال دچار افسردگی و کسالت می‌شوند، اما دگرگونی آب و هوا افزون بر سلامت روحی بر جسم و ظاهر افراد نیز می‌تواند اثر بگذارد.

مدیتیشن، خوردن میزان بیشتر پنیر در وعده صبحانه، خوردن مکمل روغن ماهی حاوی امگا سه و مصرف جگر گوسفندی مشکل کابوس شبانه در آنها برطرف می‌شود. با رعایت این راهکارها افزون بر حفظ زیبایی و سلامت پوست و مو دچار بیماری‌های فصلی شایع از جمله آنفلوآنزا نیز نمی‌شوید.

جلسه ی عصر شعر انجمن شعر و ادب شهریار گیلان

در روز دوشنبه مورخ ۲۷ شهریور ماه در محل تالار فرهنگی منطقه ی آزاد انزلی با شرکت شاعران این انجمن و شاعرانی از خلخال و اردبیل و انزلی و رشت و دیگر شهرها به مناسبت گرامیداست سالروز درگذشت محمدحسین بهجت تبریزی و روز شعر و ادب فارسی انجام گرفت

در این همایش ادبی دکتر سیدترابی رئیس دانشگاه آزاد تالش با موضوع سیری در ادبیات به سخنرانی پرداخت و شاعران نیز سروده های خویش را به زبان های ترکی و فارسی و گیلکی و تالشی برای جمع حضار که سالن همایش را پر کرده بودند قرائت کردند در ضمن گروه موزیک اشیق‌لار شیرین خاطره لر نیز ضمن اجرای موزیک متن در دو مرحله به هنرنمایی خودشان پرداختند و جلسه شعر که از ساعت ۵ تا ۸ شب پیش بیتی شده بود به علت استقبال زیاد تا حدود ساعت ۹ شب ادامه داشت.

انجمن شهریار ضمن تشکر از همه ی شرکت کنندگان از مدیریت منطقه آزاد انزلی از موارد تهیه سالن و تهیه و نصب بنرهای مناسب و پذیرایی از مهمانان و اهدای لوح وقسمتی از جوایز تشکر می کند.

همچنین انجمن شهریار از ایجاد هماهنگی ها توسط اداره کل محترم ارشاد و اداره ارشاد رشت و معاونت فرهنگی اجتماعی منطقه آزاد نیز تشکر می نماید و مراتب تشکر خویش را از حضور نمایندگان رسانه ها نیز اعلام می دارد. گوندن: سید نجم الدین دانیالی (رشت)

استفاده از کرم مرطوب کننده به ویژه پس از استحمام مانع از خشکی، خراش و خارش پوستی می‌شود.

از جمله میوه و سبزی‌های مفید برای سلامت بدن می‌توان کلم، اسفناج، کلم بروکلی، میوه‌های حاوی آنتی اکسیدان و بتاکاروتن، چون مرکبات و انواع توت‌ها را نام برد.

مصرف مواد غذایی حاوی اسیدهای چرب امگا ۳ و امگا ۶ نیز برای سلامت پوست و شادابی آن بسیار مفید است.

نوشیدن چای سبز و خودداری از مصرف قهوه به میزان زیاد نیز می‌تواند سبب دریافت مواد مغذی به بدن و تقویت پوست و فولیکول‌های موی سر شود. قهوه در شب نیز به ترمیم بافت‌ها و تولید فولیکول‌های جدید مو کمک می‌کند.

ریزش موی سر و بروز چین و چروک پوستی می‌تواند سبب ناراحتی، کاهش اعتماد به نفس و آسیب به سلامت روحی افراد شود به همین دلیل کارشناسان به افراد توصیه می‌کنند مراقبت لازم را از پوست و موی خود انجام دهند.

از جمله دیگر مواد غذایی مفید برای حفظ سلامتی پوست و مو خوردن میان وعده‌های سالم شامل انجیر، خرما، کشمش، کرنی، آب پرتقال طبیعی و تازه، تخم مرغ، ماء الشعیر، برنج قهوه‌ای و مواد لبنی است.

حمله‌های آسم و آلرژی نیز در فصول سرد سال به دلیل خشکی هوا، بارش باران و برف و نیز کاهش تابش نور خورشید افزایش می‌یابد که با اصلاح الگوی تغذیه، قرارگرفتن در معرض نور خورشید و مصرف مکمل‌های ویتامین D این مشکل تا ۳۷ درصد در مبتلایان کاهش پیدا می‌کند.

افرادی که دچار کابوس‌های شبانه می‌شوند نیز با مصرف مواد غذایی مفید، انجام ورزش یوگا و

کورد تئوریز مینین حیا سیز لیغی

تئوریزمی بو املایی و یا چاپی سهودن استفاده ائدیپ مجازی دونیادا بو ملى قهرمانلاری مصادره ائتمک نیتیده دیر. بو سهوی اورتادان قالدیرماق و آرتیق تاماهلیق و مدنی آج گۆزلولوری رسوا ائتمک نیتی ایله رحمتلی عباس پناهی نین

کورد تئوریزمی آذربایجان شهرلرینی قوندارما کوردوستان تورپاقی کیمی گۆسترمک، آذربایجان شهرلری، کندلری، داغلاری، چایلارینا کوردو آد قویماق، افشار تورکلرینه کورد دئمک و ... کیفایتلنمه ییب بو آرسیزلیق او درجه یه چاتیپ کی حتی ملى قهرمانلار؛ ستارخان و باقرخان کوردایمیشلر کیمی تانیتدیریر.

ستارخان و باقرخان کرد بوده اند! + سندلر

علی ولیزاده - یول پرس:

۱۹۵۳- جو ایله ایلک و ۱۹۸۳- جو ایلینده کریل الفباسیندا

بو گون کورد
تئوریزمی خارجی
دستکله آرخالاناراق
سرحدچی و امنیتی
نیرولاری تئور ائتمکله
یاناشی اؤزونو حاقی
گۆسترمک، کورد
اٹلاتلارینین حمایتینی
قازانیپ احساساتی
کورد اٹلاتلارین

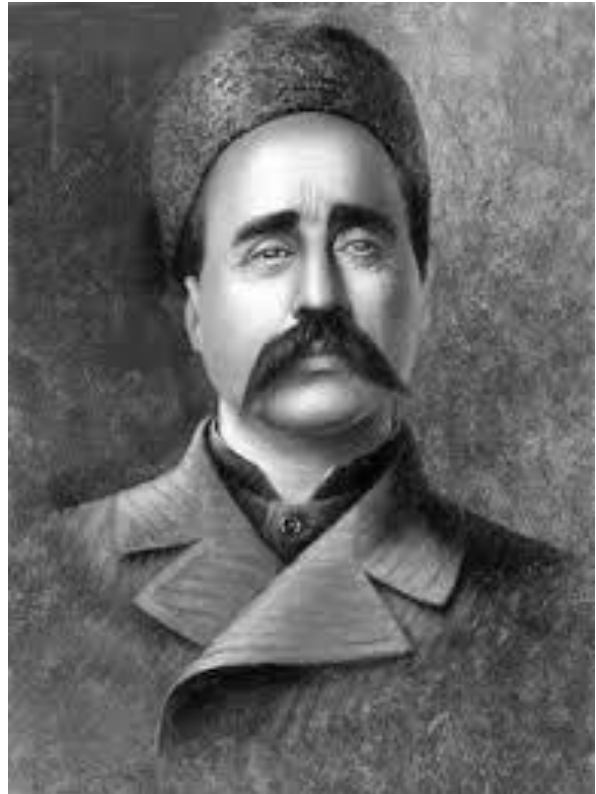

آراسیندان اؤزونه قوشون یغیب منطقه نین امنیتی خطره سالماق اوچون کوردلره قوندارما تاریخ و هویت جعل ائدیر. کورد تئوریزمی آذربایجان شهرلرینی قوندارما کوردوستان تورپاقی کیمی گۆسترمک، آذربایجان شهرلری، کندلری، داغلاری، چایلارینا کوردو آد قویماق، افشار تورکلرینه کورد دئمک و ... کیفایتلنمه ییب بو آرسیزلیق او درجه یه چاتیپ کی حتی ملى قهرمانلار؛ ستارخان و باقرخان کوردایمیشلر کیمی تانیتدیریر. عباس پناهی ماکویی نین ۱۹۵۳ ایلینده باکیدایزدیغی ستارخان رمانینی، غلامرضا طباطبایی مجدین (غلام خاتون) فارسجایا ترجمه ائدیپ نگاه-اختر انتشاراتی واسیطه سی ایله ۱۳۸۸- جی گونش ایلینده چاپ ائتمیشدیر.

تأسفله رمانین فارسجا ترجمه سینده ۱۰۲- جی صفحه ده «ستارخان و باقرخان این دو گورد آذربایجانی جمله سنده «گورد» یئرینه «کرد» چاپ اولموشدور کی مترجمین دئدیکلرینه گؤره بو مسئله «غلط املایی» دیر. کورد

بو دا تعزیه مجلسینین قورتاردیغینی بیلدیردی. مجلسده کی لر قالخیب داغیلیشدی. اون نفره کیمی اوزاق محله لردن گلنلر و ائو صاحبینین دوستلاریندان باشقا اورادا داها قالان اولمادی. ستارخان ایله باغیرخان دا قالان قوناقلار سیراسیندا ایدیلر. قوناقلار گئدیپ، قاپی باغلاندیقدان سونرا ایشلر بیردن-بیره ده ییشدی. ائو صاحبی:

- آغالار، دئییه مجلس ده کی لره موراجعت ائتدی.
- جلسه میزی آچمادان اول سیزه خوش بیر خبر وئرمک ایسته ییرم. بیزیم باکی دا ایشله یین هموطنلریمیز اورادا یاخشی تانینمیش بیر اینقیلاپچینی ایشیمیزه کؤمک ائتمک اوچون تبریزه گؤندرمیش دیر. بو یولداش علی سهلان لی دیر.

ایکینجی چاپا گئتمیش ستارخان رمانینین همین صفحه سینی مخاطبلریمیزه سونوروق:

۹-جو فصل

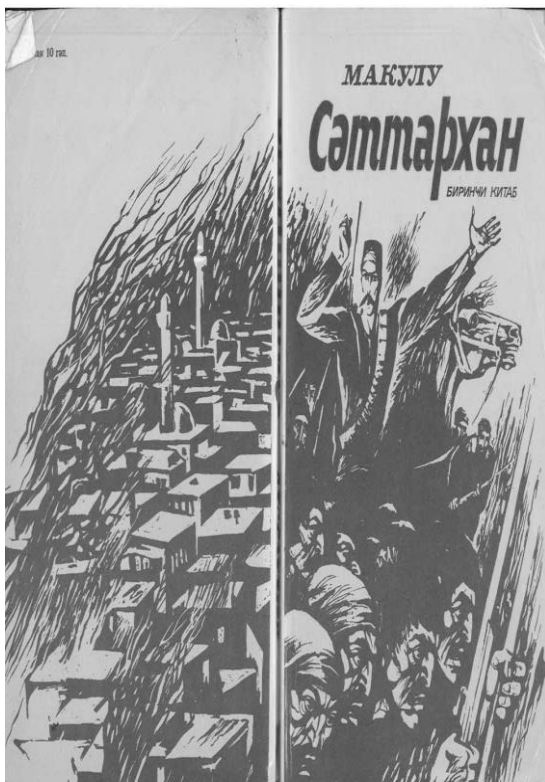
۱۹۰۵-جی ایل روس اینقیلابی یئر کوره سینین مرکزیندن باشلایان قوتلی بیر زلزله کیمی، سورعتله یاییلیب بوتون دونیانی سیلکه له ییردی.

یاخین شرقین هر یئرینده، آیری-آیری شهرلرده، ایالتلرده باشلانمیش آزادلیق حرکاتی گئتدیگجه موتشکیل بیر شکل آلیر، هر یئرده گیزلی کومیتهلر تشکیل ائدیلیردی. تبریزده ده بئله بیر کومیته یارادیلیمیشدی.

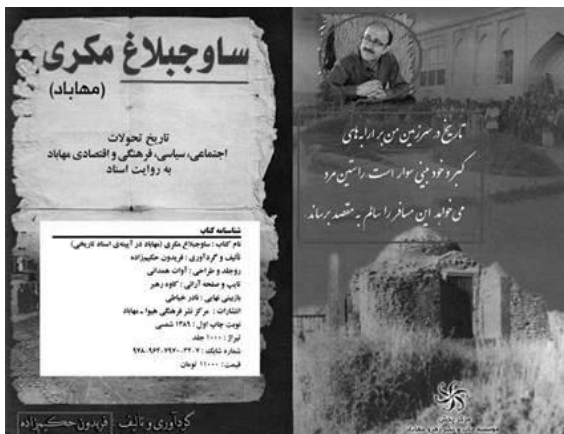
ستارخان و باغیرخان بو تشکیلاتین تشکیلاتچیلاریندان ایدی.

بوندان سونرا تبریزده آزادلیق حرکاتی ایله علاقدار اولان بوتون مسئله لر اونلارین آدی ایله باغلانماغا باشلادی. اونلار بو حرکاتین مرکزینده دورور، گئتدیگجه اونون رهبرلرینه چئوریلیردیلر.

تبریزده اینقیلابی حرکاتا یاردیم انده جک گیزلین تشکیلاتین یارادیلما سیندان آز سونرا، یاز آخشاملارینین بیرینده راستا کوجه ده یاشایان حاجی علی داواچینین قاپی سیندا یانان فانارین یانیندا آسیلان بالاجا قارا بایراغی ائندیریب فاناری گؤتوردولر.

علی

قیرمیزی چیچکلر

زهرا بادره (آنا) دن ایکی اویکو

چیچکلرین یانیندا ، طاقچیا دؤزدوم ، ساناماقا
باشلادیم ...بیر ..ایکی ...وچ ...و...
اون دورد اینجی چیچکیده اونلارین یانینا قویوب ،
دفتریمده یازدیم : منیم سئوگیلیم ، اون دورد اینجی
یوللادیغین چیچکه گوره تشکر ائلیرم عزیزیم
..آنجا قاجاناجاق گیزلین پاچ اوینایاجاق سان ؟
کئشکه اوزووی گورسه ده سن ،
منی سئویندیره سن،
بیلیرسن منیم اوره گیم بوم بوشدور...
نیه منی اینجیدیرسن ؟
عزیزیم...

دفتریمین آق آپاق اولان سینه سین ، تئز تئز
قارالیدیریم و سئوگیلیم دن گلایه لریمی اون ایچین
دانیشیردیم .

- نئجه دئییم . واللله ..تانیریم بیلیر منده سنی
سئویرم ، آنجا ق سنی تانیمیرام کی ؟
من ایچین حاق وئر ، من نئینمیلیم ؟
سنه دئییرم هر نجور اولسان من سنی سئوه جاغام ،
من سنی سئویرم !!!

آنجا ق یالواریرام ...سن ایچین یالواریرام ..اوزووی منه
گؤرستمی اول جانیم ...

او گون اوره گیمین سوزلرین اوقدر یازدیم ، یازدیم ،
گون اورتا یئمه گی یئتیشدی ..

معه مدن قورشاغیم ، ساواشماغا باشلادی ، داها
سسلنه نیردیلر و مندن یئمگ ایستیردیلر .

-آی جانیم سنده بیر قادین ساندا ، نقد ساندویچ
ییه جاق سان ؟ دوروم آیاقا مطباخین ایچینه گئدیم
اؤزوم ایچین یئمگ پیشیریمدا ، دئدیم .

آنجا ق آیاقا دورجاغین ، گؤزوم قارالدی ، ساعاتا
باخدیم ، ایچیمده کی یولداشیم دئدی : هه بو دونه
ده ، تلفونونان دئنن ساندویچ گتیرسینلر هله ...

- یاخشیدا اورتا یئمه گین تاپشیریم ساندویچ

یوخودان آتیلیب ، آباق یالین حیه طه ساری قاجدیم
هه ..گینه ده بیر قیرمیزی چیچک ، کوچه قاپیسین
دالیندا ، محبتله منه باخیب گولوردو !
-کیمدی گوره سن ؟ ...مننه ایچین چیچکی
دوواردان توللاییر ؟ اؤزون بئه نیه گوسترمیر ؟ و.و.و.
سورقولار بیر بیرینین دالینجا بئینیمده یول
گئدیردیلر ، آنجا ق جاوابسیز قالیب ، باشیم آغریماقا
باشلادی .

-داها سحره قالسین ، صاباح گونش چیخماقدان
قابق ، اؤزوم حیه طه چیخاجاغام ، گره ک اؤز
گؤز لریمله گؤره م ، بو کس کیمدیر؟ یورولمادان ،
هر گونده سحر چاغی ، بیزیم دوواریمیزدان ایچریه
چیچک آتیر گئدیر !

یوخسا بو گئجه اوشاقلیقدا آنام دیین ناغیلار سایاگی
بارماغیمی پیچاق نان کسملیم ، سونرا یاراما دوز
سپلمه لی اولسامدا ، قویمیا جاغام منی یوخو
توتسون !

بو سوزی دئییب ، سونرا دفتر قلمیمی گؤتوردوم ،
گئجه یازدیغیم ناغیلی داواملانیدیردیم .
بوگونکی قیرمیزی چیچکی ده آپاریب اوبیرسی

قادين دونه لرجه صلوات چئويريب، باشين ، بدنين،
 شيرهاشير تۆكولن سويون آلتينا دوتوب ، آنجاق
 جانينا سينمه دن گينه ده سويون آلتيندا دايانيب ،
 آلاهيْن لعنتينه گله سن كيشى !! دئدى.
 اللرين جانينين درى سينين اوستونه سوروشدوروب
 گۆزلىنه ياش دامجى سى دولوب دئدى :
 يوخ ديه سن اولمور ... اولمور... منيم روحومو
 چيركلنيب، جانيمي سويونان يويوب ، تميزه
 چىخاردديم ، روحومو نئيلييم تانريم !!
 حيات يولداشينين سسى، حامامين ايچينه كئچيب
 دام دووارلارينا دئييب اوزونه قايتتدى :
 مريم ، من ائشيگه گئد يرم ... حامامدان چىخدين ،
 كوينگىمى اتولئيپ ، تئزه آرخاليقىم دا
 چىخاردارسان ، اونو بو گئجه نين قوناقليق دا
 گئيمليم .
 سوزلرين دئييب ، تئزدىكجه يوللاندى . مريمين
 سسين ائشیده بيلمى كى قايم نان دئدى ،
 كيشى نولاردى منيده آپايردين بو قوناقليغا؟
 حامامين دووارلارى، سس سس سس سس سس مريمى
 دؤره لئيپ ، سسين اؤزونه قايتاردىلار.
 غملى گۆزلىن سويون شيريلتيسينا توتوب ،
 هونكولتوينن آغلاما باشلادى .

گتيرسينلر ، آخشامدان چيرمالانيب ، يئمگىمى
 اؤزوم پيشيره رم .
 اون بش دئيقه دن سونرا، قاپنين زنگى چالينيپ ،
 چادرامى باشيما آتيب ، قاپيا سارى تئزدىكجه
 يوللانديم .
 قاپنين داليندان سوروشدوم : كيمن ؟
 -منم عزيزيم ..
 -سن كيمن ؟
 -چىچكلرين ييه سى !
 تر دامجيلارى باشيم دان آياقاجاق آخىردى ،
 -بو نه دئيير تانرى ؟
 قاپنى بير آز آچيب ، آراسيندان باخديم.
 هممشه كى گنج اوغلانيدير ، موتورى نان ،
 قاپمىزين داليندا دايانميشدى!
 بير الينده آق رنگلى پاريلدايان كاغيذ ايچينده
 ساندويچ لر ، گونشين ايشيقين اؤزومه قايتاريدىلار .
 بير الينده ده ، بير گۆزل قيرمىزى چىچك منه
 گولومسئيردى !
 گنج ، قيرمىزى چىچكى منه سارى توتوب ، دئدى :
 دئميشديم اون بئش اينجى چىچكى ، اؤز الينيزه ،
 وئره جاغام !
 بونو مندن آليرسىز عزيزيم ؟
 اليمى اوزاتتيم چىچكى آلديم.
 قيرمىزى چىچك سئوينجىدن سسله نىردى ،
 دئييردى :
 چوخ شوکورتانريم، وظيفه مى ياخچى يئرینه
 يئتيرديم ...

سون

يالان

حامامين سويو شيريلتى نان ، گنج قادينين باشينين
 تپه سيندن ، ديرناغىناجاق توكولوردو .

کیفیت پایین نان

زهرارفعی

برای بسیاری از نانواها، مقدار نمکی که برای عمل آمدن یا همان تخمیر نان باید استفاده شود، چشمی و حسی است؛ ۲مشت نمک برای هربار پخت.

نمک باعث پایداری و استحکام گلوتن خمیر نان می‌شود بنابراین آردهای ضعیف به نمک بیشتری جهت استحکام گلوتن نیاز دارند. به همین علت است که نانویان در صورتی که آردشان سفت باشد مقدار نمک را بیشتر می‌کنند. استانداردسازی برای نان شور سنتی در کشور برای کنترل عوارض نمک و تلاش برای افزودن سبوس به نان در کارخانه مدت‌هاست شروع شده اما به گفته مسئولان وزارت بهداشت، میزان نمک در نان سه برابر حد مجاز است و سبوس‌گیری آرد تا ۱۵ درصد است.

کاهش ۸ درصد نمک

سید حسن قاضی‌زاده هاشمی، وزیر بهداشت هفته گذشته از بی‌کیفیت بودن آردی سخن گفت که در اختیار نانواها قرار می‌گیرد و افزود: از یک طرف به شرکت‌های غذایی فشار می‌آوریم که نمک موجود در مواد غذایی را تا کمتر از یک گرم و گاهی یک دهم گرم کاهش دهند و از سوی دیگر نان با سه برابر حدمجاز نمک در اختیار مردم قرار می‌دهیم.

از سوی دیگر قاسم زراعتکار، رئیس اتحادیه نانویان تهران درباره این موضوع گفت: با وجود گرم‌بودن هوا نباید مقدار گلوتن آرد (ماده‌ای از آرد که باعث کش آمدن خمیر و ترد شدن بافت نان می‌شود) از حد استاندارد پایین‌تر باشد به‌طوری‌که اگر مقدار گلوتن مرطوب بیشتر از ۳۰ درصد باشد خیلی خوب، بین ۲۵ تا ۳۰ درصد خوب، ۲۱ تا ۲۵ درصد متوسط، بین ۱۸ تا ۲۱ درصد کم و کمتر از ۱۸ درصد باشد خیلی کم است. در فصل تابستان در برخی استان‌ها طبق استاندارد، نباید گلوتن آرد از ۲۶ پایین‌تر باشد، ولی در بعضی از آزمایش‌هایی که از این استان‌ها انجام شده، گلوتن به ۱۹ یا به ۲۰ هم می‌رسد. نانوا مجبور است از نمک اضافه استفاده کند تا بتواند خمیری با کیفیت داشته باشد.

عوارض نان ناسالم برای بدن

فروزان صالحی، مسئول برنامه‌های کمبود ریزمغذی‌ها و غنی‌سازی دفتر بهبود تغذیه وزارت بهداشت درباره استاندارد

یاریم ساعات دان سونرا ، ایرضا سلمانی دن گلمیش باشین ، ساققالین بئزه میشدی .

مریم قباغینا قاجدی ، آنجاق ایرضا، اونو سایمادان باخمیاریاق ، پالتارلارین ، گئیمگه باشلادی.

مریم ، حزین حزین باخیب ، نیه فیکر ائله ییر ، من آنلامیرام ؟

اوزوندن سورقولادی.

ایرضا ، تله سدیکجه یولا دوشدو گئتسین .

مریمین حسرتلی گۆزلرین ، باخیشین سایمیاریاق یوللاندی .

مریم آیفونو گوتوروب ، قولاقین اونا یاپیشدیریب ، قولاق آسیردی.

-پاه ..آتوونان ...هاردا قالدین کیشی بئه سن ؟

-گلیردیمدا عزیزیم ! بیلیرسیز کی ، منیم قیز یولداشیم، بو ساعات قراریندا حاضیر اولاجاق..

-یالنیز سن دئییل سن کی قیز یولداشین گۆزله ییر بیزیمده یولداشلاریمیز واردیر یا یوخ ؟

- یاخچی ، من نمه دئییرم ، گنده ک سیزینکیلریده گوتوره ک !

-ایندیسه من قیز یولداشلاریزین سوروجوسو اولموشامدا !

گرک هامیمینیزین یولداشلاریزی قرار یئریندن گتیره م ؟

تئز اول ماشیندا ائیلش قارداش !!

مریمین قولاقلاری ، حیات یولداشین سسین ایزلئیردی.

- اده .

تئز گئت .

چوخ دانیشما ..ایندی گول چیچکیم داریخیب !

مریم آیفونون دسته سین آسلائیب ، الین تلفونونا اوزادیپ ، گوتوروب ،اوغلان یولداشینا خبر وئردی :

هه... ائوده یالنیز منم !!

سون

به نان هنگام پخت اضافه می‌کنند. این سبوس‌ها که به‌عنوان گزینه در نانوائی‌ها ارائه می‌شود و نه در کارخانجات، می‌تواند آلوده به سم آفلاتوکسین باشد که با پختن از بین نمی‌رود.

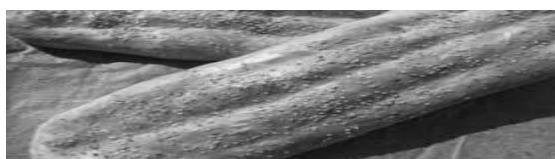
دکتر فروزان صالحی نیز در مورد مشکلات افزودن سبوس به همشهری گفت: ما تلاش کرده‌ایم که در جلسات کمیته فنی سلامت گندم، آرد و نان، درصد سبوس آرد را بالا ببریم. در واقع درصد استخراج سبوس را در کارخانه باید درست کنیم، نه اینکه به‌صورت دستی به نان و یا آرد در نانوائی‌ها سبوس اضافه شود. فرایند تخمیر سبوس باید همراه با تخمیر خمیر نان همزمان انجام شود. این سبوس آن قابلیت مدنظر از نظر سلامتی را ندارد و فقط هزینه نان را افزایش می‌دهد.

وی افزود: هم‌اکنون همه نان‌ها با یک نوع آرد با خلوص ۱۲ تا ۱۵ درصد تولید می‌شود؛ یعنی هیچ فرقی بین آرد تافتون و لواش و بربری وجود ندارد و هیچ‌کس هم این موضوع را پنهان نمی‌کند چون میزان تولید آرد سنگک در کشور بسیار کم است و کسی نمی‌داند این آرد سنگک کجا استفاده می‌شود. مسئولان صنعت آرد و نان در زمان اجرای برنامه غنی‌سازی آرد با اسید فولیک و آهن در سال ۱۳۸۰ اعلام کردند که نان سنگک ۷ درصد سبوس دارد، هم‌اکنون وزارت بهداشت به دنبال کاهش سبوس‌گیری ۲ تا ۳ درصد نیست، بلکه به دنبال تولید آرد مانند سال‌های قبل از ۸۰ است.

خواص نان سبوس‌دار

دکتر مرتضی صفوی، متخصص تغذیه: از آنجایی که بیماری‌های گوارشی رو به افزایش است، نان سبوس‌دار نیازهای گوارشی بدن را برطرف می‌کند. سبوس در نان، زمان توقف مواد غذایی در روده بزرگ را کاهش می‌دهد. بنابراین، نان سفید، می‌تواند مشکلات دستگاه گوارش را افزایش دهد و یک مشکل کوچک دفع، تبدیل به یبوست و زخم‌های گوارشی و سرطان شود. توزیع گندم کامل و سبوس‌دار باید جزو سیاست‌های کشوری باشد. از سوی دیگر تخمیر آرد اگر دو، سه ساعت طول بکشد بسیار عالی است اما نانوائی‌های امروزی چنین کاری نمی‌کنند تا اسید سیتریک در فرایند تخمیر کاملاً از خمیر متصاعد شود. آنها نمی‌دانند که با اضافه کردن نمک زیاد، ذائقه مردم را تغییر می‌دهند.

منبع: همشهری

نمک نان سنتی به همشهری گفت: میانگین نمک تا پیش از این در کشور ۱,۸ درصد بود با توجه به سرانه مصرف ۳۲۰ گرم نان که در برخی مناطق به کیلوگرم در روز نیز می‌رسد، می‌توان گفت که به‌طور متوسط افراد ۵,۶ گرم نمک، فقط از طریق نان دریافت می‌کردند.

این در حالی است که سازمان بهداشت جهانی بر مصرف نهایتاً ۵ گرم نمک در روز تأکید دارد و از سوی دیگر بسیاری از مواد غذایی مانند سبزیجات به‌صورت طبیعی نمک پنهان دارند. با توجه به فرهنگ غذایی ایرانیان، نان پرمصرف‌ترین ماده غذایی است، تعدیل نمک نان سنتی در شورای عالی غذایی به تصویب رسید و تلاش شد از ۱,۸ درصد به ۱ درصد کاهش یابد. عملاً با کاهش درصد نمک، به‌طور متوسط ایرانی‌ها از نان سنتی روزانه به جای ۵,۵ گرم، ۳,۲ گرم نمک دریافت می‌کنند. اگرچه هنوز با استانداردها فاصله داریم اما شروع خوبی است.

دکتر مرتضی صفوی، متخصص تغذیه که پیش از این مدیرکل دفتر بهبود تغذیه وزارت بهداشت بود، در گفت‌وگو با همشهری گفت: به‌طور متوسط در کشور، حدود دو برابر و در برخی از شهرها تا سه برابر حد مجاز به نان نمک افزوده می‌شود. نمک اضافی در نان باعث بیماری‌های زمینه‌ای مانند پرفشاری خون می‌شود.

برای کاهش نمک مهارت نانوا بسیار اهمیت دارد بنابراین اگر دانش و مهارت پخت نان نانوا کافی باشد و بداند که مثلاً به جای افزودن نمک، محیط تخمیر نان را باید خنک نگه دارد و همچنین کیفیت آرد و گندم مطلوب باشد، می‌توان امید داشت که میزان نمک کاهش یابد.

دکتر فروزان صالحی گفت: هرچند اجرای سراسری کاهش نمک در نان گام بلندی بوده است، با این حال برای کم‌تر کردن میزان نمک راه درازی در پیش است.

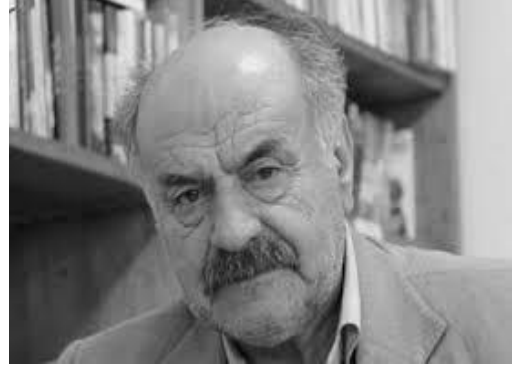
بازگشت به سبوس سال ۸۰

اگرچه سبوس در نان علاوه بر فیبر، دارای مواد معدنی کلسیم، آهن، ویتامین‌های گروه B، پروتئین و... است و خواص بسیاری دارد، اما نمی‌توان به اجبار مردم را به مصرف نان سبوس‌دار ترغیب کرد. دکتر صفوی در این باره گفت: درحالی‌که نان لواش بیشترین نان مصرفی در ایران و سنگک کمترین آن است، مردم تمایل دارند کم‌کم به سمت مصرف نان تیره بروند. نشانه آن را هم می‌توان در گسترش نانوائی‌هایی دید که به درخواست مشتری یک مشت سبوس

ŞERİMİZ ŞİRİMİZ

سوری

عاصم اردبیلی

بیررانیسم یئره گوکدن، بیررعرثم اوجالانسیم.
بیررچالسیم ال آیاق غم دیزینده،
بیرر ساجیلده سئوینج ایله دایانسیم.
بیرر زلت پالازیم باش چقیب یاتساردا کتجاق،
بیرر نینم بقتر اویانسیم.
بیرر قویانساردا نعمت لره یئرسیز،
بیرر ده قانم بویانسیم.

آکر آدامسیز سورر آدر، ساچلارینداغ دلره باغلر!
نقیده مک ایئرینله گلمیئر چور گلنده گوله گلمیئر.
فلکیم، ایرر کمانینده اولانخ اونیغ آتیلاندا دوزه دگمیئر.
دیلسیز لر باغرینر ده لیمیئر.

ایرر قالمیئر دوزو لگمیئر.
اونو خوشلار بو فلک،

ائل ساراسیم سئلر آپارسیم،
بو بول حسرت چکه رک، گول ئمرین یئلر آپارسیم.
قیسر چوللر ده قویوب
یلر نر مصللر آپارسیم،
خسروو رشیریم ایلن لال له وئرسیم، کئف دولسونخ،
سوررلار سولساردا دولسونخ،
بیرر یاشر یولساردا یولسونخ،
سیقسا بیر اولدوز لگر اولماس اولدوزلار ایچینده،
بو سماً طولتمه باتماز.
دائر کتانخ، گول باشر قویوسو
داشینر لوزگه یه کتماز.
سغ یئتیرسونخ هدره،

سوررجان!

اوما فلکدن، فلکیم یوضو و فاسر،
نه قدر یوضو و فاسر، او قدر چوضو و جفاسر،
کوهنه رقاصه کیمیم، هر کسه بیر جور درلاداسر،
او آیاقدانخ دوش نر، ایستیر آیاقدانخ سالانخ دولسونخ.
او تالانمیئرلار ایستیر گونو-گوننخ تالانخ دولسونخ.
او آتیلیمیشلار ایستیر هامیدانخ چونخ کتانخ دولسونخ.
او ساتیلیمیشلار ایستیر قول اندرکن ساتانخ دولسونخ.
نقیده مک قور قو بوجور دور.

فلکیم نظم لزدنخ اولوب اضرارینه باغلر.
قاراسیز آغلار اولانماز،
دره سیز داغلار اولانماز.
عولو سوز ساغلار اولانماز.

گره ک هر بیر گوزه له، بیر دانا چیرکیم ده یارانسیم،

قید ائتمک ایسته بیریک کی، شعرلری شاعی علی
طالبی توپالایب ومجله یه گوندرب . بو ادبی
مسئولیتی اوز بوینونا کوتورودور. لایقینه ده یئرینه
یئتیریر. شعر صفحه میزین مسئولودور. دیرلی
شاعیرلریمیزدن خواهیش ائدیریک شعرلرینی درکی
ده چاپ ائتمک اوچون علی بیه وئرسینلر.

علی طالبی دن اوچ شعر شاعیر یاراتدی

یارادانین ایشینه باخ
یوخسولو فاغیر یاراتدی
سئوینجینی داملادان آز
دردینی آغیر یاراتدی

کیمینه دم هر آن دولدو
کیمینه غم آچیق یولدو
ظالیم لره یاردیم اولدو
ایشینده اوغور یاراتدی

آغزینا زهر توکمه یه
بئلینی غمله بوکمه یه
بول _ بول دردینی چکمه یه
بیر کؤورک شاعیر یاراتدی

قویا بیلمز سن

یوز دنیز باغلایب یوز گورشاد توکسن
منی اوره ییندن یویا بیلمز سن
منسیر هر ساعاتین سئوینج گتیرسه
او منلی گونلردن دویا بیلمز سن

اوندا فلک مقصده چاتماز،
داها افسانه یارلاتماز.

سورس لاریش بلالر، زامانیم قاندر غزالر.
سورسیر قوشدر غزالر کایر سالیبدیر یوولاسیندلار،
لال اوزوبدور کتاسیندلار،
جوهره دیر صیف اولاسود گورمه ییب اصل کتاسیندلار.
اوزلیفا کیمیر یوسف ایریم ککیر لاسیندلار.
بوناقانع درتفسر ائله بیر یار هاواسیندلار.
درد وئرخ درده سالیب ککما خبر یوغ دلاواسیندلار.
آغلاییب سیتقا یاراق بهره کپارمیر دوعاسیندلار.
لوییر کئینه درر سسام چکیم لوستونه زنگار،
اوندا یوغ قدرت گفتار،
اوزو چیرکیم، دیرلر بیمار،
گنج وقتینده دل کزله،
گوره سن کیم درر فطکار،
گوره سن کیم درر فطکار!

لېلا نډاي د ۵ شعر

دیلنچي

آيله شردیم قاپينيزدا بير غومور
ديله نردیم سنی سندن حیاتیم!
خور باخیشلار آلانمازدی جانیمی
ديله نردیم سنی سندن حیاتیم!

الترینی توتماق اوچون الیمه
گؤزل آدین گتیردیم دیلمه
هئچ باخمازدیم گونوم، آیم، ایلمه
ديله نردیم سنی سندن حیاتیم!

سورونردیم آددیم- آددیم دالینجا
ایستی سسین قولاغیما آلینجا
اوره یینه جانیمدا یئر سالینجا
ديله نردیم سنی سندن حیاتیم!

یوللارینا قیزیل گوللر سپردیم
تورپاغینی اوچ- اوچ اوږدیم
هر گون گلیب کوچه نيزدن اؤتردیم
ديله نردیم سنی سندن حیاتیم!

سنسيز هر آن جانیم اود سالینی
ایستمیرم بو دونیانین مالینی
دادماق اوچون دوداغینین بالینی
ديله نردیم سنی سندن حیاتیم!

بو سئوگی ده وارلیغیمی داناردیم
لیلی کیمی عشق اودونا یاناردیم
شعرلریمی بیر- بیر سنه سوناردیم
ديله نردیم سنی سندن حیاتیم!

اولماسایدین

اولماسایدین حیاتیمدا ایتانکی

اوره ییمی بیلیم کیمه باغلاردیم

قالاناردی گیزلین دردیم ایچیمده

دئمه منسيز يقين باشين قارشيب

اولان سئوينجيمده سنسيز آليشيب

عشقين اوره ييمه ائله ياپيشيب

کئچسه ده يوز ايل لر سويلا بيلمز سن

سنسيز گونلر يمدن دوياجاغام من

کؤورک اوره ييمي اوياجاغام من

آديني قيزيما قوياجاغام من

آديمي اوغلونا قويا بيلمز سن

اؤزومو من سنه سئوديرنمه ديم

جامالين قارشيندا ايليميشم من

سئوگينه ديленچي ساييلميشام من

بلکه ده سئومه لی دئييلميشم من

اؤزومو من سنه سئوديرنمه ديم

قايهار بولاق کیمی قاينادیم دولدوم

يارپاق يارپاق سنين گوزونده سولدوم

کوچه زده بير چينار آغاجی اولدوم

اؤزومو من سنه سئوديرنمه ديم

هر زامان ايسته ييم مندن گئنده دير

بو ايپين هر اوجو ايندی سنده دير

نه بيلم بلکه ده گوناھ منده دير

اؤزومو من سنه سئوديرنمه ديم

علی یم بو سئوگیم جار اولدو ائلده

درديمه آغلادی چاغلایان سئل ده

سئویرم دئمکدن توک بیتدی دیل ده

اؤزومو من سنه سئوديرنمه ديم

هیچ ایسته ییم یوخ!
 قورتاراوره ییمی بو چیرپیینتی دان....
 طوفان بورموش...
 خیالیم دان.....
 چاتلامیش باغریم دان...
 توختاقلیق وئرمه..
 ای قارنیلق لاری ایشقا
 چئویرن. آلاه!
 طالعیم دن قارا گئییمی اوزالترین اله
 چیخارت!!!!!!
 چک آت بوزهرلی اوخو
 اوره ییمین ایچیندن!!
 بوراقدە ر منیم...ایچیم
 ان بویوک بیر
 مزاراولاراق بوتون آرزوی لار
 اومودلار، بوتون سئوینچ لر
 باسدیریلیب.....
 داها دؤزوموم یوخ یوخ....
 گوزل یارادانیم...
 بوسون دونیادا
 بوغملی لیلانی
 سئوگیمه باغشلا باغشلا...

سنین گۆزترین آخینیردی!?
 گۆزلریمه گوز تیگیب..
 حسرتدن...
 دئدیم قالسین گۆروشوموز
 محشره..
 الریم الین ده تیتره ییردی
 گۆیون پرده سی ییرتیلدی..
 درین آهیم دان...
 درایخما دئدیم!
 اسرافیل توته یین چالاندا..
 یئرگۆی
 قاریشاندا...
 کائناتی قارا قورخو بورینده
 الدوزلار بیرینه دولاشاندا....
 اؤلور سرسه که لی
 دوراندا
 اورک لر پارچا لاناندا...
 یقین بیل..من سنی تاپاجام!
 اومحشر چولوننده...
 هارای هارای هارای سالاجام...
 ملک لری ده صفه باقلا یاجام...
 بودونیادا..منه وئر مدیکین..
 عشقیم، بودونیادا..منه وئر دیب..
 اوشاق کیمی باشیمی چرپیپ،
 آلاهین..اتیکینه آغلا یاجام....
 دیز چوکوب تانرین. اته یینه
 داغلا جاجام!!!
 آیی.....اولو تانریم!
 من سندن سئوگیم دن باشقا

حیاتیمیز دولوب درد کدرینن
 عمری گچیردیریق، پوچ، هدرینن
 هیچ باریشماز صنم، بو قدرینن
 انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

سنین سوگین منه، تور که چاره دی
 سوگین باشیمنان، آتایلیمیرم
 فلکین جوریلان، رقیبین نازی
 نیلیم کی سنه، چاتایلیمیرم

سنی من نن آلیب رقیبین کینی
 نه تانری نی تانیر، نه واردی دینی
 اوریم اولوبدی، قان دولو چینی
 سنی اوزگه سینه، ساتا ییلیمیرم

وفالی لار اولوب، جفا عهدی دی
 عشق اولکه لرینین، اورک مهدی دی
 هیجرانین علاجی، وصال شهدی دی
 سنی اغیاریلن، قاتا ییلیمیرم

گوزومده جان توتوب، گجه جمالین
 وصلین ممکن دگیل، گدمیر خیالین
 صنمه کافی دی، حسن کمالین
 گجه صبحه قدر، یاتا ییلیمیرم

گوزومون یاشلاری، سوزولوب گدیر
 گوزومون یاشلارین، توپلایان سل اول
 اجل ساچلاریمی شانه ایله بیر
 تلیمی کنارا دارایان یل اول

قلبین اینجیمه سین منیم سوزومن
 باشکا چاره یوخدی داها دوزومن
 سوگیمی گوررسن باخسان گوزو من
 باغریان باس منی، مهربان ائل اول

انسانلیق دیننده هر آن مرامین
 بالدان شیرین اولور، سنین کلامین

متخلص به (صنم زنگانلی) در تاریخ ۱۳۶۲/۰۶/۱۰ در
 ۷ شهر زیبای خلخال متولد و تحت تأثیر تربیت ها و
 سلیق پدر با شعر و شاعری و سبک مقامات آذربایجان
 آشنا شده و علاقه ی فراوانی به حاج بابا حسین اف
 دارد.

او از سال ۱۳۸۰ شروع به سرودن اشعاری به زبان
 فارسی و سبک نوین کرده و نهایتا به خاطر علاقه اش
 به زبان ترکی و اشعار علی آقا واحد و الهام گرفتن از
 مجموعه ی آغ آتیم استاد هوشنگ جعفری شروع به
 سرودن شعر ترکی کرد و از راهنمایی استادانی همچون
 استاد التفات داوودی، استاد قربان پور ولی علیار، و
 استاد بهزاد بیات فرد بهره می گیرد.

گل انسان اولاق

تانری نین اوریی دولوبدی غمه
 گل ییز یاغیش اولوب، گول لره دولاق
 دونیا سازین چالیر بیر زیر بیر بمه
 انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

باخ یتیم اوشاقین آغلار گوزونه
 ار سیز قادینلارین باخ بیر سوزونه
 کیمسه کدرلرین آلمیر اوزونه
 انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

قونشی نین اوینین یوخدی چورگی
 خسته اوشاقینین قاندی اورگی
 نه سفراسی واردی، نه وار یمگی
 انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

مظاهر طهماسب ایکی شعر

سوز قایناغیم

دنیز کیمی دالغالیدیر،
سینه ام دکى سۆز قایناغیم،
اوکیانداکی بیر آدادیر،
غصه لیدیر اورک داغیم.

آشیق دئییر حزین-حزین،
سن بویوک سن معنان درین،
ساز اوستونده دئدیک لرین،
وطنیمده گور بولاغیم.

گدیک لرده هئی جن اولار،
سنبول لرده دن-دن اولار،
(مظاهرده) چوخ شن اولار،
دومان قاحسا غملى داغیم.

وئریر

کئچن کونلر ائله قالیب یادیمدا،
چوخ حسرتلر خیالیمدا یاد وئریر،
بیر قوش کیمی کشکه دونه بیلیدیم
اوتن شیرین خاطیره لر داد وئریر.

خاطیره لر یالان دئمز بیزلره،
نه گوزلدى قولاق آساق سؤزلره،
الده چیچک نغمه دئین قیزلره،
نازلی گوزل نغمه سینده شاد وئریر،

تاریخیمدا بو نه معنا بو نه سیر،
سارا خاتون دده قوربان بویوک پیر،
بایرامیدی ائکید لره بیر به بیر،
ائله ییلکی دده قورقود آد وئریر.

مجلس لرده کیشی لرین دوز آندی،
حاق سیز لیقدا اودا یاندی نه یاندی
ای مظاهر اولسون ایشین آوندی
عاقیل اینسان گوزل استعداد وئریر.

مین لر ایستر اولاسنین غلامین
سئوگی کمریمه، قدرتلی بل اول

زمانه قیریبیدی صنمین سازین
قیشا چویریبیدی بهارین یازین
باتیریبیدی سسین، گوزل آوازین
سازینین سیمینه، یاراشان تل اول

گوزل وطنیمه، آنا یوردوما
جانی قوربان دسم، ینه ده آزادی
گوزل خالایمین، تمام آنلاری
قیشی گویچک اولور، سلطانی یازدی

ازنو داغلارینین، آخار بولاق
جوان طبیعتین، غنچا دوداق
میر عادل بولاق، بالدی چاناق
نه دسم یوردومنان، ینه ده آزادی

متش مئشه لیغی، جنتین اوزی
گویچک شالاه سی، آغلاردی گوزی
نه شیرین اولوردی، آتامین سوزی
خالخال یاراشان، کاماندی سازدی

هیشین یولوندا، قزل دی چایی
یر اوستونده یوخدی، اونون دا تایی
بشیگی اوستونده، آنا لای لایی
صنمین کونلوده، خالخالدا سازدی

سحر خیاوی شعر لر

چوخلاری ساچینا دن توشمه میشدن
تورپاغلار الندی کول رنگ بویاندی
بیر قورتوم حیاتی هئج ایچمه میشدین
بویونا اجل دن خنجر دایاندی

فضا آداملاری؛ بویورون منه
تاپمادیز گویلرده گونو آغلیغی؟!
بو دونه بیزلره داش لار یئرینه
تاپسانیز گتیرین سیز خوشباختلیغی

گوءیلره اوچسادا، یئرده قاچسادا
سعادت ابدی ایتگینی اولدو
ایینه نی ساماندا ایتیره ن کیمی
تاپمامیش اینسانلار سارالدی سولدو
گونش باتی یئرده قیزارمیش گوءزو
آدام بالاسینا اوره ک داغلادی
شاعیر دوزنمه دی هونکوردو برکدن
بوتون کائیناتلا بیرگه آغلادی

آه...ایلغیم میشی گوره سن؟

دویونجا ایچمه میش
آلدیلار چاتلاق دوداقلاریمدان
یوخسا یالانمیش؟
پیلله پیلله توکولدو بودره ین آیاقلاریمدان
ایندیسه الیریمی هردن یاپیشیر بیر قیزجیغاز
سوروتله بیر تورپاقلی کوچه میزه
گولومسه یرک قاچیر سوکاک اوزونو
توشوبورم
آیاقلاشا بیلیمیرم اونو
بورخولور دیک دابان گئیمه میش آیاقلاریم
گولور منه قیزجیغاز
آنمین تزه تندیر چوره بینین اییسی دولوب دارکارا
قیزجیغاز منی سوروتله بیر او تانیش قاپییا
آپاریر قوردوغو ائوجیک خانایا
بیر مندیله سیلیر تریمی
یاتیردیر بالاجا دیزینین اوستونه

سحر خیاوی ۱۳۴۶ خیاو (مشکین شهرده) دوتنیا یا گوز
۱۳۴۶ ۱۵ خیاو (مشکین) شهرینده آچیب. تحصیلاتین
اوز شهرینده بیترب. ۱۳۶۵ ده تربیت معلم
اونیوئرسیتته سینده اویرتمنلیک اوخویوب. و اوتوز ایل
خیدمتدن سونرا ۱۳۹۵-۹۶ ده تقاعد شرفینه نایل
اولوب. ادبیات و فلسفه مطالعه سینه رغمن
کیتابلارینین چاپیندا تلمسه ییب و ایکی جلد شعر
کیتابی "و...قادین دانشیر" عنوان دا چاپا
حاضیردیر. سحر طنز شعر؛ طنز متن و قیسا ناغیلدا
یازیر. اونون شعره ماراقلی راهنمایی دووروندن
باشلانیب اما جیددی حال دا ۱۳۶۵ دن فارسی شعرله
و ۱۳۷۵ دن تورکو شعرله باشلانیب.

سوکوتلو شهردیر قوم ساعتلاری
چوکوبدیر دیبینه بوتون قوملاری
قارا داش اوستونده پیلله ییردی هئی
بورکو ظالم کولک یانان شاملاری

دالمیشدی فیکیره او چیلغین شاعیر
کوزریر سیگارئت دوداقلاریندا
شاملارین تیتره شیب اسن شوعله سی
اویناییردی یاشلی یاناقلاریندا

حسرتلی باخیردی قارا داشلارا
بیربه بیر یوخ اولان جان یولداشلاری
"هانی او گولوشلر؛ هانی باریشلار؟!
هانی ال چالمالار سوز یاریشلار؟!"

اوزولمه دایجادا آل الوان آچیب
کیم دئییر کدر دیر پاییزین رنگی؟!
کیم دئییر یار یاغین بویاسی قاجیب؟!
سئوگی نین لاپ اوزل گونلرینده بیز

گزه ریک یار یاغلار اوسته خیششا - خیش
نه گوزل اولار کی اله نه بیردن
سئودیگین هاوادا بیر نارین یاغیش

بیر گونده دونه جک سئوگیمیز قیشا
کئچمیش خاطیرلاری پیچیلداشاریق
یئنه ده گوموللوک قوجاق قوجاغا
اوزولمه یئنه ده بیز قیزیشاریق

یالنیز بیر گه اولساق نه پاییز نه قیش
ائلہ بیل عومورون یای یازیندا بیق
اوره کده اولمه سه سئوگی ماهنیمیز
کووره له نن آشیقین سوز سازیندا بیق

آیات نامازی

دئدیلر بو آخشام توتولوبدو آی
من ناماز قیلمارام سن توتولماسان
تانریدان سئوگیمیز اولوب منه پای
من ناماز قیلمارام سن توتولماسان

اوره بیم دیکسینیر توتولاندا سن
الریم تیتره بیر اولکرلره جن
ان یازیغ اولورام بو چاغلاردا من
یوخ ناماز قیلمارام سن توتولماسان

ساجلاریمی تومارلا بیر
آنام اولور

ناغیل دئییر منه....

آخشام اوستو

سرین یئل اسیر

تزه سولانمیش کرتی لردن

قیزیل گول قوخوسو

نانه اییسی گلیر

دونیانین ان دینج؛ ان کابوسسیز

رو یاسین یاشاییرام

سون بئشیک قیزیمین آنا - آنا چاغیردیغی سسینه

آبیلیرام سرسم

دونوخورام اوزونه

گوزلری او قیز جیغازین گوزونه بنزه بیر قیزیمین!!

دورد فصیل سئوگی

سنیله سئوگیلیم یاز اولور هاوام

نه ایستی نه سوبوق، سیجاق اولورام

کوکسومده دوپ دورو آخیر بولاغلار

سن اوچون بیر یانار اوجاق اولورام

مئهلہ نیر یام یاشیل داغین زیروه سی

اوچوشور کپنک گولون باشینا

آخیشیر شلاله دوشوندن داغین

اوخشاییر آخان سو گوزون یاشینا

قوورولور سنیله عشق آتشیمنیز

فصلیمیز چونوکور یای اولور بیزه

میوه لی آل الوان گوللو چیچکلی

یئتیشه ن سئوگیمیز پای اولور بیزه

گون شاخیر آلولو شن تارلامیزا

سئویشیر یئتیشیر گونه باخانلار

سئوگییه قوورولماق جان یاریشیندا

بیز یله اوتوشور گونه باخانلار

بو گونلر سئوگیمیز دونوب پاییزا

دۆیه جک شوشه نی یاغیش بارماغی
سو سسلی بیر قیزین نفس درماغی
گۆسترر سن اوچون صبییر یورماغی
بو آخشام من سنه قوناق گله جم

سوزولوب بال کیمین دوداقلاریندان
بو آخشام بیر شیرین شعره دۆنه جم
یاش اولوب تۆکولوب یاناقلاریندان
شام کیمین ارییب سنده سۆنه جم

بو آخشام من سنه قوناق گله جم
بو آخشام من سنه قوناق گله جم

قوینوندا یئر ساخلا بالا جووره،
قورخورام اۆلدوره داغلار کوله یی
آغاجلار بیر سنگر اولسونلار دئییه،
قوپماسین بیر قوشون تئللی له چه یی

شئه لر، دن دن اولسون چکیلسین دومان،
اوچولار دوشمه سین خیالا گومان،
وورماسین قوشلاری ائتمه سین تالان،
قلم دیر الیمده قوشون له له یی

عدالتی یازیر له لک دئییر دیل،
آهیم ده له ر گویون قاتین بونو بیل
عادل اینسان هارایینی اوخو ذیل،
نه اۆلدورون نده وورون کله یی

قییلامی دئییشدیم من سیزه ساری
نئجه کی مولوی تبریزه ساری
گئجه دن یول آچدیم گوندوزه ساری
من ناماز قیلمارام سن توتولماسان

گوندوزلر گونشیم؛ گئجه لر آییم
تانریدان بخش اولان ان قفیل پاییم
سارسیلماز چیگنینه باشیمی قویوم
من ناماز قیلمارام سن توتولماسان

اوره گیم سیخیلار بیر سامان یولو
بورویر نیسگیلیم چن دومان یولو
توتولسان کوءنلومو ووراجاق دولو
من ناماز قیلمارام سن توتولماسان

گوندوزلر کونلومه ایشیق ساچگیلان
گئجه پنجره مین باغرین آچگیلان
سن آغ گوءیرچینیم شنلی اوچگیلان
من ناماز قیلمارام سن توتولماسان

شافاق قارالاندا اولدوز گله نده
آی سنین اوزونه باخیب گولنده
شئعیر دفتیرینه سۆز سوزولنده
بو آخشام من سنه قوناق گله جم

عطیرلی بیر کولک اسه جک کوچه ن
اویاجاق عطیریندن هر گلیب کئجه ن
گلیبدی شعریندن اینجه لیک سئچه ن
بو آخشام من سنه قوناق گله جم

نەدەن ئىنگلىسچە؟ تورک دىلى: دۇنيا دىلى

پروف. دكتور. شوکرو ھالوک آکالین
تورک دىل كورومو باشكانى

ساغلامىشتىر. ئىسپىك كورگانى بولونتولارى آراسىندا يىر آلان و مو ۴ اونجو يوزيىلا آيت اولدوغو ساپتانان بىر چاناکتاكى اورھون يازىسىنا بىننر ھارفلرلى يازيلان ايكي ساتيرلىك يازىنين ائن ائسكى توركچى مئتين اولدوغو بىلىنمىكتىدیر.

چين يىللىكلارينداكى بىر ھون آغيتىنا آيت ايكي ديزى ايلى بىرکاچ سۇزجوک ترجمه ائت مس ۴ونجو يوزيىل توركچىسى حاقيندا فيكىر وئرمىكتىدیر.

لاكىن، اندىبأ مئتين نيتلىغىندىكى ايلك بۇيوك مئتينلر تونيوكوك (۷۲۵)، بىلگه كاغان (۷۳۱) گۇكتورك يازيتلاريدىر اولان كول تيگين (۷۳۲) عادينا دىكىلميش ائتدىك. تورك دىلىنين ايلك سۇزلوغو كىتابى ديوانى لوغتيت توركو ايمكب ۱۰۷۲ يىلىندا كاشكارلى ماهمود تارافىندان يازىلمىشتىر بىلگىسى دىل ائتدىك.

ياكلاشيك ۹ بين سۇزو احتىوا ائسئر، يالنىز بىر سۇزلوک، يالنىز بىر دىل بىلگىسى كىتابى دئىيل، عئىنى زاماندا تورك يازى دىلىنين كايدا گئچيرىلدىغى آنىتسال بىر كايناكتير دغئرلرينين ائلى عاليندىغى، كولتور آغيزلارينين ائتدىك. كاشكارلى ماهمود؛ كاراهانلى، اويغور، اوغوز، كيپچاك، كيىرگيز وئ دىغر قوھوم توپولوكلارينين سۇز وارلىغىنى بىر آرايا گئتيرئك حاضيرلايدىغى ائسئرلى ديوانى لوغتيت توركو، يانى تورك لئھچئلرى سۇزلوغو عادىنى وئرمىشتىر. كاشكارلى ماهمودون يىرمىگى آشكىن يازى دىلىنى آغزىنى تورك عادى آلتىندا توپلاماسى وئ، علمى بىر گئچرئكلىغى اورتايا كويماكتادير. بۇيوك اولجودى اورتاق دىل اؤگئلرلىنى دايانان بو يازى دىللرى آغيزلار وئ، زامان ايچئريسىندى كئندى ايچ گئلشيمئلرلىنى سوردورئك بوگون يازى دىللرى رئسمى دىللر ھالىنا گئلشيمئلردير ائتدىك.

تورک دىلىنين جوغرافىسى

يايىلما آلانى كوزى بوز دئنىزىندىن باشلايىپ ھىندىستانىن كوزئىنى، چين خالق جومھوريئتىنين ايچئلرىندىن آوروپانىن ائن اوج نوكتاسىنا كادار اوزانان ياكلاشيك ۱۲ مىليون كيلومتئرئكلىك بو جوغرافىدا ائن جارى دىل، آلتاي دىل آىلئسىنين ائن بويوك قولو اولان تورك دىليدير.

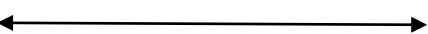
۱۹ونجو يوزيىلدا اونلو توركولوق آ.ح. وامبرى، تورك دىلىنين يايىلما آلانىنين گئنىشلىغىنى ائتدىگى گئزى زامانى گۇرموش بالكانلاردان وئ مانچورييا كادار يولجولوک ياپاچاك

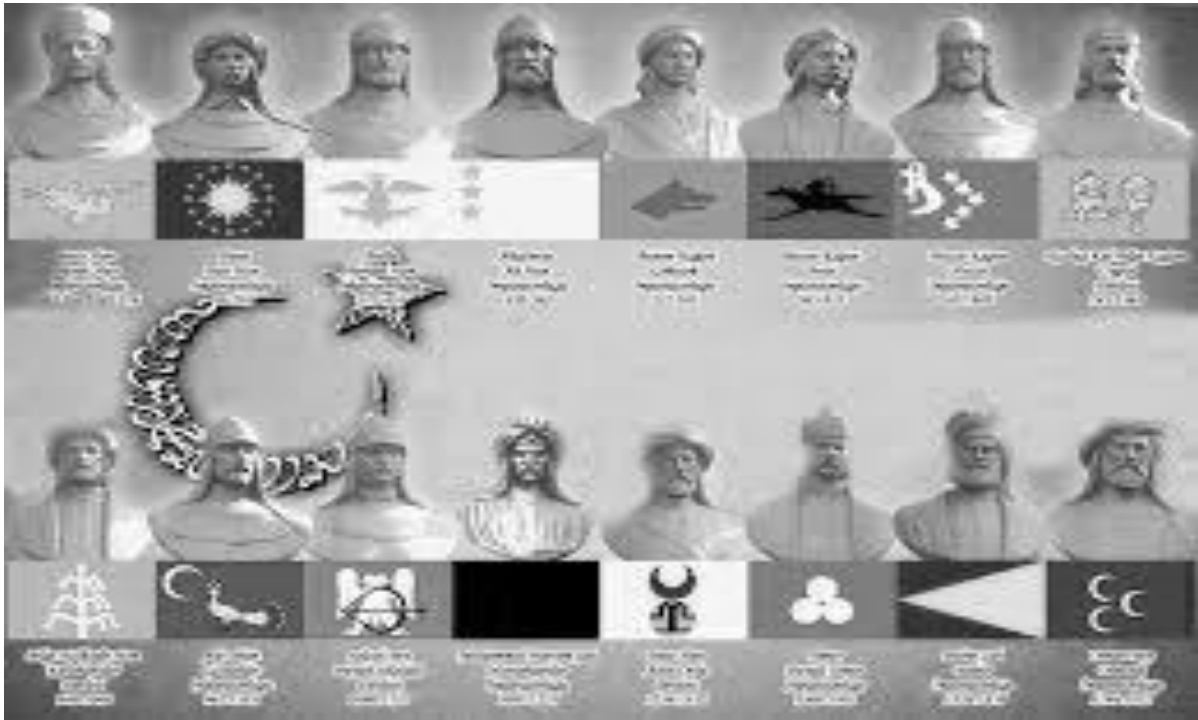
بوگون تورک دىلى آلىنمىش ۲۲۰ مىليون كونوشورۇ ياكلاشيك، موغول وئ مانچو-تونگوز دىللرلىنين دئ يىر آلدىغى آلتاي دىل آىلئسىنين ان چوخ كونوشورا ماليك كولودور.

تورک دىلىنين كىسا تاريھى

تورک يازى دىلىنين تاريخى يئددى. سككىز ائتدىك. يوزيىللاردا اورھون وادىسىندى دىكىلميش اولان يازيتلارلا باشلار. گئرئك اورھون يازيتلاريندا كوللانيلمىش اولان اينكىشاف ائتمىش وئ ايسلئك دىل گئرئكسى قونشو اولكئ كايناكلاريندا يىر آلان بىلگىلر، تورک يازى دىلىنين باشلانگىچىنين چوخ داھا ائسكىي گيتتىغىنى گۇستئرير. ياكين دۇئئمدى آلىنمىش يئنى يازيتلارين اكونماسى تورک يازى دىلىنين تاريھىنى داھا دا گئرئلرئ

گۇتورمئمىزى ساغلاياچاكتير. آيرىجا كارشيلاشتيرمالى سئس وئ بىچيم بىرىمى چاليشمالارى وئ دىغر دىللردئكى آلىنتى سۇزلردن توركچىنين ياشىنين اورتايا كونولماسى يولوندا موھوم وئرئلر ائلدئ ائدىلمىشدير. توركچىندىن سومئرچىي گئچمىش اولدوغو كانيتلانا ۱۶۸ توركچى كۇكئلى سۇزجوک ترجمه ائت، سومئرچى ايلى توركچىنين ياشيت اولدوغو گۇرۇشونون گئلشيتيريلمئسىنى

بو نوفوسون اۇنئىملى بىر بۇلومو، ياشادىغى اولكئىنن واتانداشىدىر. رومانىادا اويئلىرىندىن آيرىجا آوروپا ايتتىفاقىنن يىنى، اۇزئىلىكلى دى بولگارستاندا بو اولكئىلر تاتانداشى اولاراق چوخ واخ تورك ياشامكتادير. ماکندونىيا، کوسووا کیمی دیغئر اولكئىلردىكى يئرلئشیک تورکلىرلى بىرلىكتى بوتون آوروپا کيتاسىنداکى تورک نوفوسون ۷ مىليونو آشتىغى دوشونولمىکتىدیر.

آوروپاداکى بو نوفوسون تامامىنن دىلى تورکیه تورکچىسىدیر. بو اولكئىلردى تورکلىر تارافىندان يايىملانان گازئىلئر، دئرگىلئر، کىتلى اينفورماسىيا آراچلارى تورکیه تورکچىسىنى کوللانماکتادیر.

چئشیتلى دۇئىملردى آرايىستان ياريماداسىنداکى کوزئى آفرىکاداکى اولكئىلر و گونئى کوزئى آمئرکا کيتاسىندا باشتا آبد اولماقلا چئشیتلى اولكئىلر و آووستراليا يئرلئشن کونوشورلارى سايئسىندى، بوگون تورک دىلى دونيانن دۇرد بىر کۇشئسىندى ياشايان، کونوشولان، کوللانيلان دىل کونومونا اولاشمىشتير. اويدودان ياپلان راديو تئلفونىزىيا يايىنلارى، آغ اورتامىندا يايىنجىلىک، يورت ديشىندا دا يايىملانان گازئىلئریمیز کورسلار آراجىليغىلا بوگون و دئرگىلئریمیز، اۇغرئتم کوروملارى و تورک دىلى يئر اوزونده ائففکئتىو بىر بىچىمدى ايشلئوینى سوردورئن دىل کونومونا اولاشمىشتير. آنا دىلى کونوشورلارينا گۇره

(بو يازى استانبول تورکجه سى ايله دى)

بىر آدامىن تورک دىلىنى بىلمئسى دوروموندا بو يولجولوغونو ائن کولای بىر بىچىمدى ياپايىلئجئىنى، چونکو بو جوغرافىادا ائن جارى دىلن تورک دىلى اولدوغونو سۇيئلمىشتى. بوگون بو آلان داها گئنىشلئمىشتير. اۇزئىلىکلى ۱۹۶۰لى يىللاردان ايتبارئن چالیشماک و اوخوماق باشتا اولماقلا چئشیتلى نئدىئىلرلى

اىندوستريلئشمىش آوروپا اولكئىلرلىن تورکلىرلى گۇچمئسى سونوجوندا تورک دىلىنن يايىلما آلانى بالکانلارى دا آشاراک آتلاس اوکيانوسو کىيىلارينا اولاشمىشتير.

تورک دىلى، يوغولوغو اورتا آسيا اورتا دوغودا وئ آلىنمىش آزيندان اوغلو بين ائن وئ يىلدير يئرلئشیک حالکلار حالىندى اولان؛ تورکیه جومهورىيئتى، ائسكى سوويئتلئر بىرليغىندىن آئرلایجان، تورکمنىستان، اۇزبکىستان، قازاخىستان، قىرغىزىستان کیمی تورک جومهورىيئتلرلى، بالکان اولكئىلرلى، روسىيا فئدئراسىياسى، ايران، عراق، افغانىستان، چين خالق رئسپوبلىکاسى کیمی باغىمسىزلاشمىش

دئولتلئر ايچىندى کونوشما دىلى و يا يازى دىلى اولاراق ياشايان اييرمى يازى دىلى کولونا آيرىلماکتادير.

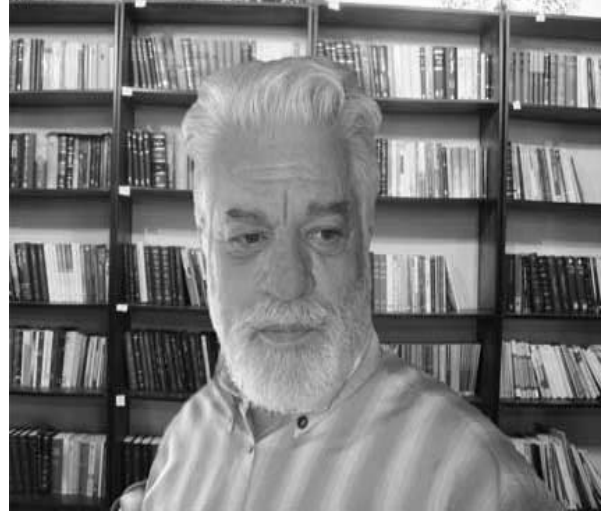
اۇتى ياندان بۇيوک چوغولوغو تورکیه جومهورىيئتى واتانداشى اولان آوروپا بىرلىگى اولكئىلرلىن يئرلئشن ياکلاشیک ۶ مىليون تورک بولونماکتادير ائتدىک. آوروپا بىرلىگى اويئسى اولمايان بازى آوروپا اولكئىلرلىندى دى اۇنئىملى اولجودى تورک نوفوسو بولونماکتادير.

حبیب ساهرىن ياراديجىلىق دورانلارى

دكتور حسين محمدزاده صديق (دوزگون)

۴- ساهرىن عمرونون سون ايللرينده كى فلسفى دوشونجهلى شعرلى (۱۳۵۷-۱۳۶۴).

بوندان سونرا ساهر حاققندا يازيلان اثرلر داها دقيق و علمى و ادبى اينجهلمه لر اساسيندا اولماليدير. مدرن ادبى تدقيقات ايندى بير فرضيه حاكيمدير كى دئير «هئچ بير ادبى اثر، اوندان قاباقكى بنزه ر ادبى اثر اولمادان يارانماز.» و بونا گؤرده بينا متنى بير تدقيق متد و اصولو يارانميشدير. بئله كى هر شاعرين شعرلرني معنا و لفظ باخيميدان اوندان قاباقكى هر بير شاعرين بنزه ر اثرى ايله توتوشدورماق لازم گلير.

ايراندا ادبى يئنى ليك

مشروطيت دؤنمينده، ادبى يئنى ليكلر ايراندا باش وئرمگه باشلاركن، اسلام جغرافياسى نين ايكى اساس حوزه سى يعنى «استانبول» و «قفقاز» حوزه سى. بيرينجى و اصلى تاثير انديجى عامل سايليردى. بو عامل، شاعرلرين ايراندان استانبول مهاجرتى ايله اساسلانيردى. ايلك مهاجرت جريانيندا، عارف قروينى، ميرزاده عشقى، ابوالقاسم لاهوتى استانبولا گئنديلر. ايران عموميتله، باتى مدنيتى ايله تانيش اولماق ايسته ييردى. لاکن بو تانيشلىق يالنيز استانبول كؤرپوسوندن كئچيردى.

روسلارين ايرانا باسغين وئرمه سى ايللريندن، عباس ميرزا باشدا اولماقلا ايران آيدينلارى باتى يا سارى اوز گتيرميشلر. استانبولدا ايسه لاله دورينده يعنى ۱۷۲۰ نچى ميلادى ايللرينده، اوچونجو سلطان احمد زمانيندا باتى يا يۇنلمه باشلاميشدير.

گيريش

حبیب ساهرىن ياشامى و ياراديجىلىغى ايله ارتباط دا اينديه قده ر هم درين و هم سطحى يازيلار چوخ يازيلميشدير. من بورادا تدقيقاتچيلاريميزا ساهرشناسلىق ساحه سينده يئنى فضالار آچماق نيتيم واردير. بونا گؤره ساهرىن شعریت دونياسيني دؤرد يثره بؤلورم.

۱- ساهرىن ايراندا تجدد و يئنى چيليك ادبى جريانلاريندا اولان نقشى و عثمانلى يئنى چيلرى تاثير آلتيندا ياشاديغى ايلك دؤنم شاعيرليگى ۱۳۲۰ - يه قده ر.

۲- ساهرده خلقى ليك و رئاليسم ادبى آخيملارى (۱۳۲۰-۱۳۳۲).

۳- ساهرىن مقاومت شعرميزين بير سارسيلمياز تمثيلچى سى كيمى ياشاماسى (۱۳۳۳-۱۳۵۷).

نامق کمال و ضیا پاشا رسمی دیوان ادبیاتی علییه قیام ائدن ایلک یئنی شعر بشارتچیلریندن سایماق اولار. بو ایکی بؤیوک شاعر قطعاً اسکی شیوه علییه چیخیردیلا. مثلاً نامق کمال دیوان ادبیاتینی «حقیقت و طبیعت عالمیریندن خارجه اولان اوهامدان اقتباسلارین ارتباطسز تصویرلری» آدلاندیریردی و ایجاد ائتدیگی یئنی فورمالاردا شعر یازماغا باشلاییردی.

ایرانلی شاعرلرده اونو و دیگر یئنی چیلری اؤزلرینه اولگو ائدیردیله. مشروطه دورونده پارلایان شاعرلر و ادیبلرین دئمک اولارکی یوزده دوخسانی استانبولو گؤرموش و اورادا یاشامیشلار. ایرانلیلار تورکلرین بیر چوخ اثرلرینی ایرانا گتیریردیله و حتی فارسجا یا ترجمه ده ائدیردیله. مثلاً نامق کمالین «جلال الدین خوارزمشاه» اثرینی ترجمه ائتدیله و اونون «آمالیمیز، افکاریمیز اقبال و طندیر» شعرینی هر یئرده و هر مکاندا اوخوردولار.

کسروی «تاریخ مشروطه» کتابیندا بو شعرلردن چوخ نمونه وئریب و حتی دئیر: «در تبریز آن‌ها را به نام ایرانیان گردانیده و بسیاری خواندندی.»

آمالیمیز افکاریمیز اقبال و طندیر

سرحدیمیزه قلعه بیزیم خاک بدنیر

ایرانلی^{۱۹} لاریز زیتیمیز قانلی کفن دیر

دعوا^{۲۰} دا شهادتله بوتون کام آلیریق بیز

ایرانلی لاریق^{۲۱} جان وئریز نام آلیریق بیز.

فولکلور غیداسی

اما ماراقلی بوراسیدیر کی هم عثمانلی تورپاقلاری و هم ایراندا باتی یا یؤنلمه، خلق ایچیندن یوخ، یوخاریدان و دربارلاردان باشلامیشدیر. عثمانلیلار یئنی چریلرین تشکیلاتینی لغو ائتدیکدن سونرا، اؤزلرینی تجدید و یئنی لیگه سوق وئردیلر و ایرانلیلارین یوخاری سطحلرده فعالیت گؤسترین ادیبلر، شاعرلر و دوشونجه صاحبلری، ایچ استبداد و دسپوتیزمدن جانا کلمه لری نتیجه سینده دسته – دسته استانبولا مهاجرت ائتدیلر. یوز ایله یاخین استانبول، ایرانلی آیدین دوشونجه لری، شاعرلری و ادیبلرینین تجمع مرکزی سایلیردی. بیر چوخلو ایرانلی طلبه ده اورادا تحصیل آلدیردیله. حتی «مشروطه» کلمه سینده ایرانلیلار عثمانلیلاردان آلیب گتیردیله. «دار الفنون» تاسیس ائتمه ده بیر جوره قاجارین عثمانلیلار ایله رقابتی سایلیردی. «رشدیه» کلمه سی ده یئنه ده عثمانلیلاردان آلینمیشدیر. بو ساحه ده ایسه ایرانین شمال غرب حصه سی یعنی آذربایجان، داهادا مدنی لشمیش و یئنی لشمگه دوغرو گئدیر و ایرانین قالدان حصه لری آذربایجاندا اولان شانسدان محروم ایدیلر. آذربایجان تورکجه سی فارس ادبیاتی اوچون یئنی لیگ گتیرمه ده اساس رول اویناییردی. تقی زاده دئمیشکن اصلینده آذربایجانلی شاعرلر و ادیبلرین گؤزلری استانبول آچیلیمیشدیر. بو شاعرلر تورک و فارس شعرینده آلیش وئریش گئرچک لشدیردیله. البته فارس و تورک شعرلری آراسیندا آلیش وئریشین اوزون اوزادی بیر تاریخی واردیر. بیلیریکی کی تورک لر عروض قالیبلارینی آلدیقدان و منیمسه دیکدن سونرا، بیر سورو فارسجا و عربجه ترکیلر و کلمه لر، دیوان ادبیاتی دئیلن رسمی شعره داخل ائتدیلر.

^{۱۹} اصلینده: عثمانلی.

^{۲۰} اصلینده: غوغا.

^{۲۱} اصلینده: عثمانلی لاریز.

ساھرىن شعرلرین کۆکلرینی بیز، عاشیق ادبیاتیندا
گزمه‌لیک. عاشیق مدنیته، بیزیم فولکلوروموزون
اساس قولودور، ساھرىن شاعرلیگینده اگر عثمانلی
شاعری جلال ساھر، نامیق کمال، توفیق فکرت،
سلیمان نظیف، ناظم حکمت و خصوصیه جلال ساھر
تأثیر بوراخمیشلار، فولکلوروموزدان داھا چوخ
غیدالانمیشدیر.
(لیریک شعرلر، ص ۶۴)

آشاغیداکی شعرلره نظر سالایم:

باياتیلار

چراغ یاندر، اوجاق قور،
کور یوخودان بیرجه دور
قوی امگین داغیتدسین،
یوردوموزا، قیزیل نور.

باتما غمه، آغلاما!

اوره گیمی داغلاما!

قوی باغریمدان قان آخسین،

یارامی، سن، باغلاما!

اگیل، دگیل اوپ منی!

ایستر اوره گیم سنی،

سن سیزنیلر خاطریم،

گلستانی، چمنی؟

سن بیر اولدوز، گونش سن،

روحومدا بیر آتش سن،

پادا وارسان، قورتارمام:

آل قانینا بلشسن.

توانه

اوزاخلاردان باخماگون

بولوتلاردان بیر سورون

بیزه یاخین گلمزسن

چکینرسن، نه اوچون؟

گونول یانار هر آخشام

سنی آنار هر آخشام

بو یارالی اوره گیم

نه دن قانار هر آخشام؟

(لیریک شعرلر، ص ۶۴)

ماھنی

بولوتلاردا شیمشک چاخار

اریر قارلار، سولار آخار

داغ آردیندان گونش گولر

اولار بهار، اولار بهار ...

گون ساچلارین سویا دوکر

اوزون گؤروب سودا گولر

گوگدن انیب، انسانلارا

داغلار اوجا، گوگ اوجا،
قونور بیر قوش آغا
یوردوموزدا، چوخ شکر،
توستی لیر هر باجا.

خالچا دوخور گلینلر،
دنه دولور اکینلر،
گللندیرر حیاتی:
دونیادا سن کیمینلر.

گیتمه گونش، بیر دایان،
سن سن گوللری آچان،
سنسیز دنیا قارالار،
پاریلداماز آسمان.
(لیریک شعرلر، ص ۶۷)

جلال ساهرين ايزلری

ولاکن اونون شعرینده، جلال ساهرين بوراخدیغی
درین ایزلری انکار ائتمک اولماز. دئدیگیم کیمی او
حتی اؤز شعر تخلص آدینی جلال ساهردن آلمیشدیر.
حبیب ساهرين جلال ساهر ایله مناسبتینده بیر مسألهده
چوخ ماراقلی دیر. اودا بو کی او، فرانسه شاعرلری،
عرب شاعرلری و فارس شاعرلری نین شعرلریندن
ترجمه لر ائتمه سی ایله یاناشی بیر چوخ عثمانلی و
تورک شاعری، مثلاً احمد هاشم، جناب شهاب
الدین، توفیق فکرت، ناظم حکمت و باشقالاریندا
بیر چوخ شعرلر سنجیب فارسجا یا منظوم ائتمیشدیر.^{۲۲}
اما جلال ساهردن من هنج بیر ترجمه سینه راستلامادیم.

^{۲۲} تورک شاعرلری اوچون «نمونه های ادبیات منظوم تورک» کتابینا باخین.
آوروپا شاعرلری نین ترجمه لری ایسه «اساطیر» و «اشعار برگزیده» ده
گؤرمک اولار.

بونون آنلامینی بلکه بئله ایضاح ائتمک اولارکی او،
بورادا اؤزونو جلال ساهر سانیردی و اصلینده اونون
آذربایجان تورکجه سینده و فارسجادا دیلی حساب
اولوردو، اودورکی ترجمه یه ده احتیاج گؤرموردو. بونا
گؤره ده من فکر ائدیرم کی او، جلال ساهرين بعضی
شعرلرینی، فارسجادا یئنی دن قوشموشدور. فارسلا
دئمشکن «بازسرایي کرده است.» مثلاً «غروب در
دریا» شعری:

به سوی غرب، در آنجا که دامن دریاست،
به رنگ زرد، یکی نیم دایره پیدا است.
اگر چه بی فرو کم رنگ و کم فروغ است آن،
چو شمع، اشعه ی زرین پراکند هر آن.
که ابرها همه رنگ طلا به خود گیرند،
شکوفه های طلایی در آب بشکوفند.

به روی پرده ی دریا، ز آسمان کبود،
همه بریزد نور تر طلا آلود.
در این میان که جهان فسرده بس زیباست،
زوال روز تموز و غروب در دریاست ...
(اساطیر، ص ۳۲)

و یا «غروب در صحرا»:

به زیر قبه ی سربی آسمان، اکنون،
به روی بادیه، اندر کرانه ی هامون،
فتاده شعله به دامن باختر، کم کم،
بگفتی آتش افتد به پهنه ی عالم.

هوا گرفته و گرم است و راه خاک آلود،
غبار تیره بخیزد، چو موج های دود.
به ریگ های برافروخته، گدازد نور،

ردای تیره بپوشد کرانه‌های دور.

درون شعله رود اهل قافله، ناگاه،

ز دور جلوه نماید چو سایه‌های سیاه ...

(اساطیر، ص ۳۲)

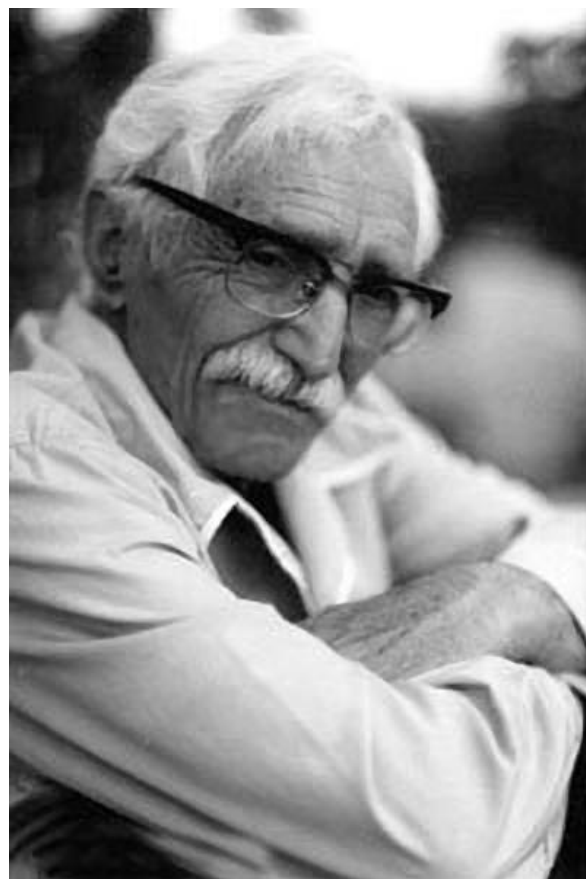
و یا «لیریک شعرلر» کتابیندا یازدیغی غروب ایله

علاقه‌دار شعرلر:

او پرده ده گؤرونردی سونوک خیالاتم،
که قوش کیمی سورونردی افقده، خون آلود!
یاواش - یاواش ارییرکن خیاللر هیهات!
گونشلی گون‌ده اولوردی خیال تک نابود!
فقط افقده قالیردی قیزیلی بیر گوندن
ساری غروب و غروب فراق و درد و محن ...

دنیزده دالغالارین سایه‌دار پرده‌سینی،
بالیقچی بیر قایغی پنجه سیله بیر تارکن:
خیالیمین گلو، اول گول عذار بد عهدی،
گؤرردیم همسر اولوب بیر یابانچی یه عمد!آ
قایق ایتردی نظردن، دومانلی ساحلده،
فقط گونولده قالیردی فجیع بیر پرده!
جلال ساهرین ادبی دوشونجه و شخصیتی نی اوچ
دوره یه آیرماق اولار:
الف. ثروت فنون (ان گنج شاعر) و سنتی شعرلردن
اوزاق گزمه و اساس شعر موضوعونو «قادین» سئچمه
مسأله‌سی.
ب. ادبیات جدیدین یئنی ادبی دالغالارینا
قوشولماسی.
ج. تورکچولوک آرمانلاری ایله شاعرلیگی.

د. جمهوریت دؤنمی یئنی لسان ایله شعر یازماسی.
حبیب ساهرین ده ادبی یارادیجیلیغینی ایسه اونون
یوخاریدا سیرالادیغیم خلاقییت دؤنملری ایله بئله
مقایسه ائتمک اولار:
الف. جلال ساهرین ایلک ثروت فنونچولوق دؤنمی
آغیردیل ایله رمانتیک شعر یازماق ۱۳۲۰ یه قدهر.
ب. ۱۳۲۰ دن ۱۳۳۲ سنجی ایله قدهر خلقی‌لیک و
انقلابی و آرمانی شعرلر دؤنمی.

آلولانان غروب

دنیزده دالغالارین گوک، حریر ساچلارینی،
آلولانان و گولن بیر غروب اوخشارکن.
شفقده بیر سوروقوش، کهربایی رنگینده،
اوچاردیلار و اوچارکن، ایتردیلر گوزدن.
فقط گونولده قالاردی، اوزاق افقلرده،
اوچان طیور یئرینده، دومانلی بیر پرده ...

ج. ۱۳۳۲ نجى ايلدن ۱۳۵۷ نجى ايله قدير اختناق و وحشت دۇنىمى.

د. اسلامى جمهوريت دۇنمىندە ياشايدىغى ايللردەكى يازدىغى شعرلر.

جلال ساهر و حبيب ساهرين ايلك دۇنم شعرلرينده ديل آغريدير. ۲ نجى دۇنم شعرلرينده ديل خلقى ليگه سارى يۇنهلير.

هر ايكى شاعر ايلك دۇنم شعرلرينده قادين و طبيعت منظره لريني اساس موضوع سئچيرلر.

هر ايكى شاعر سون دۇنم شعرلرينده، هم ديلده و هم محتوادا رئاليسمه سارى يۇنهليرلر.

جلال ساهرين ايلك كتابى «بياض كۆلگه لر» و «حبيب ساهر» ين كى «سايه ها» دير. هر ايكيسينده ديل آغريدير.

حبيب ساهر «ليريك شعرلر» كتابىنى طبيعت منظره لرى و قادين موضوع لارينا اختصاص وئريب. نئجه كى جلال ساهرين «بياض كۆلگه لر» كتابىندا «ليال ساهريت» عنوانلى بير شعر توپلوسو واردير، ساهرده بو كتابدا غروب، آخشام و گئجه منظره لرين گۆزل شعر تاپلولارى ايله گؤستميشدير. حبيب ساهرين ليريك شعرلر كتابىندا، بئله منظره لر چوخدور. مثلاً همين كتاب بئله باشلاير:

دالغالار قابارميش، آچيلميش گوللر
صبحون هاواسيندا سو پرده سينده
دويولور فراقين غملى آهنگى
آغير - آغير اوچان قوشلار سسينده.

افق لردن دوغان قيزيل گونشين
زمرّد سولاردا ارير كۆلگه سى

گمى اوزاقلاشير، اوزاقلاشديقجا
صدفلى ساحلين كسيلير سسى.

(ليريك شعرلر، ص ۲)

بو شعر استانبول دنيز كنارى غروب حال هوا سيني
گؤسترير. همين كتابدا «آلولانان غروب» عنوانلى
شعرده يئنه همين موضوع ايله علاقه دار يازيلميشدير
«آلولانان غروب» شعر قطعه سى تاماميله جلال
ساهرين ياراديجيلىغى نين ايلك دۇنم اثرلرى
تأثيرينده دير. بورادا ديل چوخ آغير و تكلّف لودور:

دنيزده دالغالارين گؤى حرير ساچلاريني
آلولانان و گولن بير غروب اوخشاركن
شفقده بير سورو قوش كهربايى رنگينده
اوچارديلار و اوچاركن ايتريدلر گؤزدن
اوچان طبور يئرینده دومانلى بير پرده ...

او پرده ده گؤرونردى سؤنو ك خيال ايم
كى قوش كيمى سورونردى اوفوقده خون آلود
ياواش - ياواش ارى ير كن خياللار، هيهاه!
گونلش گونده اولوردو خيال تك نابود
سارى غروب و غروب فراق و درد و محن

دنيزده دالغالارين سايه دار پرده سيني
باليقچى بير قاييقى پنجه سيله بير تاركن
خياليمين گولو اول گول عذار بدعه دى
گؤردى همسر اولوب بير يابانجى يا عمدأ
قاييق ايتردى نظردن دومانلى ساحلده
فقط كؤنولده قاليردى فجيع بير پرده
(ليريك شعرلر، ص ۶۳)

ارجاعات:

ساهر، حبيب. ليريك شعرلر، قزوین، ۱۳۴۳.
ساهر، حبيب. اساطير، قزوین، ۱۳۳۷.

حبیب ساهر، همراه با مردم

دکتر حسین محمدزاده صدیق

حبیب ساهر را بوسیله‌ی دو اثر با ارزش *لیریک شعرلر* و *کوشن* می‌شناسیم. این دو کتاب علاوه بر این که برخی از آثار ارزنده‌ی او را که از بیست- سی سال پیش در مطبوعات آذری زبان چاپ می‌شد در بر دارد، حاوی مقدار معتناهی از اشعاری هم هست که در سال‌های اخیر سروده شده‌اند. آنچه که بیش از هر چیز توجه خواننده‌ی این دو مجموعه را جلب می‌کند، راه مستقلى است که **ساهر** در شعر ترکی آذری می‌پیماید و کوشش دارد آن را هر چه هموارتر کند. این راه را **حسین مهدی** - منتقد و نویسنده‌ی فقید آذربایجان- به موقع خود «خصوصیات شعر ساهر» نام داده بود.

این خصوصیات، اینک پس از پیمودن سی سال راه‌های هموار و ناهموار و سخت و سرشار، مکتبی بوجود آورده است که اطلاق «مکتب ساهر» بدان پر بی‌جا نخواهد بود. استفاده‌ی ماهرانه و هنرمندانه از اوزان و قالب‌های عروضی که قرن‌هاست جسم و روح شعر ترکی آذری را تسخیر کرده‌است و در آمیختن قالب‌های لطیف عروضی با اوزان طبیعی هجایی، مهم‌ترین ویژگی این مکتب است.

ساهر به خلاف شاعران نام‌آور معاصر آذربایجان -که به دلیل این که وزن عروض با تکنیک زبان ترکی آذری سازگاری ندارد، آن را به طور کلی دور انداخته بودند و بسیاری از آثار کلاسیک را هم سعی داشتند با جرح و تعدیل‌هایی به قالب‌های هجایی نزدیک کنند- خود را قادر می‌بیند که تابلوهای جاندار از حیات اجتماعی خلق کند و اندیشه‌های عصر خود را در قالب‌های شناخته شده و طبیعی و لطیف عروض^{۳۳} به دست دهد و با به خدمت گماشتن این قالب‌ها در اشکال تازه، در واقع سرسختانه می‌خواهد وزن عروض را مغلوب قدرت و استعداد بکند. مثلاً قطعه‌ی بسیار زیبای «نخند» را در نظر بگیریم:

نه قدهر آغلاسان، آغلا کی سنین آغلایشین،
بو قارانتلیق گنجه ایچره ارییب محو اولاجاق،
نه سنین چینده بو گویلرده قیزیل گون دوغاجاق .
تا آن که:

اونما یاردیم بو سَمدان بو یاشیل چارداقدان،
سنه بو اولکده قاتون قارا بیر داخما وئریب،
شاهایالیدیلی سارایلارو یاشیل آسما وئریب،
یات بو ویرانه ده حسرتلره قاتلان ... گولمه!

^{۳۳} حساب زبان ترکی و فارسی که اولی از گروه زبان‌های پیوندی و دومی از دسته‌ی زبان‌های ترکیبی است، از هم جداست و بنابراین، جمله‌ی اخیر نباید این توهم را ایجاد کند که مثلاً نگارنده عقیده دارد که قالب‌های کلاسیک نمی‌بایست در «شعر امروز فارسی» کنار می‌رفت. زیرا شعر نوی آذری خصوصیات دیگر دارد و شعر امروز فارسی ویژگی‌هایی دیگر.

گولمه سولسون اوره گینده آچیلان لاله‌لرین،
اول! کی سونسون او گونش رنگلی
خوش زلف ترین ... الخ

حاصل کوشش‌های صمیمانه و هیجان‌انگیز سراینده در نمایاندن صحنه‌ها و چشم‌اندازهایی حقیقی از حیات توده‌های عظیم زحمتکش، چنان مملو و سرشار و قوی است که خواننده را تسخیر می‌کند و به هیجان وامی‌دارد و محبتی عمیق در دلش می‌آفریند. و این، زاییده‌ی قدرت سحرانگیزی است که وی در استخدام کلمات مناسب و به کار گماشتن آن‌ها در اوزان بدیع و زنده‌ی سرشار و تحرک بخشیدن به واژه‌های بی‌جان به کار می‌برد. این توانایی شاید در کمتر شاعر ترک آذری زبان معاصر (چه آن سو و چه این سو) یافت شود. شعر «به دختر قالیباف» می‌تواند بهترین شاهد این مدعا باشد:

نزیك ایپك خالچالارین گول آچدی
اوتاغیندا هر گلینین - هر بگین ...
بزه دینسه مجلس‌لری، ده گوروم
زاوللی قیز! بو دونیادا وار نهیین؟

نه واختادك آج قارینلا ایشله‌ییب،
یورغون اللر صرف انده‌جك مین امك؟
انشیدیسن بو مثللی باباندان:
رنگین اوچوپ، دوداقلارین گویهریب ...
گل، گونشلن. . . آچسین سولموش گوللرین ...
گل، قوش کیمی قاناد آچیب اوزاقلاش!
قیزیل گونش اوپسون ساری تنلرین ...

ترجمه: قالی‌های حریر تو، خوابگاه‌های دامادان و عروس‌ان را مفروش کرد. اما مرا برگو ببینم، در این جهان پهناور تو را چه دادند ای دختر تیره بخت! - تا کی می‌خواهی به شکم گرسنه و با دست‌های خسته کار کنی؟ نکند این مثل را شنیده‌ای از پدرت که «خود عریان بگردی و دیگران را آذین ببخشی»؟ رخسارت چه زرد و لبانت کبود شده ... بیا خود را به آفتاب برسان ... تا گل‌های پژمرده‌ات شکوفان شود ... بسان مرغ پر بگشا و به پرواز آی تا خورشید، گیسوان طلایات را بوسه دهد ...

و همین گونه است قطعه‌ی بلند «ترگس» و منظومه‌ی «رودخانه‌ی نیل» و شعرهای «آندرمدا»، «شاعر و بیگ»، «سایه‌ی ماه»، «غروب مشتعل»، «خاطرات گذشته» و غیره که زیر سایه‌ی این توانایی آرمیده‌اند.

سود جستن از تداعی معانی و آگاهی از روانشناسی را، می‌توان یکی از علل زایش این توانایی به شمار آورد. او هر چیز و حادثه‌ای را با تکیه به تداعی معانی، بهانه‌ای می‌گیرد برای بیان خواست‌های خود. فرق یک شخص عادی با شاعر هم در همین است. شخص عادی نیز در فتنان چینی چایی می‌خورد، مثلاً ساهر هم. اما دومی به برگ گل سرخ رنگی که در دور و بر این فتنان نقش بسته است، نگاه می‌کند و به یاد روزهای درخشان و آفتابی خود می‌افتد که چسان خود را به ظلمت شب واسپردند، افق‌هاشان را تاریکی فرا

گرفت و تباه گشتند و به یاد خورشیدی می افتد که به یکبار غروب کرد و مردم سرزمینش در تاریکی آواره و سرگردان ماندند و حکومت ظلمت به درازا انجامید و حسرت به دل شاعر نهاد.

دردها و محنت‌های او در چنین تابلوها، چه بسا حبسیه‌های **مسعود سعد سلمان** و حرف **نظامی عروضی** را درباره‌ی آنها به خاطر می آورد:

« وقت باشد که من از اشعار او همی خوانم، موی بر اندام من بر پای خیزد و جای آن بود که آب از چشم من برود.»

خواننده پیوسته خود را شریک غم‌های جانکاه او می بیند و تصویر خویشتن را در چنین شعرها می یابد. حسرت‌ها، آرزوها و امیدهایی که در دل سراینده آشیان کرده است، در دل خواننده نیز لانه می کند. خیزابگاه این ناله‌ها و فغان‌ها، ظلمی است که شاعر را از گردش در چمنزارهای سرسبز وطنش بازداشته و به دست «غربت» سپرده است. در شعر «دیار غربت» می خوانیم:

**قارنلیق ایچره گنده رکن، اولومه چارپیشارق،
حیات چشمه سینه بیر قدرده یاخلاشدیق.
یازیق کی اسدی فنادان، قورو قارا ینلر،
یانیب، یانیب داتوز اولدوق... اوفوقلری آشدیق.**

ترجمه: در تاریکی ره سپردیم، با مرگ دست به گریبان شدیم که خود را به چشمه‌ی آب حیات برسانیم! ولی افسوس که بادهای خشک و سیاه از دیار فنا وزیدن گرفت و ما غباری شدیم. از افق هم گذشتیم.

بیداد و خیره‌رویی بیگانه او را واداشته است که در هر جا با بیگانه و سرزمین بیگانه به نفرت و انزجار روبرو شود (مثلاً در شعرهای «کوچه‌ی باربد»، «شب‌های تابستان تهران» و غیره). از سویی هم باعث گشته که شاعر به مردم وطنش و به همه‌ی مردمی که سرنوشتشان با سرنوشت خلق او آویزشی دارد، در دل خود محبتی عمیق بپرورد. و این محبت، سبب شده است که او علی‌رغم دوری و فاصله‌ای که از سرزمین خود دارد، پیوسته متوجه آن جا باشد و تمام حوادثی را که در آن جا می گذرد زیر چشم بدارد. مثلاً شعر بلند «خشکسالی در مغان» که در حقیقت کتاب گویایی از حوادث سال‌های اخیر وطنش است.

در این تابلوهای حقیقی و مهیج، شاعر همیشه امیدوار است و ایمانی سخت به امید، صبر، تحمل و ساهری دارد و امید را «شراب کهنه‌ای می داند که اگر آن را به این جهان تاریک راه نبود، کسی به دنبال چشمه‌ی زندگی نمی گشت و مرگ، آواز نشاط را در گلو خفه می کرد».

**امید اگر بو قارنلیق جاهاندا اولمازسا،
کیم اختارادی حیاتین شفقلی چشمه سینی؟
حیاتین عشقی اگر اولماسایدی خاطرده،
اولوم کسهردی سنوینجین گوزل وشن سسینی.**

این شاعر امیدوار که به درجه‌ی لیاقت و ارزش خود وقوف کامل دارد، پیوسته از این که او را از مردمش جدا کرده‌اند و مجال امکان به جا نگذاشته‌اند که مردم او را از نزدیک لمس کنند، می نالد و در این «انزوا» از شخصیت خود دفاع می کند. در شعر بلند «به

خواجه حافظ شیرازی» چنین می گوید:

**لذت دویماز کور اولانلار گوزهلدن،
اولولره تاپار عجم ازلدن...
مزارلیقدیر بو ینر، ایتلر هوره لر،
صنعتکاری سورگونلره سوره لر.
شاعرلری زندانلارا اتارلار،
سولارینا آجی زه هر قاتارلار.
اونلار اوچون سونرا توربه تیکرلر،
بسله رلر اوندا گوی اوت، گول چیچک.**

ترجمه: ... کوران چه لذتی از زیبارویان درک خواهند کرد؟ و عجا که عجم از اول مرده پرست است! این جا یک گورستان است، هنرمند را نفی بلد می کنند ... شاعران را به محبس‌ها می اندازند، زندگی را بر آنان تنگ می سازند و پس از مرگش، کاخ بر مزارش پی می افکنند، و در اطراف آن گل و سنبل و گیاه می کارند!...

این انزوا و ناآشنا ماندن چنین شاعری را در چه باید جست؟ بی شبهه در محیطی که شاعرانی قافیه‌ساز آن چنانی پرورده است که روی مجموعه‌های «شعر»ی شان کلمه‌ی «چاپ بیست و چندم» به چشم می خورد، دل‌فکانی که در پی نام و نان، در خدمت این و آن درمی آیند و این منفذ تنگ‌چشمی‌شان و تاری که دورشان تنیده شده است و محبوسیت‌هایی که در مقیاس‌های تنگ محیطشان به چشم می خورد، باعث می آید که چندین منزل خود را از شاعری که تار و پود هنرش متعلق به خلق است، عقب ببینند.

ساهر با چشم‌های تیزبین خود، شاهد این قیافه‌های کاذب و دروغین است. او از میان آثار شاعران معاصر آذربایجان به خصوص به «حیدربابایا سلام» سروده‌ی **محمد حسین شهریار** توجه‌ی خاص دارد.

شاعر، چند شعر و منظومه‌ی بلند در وزن و پاسخ منظومه‌ی فوق ساخته و طنزی قوی در آنها به کار گرفته است. مثلاً در «حوادث دهکده‌ی ما»، «خاطرات مکتب»، «نامه‌ی منظم» و غیره که در آنها مانند دیگر جاها، مستقیماً از کسی یا چیزی بد نمی گوید بلکه با قدرت ویژه‌ی خود چهره‌ی واقعی هر چیز و هر کس را می نمایاند و خواننده را به تفکر و استنتاج وامیدارد.

در منظومه‌ی بلند «نامه‌ی منظوم» دست سراینده‌ی «حیدر بابا» را می گیرد و سرزمینش را ده به ده و کوی به کوی می گرداند. او را در زمستان، بهار، تابستان و پائیز می برد به دهکده‌ها که از نزدیک زندگی مشقت بار مردم را لمس کند. «دهکده‌هایی که در طویله‌ها دختران جوان، بیمار افتاده و خفته‌اند، در کنار تنورها عروسان جوان

قضو- قدر، چرخي- فلک ايسته‌مم!
دوشمانلاردان يارديم- ديلک ايسته‌مم...
بیر شاعرم «گنج‌ه‌لری ياتمايان»،
اوز شعريني قيزيل پول ساتمايان.

ترجمه: من از خود داستان نمی‌بافم، و به قضا و قدر و چرخ و فلک هم باور ندارم و به در دشمنان به گدایی نمی‌روم و از آنان یاری نمی‌جویم... شاعری هستم شب زنده‌دار که شعر خود را به پول سیاه نمی‌فروشم.

در جای دیگری از همین منظومه، از شعر نوی فارسی سخن می‌گوید و پاسداران آن را سخت محترم می‌دارد:

ينني شنعير بار وئره رکن خزاندا،
خراساندا، اصفهاندا، تهراندا.
آنماز اونو کيمسه بوتون ايراندا.
کيمسه اونا مرمر توربه تیکديرمز!
توپراغيني قوجاقلاماز ياشيل «رز».

ترجمه: شعر نو، به هنگام خزان در خراسان، اصفهان و تهران بارور می‌شد. اما در تمام ایران کسی آن را در نمی‌یافت. هیچ کس گور او (اشاره به نام «تقی رفعت» که در بندهای پیشین آمده است) را به مرمر مفروش نمی‌کند و بر سر مزارش «رز» نمی‌کارد!

به هر انجام، ادبیات امروز ما ساهر را درخشان‌ترین چهره‌ی خود شناخته است. بی‌گمان او سال‌های درازی هم خواهد زیست و زبان و ادبیات ترکی آذری را غنا خواهد بخشید و شاعران جوانان را دستگیر خواهد بود که روزهای آفتابی و درخشان و سرشاری برای مردم سرزمین خود بینند.

در گذشت همسر، مادر، و خواهر

مهربان مرحومه مغفوره

نازی نجفی را به خانواده

های داغ‌دیده قلیزاده و نجفی

تسلیت می‌گوییم. روحش شاد.

دکتر حسین شرقی و کارکنان ماهنامه

خدا آفرین

با رنگ زرد در رخسارشان به سرخی آتش خیره می‌شوند. در سرچشمه‌ها، زنان از خانه رانده شده، اشک بر گونه می‌سایند. دهکده‌هایی که در کنار مسجدهای زرنگارش، دخمه‌های سیاه و دود گرفته و پست جلوه‌گرند. مردمش تابستان‌ها در کشتزارها جان می‌کنند و زمستان‌ها از سرما تلف می‌شوند و منصور خان‌های پولداری که شاعر خشکنابی به ستایش او برخاسته است، اندک دارایی فرزندان آنان را هم از دستشان می‌گیرند و مساجدی با فضای روشن بنا می‌کنند.

زبان این قهرمان شعر امروز ترکی آذری چنان گیرا و جذاب و سرشار از تشبیهات و توصیفات بدیع و زیبا و ملهم از طبیعت ملموس است که عنان از کف دل خواننده می‌ریاید. زیرا در این موارد شاعر، کلمات را به گونه‌ای در قالب‌ها می‌ریزد که حرفی و کلمه‌ای کم و زیاد به چشم نمی‌خورد.

مثلاً جایی مادر خود را چنین توصیف می‌کند:^{۲۴}

آنم منیم اورتا بویلو بیر خانیم،
سیاه ساچلی «بایات» سویلو بیر خانیم،
دنیهر - گولر، هایلی- هویلو بیر خانیم.
زنجیره‌لی کوله‌چهلر گنیه‌ردی،
«نوش آفرین» ناغیلی نین دنیهردی.

هر سوز باشی خومار باخیب گولردی،
زلفو توکوب، باشین آستا دیهردی،
قییش گنج‌ه‌سی بایاتیلار سویلردی،
روحا اوخشار این جا سسی واریدی،
کونولونده شعر هوسی واریدی.

آنا دیر کی یاردیم اندهر شاعره،
ناققیش وورار سویوق- قارا بیر ینره،
الهام وئره‌ن بلکه اودور ساهره،
آنالارین قوجاقلاری جنت دیر،
بو دونیادا دوغما آنا نعمتدیر.

این سه خط در منظومه‌ی بسیار زیبای «خاطرات مکتب» قرار دارد که در جایی از آن باز به تلویح و طنز خطاب به شاعر «حیدر

بابا» چنین می‌گوید:

من اوزومدن داستان دنمک ایسته‌مم،

^{۲۴} کوشن، ص ۸۵.

Xudafərin

Türkçə - Farsca

ARALIK 2017 – İL 13- SAY 158-ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGİ

telegram.me@XUDAFERIN
WWW.KHUDAFARIN.IR

BÖYÜK TÜRKLər
GƏNCƏLİ SABAHİ

